NORVEGIA SACRA

NORVEGIA SACRA

AARBOK
TIL KUNNSKAP OM DEN NORSKE KIRKE
I FORTID OG SAMTID

ATTENDE AARGANG
1938

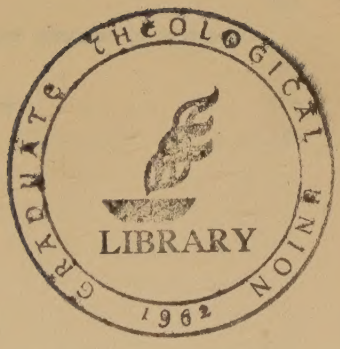

OSLO 1949

I KOMMISJON HOS JACOB DYBWAD

V. 18-20
1938-40

Utgitt efter tillak av
den Norske Kirkes biskoper
Redigert av Oluf Kolsrud †

JOHANSEN & NIELSEN BOKTRYKKERI, OSLO 1949

NORVEGIA SACRA
1938

INNHOLD

Side

Skrefsrud og Bodding som santalske salmediktere. Av misjonsprest *Johannes Gausdal* 1

Norske teologer ved Kjøbenhavns universitet. Ved sogneprest *H. Ostermann* 27

Missionaires hollandais dans les pays scandinaves. Par Dr. *J. Kleijntjens* 83

Prêtres hollandais pour la mission des regions arctiques. Par Dr. *J. Kleijntjens* . . 103

Beretninger om den Norske Kirke i 1937. Avgitt til det Kgl. Kirke- og Undervisnings-Departement av den Norske Kirkes biskoper 107

I. Oslo bispedømme. Av biskop dr. *Eivind Berggrav* 107

II. Hamar bispedømme. Av biskop *Henrik Hille* 116

III. Agder bispedømme. Av biskop *J. Maroni* 121

IV. Stavanger bispedømme. Av biskop *J. C. Petersen* 127

V. Bjørgvin bispedøme. Av biskop *Andreas Fleischer* 132

VI. Nidaros bispedømme. Av biskop *J. Støren* 142

VII. Haalogaland bispedømme. Av biskop dr. *Eivind Berggrav* og biskop dr. *Sigurd Normann* 151

Den Norske Sjømannsmisjon i 1937. Ved pastor *A. Olsen* 168

De norske misjoner i 1937. Ved pastor *A. Olsen* 175

Ved professor Oluf Kolsruds død var det meste av stoffet til dette bind av aarboken oppsatt og ferdig korrekturlest. De to første bidrag, Skrefsrud og Bodding som santalske salmediktere av misjonsprest Johannes Gausdal, og Norske teologer ved Kjøbenhavns universitet ved sogneprest H. Ostermann, er kommet til senere. På disse har cand. theol. Ingolf Kvamen lest korrektur, likesom han også har gjort alt i stand til endelig trykning.

Sigurd Kolsrud.

SKREFSRUD OG BODDING SOM SANTALSKE SALMEDIKTERE.

AV

JOHANNES GAUSDAL.

Lars Olsen Skrefsrud, f. 4. febr. 1840 i Fåberg, Gudbrandsdalen. Kom til India 13. des. 1863. Var hovedmannen i å grunnlegge det misjonstiltaket som ble til den Nordiske Santalmisjon, 1867. Gav santalspråket dets skriftform med sin grammatikk av 1873. Utgiver av de første syv utgaver av denne misjons santalsalmebok, samt av all annen santalsk litteratur som denne misjon fikk i stand i hans dager. Døde på Benagaria misjonsstasjon 11. des. 1910; et norsk marmorkors er felt inn i den santalske sandsten som hviler på hans grav.

Paul Olaf Bodding, f. 2. nov. 1865 på Gjøvik. Cand. theol. 1889. Kom til India 14. jan. 1890. Bibeloversetter, etnograf og utgiver av mange skrifter på santali og norsk og engelsk om santalfolket og dets språk. Fullførte på en fremragende måte det av Skrefsrud påbegynte arbeid med et leksikon over santali. Hjem fra misjonsmarken i april 1934. Døde i Odense, Danmark 25. sept. 1938, og ble gravlagt der 1. okt.

Når misjonærer kommer til et primitivt hedningefolk som det santalske, møter de en tilstand som kan sammenlignes med et tropisk villniss som en formående eier har satt seg fore å få omdannet til en hage. Sammen med alt det uryddige som hører det udyrkede til er der torner og tistler og alle slags ville planter i frodig og fråssende utfoldelse. Og de trærne som skal bære den gode frukten, ser man intet til; for om de er der, så er de så helt innfanget og kuet under alt dette ville at man slett ikke merker noe til dem.

Så tar de første misjonærene fatt. Der skal en egen frimodighet til for å kunne hugge de første hugg inn i et slikt villniss. Og der skal både seig kraft og behendighet til for å få slyngplanter med stikkende torner og bindende utløpere til å slippe taket, selv om der ingen

livsforbindelse lenger er med roten. Ja der skal stor tro og utholdenhet til for å arbeide seg gjennom hele den forvirrede massen, helt ned til den gode jordbunnen som også der finnes. Og når man så endelig har funnet inn til denne grunnen, trenges det følsomme hjertet og den varsomme hånden til å plante og vanne hver sped spire og verne om hvert edelt skudd.

Salmesangen er et av de vakreste og rikest bærende trær i Herrens yndige hage. Den løser ut de mange hjerters og de mange røsters skjulte trang, og får høytidsstemning til å fylle rommet hvor Guds folk er samlet. Og salmesangen evner å bære noe av templets høgtid med seg fra menighetsforsamlingen til hvert kristent hjem. Ja den vet likeså vel å føye de mange hjerter sammen til en røst i bønn og lovsang som å være den ensomme vandrer til trøst og glede på pilegrimsveien hjemad til faderhuset.

Skrefsruds salmearbeid kan samles i fem grupper således:

1. Årene før 1872 som fører fram til den første lille salmesamlingen av denne misjon.
2. Årene 1875—76, i noen monn preget av hans første reise til Europa og den inngang han hadde funnet i den engelsktalende verden.
3. Den tredje utgaven av salmeboken omkring 1880, hvori merkes en økende nordisk innflytelse, begrunnet i Børresens vellykkede anstrengelser for å vinne nye venner for det voksende arbeidet.
4. Årene 1884—86 med den sterkt utvidede boken av 1886 da han stod i sin fulle kraft og misjonen hadde en rik utvikling både innad og utad.
5. Utgavene av 1897 og 1907 hvori finnes hans siste arbeider på dette område.

SALMEBOKEN AV 1872

Da den første lille salmesamlingen ble trykt av Benagaria Misjonen[1] på det santalske språket, eiet det begynnende kristensamfunnet kun 13 melodier. Og det må for øvrig anses som helt tilstrekkelig for de 18 salmene som var hele deres skatt. Fem år i forveien var disse

---

[1] Misjonens offisielle navn var «The Indian Home Mission to the Santhals», men fordi denne misjons hovedstasjon lå i landsbyen Benagaria og der var posthus av samme navn, kom misjonen i daglig tale til å gå under navnet Benagaria Misjonen, og dette populære navnet ble i Skrefsruds senere år iblandt ombyttet med uttrykket «Kerap Sahebs Misjon». (Se 50. Annual Report, 1916—17, s 14).

fremmede kommet her ut i landsbyverdenen. De hadde bygget seg hus og slått seg til, og Skrefsrud hadde drevet med å skrive ned alle de ordene han kunne komme over, for så å velge ut dem som kunne la seg bruke til å tolke kristendommens sannheter med. Tre år i forveien var de tre første blitt døpt, tre ungdommer, Siram, Jogot og Raghu. Og nå var kristenflokken alt blitt til en liten forsamling på en 30 stykker når alle var samlet. Vi kan vel tenke oss for en stor dag det var når den lille salmeboken med fadervår, troen og budordene kom til misjonsstasjonen i jungelen. Den aller første boken i Santalmisjonens liv. Det var Skrefsrud som hadde gjort arbeidet med å få den trykt, og det var med bengalske typer at ordene var gjengitt. Slik hadde nemlig baptistene i Midnapur også forsøkt å skrive santali, og dessuten hørte disse distrikter, hvor santalene finnes, i de dager inn under den provinsen som bærer navnet Bengal. Så det var på en måte naturlig nok. Og de bengalske bokstavene hadde de jo drevet på med å lære de få barna som hadde våget seg til å komme til deres skole, så nå var der allerede en liten flokk av urskogens barn som kunne ta den lille boken i hånd, stave i vei, og stemme i en ny lovsang.

De siste 10 nummer av denne lille salmesamlingen er merket «L. S.», så vi er helt sikre på hvem som er forfatteren. Og det er av ikke liten historisk interesse både med omsyn til selve misjonen og til personen Skrefsrud. Dette misjonstiltaket var jo den gang en frimisjon som samlet inn midlene her i India og tok med takk imot fra hvem som helst, men som av særlige grunner hovedsakelig fant støtte hos baptister. Og ildsjelen fra Fåberg hadde, da han var 28 år gammel, gått så langt som til å bli gjendøpt. La oss derfor se litt nøye på disse første salmene fra hans hånd og hjerte.

Av de åtte salmene som han bare hadde redigert, var seks forfattet av Johnson og to av en santal i Midnapur, Dular Manjhi. Disse hadde som emner søndagen med tilbedelse, det himmelske hjem, Jesus vår frelser, oppfordring til å forlate åndedyrkelsen og vende seg til Jesus, en aftensalme, en angersalme med sterk henvisning til ham som har åpnet himmelens dør for oss, det herlige land i det fjerne, og en botssalme. Det var atskillig av almenkristelig stoff bare dette.

Og så kommer Skrefsrud med sin første salme, en dåpssalme! At disse skandinaviske pionermisjonærene kom til sitt arbeidsfelt via Gossnermisjonen, viser seg bl. a. også derved, at melodiene til disse første salmene er for det meste slike som var tatt i bruk i deres arbeid i Ranchi og tilstøtende distrikter. Til sin dåpssalme har således Skrefsrud den melodien som vi i Norge kjenner under navnet «O

Herre Krist deg til oss vend». — «Å Jesus, se til oss, vi er kommet til deg. Velsign oss fra din himmel, Fader, Ånd og Sønn[1]. Du innbyr syndere til deg: Kom hit til meg alle, jeg vil gi dere hvile, og min glede vil jeg gi dere. — Disse har fått ditt ord og blir nå dine mennesker. Gi dem din rettferdighet, led dem inn i ditt rike! — Dykk dem under i din kjærlighet, led dem til din himmel. Må de ikke se til andre sider, (men) være dine for alltid! — Og må mange komme til deg, hos deg får man livet. Vis dem deres synder, må de motta frelsens råd.»

Der er intet annet enn almenkristelig sannhet i denne dåpssalmen. Riktignok brukte han på denne tid uttrykket «unum» for dåpens hellige handling mens vi nå for tiden for det meste bruker fremmedordet «baptis»; men om man sier «dykk dem under i din kjærlighet» eller «døp dem i din kjærlighet», antar innholdet en form som leder av fra det materielle og fører tanken inn til det grenseløse i Kristi kjærlighet — også i dåpssakramentet.

Hans andre salme er også original diktning. Synderen står med sin store skyld og roper til Jesus som den rike formynder om å ta seg av hans sak. Uttrykkene er iblant meget sterke, men salmen har funnet levende akkord i santalsjelen. Melodien til denne er av amerikansk opprinnelse. Det må ha vært denne salmen som førte «drømmeren» Hatia til Skrefsrud, noe som førte til det første store fremstøt[2].

Hans tredje salme, og den første som er oversettelse, er Neanders velkjente «Lover den Herre, den mektige konge, med ære.» Men Skrefsrud oversetter i grunnen ikke i dette tilfellet. Ut fra grunntonen i dette å love Herren skaper han om rytme og melodi til en treenighetssalme på fire vers, slett ikke så ulikt det Runeberg gjorde for den svensk-finske salmeboken. Og på denne måten skapte han en av de beste salmene vi til denne dag har i santalmenigheten, og det i 1872 da han selv kun hadde vært 5 år blant folket og var 32 år gammel!

Den fjerde salmen er en gjengivelse av fire vers av en som Zinzendorf skrev og som i Norge finnes i Fellessangboken, «Jesus, hjelp oss hjem.» Zinzendorfs salme er meget benyttet både på tysk og engelsk, og også på santali. Denne ble sunget foran stasjonsbygningen i Benagaria da Skrefsrud med høvdinger skulle av sted for å lete etter det landet som ble til Assamkolonien.

Den femte er en god gjengivelse av den i de lutherske kirker vel-

---

[1]) Sønnen kommer sist p. g. a. et forsøkt enderim.

[2]) Skrefsruds tal etil fangene, 1874. Se også Prekener og Foredrag, Minneapolis 1897, s. 26.

kjente «O Herre Krist, deg til oss vend». Et agglutinerende språk som santali er slett ikke i sitt vesen egnet til enderim men Skrefsrud strever fremdeles med å få det til å rime, og i denne salmen har det lykkedes nokså bra. Bare på noen steder har den senere utvikling forandret et eller annet.

Skrefsruds sjette salme er en gjengivelse av Brorsons «Opp, våk og bed», med samme versemål og melodi. Gjengivelsen er bra, men hverken teksten eller melodien synes å ha fått stor inngang i menigheten.

Den syvende var dårlig, så Skrefsrud kasserte den da han laget den nye og forøkede utgaven i 1876. Den behøver derfor ingen videre omtale her, annet enn den lille bemerkning at det hører til det vanskelige for salmeforfattere å kunne kassere sine egne produkter.

Den åttende er hans originale dikt i tilknytning til 1. Mos. 2,18—25, en salme til brudevielser til en meget lett engelsk melodi som de hadde med seg fra Gossnermisjonen. Vi hvite har ofte følt oss skuffet over denne salmen; men våre santalprester bruker den fremdeles uten noen anfektelser.

Den niende er to vers svarende til skriftemål, men til en meget besværlig santalsk folkemelodi som Skrefsrud hadde lært av en gammel kone [1]. Melodien var for vanskelig for menighetssang, så den er gått tapt, men de to versene er blitt omformet til tre og finnes i den nye salmeboken som nr. 360.

Og den tiende salmen av Skrefsrud i denne lille boken av 1872 er en gjengivelse av den 2. artikkel i Troen, til en folkemelodi fra Orissa.

For oss som lever i det santalske språket, viser disse Skrefsruds første salmer oss klart, at selv om han var blitt gjendøpt [2], så merker man intet til noe tendensiøst hos ham, slik som hans åndelige profil kommer til syne i salmearbeidet.

Da det er velkjent at hans skandinaviske kollega, Børresen, var en meget flink sanger, er det sannsynligvis rett å ta både valget av salmer som skulle oversettes og melodivalget som uttrykk for deres felles overveielser. Men arbeidets utførelse ble alene Skrefsruds. Og vi merker allerede i disse salmne en sterk santalsk nasjonal innstilling hos ham. Fire av dem er således til indiske folkemelodier, og i bryl-

[1] Da salmen er merket «L. S.» i boken av 1872, må Børresens uttalelse i Danmark forståes på denne måte. Se Ludvig Hertel, Den Nordiske Santhalmission, København 1884.

[2] Se J. Gausdal, Santalmisjonens Historie, Oslo 1937, s. 13.

lupssangen drister han seg til å kalle Adam og Eva med de navn santalfolket har på de to første mennesker, Pilcu Haram og Pilcu Budhi [1].

SALMEBOKEN AV 1876

Med året 1873 var santalsk litterært arbeid kommet inn i et nytt spor. I varmetiden det året leste Skrefsrud korrektur på det siste av sin grammatikk [2], og så måtte han etter lægers råd til Europa på ferie. I grammatikken hadde han gått over til å bruke det vesterlandske bokstavsystemet med en del ekstra prikker og streker, og da han etter endt ferie atter var tilbake i den santalske verden, var det den første nødvendighet å få i stand noen barnebøker etter det nye bokstavsystemet. Og så var det salmeboken.

Når nå alle salmene skulle overføres til nytt bokstavsystem, gav det jo en utmerket anledning til å overveie vers for vers og ord for ord, og vi har allerede hørt at han kasserte en av sine egne. Men det var nødvendig å få en større samling enn sist, og noen forelå fra Cornelius [3]. Ellers var det han selv med sin santalske hjelper Khudu Hasdak som måtte ta fatt.

Av de 17 nye som i denne utgaven tilskrives Skrefsrud, er hele 9 til santalske folkemelodier. Den første av disse var bygget over den første artikkelen i Troen og den andre over den tredje artikkelen. Begge var til samme melodi, den allerede innsungne melodi fra Orissa. Den tredje er en overmåte meget benyttet begravelsessalme, «Gråt ikke, mitt tunge hjerte, klag ikke, min brennende ånd», hvor vi møter uttrykket «parom» (flytte over) i forbindelse med dette å dø bort fra denne verden. Den fjerde er til samme folkemelodi, men er en bønn om å få den Helligånds hjelp til striden her i denne syndige verden. Og den femte er et inntrengende nødrop fra hjertets dyp til vår Fader i himmelen om sjelens frelse. Den sjette er om de siste ting med ut-

---

[1] «The Traditions and Institutions of the Santals» nedskrevet av Skrefsrud i 1871 og trykt på santali første gang i 1887, det egentlige kildeskrift som alle misjonærer øser av i sin viden om santalfolket. Bodding fikk dette kildeskrift oversatt til engelsk med mange forklarende fotnoter før han døde. Han fikk også høre at det var antatt til utgivelse i London.

[2] A. Grammar of the Santhal Language by the Rev. L. O. Skrefsrud, M. A. S. B. (ɔ: Member, Asiatic Society of Bengal), Missionary to the Santhals. Benares 1873.

[3] Contributions to Santal Hymnology by Johannes Gausdal. Bibliotheca Norvegiæ Sacræ XI, Bergen 1935.

gangspunkt i Jesu samtale med disiplene i Matt. 24, 1 ff. og paralleller. Den syvende er en skriftemålssalme, den åttende en botssalme bygget på Luk. 13,8—9 og den siste av denne gruppe er en alminnelig kristelig sang til en «skog»-melodi om å komme til Herren og vandre med ham.

Ser vi så på de salmene som er oversatt eller diktet til europeiske melodier, møter vi først en aftensalme til den samme lette melodi som var i bruk til Johnsons søndagssalme. Deretter finner vi en som nå er gått ut av bruk, en om å fordrive den onde Satan. Så kommer Knaks tyske salme gjengitt, den som Sangboken i Norge har som nr. 725, «Lat meg gå». Deretter Falks festsalme, som jeg ikke har sett i noen norsk samling, men som finnes i den svenske Psalmboken, «O du saliga, o du heliga». Og så kommer den danske presten Schjørrings fengende «Kjærlighet fra Gud», den østerrikske pater Mohrs vakre julesalme «Stille Nacht», den anonyme latinske julesalme «Adeste fideles», og endelig «Sikker i Jesu arme» av den blinde, men produktive amerikanske forfatterinne Fanny Crosby.

Skrefsruds nye bidrag til den santalske salmeskatten viser fremdeles den samme almenkristelige, men også nasjonale santalske innstilling. Og skjønt han hadde vært på ferie i Norge og bl. a. på Botsfengslet i Oslo holdt den tale som siden da i trykt form er blitt delt ut til hver fange som kommer dit, så er det bare en enkelt sang fra Nordens rike tone som han overfører til santali. Men at denne ene kom med, var en stor lykke; for Børresen kom til å synge den i Danmark, og det gjorde slikt inntrykk at det er nevnt i Hertels bok, og første vers av den santalske tekst er gjengitt i Sæters bok [1].

NORDEN KOMMER MED

Til utgangen av 1875 hadde Børresen vært i stand til å samle inn midlene til det voksende arbeidet i India. Men det var nok gått opp for pionérene at dette, når alt kom til alt, var en mindre heldig form for arbeidet. Den beste tid på året måtte Børresen vanke omkring i byene i Nord-India og samle inn midler. Så reiste han i 1876 til Europa, og det er denne reisen som bestemmer misjonens videre kurs.

Og skjønt Skrefsrud stod i det daglige arbeidet på misjonsmarken,

[1] Hertel, s. 187. Ivar Sæter, Skrefsrud, Kristiania 1924, s. 140. Se også hele sangen gjengitt i Traasdahls bok: Korsets Seier, eller Missionærene Skrefsrud og Børresens Liv og Virksomhed blandt Santalerne, Bergen 1882.

var han aktivt med i kursendringen [1]. Og det merkelige var at da salmeboken skulle trykkes opp igjen omkring året 1880, så kom denne nyorientering til syne i de nye salmene som da kom med.

På forunderlige veier var pionérene ført til santalfolket, og den gode Gud hadde i sin store nåde holdt dem oppe fra år til år og velsignet deres virke. Og når de nå som modne arbeidere gir seg av med å se på kirkeritualer og salmebøker som de fantes i Nordens land, så går det opp for dem at der er store skatter å øse av. Og at ordinasjonssaken hadde fått slikt et heldig utfall, var en så gledelig opplevelse, at de sikkert følte seg styrket i forvissningen om at nyorienteringen var til det gode for gjerningen blant santalene.

Vi møter først Grundtvigs salme «Alt står i Guds faderhånd» og så deretter Ingemanns «Deilig er jorden», og den tredje nye er Agerbeks «Uforsagt, vær på vakt». Vi finner enn videre Landstads «Hvor to og tre forsamlet er» og Ingemanns «Lover Herren, han er nær». Dette var et meget gledelig innslag. At Norge opp til 1880 bare hadde en salme med i Santalistan, gir uttrykk, både for at Skrefsrud på et tidlig standpunkt i sin utvikling forlot den hjemlige arne, og at Norge sent fikk sin harpe stemt. Landstads salmebok var nok blitt autorisert i 1869; men da hadde Skrefsrud allerede fått santalenes verden som sitt andre fedreland.

Men denne merkbare nyorientering førte ikke med seg noen innsnevring i forhold til kristenheten i sin helhet. Vi ser således at Clausnitzer er kommet med med sin salme «Jesus, Frelser, vi er her» og Heber med sin den gang omtrent 60-år-gamle «Frå Grønlands kvite fenner». Særlig betegnende blir det imidlertid å feste seg ved en av Crosby «I am Thine, O Lord»; for denne viser hvor nær pionérene var kommet de åndsbølger som brøt ut over den engelsktalende verden. Fanny Crosby skrev sine vers i Amerika i 1875, Moody og Sankey holdt sine vekkelsesmøter og var det året i England og Skottland, og bare fem år etterpå er både tekst og melodi kommet til santalene.

De nye salmene i denne utgaven har imidlertid bare fem originale bidrag fra Skrefsrud, og av dem bare ett til en santalsk folkemelodi, en bønnesalme i tilknytning til Luk. 18,9—14. Her kunne man synes at det var blitt en radikal forandring. Men det er grunnløst. Derimot hadde hans gode medarbeider, santalen Khudu Hasdak, blitt revet bort av kolera i året 1876, og den nye mannen som han hadde funnet egnet til dette arbeidet, var vel ennå ikke så vel oppøvd. Blant

[1] Gausdal, Menighetsdannelsen i Santalistan, Norvegia Sacra 1926.

Skrefsruds fire andre originalsalmer merker vi oss at to har melodier som skriver seg fra Wales. En welsk misjonær, Thomas Evans [1], hadde i mange år vært en aktiv støtte i dette misjonstiltaket, og fra ham er disse melodiene kommet til santalene derved at Skrefsrud gav dem et budskap med.

Hermed er salmeskatten vokset fra ingenting til hele 56 nummer, hvorav de 39 tilskrives Skrefsrud, og alle de andre er renskrevet og redigert av ham. Men hermed er vi også rukket fram til hovedavsnittet i hans salmearbeid.

SANTALSANGENS GULLALDER

Skrefsrud hadde for andre gangen vært i Europa på såkalt ferie. Det var ved de møter han denne gang holdt, at han overalt gjorde et så sterkt inntrykk at han i folks erkjennelse ble innlemmet i rekken av de store og usedvanlig utrustede personer. Og det var under dette oppholdet i Europa at han ble ordinert av biskop Essendrop i Vår Frelsers kirke 26. juli 1882.

Kommen tilbake til gjerningen her ute var det aller første og mest tvingende arbeidet å sørge for åndelig føde for det voksende kristensamfunnet. De ytre muligheter for dette arbeidet hadde han. Misjonen var i god framgang og midlene for publisering var til stede, det sørget den nye venneskaren for. Og han var ikke tynget av de manges forskjellige meninger; for han stod alene og var suveren i dette litterære arbeidet. Og de indre mulighetene hadde han også. Han eide den språklige begavelsen, og etter årelangt utrettelig arbeid hadde han det kristelige ordforrådet ganske bra tilrettelagt. Menneskets onde natur, syndens brann og den evige Guds forbarmende kjærlighet hadde opplevelsens virkelighet over seg, og selv var han i sin manndoms kraft, midt i 40-årene, da han skapte santalsangens *gullalder*. Samtidig med at han fikk oversatt den gamle tekstrekkens evangelier, ble de trykt i Benares, mens misjonens eget lille trykkeri skulle klare katekisme, salmebok og bibelhistorie. Og da han har uttalt seg i brev til «Santalen» om dette arbeidet, vil vi la ham selv få tale til oss:

«Det er imidlertid meget Spørgsmaal, om Folk vilde have lyttet saa opmærksomt, som de gjorde, hvis ikke deres Hjerter i længere Tid var blevne forberedte ved Stationsføreren i Basetkundi, Sibu, en Høvdingesøn, som er en af vore mest fremragende Mænd baade fra Hjertets og Hovedets Side, en Mand med en fast Karakter og stor

[1] Se Santalmisjonens Historie.

Takt tillige. Han er desforuden vor mest fremragende Poet. Han har forfattet en 50 Salmer efter deres egne Melodier, og da han synger godt, saa kommer baade Kristne og Hedninger, Mænd og Kvinder til ham om Aftenerne og lærer hans Sange. Naar jeg lyttede til de vemodige, simple Toner, og de enfoldige Ord, som Sangene indeholdt, og da fornam, hvorledes de gik lige til Hjertet paa dem, som lærte dem — da tænkte jeg: «Uden at I blive som Børn, kunne I ikke komme ind i Guds Rige.» Hvor lærd og videnskabelig, og derved saa ofte tør og pligtmæssig vi dog saa ofte gjør Religionen, som skulde være Hjertets Pulsslag mod sin Gud, Sjælens Løsrivelse fra det Syndige og Jordiske, og ved Guds Aands vidunderlige Opaddragen — Fornyelsen i Guds Billede. Jeg følte, at her iblandt disse simple Skovens Sønner og Døtre er Himlens Porte. Hvor megen Velsignelse har man ikke selv ved at færdes iblandt saadanne enfoldige og ukunstlede Mennesker» [1].

Foruten sin faste medarbeider i det litterære, Biram Hasdak, hadde Skrefsrud således funnet en særlig utrustet mann til salmearbeidet, og disse tre er det som tilsammen utgjør den store trio da salmeboken vokste fra 56 nummer til 171.

„Vi faar nu om nogle Dage Luthers Katekismus trykt paa vor Presse, og vi begynder da med den nye Salmebog, som indeholder tildels Oversættelser og tildels originale Salmer. Vi maa holde os saa meget som muligt til Santalernes egne Melodier, da Folket i Landsbyerne kjender samme og da de desforuden synes at holde mere af Salmer efter deres egne Melodier end af Salmer efter vore Melodier. Der er for hver Søndag en Salme efter Søndagsevangeliet, saa at Folket derved lærer samme gjennem Salmerne, som de beholder bedre end Prædikenen" [2].

Her har han lagt fram hvordan arbeidet tenkes utført. For først skulle jo de 56 salmer trykkes, de som man allerede hadde. Og så skulle det nye stoffet komme ettersom det ble ferdigbehandlet. Noen indre ordning av salmestoffet etter kirkeåret eller på annen måte var ikke tilsiktet.

„Vor nye Salmebog er nu i Trykken her paa vor Missionspresse. Der bliver ialt en 150 Salmer. Dette er ikke meget; men Salmer, ved du jo, kommer ikke paa en maskinmæssig Maade, hvis de skal have noget indre Værd og blive en virkelig Hjælp i Menighedslivets Vækst. Der er kun faa Oversættelser, da vore Melodier og Billeder i Almin-

[1] Brev skrevet i Basetkundi 13. februar 1884. Trykt i «Santalen» nr. 3 for 1884 s. 41.

[2] Brev fra Ebenezer datert 28. november 1885, og trykt i «Santalen» nr. 1 for 1886 s. 2.

delighed ikke passer for dette Folk. De fleste Salmer maa være, paa Santalernes nærværende Udviklingsstadium, efter deres egne Melodier, og i alle Tilfælde maa deres egne Billeder bruges, hvis det skal gaa Folket tilhjerte" [1].

„Vore nye Salmer, omkring 150, komme ikke alle ind i Salmebogen, da der er en Del af Pastor Sibus, som kun egner sig til at synges i Landsbyerne, derimod ikke i Kirken [2]; der er flere Sange end Salmer. Jeg er nu egentlig færdig med Manuskriptet, og i vort Bogtrykkeri arbeider de haardt for at faa Bogen trykt til Enden af Marts. Jeg holder nu paa med at nedskrive alle smukke Santalmelodier, som jeg ikke skrev ned i 1872. Da jeg aldrig har lært Musik undtagen at synge efter Noder, og saaledes kun har lært mig selv det lille, jeg kan paa Orgel o. s. v., saa kan du forstaa, hvor usigelig Møie disse med saadan en Masse Triller o. s. v. saa rigt forsynede Santalmelodier giver mig; dog gaar det nu ganske godt fremad. Jeg har endog været saa forvoven at sætte Understemmen til en af Melodierne. Jeg maa nok faa en eller anden Musiker til at sætte Understemmer til — hvilket ingen let Sag er, da Melodierne ere saa ganske anderledes end vore [3]. De kristnes Ansigter lyse over, at de nu faar de fleste Salmer efter sine egne Melodier, da de (foruden Skolepigerne) sjelden lære vore ret, i Besynderlighed Dur-Melodierne. Deres er næsten udelukkende Mol-Melodier. Havde jeg for nærværende Tid, vilde jeg sende dig En for Santalen; dog maaske det vil ske siden.

Det er overmaade meget Sangliv her i denne Tid; man lærer omkaps de nye Salmer, og Pigerne staa i den Henseende i Spidsen. I den nye Salmebog vil der komme til at staa en Salme, efter en deilig Santal-Melodi, som er forfattet af en nu gift Kone, som før var i Skolen. Hendes Navn er Hissi, og Salmen er en af de mest rørende vi har. Jeg har ikke forandret den det mindste. Det sidste Vers lyder: „Lad mig ikke falde, lad mig ikke falde, lad mig ikke falde i Fristelse. Jeg vil tænke paa dit Kors og din Smerte, naar jeg er nær ved at falde." Maatte Jesus forhjælpe os alle til at gjøre det, da kommer vi ikke til at smerte ham saa meget med vor idelige Falden og Snublen" [4].

---

[1] Brev fra Ebenezer datert 16. februar 1886, og trykt i «Santalen» nr. 3 for 1886 s. 34.

[2] Da den nye salmeboken av 1926 forelå, tok jeg til å samle opplysninger om det santalske forfatterskap, og en liste på 22 fra Sibu's hånd viste at halvdelen var blitt skutt ut ved den nye gjennomgåelse av salmestoffet. Alle sådanne som ble sløyfet i salmeboken, ble senere innarbeidet i «Hor Seren», en samling av bare santalske sanger som er forfattet av santaler og først samlet og utgitt av M. A. Pederson i 1910. Omarbeidet av undertegnede og utvidet med disse fra salmeboken i 1935.

[3] Da J. J. Ofstad arbeidet med koralboken til den nye salmeboken, Rar Puthi, Oslo 1929, fikk han hjelp av følgende til harmoniseringen: organist Malmstrøm, København; organist Steenberg, Oslo; Rev. F. R. Edmund of the Cathedral, Calcutta.

[4] Brev fra Ebenezer datert 15. mars 1886 og trykt i «Santalen» nr. 4 for 1886, s. 56.

Alt arbeid tretter og tynger, selv det mest åndelige og oppløftende. Vi finner uttalelser som viser dette, ikke bare fra Skrefsrud selv, men også fra et par andre av misjonærene. Og da disse uttalelsene også er med å kaste lys over hvordan der ble arbeidet i disse dager, må de komme med her. Hans kollega fra begynnelsen av, den da 60-år-gamle Børresen, skriver således:

„Alt her gaar sin velsignede Gang; vi er alle raske. Alt Arbeide gaar godt. Skrefsrud arbeider med Magt og Kraft paa sin nye Salmebog og vil nu snart have den færdig. Han har i denne Tid Sibu hos sig for at faa alle Santalmelodier nedskrevne, og de Stakler maa synge og nynne hele Dagen. Det er en vanskelig Sag at faa alle disse Melodier rigtig nedskrevne. Skrefsrud er saa optagen af denne Sang, at han hver Aften efter Andagten sidder i Pigernes Gaard med hele Børneflokken, og der sidder han som Barn med Børn og synger de nye Salmer. Der er en saadan Glæde og Jubel blandt alle over, at han synger med dem. Der er ingen, som roser ham for dette; men det er noget af det største i en Missionærs Liv, at stige ned til Folket og være Barn med Børnene; dog dette ser naturligvis ingen her, og det er det herligste; thi da vil Folk hverken rose, ei heller kan de tage Forargelse. Jeg skulde forresten heller ikke have talt om den Sag ligesaalidt som om min egen, men De, kjære Ven, saavel som alle Venner, vil nok have Taalmodighed med os" [1].

Og den i de dager temmelig nye misjonær Berg var kommen fra Haripur og skrev et brev hjemover mens han var der i Benagaria; i dette brevet finnes følgende avsnitt:

„Skrefsrud er nu ifærd med (sammen med Pastor Sibu og og et Par af de Ældste) at forfærdige en ny Salmebog med santaliske Melodier. Disse kunne selvfølgelig ofte være vanskelige at komme nøiagtig efter saa man kan sætte dem i Noder, saasom disse indfødte just ikke er af vore bedste Sangere. Saaledes havde man forleden Dag meget ondt for at komme ud af en Salme; et Par Timer var forgjæves ofrede, da Sibu siger til Skrefsrud i høieste Alvor: „Nei, Djævelen vil nok ikke vide af denne Salme, lader os derfor bede, at vi kunne jage ham paa Flugt!" Knapt havde man reist sig op efter Bønnen, før der gik et Lys op for Skrefsrud; Salmen maatte være at søge i en anden Toneart, og Knuden var løst" [2].

Vi har i det som er gjengitt i disse avsnittene hørt om hvordan Skrefsrud arbeidet for å nå inn til folkesjelen, og han må ha hatt en usedvanlig innfølingsevne, det vil alle som kjenner santali og santal-

[1] Samme nr. av «Santalen», s. 53.

[2] Brev fra Ebenezer datert 23. mars 1886 og trykt i «Santalen» nr. 5 for 1886, s. 71.

salmene være enige om. Men sammen med denne evne må der hos ham ha vært noe som virket som skiftende og flyktig, sannsynligvis begrunnet i at han så de mange oppgaver på samme tid og syntes at alt måtte gjøres med en gang. I forbindelse med salmearbeidet skimter vi dette et par ganger, og det må vi få med:

„Jeg lever nufortiden for det meste mit eget Liv og har liden Berøring med nogen undtagen med Santalerne, som hver Dag fra de forskjellige Steder af Landet besøger mig, og for hvem jeg prædiker. Idag havde jeg igjen en Skare fra Jubdi, det Distrikt, hvorhen Buncknoldt gaar. Jeg sad netop og nedskrev en ny Santalmelodi, hvortil jeg skriver en Salme. Jeg spillede tillige paa et lidet Harmonium, som en kjær dansk Dame gav mig, for at indøve Melodien, og dette drog disse Santaler hen til min Dør, som stod aaben. Efter gjensidig Hilsen sang jeg en af de nye Salmer, som begynder saaledes: „Hvis du ønsker virkelig Lyksalighed, saa jag ikke derefter i Verdens Fornøielser; thi den findes ikke der, og du vil med al din Søgen blive skuffet." Vers for Vers gjennemgaar de mange Veie, ad hvilke man søger Lyksalighed, uden at finde den — og i det sidste Vers hedder det, at samme kun er at finde hos Jesus o. s. v.

Der udspandt sig derpaa en meget alvorlig Samtale om Tilværelsen og dens Alvor, og endelig om *ham*, som alene kan tilfredsstille det efter Lykke og Velvære higende Hjerte. De hørte paa med stor Opmerksomhed, og spurgte siden om meget angaaende Kristendommen. Jeg føler mig altid mest lykkelig, naar jeg har talt med Santalerne om Jesus. At dog en anden kunde overtage mine literære Arbeider, at jeg stedse kunde være ude iblandt Folket! Og dog findes der ogsaa Glæde i dette Arbeide, og selv om den, som er beskjæftiget dermed har liden Glæde deraf, saa vil det blive til Nytte for Herrens Menighed, og det er Hovedsagen — denne Tid er ikke Glædens, men Arbeidets Tid med Freden i Jesu Blod i Hjertet: Deroppe kommer Glæden.

Det er nu Midnat, saa jeg maa ophøre og lægge mig til Hvile" [1].

Den 18. juni 1886 kunne Skrefsrud endelig skrive: „Salmebogen er nu trykt. Der er 171 Salmer og 82 Melodier. Bogen udgjør 2 hundrede og nogle og tredive Sider." Og en 6 ukers tid etterpå skrev Børresen: „Skrefsruds nye Salmebog er nu indbunden og færdig, en stor Glæde for alle. En af ham oversat Bibelhistorie er i Trykken. En stor Lykke er det, at vi har vort eget Trykkeri" [2].

Og så kom boken ut i menighetene, men det er i virkeligheten svært lite mere vi hører om dens innsats. Det som er skapt, venner

[1] Brev fra Ebenezer datert 5. mai 1886 og trykt i «Santalen» nr. 6 for 1886, s. 87.

[2] Brev av 6. august 1886, trykt i «Santalen» nr. 9 for 1886, s. 132.

vi mennesker oss til å ta som noe av en selvfølge. Således også her. Men vi vet ellers fra så mange kanter at det både har vært og er salmeboken som har båret det nye kristensamfunn i høyere grad enn selve Nytestamentet. Og en enkelt uttalelse fra den første tiden kan det være rett å få med:

„I Juletiden havde vi flere Hedninger i Kirken, end vi have havt paa lang Tid, og i Besynderlighed Kvinder, baade unge og gamle. Der lader til at være en meget sterk Rørelse iblandt Kvinderne i denne Tid, og den nærmeste Aarsag lader til at være de nye Salmer efter Santalernes egne Melodier. I ved jo før, at Santalerne ynde saa meget Sang. Den velsignede „Medgift", som ligger i vore kristelige Salmer, synes at virke kraftigt paa de hedenske Kvinder, saa de føle sig mægtigt dragne til Frelseren" [1].

Tar vi oss så fore å gå gjennom de 68 salmene som er tilskrevet Skrefsrud i disse år da santalsangen hadde sin store tid, så blir det for det første innlysende for oss at vi kan ikke gi oss av med å regne dem alle opp, eller omtale dem alle sammen. Så stor interesse eller tålmodighet kan der ikke regnes med hos leseren. Og dernest går det opp for oss at de aller fleste representerer så langt mere enn bare de versene som finnes under hvert nummer. For først er en melodi revet ut av det hedenske miljø, og så er den ikledd et kristent budskaps fagre drakt. Ofte er tekst og tone som støpte sammen.

Men vi får dele hans diktning opp i to grupper, den ene til santalske melodier, og den andre til fremmede melodier.

Den første gruppen teller hele 49 stykker, og mere enn halvparten av disse ligger bibelteksten så nær at man kan sammenligne dem med hvad hymnologien kaller „parafrase", omskrivning. Nå for tiden er dette et tilbakelagt stade i de gamle kristne land, og mange regner denslags som farlig kunst, farlig både for skriftordet og for poesien. Men slik sang Kædmon om Guds allmakt for de gamle angelsakser. Og slik sang Hallgrímur Pjetursson om Frelseren for islendingene. Og Skrefsrud har blant denne type noen av sine aller beste salmer. Således „Boge gupi" til Joh. 10, 11-16 [2], og „Boeha alom" til Joh. 16, 23-28, samt „Jivire rengecko do" til Matt. 5, 3-10. For å vise hvor denne type er fremtredende, gjengir jeg her en liste over skriftavsnitt som er sunget over slik at bibelordet klinger igjen:

[1] Brev fra Skrefsrud datert 11. januar 1887, trykt i «Santalen» nr. 2 for 1887, s. 18.
[2] Gjengitt i Santalsongar av Ingerid og Johs. Gausdal. Kra. 1922.

Matt.	2, 19-23.	—	15, 21-28.	—	11, 24-28.
—	3, 13-17.	—	20, 1- 6.	—	14, 1-11.
—	4, 1-11.	—	21, 1- 9.	—	14, 16-24.
—	5, 3-10.	—	24, 15-28.	—	21, 25-36.
—	6, 9-13.	—	25, 1-13.	—	24, 13-31.
—	6, 24-34.	Luk.	2, 33-40.	Joh.	2, 1-11.
—	8, 1-13.	—	2, 41-52.	—	3, 1-15.
—	8, 23-29.	—	3, 1 f.	—	6, 1-15.
—	11, 2-10.	—	10, 18.	—	10, 11-16.
—	13, 24-30.	—	10, 23-37.	—	16, 23-28.

Men ofte ble det en evangelisk salme uten at man akkurat kan påvise en bestemt tekst. Det kan synes så tilfeldig og vilkårlig å nevne noen få blant mange gode; men det føles så fristende. Ta bare den fengende pinsesalmen „Noko lelha Galil hor do", eller læresalmen „Heclenae Jisu Masi", eller den stemningsfulle misjonssalmen „Jisuak daya raj do pasnao idik"! Selv om han ikke hadde skrevet flere enn disse tre, måtte man ha regnet ham blant de store i santalsk kunst.

Det er uråd å vurdere betydningen av disse Skrefsruds salmer. Men her innføyes en opplevelse som kan være med å slå fast at de har funnet inn til det almene folk. Vi flyttet fra Basetkundi til Benagaria i begynnelsen av oktober 1928, og det kunne ikke gjøres på annen måte enn ved å kjøre i oksevogner. Det var en mørk natt; men i lyset fra lykten som var bundet til hver vogn kunne man i søleri skimte hjulsporene i det veiløse lendet. Den mannen som kjørte min vogn og satt og jaget på de stakkars oksene, han satt også hele natten og nynnet på den salmen som Skrefsrud nevnte i et av sine brev: „Hvis du ønsker virkelig lykksalighet."

Og det er bare en gang jeg har oppdaget at en av disse melodiene slik har tatt overvekten over det kristne budskap at det på en flokk hedensk ungdom virket som sangøvelse i deres eget hedenske vesen. Det var en „dasae"-melodi, og „dasae daran"-tiden nærmet seg. Og så syntes nogen hedningegutter at dette var en storartet forberedelse for dem til deres vandringer fra landsby til landsby med påfuglefjær og løyer. Kanskje bør det her tilføyes at det vitterlig er i det santalske melodistoffet at denne perioden har sin største skatt, og også sin største svakhet. Vi som arbeider her et halvt århundre etter de dagene, vi kan merke hvordan noen av folkemelodiene likesom egner seg til kirkebruk, og hvordan andre blir for kunstige eller ensformige

til å brukes i forsamlingssang. De som eier det fine øret, de påstår til og med, at de kan merke hvordan kristendommen og den løftning som følger med en sann tilbedelse av Gud likesom sublimerer de gamle santalske folkemelodiene, slik at de vel er santalsk nasjonale i hele sitt vesen, men at de allikevel ikke lenger har noe hedensk ved seg. I noen monn er kristendommen allerede blitt nasjonalt santalsk gjennom denne utvikling, og et stykke av folkesjelen er blitt kristnet.

Skrefsruds diktning til europeiske melodier i disse to årene omfatter 8 originaler og 11 oversettelser. Blant hans originale salmer finnes en som jeg regner til det aller beste han har skapt, nemlig „Jisu, adim mayawan", til samme melodien som brukes til „Klippe, du som brast for mig".[1]

Hans oversettelser skal vi regne opp; for så kan de som kjenner det hjemlige salmestoffet få være en smule med inn i denne verden også. Det er først „Min Jesus, la mitt hjerte få", og så kommer deretter „Skriv deg, Jesus, på mitt hjerte", „Takk for all din fødsels glede", „Herre, signe du og råde", „Lov og takk og evig ære", „Hvor beklemt mitt arme hjerte" og „Kommer dag ei snart". Den sistnevnte ble jo diktet i Göteborg i forbindelse med hans møter der da han var hjemme denne siste gangen. Og så er det to engelske som er velkjente i Norge også nå: „Klippe, du som brast for meg" og „O bli hos meg! Nu er det aftentid", og to til som — så vidt jeg vet — ennå er ukjente i Norge. Den ene er blitt til blant fjellene i Wales og fikk sin form både på welsk og engelsk av de to predikantbrødrene William og Peter Williams. Det var i de dager da vekkelsene kom til England fra fjellene der i vest. „Guide me, O Thou great Jehovah" heter den på engelsk, og denne er i santalsk form blitt en av de meget benyttede. Og den andre ukjente er Charles Wesley's „Jesus, lover of my soul", den som han skrev da han hadde måtte gjemme sig inne i en låvebygning fordi pøbelen ville stene ham.

SKREFSRUDS SISTE BIDRAG

Enda to ganger fikk Skrefsrud oppleve å gi ut salmeboken, nemlig i 1897 og i 1907; men tallet på salmer øket ikke lenger så meget som før. De 171 ble i 1897 til 195 og i 1907 til 198, og av disse 27 nummer var bare 9 stykker fra hans hånd. Delvis levde han kanskje i bevisstheten om å ha ytet sitt beste, men dessuten la arbeidet mer

[1] Overført til nynorsk i mine «Heilage Kvad», Oslo 1943: «Jesus, miskunnsam du er.»

og mer beslag på ham. Børresen rundet de 70 år i 1895, og tyngden av arbeidet falt mer og mer på Skrefsrud. Det ble derfor ikke så mange bidrag Skrefsrud kunne yte; men de som er, har sin store interesse.

Den første er en henrivende misjonssalme oversatt fra tysk, „Ich will dich erheben". Den er forfattet av pastor Knak i Berlin, den samme presten som hadde konfirmert fru Børresen, og som sikkert hadde vært en av dem som hadde øvd den største åndelige innflytelse på disse som nå strevde alt de maktet på denne misjonsstasjonen. Og da Skrefsrud var kommet gjennom det meste av sitt skriftlige arbeid i 1880-årene, måtte han en tur til Assam for å hjelpe santalene der til å åpne et misjonsarbeid blant borofolket. Da var det at denne Knaks salme klang ham for øre igjen, og vi finner ham i arbeid med å oversette den både til santali og boroni samtidig.

Den andre er også en oversettelse fra tysk. Formodentlig hadde fru Børresen syntes der var lite av sangstoff som egnet sig for barn, og så bad hun ham om å oversette „Weisst du wie viel Sternlein".

Og så kom året 1892 da de kunne se tilbake på 25 års virke blant santalfolket, og da feiret de jubileum med nye sanger forfattet av skoleungdom og andre. Der var også en av Skrefsrud som tok til: „Dette land i gamle dager", og hvor han så gjorde rede for det nye som kommer med Jesus. Derfor lyder det også i det tredje verset: „Jesus, meget har du arbeidet i disse fem og tyve år. Du lyser ned på hele sletten i landet. Du vekker mange mennesker, drager dem med din kjærlighet, og de som kommer med et sønderknust hjerte, tilgir du deres synder."

Nå kommer en oversettelse av et enkelt vers av fru Ahnfelt, „Nu är min träldom slut". Med misjonær Heuman var det kommet til Santalmisjonen et nærmere kjennskap til svensk kristenliv, og han oversatte også noen salmer som lever videre i menigheten.

Deretter har vi en oversettelse av „O tenk når engang samles skal" i en aldeles fyndig form som ikke kunne bli bedre i noe språk. Og da Skrefsrud hadde fullført sitt livsløp, og hans legeme var senket i Santalistans jord, da stemte forsamlingen i nettopp denne salmen hvis siste vers lyder: „O Gud, hvor er din nåde stor! Oss alle til deg drag, at vi kan stå blant frelstes kor på denne høytidsdag!"

Så kommer Skrefsruds oversettelse av den tyske salmen på to vers som har vært med å grunnlegge Santalmisjonen.[1] Under den tysk-

[1] Brev fra Skrefsrud datert Ebenezer 7. november 1896 og trykt i «Santalen» nr. 12 for 1896, s. 171.

danske krigen ble stemningen så vanskelig at Skrefsrud og Børresen måtte forlate Gossnermisjonen, og en søndagsmorgen var de med sine kommet som hjemløse til Calcutta. De fant sin vei til kirken hvor den gamle tyske misjonær Bonwetsch preket på bengali, og etter gudstjenesten ble de med ham hjem og fikk husly der natten over. Mandag morgen var det at Skrefsrud og Børresen sang „Harre, meine Seele, harre des Herrn!" Og den gamle misjonær som sov ovenpå, han hørte sangen og ble grepet, og da han i Guds hånd hadde vært midlet til å føre en rik bengalsk familie til Herren, så gikk han til disse og bad om hjelp for skandinavene. Således fant pionérmisjonærene den støtte som de måtte ha i denne forberedelsestiden før de kunne dra inn i santalenes land. Og da jeg på norsk ikke har sett noen gjengivelse av denne tyske salmen, prøver jeg på denne måten:

1) Dryg, mi sjel, og bia,
venta på Gud;
i all nød han fria
kann or tyngsla ut.
Frimodig ver;
snart er daggry nær,
og ei herleg vårtid
kjem når vinter fer.
I alle stormar,
i all vår sorg,
vernar oss Guds armar;
han er vår borg!

2) Dryg, mi sjel, og bia,
venta på Gud;
i all nød han fria
kann or tyngsla ut.
Ryk allting her,
Gud er enn deg nær,
større enn din hjelpar
aldri trengsla er.
Evige, trugne,
bergar i nød,
berg og våre sjeler
i liv og død!

Den som prøver å leve seg inn i Santalmisjonens liv og virke slik som det artet seg her på misjonsmarken, vil snart bli klar over at der var en trykket stemning over det hele utover slutten av 1890-årene og innover i begynnelsen av det nye århundret. Alderdommen kom over pionérene, og ordningen av et voksende arbeid som kom til å kreve ledere og tjenere når de ikke lenger var her, det trykket dem. Skrefsruds tredje siste salme, skrevet formodentlig i 1896, står som et talende vitnesbyrd om denne trengselen som kunne komme over dem. Han tar sitt utgangspunkt i disiplene i båten, men her er det ikke gjengivelse av skriftordet, det er diktning om „min sjels båt" og stormene om den.[1] Melodien er den velkjente „Integer vitæ", og salmen synges meget.

Den nest siste er en ny salme til vielser, noe som kan tyde på

[2] Gjengitt i «Santalen» nr. 4 for 1930.

at Skrefsrud selv hadde følt at menigheten var fattig på sanger som egnet sig til en bryllupshøytidelighet. Og så skrev han en ny til en santalmelodi, den siste av denne art som tilskrives ham.

Endelig kommer ett enkelt vers som avslutning på Skrefsruds santalske salmearbeid. Det er et vers fra en av Zinzendorfs mange salmer, og tar til på tysk slik: „Herz und Herz vereint zusammen". Dette ene verset er Skrefsruds eneste nye bidrag i salmeboken av 1907, og jeg gjengir det etter Svenska Psalmboken:

Hjärtan, enigt sammanslutna,
söken i Guds hjärta ro.
Lågor, ur Guds väsen flutna,
brinnen klart i Kristi tro.
Han vår hövding, vi hans svurna,
solen han, och vi dess glans,
grenar av hans livsträd burna,
han är vår, vi äro hans.

EN NY TIDSALDER

Like foran dette siste verset fra Skrefsruds hånd står i den gamle salmeboken Boddings første oversettelse, en gjengivelse av „Høyt fra det himmelske høye". Og således står de der og markerer at når den ene legger pennen og vandringsstaven ned, så reiser Herren opp nye til å bære gjerningen videre fram.

Bodding var kommet til India i januar 1890, og ganske kort tid etter ble han av Skrefsrud anmodet om å „snu" hans santali-engelske ordsamling til engelsk-santali.[1] Og dermed var i virkeligheten arbeidet med å skape et santalsk leksikon overdratt ham.

Og det var Bodding som pukket på Skrefsrud at han måtte gå i gang med oversettelsen av Nytestamentet[2]. Han kasserte da sitt første utkast fra 70-årene, og oversatte nå fra gresk. Men han kom ikke lenger enn til det 12. verset i det 3. kapitlet av Apostlenes gjerninger.[3] Da forhindret de mange gjøremål ham i å ha mer med selve oversettelses-arbeidet å gjøre, og så ble det Bodding som måtte se å fullføre også dette. Det var jo han som også var satt i gang med oversettelsen av det gamle testamentet.

Når derfor Bodding ikke kom med i salmearbeidet med mer enn en salme før etter at han hadde vært over 20 år i landet, så var det

---

[1] P. O. Bodding, A Santal Dictionary, Vol. I, Oslo 1932, s. X

[2] Brev fra Skrefsrud datert 19. august 1890 og trykt i «Santalen» nr. 9 for 1890, s. 131.

[3] P. O. Bodding, Lidt om santalbibelens tilblivelse, Kra. 1915, s. 5.

ikke på grunn av manglende interesse for denne side ved gjerningen; men simpelthen fordi han var så helt opptatt med bibelarbeidet. At interessen var der har jeg et klart bevis på. I en av de gamle bøkene i Mohulpahari ligger et utkast fra hans hånd. På den ene siden av papiret hadde han begynt et brev til et firma i Calcutta og det bar dato og årstallet 1893, og på den andre siden var en påbegynt oversettelse av „Jesus, din søte forening å smake". Versemålet var nøyaktig skandert og nedskrevet på kanten, akkurat slik som jeg hadde anledning til å se ham når han arbeidet med vers. Dette utkastet er aldri blitt ferdig.

Bortsett fra den ene ovenfor nevnte salmen faller alt Boddings arbeid på dette området etter 1910, og det kan deles opp i tre grupper:

1. Oversettelser til utgavene av 1915 og 1918.
2. Oversettelser til den nye salmeboken av 1926.
3. Senere oversettelser som er kommet med i tilleggene av 1930 og 1936.

Det er nemlig den eiendommelighet med Bodding i hans santalske salmearbeid at han vesentlig er oversetter. Det så ikke ut til å være hos ham nogen inspirasjonens kilde til å øse av. Han måtte ha noe å oversette; men så gjorde han dette på en så fremragende måte at det ofte ble bedre på santali enn i originalteksten.[1] Dette eiendommelige trekket hos ham gjorde også at han som regel måtte ha en ytre foranledning til å finne fram til en pasende salme til oversettelse. Denne ytre foranledningen kom for det meste fra misjonærer som ønsket en eller annen salme oversatt.

OVERSETTELSENE AV 1915 OG 1918

Allerede i 1912 hadde Bodding redigert en ny utgave av salmeboken, men da hadde ikke han selv hatt tid til å gi noe nytt, derimot hadde han tatt inn en hel del salmer fra den skotske misjons salmebok[2]. Årene etter 1910 viser imidlertid at Santalmisjonen både i Norge og i Danmark organiserer seg i misjonsselskap mer i likhet med andre selskaper, og dette leder både til framgang i arbeidet og til at nye misjonærer kommer ut. Og disse nye savnet noen av de hjemlige salmer. Det var den ene siden. Den andre var at Johan Ofstad hadde fått i stand sitt orkester ved gutteskolen, og han hadde

[1] J. J. Ofstad, Dager og netter i India, Oslo 1938, s. 165

[2] Santal Hymnology, s. 12 (som får dobbelt betydning derved at Bodding var kommet til Norge, så han av godhet leste korrektur og rettet det som kunne være misvisende).

med seg fra Norge kjærlighet til mange melodier av folketone-typen, og når han så tok til å øve inn slike melodier, er det lett å forstå at han gjerne ville ha tekst til dem. Slik fikk santalene „Den store, hvite flokk" og „Overmåte fullt av nåde". Folkemelodien til den første virket så fengende på folk som hadde anledning til å høre orkestret, at Rosenlund som var distriktsmisjonær i Kaerabani-egnen, kunne skrive at „man kan høre den sunget, nynnet og fløitet alle vegne, også av folk som ikke kan lese [1]. Salmen om den store, hvite flokken var den første som Bodding oversatte til 1915-utgaven, og det hadde lyktes meget vel for ham. Sikkert hadde han også lagt stor hengivelse i arbeidet; for da han 23 år etterpå lå for døden og var blitt så dårlig at han ikke lenger kunne tale tydelig, bad han sin kone en gang midt på natten om å lese „Han hanko", nettopp denne salmen som i sin santalske versjon tar til med disse ordene.

Den neste oversettelsen som han gjorde ferdig, var „Vår Gud, han er så fast en borg"; men til denne hadde han et utkast av Skat Petersen å bygge på, noe som jeg ikke visste da jeg skrev Santal Hymnology. Men Skat Petersen hadde så distinkt håndskrift at det ingen tvil er om at han hadde laget en oversettelse som Bodding har bearbeidet. Og dette er på ingen måte noen forringelse av det Bodding'ske forfatterskap. Tvertimot er det nettopp på den måten at bidrag fra andre har fått en så avpusset form at de kunne komme menigheten til nytte. Denne Luthers herlige salme har også på santali fått en lødig form.

Hans tredje salme denne gang var „Overmåte fullt av nåde" til den folkemelodien som Ofstad øvde inn i skolen. Men denne synes å falle noe tung for santalene, skjønt formen er rent mesterlig også i denne.

Den fjerde var „Min sjel, min sjel, lov Herren". Disse fire versene kan synes lange på hva språk det enn er; men allikevel er det vanskelig å finne en herligere salme. Og det er stort å kunne stadfeste at den santalske formen ikke står tilbake, hverken for den norske eller for den tyske. Slikt kunne bare den gjøre som hadde levd all sin dag på misjonsmarken med oversettelsesarbeid foran seg og derved blitt innlevd, ikke bare i Skriftens uttrykk, men også i folkets tankegang. Santalsk poesi kan nemlig ikke flyte på enderim, men på rytme og avkortede setninger. Og på dette området er det at Bodding overgår alle i den santalske verden.

[1] R. Rosenlund, Fra Santalistan, København 1920, s. 230.

Og hans siste bidrag i utgaven av 1915 var oversettelsen av „Så ta da mine hender". Disse tre små versene er blitt av de inderligste vår salmeskatt eier, og også av de aller mest brukte på santali. Det var frk. Anna Jensen ved Maharo pikeskole som hadde fått ham til å oversette denne.

I pionérenes dager var det Santalmisjonens prinsipp at misjonærene ikke skulle reise til fjellene på ferie uten i sykdomstilfelle. Med den nye tiden var det blitt forandret; for erfaring viste at i den aller verste varmen var det i Gamlelandet så trykkende varmt at man lite kunne gjøre, og i Assam var det i regntiden så meget regn at hvite mennesker vanskelig kunne komme ut i landet, og dessuten var alt folket opptatt på rismarkene. Så viste det seg at det for misjonsarbeidet var tjenligere at misjonærene fornyet arbeidskraften ved noen ukers ferie i Himalaia-fjellene.

Men således kom også misjonærene inn i den rikdommen som det er å møtes med andre selskapers misjonærer, utveksle tanker og samles til oppbyggelige møter. Boddings bidrag til den nye utgaven av 1918 viser dette, og storparten av det ble til under ferieoppholdet i Darjeeling det året. En arbeidsmaur som han kunne aldri være uten noe litterært, og så satt han da og koset seg med å overføre engelske salmer til santali. Det var disse som er kjente i Norge også: „Lov Jesu namn og herredom", og „Nærmere deg, min Gud". Og så var det „Peace, perfect peace" og barnesangen „Gentle Jesus, meek and mild". Det var også denne gang at Grundtvigs dåpssalme „O la din Ånd nu med oss være" og Oldenburgs „Din, o Jesus, din å være" fikk santalsk form. Og alt sammen hadde det mesterlige preget som hører Boddings arbeid til. Han lot intet forfusket vers få lov å passere, og heller ingen feilaktig skandert linje. Det siste er en av hemmelighetene som gjør at hans salmer vinner i verdi med årene.

DEN NYE SALMEBOKEN AV 1926

Bodding hadde vært oppmerksom på at det tok til å bli et ønske at salmeboken måtte ordnes på en eller annen måte[1]. Fra 1876 til 1920 føyet man bare til i slutten det nye som kom til hver gang man trykte ny utgave. Og når nå tallet på salmer og sanger var kommet over 300, var det ikke lett å finne fram i det.

Og så gjorde nye synspunkter seg gjeldende. Den åndsbevegelsen innenfor den protestantiske misjonsverden som hadde fått sitt uttrykk

[1] Fifty-third Annual Report, Benagaria 1921, s. 61.

i verdensmøtet i Edinburgh i 1910, den var i den santalske verden kommet så langt at i slutten av 1923 ble det første inter-misjonske oppbyggelsesmøtet for santalkristne holdt i Maharo. Særlig hadde Steinthal arbeidet for dette. Og under dette samværet ble det av den skotske misjonær Hamilton offentlig uttalt et ønske om at alle santalmisjoner burde ha en felles salmebok. Skottene hadde helt fra 1876 av brukt av våre, og Bodding hadde i 1912 og 1915 tatt inn atskillige av deres, så mellom disse to bøkene var der ingen stor og uoverstigelig kløft. Annerledes med anglikanerne i det nordlige. De hadde holdt seg til sitt eget og ikke villet ta inn fra andre bøker, og de vi hadde felles med dem var som regel av hensyn til santalspråket blitt rettet på av Bodding.

Anglikanerne ble derfor ikke med i det nye tiltaket. Det ble skottene og vi, og når det hele kom så langt som til publisering, så kom de amerikanske metodistene med. Skottene skulle velge ut fra sin bok de salmene som de ville ha med, og vi fra vår, og så ble det hele sammenføyet til en ny bok, ordnet systematisk. Og Bodding skulle kontrollere språket, slik at det kunne bli en harmonisk samling. Til denne boken ytet han så noen av sine beste salmer: „O store Gud, vi lover deg", „O Hellig Ånd, kom til oss ned", „Velt alle dine veie", „En dalende dag, en stakket stund", „Guds ord det er vårt arvegods", „I bygge skal huset på ordets klippegrunn", og „O happy home, where Thou art loved the dearest". De to siste er omformet til samme versemål og synges til samme melodi („Tenk når en gang den tåke er forsvunnen"), noe som Bodding kom til å gjøre fordi han så at den norske kirke i Amerika hadde gjort så i sin engelske salmebok, The Lutheran Hymnary.

TILLEGGENE AV 1930 OG 1936

Ovenfor er det blitt nevnt at metodistene kom med ved publiseringen av den nye salmeboken. De hadde hatt et lite hefte av salmer, de også, og det hadde ikke vært med til overveielse da salmestoffet til den nye boken ble gjennomgått. Det var den ene grunnen som gjorde at det var nødvendig å emne på et tillegg med en gang boken var kommet ut. Og den andre grunnen var at nettopp fordi en ny bok var i emning, så arbeidet folk med salmer, og disse forskjellige arbeid forelå etter at boken var trykt. Det var nemlig både hos skottene og hos oss blitt mangel på bøker, så arbeidet måtte påskyndes så meget som mulig. Og så viste det seg at salmen „O tenk når engang samles skal" på en eller annen måte var falt ut. Skottene hadde stilt krav om at det,

foruten den alminnelige tekstutgaven, måtte utarbeides en melodiutgave både med alminnelig noteskrift og med sol fa. Og samtidig med at dette ble gjort, ble også tillegget ferdig, slik at salmeboken kom med 383 nummer.

I dette tillegget har Bodding fire oversettelser, nemlig „Salige visshet, Jesus er min", „Sett meg så jeg ser deg, Jesus", „Har du mot å følge Jesus" og „Alenest Gud i himmerik". Mens det for Boddings forfatterskap gjelder som alminnelig regel at han var en både nøyaktig og usedvanlig dyktig oversetter som vel kunne gjøre ett vers til to (som i „Guds ord det er vårt arvegods") for å få alt med, men som allikevel bare oversatte, så finner vi her blant disse fire en fravikelse fra denne regelen. I „Har du mot å følge Jesus" beholder han kun dette spørrende utgangspunktet, og dikter så til ut fra sin rike erfaring om hvor fristelsene og farene ligger for en santalkristen.

Enda hadde vi Bodding blant oss i den santalske verden, og enda var det en og annen som slik var glad i en bestemt melodi eller innholdet av en bestemt sang, at man bad ham om han ville være så snill å lage den om til santali. For når han gjorde det, ble det alltid så godt gjort. På denne måten oversatte han „Vi stemmer i en frydesang", „Å salige stund uten like", „Sions vekter hever røsten", „Milde Jesus, du som sagde", „Jeg vil prise min gjenløser" og „Jeg lever og ved, hvor længe fuldtrøst". Og blant disse overrasker han oss, når han har oversatt de 5 versene som skriver seg fra P. P. Bliss i „Jeg vil prise min gjenløser" med å dikte til 8 nye vers i tilknytning til hovedsannhetene i den andre artikkelen.

I disse siste årene var det Bodding en stor glede å overføre Lundes Barneprekener til santali, og de ble litt etter litt trykt i vårt santalske blad „Pera Hor". Men Lunde siterer iblant salmevers, og på den måten kom Bodding til å oversette „Når synderen rett ser sin våde", som nå står som siste nr. i utgaven av 1936. Misjonens litteraturkomité hadde nemlig i 1934 gitt ut et hefte på 50 nye salmer, og dette ble i sin helhet tilføyet boken da den ble utgitt igjen i 1936. Og på denne måten kom Bodding også til å oversette sin eneste salme fra nynorsk. Hittil er den kun trykt i santalbladet; men det er gitt at når salmeboken skal trykkes igjen, kommer denne til å bli tilføyet, og da blir hans siste vers til santalmenigheten dette:

Du til di grein meg sette
alt i min fyrste vår,
med livsens dogg meg vætte,
gav sol og signa år.

Du vil òg vokster giva
alt til min siste slutt,
lat meg i deg få liva,
i deg få anda ut.

Når tungemålene er så fjerne som santali fra de europeiske språk, kan det som regel for salmers vedkommende ikke bli tale om oversettelse i dette ords egentlige betydning. Salmer skal synges, og skjønt man på santali av andre grunner i de fleste tilfelle har gitt avkall på enderim, må dog rytmen og strofelengdene være riktige av hensyn til melodien. Dette er nok til å binde salmens tekst så meget at det ikke kan bli direkte oversettelse. Og vi har mange tilfelle hvor gjengivelsen er så fjern at om ikke melodien hadde forrådt kilden, ville det vært meget vanskelig å finne den.

Når så til selve den språklige fjernhet kommer alt det vidt forskjellige i natur og folkeliv, i tankegang og ordbilleder, så blir de naturlige vilkår for oversettelse så vanskelige at grensen mellom original diktning og gjengivelse blir ganske flytende. I alle tilfelle må der nemlig skapes. Og dog har oversetteren den fordel at han henter inspirasjonen fra en trykt kilde. Han kan sitte og lempe på det, ja legge til side og ta igjen, slik som det faller beleilig. Men den som skal øse direkte fra inspirasjonens kilde, må bruke øyeblikket da visjonen er der, ellers viker synet og lar seg aldri mer trylle fram.

Da Skrefsrud la fra seg salmearbeidet, var omtrent en fjerdedel oversettelser, den neste fjerdedelen var originale dikt på santali til europeisk melodi, og de to resterende fjerdedeler var nasjonalt santalske både i diktning og i melodi.

Tar man for seg det salmestoffet som ble tilført vår misjons gamle salmebok i årene fra 1912 til 1922 da Bodding redigerte den, finner vi at den i alt ble øket med 132 nummer. Mange bidrog til dette, men en analyse av disse viser et omtrent motsatt forhold til hva det var i Skrefsruds tid. Originale santalske dikt til santalsk melodi er svunnet inn til omtrent en fjerdedel. Originale dikt på santali til europeiske melodier utgjør nesten en fjerdedel, og de godt to resterende fjerdedeler er oversettelser med bibehold av europeiske melodier.

Der ligger mer i disse forhold enn bare uttrykk for de to menns nådegaver. Det markerer også ganske ufrivillig to avsnitt i misjonens liv, pionérenes suverene innstilling og det derpå følgende ordnede selskapet. Men ikke slik å forstå at det ordnede selskapet har grepet inn og øvd noe påtrykk i salmearbeidet. Nei, slett ikke; men

det ordnede selskapet ble båret av kristne som elsket denne gjerning, og ut fra denne skaren kom nye misjonærer som hadde med seg åndelig arv, — også med omsyn til sang og salme.

Således har det gått for seg at vi i Santalistan også merker sporene av den åndelige nyorientering vestover som alle Nordens salme- og sangbøker er levende bevis på. Mens inspirasjonen tidligere for Norges vedkommende vesentlig kom fra syd, fra Roma og Wittenberg og Kjøbenhavn, åpnet sjøveien og de moderne båtene en ny inspirasjonsvei vestenfra. Emigrasjonen drog nemlig sinnene vestover både på dem som reiste og dem som satt igjen. Og tilbake med båtene kom Frelsesarméen og Metodismen, søndagsskolebevegelsen, K.F.U.M. og K.F.U.K. og andre slike bevegelser. Og kristenlivet ble ikke fattigere ved dette, men det tok nye former iblant, slik som livet så ofte må gjøre.

For både Skrefsrud og Bodding gjelder det, at deres salmearbeid er langt større enn bare de nummer som kan tilskrives dem selv. De har nemlig i sin tid redigert alle andres salmer også, og hva det vil si, blir kanskje kun forstått av dem som har vært med i slikt arbeid. Men det har ikke gått en dag i disse snart sytti år siden 1872 uten at Skrefsrud har vært med å synge gudslivet inn i dette folket, og i de siste årtier er Boddings lødige stemme kommet med. Når santalmenigheten ned gjennom tidene kommer til å hedre disse to menn for det store de gjorde på så mange områder, vil den ikke minst legge vekten på salmene som ble til menighetens daglige brød. Og i største ærbødighet bærer jeg fram menighetens takk over deres graver og sier:

Ære være deres minne!

Johannes Gausdal.

NORSKE TEOLOGER VED KJØBENHAVNS UNIVERSITET.

Utdrag av deres levnetsløp inntil embetseksamen.

Ved *H. Ostermann.*

Ifølge „Nye Fundation og Anordning for Kjøbenhavns Universitet" av 7. mai 1788 kap. IV § 3 skulle enhver som aktet å fremstille seg til en embetseksamen, „i det mindste 6 Uger, førend den til samme ansatte Tid, indgive et *skriftligt Petitum*, hvori han ei alene har at anføre sit Navn, Alder, Fødested, Forældre, samt naar og fra hvad Skole eller privat Information han er afsendt til Academiet; men og fornemmelig at give tilstrækkelig Beretning om hans academiske Liv og Studeringer, hvorledes han har dyrket sit Hovedstudium og de dertil hørende Forberedelser og øvrige Videnskaber, hvilke Forelæsninger han har hørt, og hvad Hielpemidler han har betient sig af".

Såfremt alle de „petita" som ble inngitt i henhold til denne forordning, var bevarte, ville man i dem ha en uvurderlig personalhistorisk kilde. Dette er imidlertid dessverre langtfra tilfellet. Det synes — i alle fall for de første årtiers vedkommende — kun å være et mindretall av dem i behold. Men hva der finnes av disse på Universitetsbiblioteket i Kjøbenhavn, er nå samlet og ordnet alfabetisk i en rekke pakker, noe som jeg ved undersøkelser i annen anledning ble oppmerksom på. Det er øyensynlig først skjedd for ikke lenge siden, og jeg har inntrykk av at denne kilde til personalhistorisk opplysning hverken er kjent eller benyttet noe videre. Da de jo ifølge sakens natur heller ikke er umiddelbart tilgjengelige for norsk personalhistorisk forskning, har jeg ment det ville være av interesse å meddele utdrag av det som i disse „petita-pakker" finnes av *norske* ansøkninger om å få fremstille seg til teologisk embetseksamen. Jeg har — såvidt

mulig — i anmerkninger tilføyet vedkommendes eksamensdata og -karakter, samt — til veiledning for eventuell videre etterforskning — hva jeg har kunnet opplyse om deres senere liv.

AALBORG, JENS JACOB, f. 1. april 1777 i Kristiania, sønn av kjøpmann *Peter Leuch Aalborg* og *Lovise Smith*. Etter undervisning i hjemmet ble han satt i byens katedralskole, hvorfra han 1795 ble dimittert med testimonium av rektor Niels Treschow. Tok artium og filosofikum med haud, men måtte da reise hjem til Norge. Etter et års forløp kom han atter til Kjøbenhavn, hvor han 1797 tok filologikum, likeledes med haud. Oppgir til attestas i hebraisk 3. og 4. bok av Davids salmer.[1] (Dat. 14. mars 1799.)

ALBERTSEN, OLE ANDREAS, „loco obscura natus",[2] sønn av matros („nauta gregorius") *Albert Olsen*. Som ønsket satt til „studia paternis majora colenda", ble derfor satt i Bergens katedralskole og dimittert derfra 1890, fikk laud til artium og til filosofikum april 1791 likeledes laud. Så hadde han ikke råd å oppholde seg lenger i Kjøbenhavn, men måtte reise til Norge, hvor han et par år var huslærer. Har nå oppholdt seg på tredje året ved Universitetet. Oppgir i hebraisk 4. bok av Salmene samt de 15 første kapitler av Jesaja.[3]
(Dat. 5. mars 1795.)

ANGELL, HENRIK AUGUST, f. 5. mai 1788 i Trondheim, sønn av *Jonas Angell*, nå første prest ved domkirken, og *Lydia Hagerup*. Kom 12 år gammel i katedralskolen og ble dimittert derfra 5 år senere. Fikk laud til artium og til „anden eksamen" året etter likeledes laud. Tok da fatt på teologien, hvortil han „fra barndommen av og ved den fedrene oppdragelse hadde fattet hu".[4]
(Dat. 15. juni 1808.)

ANGEL(L), Lorentz, f. 1778[5] i Trondheim, sønn av stiftsprost *Jonas Angel(l)*. Kom 1791 i katedralskolen, ble dimittert 1795 av professor Søren Monrad, tok artium med laud, og året etter „anden eksamen" med samme resultat. Oppgir i hebraisk Salmenes 5. bok samt „Archæologia Mosaica."[6]

---

[1] Ifølge et, formentlig tidligere, udatert petitum oppgir han *kun* 3. bok. En vedlagt meddelelse, dat. 26. nov. 1799, sier at han av sykdom ble hindret i å gå opp til eksamen, men ønsker det nå i januar 1800. Ny meddelelse, dat. 27. febr. 1800, at han atter er blitt hindret av sykdom, men ønsker å gå opp i april samme år. Han tok attestas først 8. juli 1803 med non (etter at han 10. mai 1802 var erklært „immaturus"). Skal være blitt „Jordbruger i Norge".

[2] F. 1772.

[3] Attestas 23. okt. 1795 med haud. Døde 1797 ubefordret.

[4] Attestas 27. juni 1808 med haud; prest ved Frue kirke, Trondheim.

[5] 11. august.

[6] Attestas 31. okt. 1799 med laud; stiftsprost i Trondheim.

ARENTZ, HANS SEVERIN, f. 1789[1] i Bergen, sønn av rektor *Christian Holberg Arentz*. Kom 8 år gammel i katedralskolen. Faren, som da var 70 år gammel, dimitterte ham 17 år gammel 1806, hvoretter han tok artium ved Universitetet med egregie i 6 fag, stort laud i 4 og lite laud i 2. Filologikum i april og filosofikum i oktober 1807 med laud præ ceteris i 7 fag, laud i 2. Tok deretter fatt på det teologiske studium, men ble avbrutt ved at freden ble brutt av engelskmennene, og fikk da det råd å „søke til det kjære Norges fjell". Her studerte han videre „sub patris auspiciis." Da der ingen utsikt var til fred, vendte han 1809 tilbake til Kjøbenhavn og fortsatte ved Universitetet.[2] (Dat. 26. mars 1811.)

ARENTZ, JØRGEN (Georgius) MELDAL, f. 1782 i Bergen, sønn av rektor *Arentz*. Fra barndommen bestemt til studier kom han 10 år gammel i katedralskolens 1. klasse, ble 14 år gammel — etter å ha „gjennomløpet" de 4 nederste klasser — opptatt i mesterlektien og tilbrakte her 4 år under konrektor Kisbyes og sin fars ledelse, og ble dimittert 1800. Tok artium samme året med laud og 1801 filosofikum med samme karakter, vendte så hjem til Norge og tilbrakte 2 år med forskjellige studier under farens ledelse, reiste atter til Kjøbenhavn og tok i oktober 1803 filologikum med laud. Har siden da (med unntagelse av 3 måneder siste vinter, da han lå syk) studert teologi. — Oppgir i hebraisk 3. og 4. bok av Salmene samt Genesis.[3] (Dat. 16. juni 1806.)

ARENTZ, OLE TIDEMAND, f. 1771 i Bergen, sønn av rektor *Arentz*. Fra sine spede år undervist av faren i hjemmet, ble satt i katedralskolen i 4 år, dimittert 1788 og tok artium med laud, det følgende år i april både filosofikum og filologikum med haud. Reiste så hjem til Norge og tilbrakte 2 år hos faren, hvoretter han drog tilbake „for at drikke begjerligen af den kundskabens flod, som rinder ud under Eders højt ansete lærestole". Har lest hos Hornemann Salmenes 1. og 2. bok og de 11 første kapitler av Genesis, forelesninger over utvalte steder av de paulinske brev, Kristi taler, Romerbrevet, Efeserbrevet og Galaterbrevet, samt innledning til den åpenbarte religion; hos Moldenhawer Johannesevangeliet, brevene til Korint og Filippi, moralteologi og dogmatikk; hos Münter Oldtidens kirkehistorie samt reformasjonshistorien.[4] (Dat. 12. des. 1792.)

ASCHEHOUG, HALVOR, f. 1786[5] i Rakkestad, sønn av sokneprest *Thorkild Aschehoug*, konsistorialråd og ridder av Dannebrog.

---

1 29. juni.
2 Attestas 23. april 1811 med egregie; sokneprest i Skogn og prost i Innherad.
3 Attestas 17. juli 1806 med laud; sokneprest i Nannestad.
4 Attestas 21. april 1793 med haud, dimisspreken laud; døde 1841.
5 1. september.

Ved farens omsorg ble han undervist i hjemmet, til han 1803 ble sendt til en privatskole i Kjøbenhavn og dimittert derfra i oktober samme året med laud. Tok året etter i april filosofikum og i oktober filologikum, begge likeledes med laud. Tok så fatt på det teologiske studium, men mottok — da leilighet tilbød seg — i 1806 etter farens ønske en kopistpost i det kongelige rentekammeret, og begynte nå å legge seg etter de juridiske og statistiske disipliner. Men da han innså at der på denne vei kun var „en tynd succes" å vente, søkte han avskjed fra posten fra begynnelsen av året 1809 og kastet seg atter over teologien. Men han var tynget av gjeld, og påtok seg derfor en privat administratorpost i Ods Herred; han brukte da sin fritid til nytestamentlig eksegese og studium av det hebraiske språket. I januar 1811 laget det seg så at han kunne vende tilbake til Kjøbenhavn og ta universitetsstudiet helt opp igjen.[1] (Dat. 17. des. 1812.)

ASCHEHOUG, TØGER (Theocarus) CHRISTIAN, f. 1787 i Rakkestad, sønn av sokneprest *Thorkild Aschehoug* og *Anna Catharina Olsen.* Undervist i hjemmet, ble i 1803 sendt til Kjøbenhavn, hvor han i oktober samme året av nåværende prest i Fåberg Ole Langballe ble dimittert til Universitetet og tok artium med laud, og året etter filosofikum og filologikum med samme resultat. I det følgende semester fulgte han de teologiske forelesninger, ble så nødt til å vende hjem til Norge, men kom i juli 1807 tilbake til Universitetet. (Udatert.)

Ny kort *søknad,* dat. 25. mars 1810, hvori han sier at frykt holdt ham tilbake fra å gå opp til eksamen i januar.[2]

BALCHEN, JOHAN PETER, f. 1782 i Bergen, sønn av vaktmester[3] *Hans Glad Balchen* og *Maria Frederikke Balchen.* Ble etter privat forberedelse opptatt i katedralskolen og gikk her 6 år, ble dimittert 1801 av rektor Ludvig Holberg Arentz, tok artium ved Universitetet med haud og det følgende år filologikum med samme karakter, og 1803 filosofikum med laud. På grunn av mangel på pengemidler og frykt for å måtte stifte gjeld vendte han så tilbake til Norge og oppholdt seg der 2 år. Foreldrene bestemte da at han skulle fullføre sitt studium; reiste da til Kjøbenhavn og studerte nesten 4 år.[4] (Dat. 20. sept. 1809.)

BANG, POVEL CHRISTIAN ROGERT, f. 1781[5] „vicæ quodam ignabile Strøm Norvegiæ", sønn av presten *Peder Svane Bang,* der som sokneprest i Vig i Sjælland tidlig etterlot ham farløs. Da også

---

[1] Attestas 12. jan. 1813 med laud, dimisspreken laud. Døde 10. des. 1829 som prest i Fredrikshald.

[2] Attestas 17. april 1810 med laud, dimisspreken 3. juli s. å. med haud; kapellan i Rakkestad; døde 1824.

[3] „cujus inspectioni cura vinitorum commissa est".

[4] Attestas 10. oktober 1809 med haud, dimisspreken 9. mai 1810 med laud. Døde 1827 som prest i Indre Holmedal.

[5] 4. mars.

moren var død, tok en hr. Neergaard seg av ham — „hvis velvilje jeg skylder alt". Opplært i nesten 7 år av sokneprest i Tersløse, magister Hans Georg Reinsholm, ble i oktober 1799 dimittert til Universitetet og tok artium med laud, året etter filosofikum og filologikum med lignende resultat, og tok deretter fatt på det teologiske studium. Oppgir i hebraisk 3. bok av Salmene.[1] (Dat. 28. febr. 1804.)

BASSØE, ANDREAS, f. 1765 på gården Gjølstad i Rakkestad, sønn av sorenskriver i Heggen og Frøyland *Hieronymus Bassøe* og *Elisa Hiorth.* Undervist „inden de fædrene vegge" til han 1776 ble sendt til Roskilde, hvor han kom i katedralskolens 3. klasse, ble dimittert 1785 og tok artium med haud, året etter filosofikum med samme karakter. Så ble han av faren, som var syk, kalt til Norge for å hjelpe ham i embetet, måtte bli her til 1790, men forsømte allikevel ikke sitt studium. Han reiste atter til Kjøbenhavn for å gjøre seg ferdig med studiet, men har stadig vært hindret av skrøpelig helbred.[2] (Dat. 25. febr. 1792.)

Nytt petitum av 31. aug. 1792: har fra april av lest „nova industria et præparatione" — har altså strøket første gang!

BECHER, IGNATIUS, f. 1769[3] i Bragernes, sønn av *Johan Albert Becher* „qui ibidem vasorum vitreorum colaturam mercaturamque tractat".[4] Fra sitt 10. år oppholdt han seg hos slektninger i Nyborg og frekventerte byens latinskole, ble dimittert herfra 1788, tok artium med laud og året etter filosofikum og filologikum, likeledes med laud. Var deretter huslærer på landet et års tid, og vendte så tilbake til Universitetet.[5] (Dat. 7. juni 1793.)

BERNHOFT, TOBIAS BRODTKORB, f. 9. mai 1764 i Meldal, sønn av lengst avdøde sokneprest *Bernhoft* og hustru *Barbra Margrethe Brodtkorb.* Kom ved morens omsorg — etter få måneders privatinformasjon — i Trondheims skole og ble dimittert 5 år senere av konrektor Holst, tok i september 1786 artium med haud og juli 1787 „anden examen" med laud.[6]

BILTZING, HANS ANDREAS, f. 4. april 1780 i Kristiania, sønn av lengst avdøde kjøpmann *Søren Biltzing.* Ble 12 år gammel satt i katedralskolen og dimittert etter 5 års forløp. I 1797 tok han

---

[1] Attestas 3. mai 1804 med haud, dimisspreken 22. des. 1809 med laud, katekisasjonsprøve egregie. Se Norsk slektshistorisk tidsskrift (NST) V 127.

[2] Attestas 7. nov. 1792 med non, dimisspreken haud. Døde som prest i Norge 1827.

[3] 10. oktober.

[4] Mannen var glasshandler.

[5] Attestas 17. okt. 1793. Døde 22. april 1836 i Viborg som titulær amtsprost og entlediget sokneprest for Bjørnsholm og Malle i Viborg stift. [NST V 289].

[6] Attestas 9. nov. 1790 med haud, dimisspreken laud. Døde 1802 som sokneprest i Tranøy og Dyrøy.

artium med haud og året etter filosofikum, også med haud. Måtte da på grunn av fattigdom repatriere og være informator i Norge i 5 år. I 1804 reiste han på ny til Kjøbenhavn og absolverte filologikum med haud. — Oppgir i hebraisk Genesis og Salmenes 3. og 4. bok.[1] (Dat. 13. des. 1806.)

BIRKELAND, L(ARS), f. 1775 i Kristiansand, sønn av *Ole Birkeland,* „hujus urbis uves atque frumentarius"[2] og *Anna Høyelt.* 12 år gammel kom han i Kristiansand skole, ble 6 år senere dimittert av rektor Salomon Gjør. I oktober 1793 tok han artium med egregie, året etter „anden eksamen" med laud. Ble nå nødt til å vende hjem, hvor han forble et års tid. Har nå i godt 2 år studert teologi. — Oppgir i hebraisk 4. og 5. bok av Salmene.[3] (Dat. 30. nov. 1797.)

BODOM, THOMAS, f. 1783 i Fredrikshald, sønn av kjøpmann *Mathias Bodom* (død 1787). Ble temmelig lenge undervist i hjemmet, kom 1797 i Kongsberg latinskoles øverste klasse, ble 3 år senere dimittert av rektor E. Boye. Tok artium med laud, og året etter filosofikum og filologikum med laud. Begynte så på det teologiske studium, men har i studietiden vært hindret av øyensvakhet, som gang på gang „tvang ham til å oppsette". — Oppgir i hebraisk Salmenes 3. bok.[4] (1805 u.d.)

BONNEVIE, ANDREAS — „av nasjonalitet norsk, men, hvis henses til forfedrene, opprunnen fra Frankrig, idet bestefaren var blant de ulykkeliges tall, som på grunn av prestenes grusomme fremferd mot annerledes sinnede måtte forlate deres fedreland. Han søkte til Danmark, og her fikk blant flere sønner også min far *Honoratus Bonnevie* borgerrett." Denne ble „av den milde konge Frederik V beskikket til kirurg i Mandal". Moren er *Cathrine Tørressen,* datter av „en ærverdig nå avdød kjøpmann". De fikk 10 barn, og av dem er søkeren det yngste, f. 6. mars 1782. Bestemt til å studere ble han satt i skole i Kristiansand; men da faren mente det var bedre, ble han sendt til Strømsø, hvor han fikk presten, den filologiske kandidat Chr. Sørensen til lærer i 4 år. Ble dimittert av ham, tok allerede 1. nov. 1797 artium med laud og i april 1799 både filosofikum og filologikum med laud. Reiste så hjem et år, kom på ny til Kjøbenhavn, og bestemte seg så for det teologiske studium, dels etter sin fromme fars ønske, dels av egen tilbøyelighet.[5] (Dat. 30. nov. 1803.)

---

[1] Attestas 15. jan. 1807 med haud. Døde 10. aug. 1853 som sokneprest for Aalsø og Hold i Aarhus stift.

[2] Mannen var simpelthen kjøpmann.

[3] Attestas 22. jan. 1798 med laud, dimisspreken 19. aug. 1800 med laud, kateketisk prøve haud. Døde 1834 som sokneprest i Borgund på Sunnmøre. [NST V 118 f.]

[4] Attestas 3. okt. 1805 med haud, dimisspreken 3. mars 1811 med laud. Døde 1832 som sokneprest i Vestby.

[5] Attestas 16. jan. 1804 med laud, dimisspreken 25. april s. å. med laud,

BORCH, ABRAHAM, f. 17. jan. 1786, sønn av *Thomas Borch*, godseier („prædii rustici possessor") ved Kristiania. Var først bestemt til handelen, men for ikke å gå til den helt uvitende, ble han satt i Kristiania katedralskole 1800 og skulle følge med i alle fag unntagen de gamle språkene. Utilfreds med dette fikk han etter sin velgjører N. Rohdes og andres råd farens tillatelse til å lese med i alle fag fra 1801. Tok artium 1804 med laud, og fikk samme karakter til de to andre forberedende eksamener året etter. Etter å ha vært et semester på landet, bestemte han seg for å studere teologi.[1]
(Dat. 24. mars 1809.)

BORCHGREVINK, HANS PETER, f. 1781 i Kjøbenhavn, sønn av *Henrik Christian Borchgrevink*, nå prost og sokneprest på Toten. I 1796 kom han inn i katedralskolen i Kristiania, ble 3 år etter dimittert av rektor Treschow og tok artium med egregie og året etter „anden eksamen" med laud. Har siden studert teologi. — Oppgir i hebraisk 3. bok av Salmene.[2] (Dat. sept. 1804.)

BORCHGREVINK, OTTO, f. 1784 i Norge, sønn av *Henrik Christian Borchgrevink*, prost og sokneprest på Toten, og *Barbara Lemvigh*. Undervist privat i hjemmet 3 år, ble i 1798 sendt til katedralskolen i Kristiania. Han kom straks i 5. klasse, hvor han ble undervist 1 år av den lærde Amberg, mens den gamle skoleordning ennå gjaldt. Nå ble den forandret, og etter at han i 3 år hadde lært „litteras humaniores", ble han 1802 dimittert av rektor Treschow med laud til artium. I april 1803 tok han filosofikum og i oktober s. å. filologikum med laud. Reiste så hjem for å være sammen med foreldrene og var hjemme halve året 1804. Deretter vendte han tilbake til Kjøbenhavn, og har nå vært ved Universitetet i nesten 3 år.[3]
(Dat. 20. mars 1807.)

BOYE, CASPAR JOHANNES, f. 1771[4] på Kongsberg, sønn av rektor *Engelbrecht Boye*, „som etter kgl. befaling forflyttedes til Trondheim", fra hvilken skole sønnen ble dimittert med farens modenhetsbevis 1809. Men så stor var rektorens fattigdom at han — skjønt veltjent av fedrelandet — ikke engang kunne gi sin sønn reisepenger til Kjøbenhavn. Sønnen måtte derfor bli i Trondheim, og i

---

kateketisk prøve 10. jan. 1808 med laud. Døde 10. mars 1833 som sokneprest i Øyestad.

[1] Attestas 25. april 1809 med laud, dimisspreken 30. mai 1811 med laud. Døde 1847 som prest på Kongsberg.

[2] Attestas 10. juli 1804 med laud, dimisspreken 28. juni 1807 med egregie, kateketisk prøve 29. juni s. å. med laud; var i 1848 prost på Toten (siden 1838).

[3] Attestas 17. april 1807 med haud, kateketisk prøve 10. febr. 1809 med haud, dimisspreken 12. febr. s. å. med laud. Døde 1824 som kapellan på Toten

[4] „septingentesimo" — skal være 1791, 27. des.

den tiden var han dels lærer for andre og dels supplerte han selv sine kunnskaper. Endelig i oktober 1810 kom han til Universitetet og tok artium med laud, og året etter filologikum med samme karakter, men fikk kun haud til filosofikum. Begynte å studere jus, men ble kjed av det og gikk over til teologien. — Har gjennomgått i hebraisk Genesis, Jesaja og Habakuk, samt 1. og 5. bok av Salmene.[1]
(Dat. 17. mars 1816.)

BOYE, PETER CHRISTIAN. f. 1790[2] på Kongsberg, sønn av magister, rektor *Engelbrecht Boye*. Undervist først av faren selv, ble så satt i „den latinske skole", hvor han gikk 9 år „under farens auspisier" og ble med ham flyttet til Trondheim 1807 (faren skulle innføre den nye ordning på katedralskolen). I 1808 ble han dimittert, men kunne på grunn av krigen, som vanskeliggjorde reiser både til sjøs til lands, først i 1809 komme til Kjøbenhavn. Til artium fikk han i 4 fag egregie, i 7 perbene og i 1 bene. Til annencksamen fikk han egregie og ble innkalt, hvoretter han straks gav seg til å studere teologi.[3] (Dat. 20. des. 1812.)

BOYESEN, ULRICH FREDERIK, f. 1773 i Kristiania, sønn av kjøpmann *Peter Otto Boyesen*. Av en tallrik barneflokk var han den eneste som studerte. Gikk 5 år i katedralskolen og ble dimittert av rektor Treschow. I 1791 tok han artium med haud og året etter filosofikum med samme resultat. Måtte da av mangel på tilstrekkelige midler vende hjem til Norge, hvor han ble lærer. Endelig i 1796 kunne han på ny dra til Kjøbenhavn og tok straks filologikum med laud. Deretter har han studert teologi, men hans helbred har vært dårlig, en svær sykdom har hver vår tvunget ham til opphold på Frederiks hospital. Mener seg dog nå sterk nok til å underkaste seg eksamen.[4] (Dat. 1. juni 1800.)

BRANGSTRUP, MATHÆUS, f. 30. april 1762 i Skien, sønn av avdøde handelsmann *Hans Brangstrup* og *Maria Fech*. Forberedt privat, ble i 1778 sendt til Roskilde katedralskole og dimittert etter omtrent 5 års forløp. Tok artium med laud og året etter annencksamen med laud. Begynte deretter på teologien, men en svær sykdom som stadig tiltok og som brakte ham i tvil om hvorvidt han var egnet til å bli prest, tvang ham omsider til å forandre studium. Han studerte da filologi og tok eksamen i april 1788 med laud. Ble

[1] Attestas 18. april 1816 med laud, dimisspreken 14. juni 1817 med laud, kateketisk prøve likeledes. Døde (av kolera) 6. juli 1853 som sokneprest til Garnisonskirken i Kjøbenhavn.

[2] 4. mars.

[3] Attestas 14. jan. 1813 med laud. Døde 24. juli 1880 på Hofstad i Asker som entl. prost i Hadeland og sokneprest i Jevnaker.

[4] Attestas 15. juli 1800 med haud, kateketisk prøve 28. sept. s. å. med laud, dimisspreken 4. jan. 1804 med haud. Døde som prest i Norge før 1849.

endelig igjen, oppmuntret av venner, i stand til å gå tilbake til teologien og har nå lest i godt 3 år. (Dat. 7. mars 1793.)

Ny søknad av 8. juni 1793: Ble i mars forhindret av sykdom. — Atter *ny søknad* av 30. aug. 1793: Blant de ting som har hindret ham i å få eksamen, som han nå to ganger har meldt seg til, er især „ea animi ægritudo, qva quotidie affligor, qvæ procellarum instar me interdum invadit, qvæqve, etsi nil intentatum reliqverum ad ejus vim infringendam, magis magisque, crescit atque augetur." Håper etter oppnådd eksamen å kunne gjenvinne ein gamle helbredssunnhet, og vil derfor riktig ta seg sammen til eksamen nå [1].

BREMER, LAURITZ [2], f. 1767 i Fredrikstad, sønn av *Daniel Bremer*, „ibidem rei vehicularis præfectus" [3]. Etter forberedende undervisning ble han satt i Kristiania latinske skole, ble student 1785 og tok året etter anneneksamen. Vendte så hjem til Norge, men kom 3 år senere atter til Universitetet og begynte på det teologiske studium. Men forskjellige årsaker — deriblant slektningers råd — gjorde at han slo over til jurisprudens. Ønsker likevel nå å ta teologisk attestas — på grunn av omstendighetene — med innskrenket pensum.[4] (Dat. 27. sept. 1792).

BROCK, HENRIK ANDREAS, f. 1778 i Kristiania, sønn av kaptein i artilleriet („centurio tormentariorum") *P. F. Brock*. Ble opptatt i katedralskolens 5. klasse 1789, dimittert av Treschow 1795. Tok artium med haud, året etter i april filosofikum med haud og reiste så hjem til Norge for å „fungere i et pedagogisk verv" i 2 år hos presten Broch. Deretter tilbake til Universitetet, tok filologikum med laud og begynte på det teologiske studium.[5] (Dat. 28. mai 1800).

BRUN, AUGUSTINUS MELDAL.[6] Skjønt han i juli f. å. har hatt uhell ved den muntlige eksamen,[7] våger han å fremstille seg på ny og setter sitt håp til at det nå må lykkes, da han ellers må gi opp alt håp for fremtiden. Han tillater seg til sist å bemerke at han ikke har stor øvelse i å *tale* latin.[8] (Dat. 14. mars 1799.)

BRUN, CHRISTEN, f. 1778[9] i Bergen, sønn av stiftsprost og sokneprest ved Korskirken *Johan Nordahl Brun* og *Ingeborg*. Har

---

1 Se NST V 115f.
2 Mellomnavn: Lange.
3 Befordringssjef (?).
4 Attestas 30. okt. med haud, dimisspreken 10. des. s. å. med laud, kateketisk prøve med haud. Døde 1820 som prest i Norge. Se ellers NST V 112.
5 Attestas 11. juli 1800 med haud, kateketisk prøve 3. aug. s. å. med laud, dimisspreken 14. aug. med haud. Døde 1833 som prest i Norge.
6 F. 1772.
7 Erklært immaturus 24. juli 1798.
8 Attestas 3. mai 1799 med non, dimisspreken 5. juli s. å. med laud. Døde 1833 som sokneprest i Fjelberg.
9 5. januar.

frekventert Bergens katedralskole under rektor Arentz og tatt artium ved Universitetet med laud, i 1797 filosofikum og filologikum med haud. (Dat. 29. nov. 1799.)

Nytt petitum, dat. 26. febr. 1800; Hadde tenkt å fremstille seg i januar 1800, men der kom uventede hindringer. Har lest meget stadig i 3 år og ville være vel forberedt hvis ikke hans hukommelse var vaklende („labialis"); har dog gjort hva han kunne og „ultra posse nemo obligatur".[1]

BRUUN, HANS ROSING, f.1782 på Toten, sønn av avdøde *Adam Bruun*. Undervist 3 år av faren, kom 1797 i Kristiania katedralskole under rektor Treskow(!) i 2 år. Tok artium ved Universitetet med haud 1799 og året etter den ene del av anneneksamen med haud. Ble nå av forskjellige årsaker nødt til å reise hjem til Norge, hvor han måtte ta huslærerpost. 2 år senere kom han tilbake til Universitetet, hvor han i april 1803 tok den resterende del av anneneksamen med laud og deretter „helt helliget seg det teologiske studium".[2]
(Dat. 5. juni 1804.)

BULL, JOHAN ERNST GUNNERUS, f. 1768[3] i Kristiansund, sønn av prost på Nordmøre og sokneprest i Kvernes *Jens Lemvig Bull*. I hjemmet privat undervist av broren *Hans Grøn Bull*, ble 1787 sendt til Bergens katedralskole, etter 2 års skolegang dimittert derfra av rektor Arentz. Tok artium ved Universitetet 1789 med haud, anneneksamen med samme resultat 1790 og har siden studert teologi.[4]
(Dat. 6. juni 1793.)

BULL, NIELS ROSING, f. 1767[5] i Trondheim som sønn av oberst („tribunus militum") *Bull*, som satte ham i katedralskolen 1780. Etter 4 års skolegang ble han dimittert av rektor L. Smith og tok 22. juli 1785 anneneksamen med laud, hvoretter han helt har „helliget seg det teologiske studium"[6]. (Dat. des. 1789.)

BØSCHEN, CHRISTIAN, f. 1779 i Bergen, sønn av *Mons Michael Bøschen*, som ennå lever og nylig er blitt utnevnt til kordegn ved Korskirken („munus æditui in templo, quod a forma crucis nomen sortitum est, administrans"). Etter forberedelse i hjemmet ble han

---

[1] Attestas 8. mai 1800 med haud, dimisspreken 13. juni s. å.. med stort haud. Døde 31. des. 1747 som stiftsprost i Bergen.

[2] Attestas 10. juli 1804 med laud, dimisspreken 10. juli s. å. med laud. Døde 1811 som kateket ved Vår Frelsers kirke i Kristiania.

[3] 8. mai 1767.

[4] Attestas 29. april 1794 med non, dimisspreken 20. des. s. å. med laud. Døde 11. febr. 1840 som res. kap. ved Helligaandskirken i Kjøbenhavn (NST V 120)

[5] 22. april.

[6] Attestas 12. jan. 1790 med laud, dimisspreken med samme karakter. Døde 23. mai 1742 som sokneprest i Støren.

opptatt i katedralskolen, og etter 6 års skolegang dimittert av rektor Arentz. Tok 1798 artium med laud. Året etter tok han filologikum, men da han etter farens ønske måtte skynde seg for å kunne reise hjem, fikk han den kun med non. Var deretter flere år i Norge, tildels som huslærer. I 1804 vendte han tilbake til Universitetet og tok filosofikum med laud. Har siden studert teologi.[1]
(Dat. 12. sept. 1806.)

CALMEYER, CARL COCH, f. 1774 i Biri, sønn av tidligere glassverksbestyrer (? „officinæ hyalurgicæ olim præfectus") *Christopher Henrich Calmeyer*, død i sønnens 3. år, og etterlevende *Maria Magdalene Dajon*. Overgitt til Bergens skole 1787, ble 6 år senere dimittert og tok 1793 artium med haud. Oppholdt seg deretter 4 år i Norge som informator, og tok ved tilbakekomsten til Kjøbenhavn filosofikum og filologikum med laud. — Oppgir i hebraisk Salmenes 3. bok samt Archæologia Mosaica[2]. (Dat. 7. okt. 1799).

Nytt petitum dat. 8. jan. 1800 nesten ordlydende ens.

CASTBERG, GERHARD GEELMUYDEN, f. 1767, sønn av *Isac Vilhelm Castberg*, tidligere prest i Valdres. Faren døde mens sønnen var ganske ung, hvoretter hans mormor, enkepastorinde Geelmuyden i Leikanger, tok seg av ham og lot ham få privat undervisning til 1780, da han ble satt i Bergens skole. Dimittert 1785, tok artium med haud, men måtte straks av fattigdom vende tilbake til Norge, hvor han kom i huset hos velærverdige hr. Brun i Fjelberg for der å søke sitt brød. Endelig i 1790 kom han atter til Kjøbenhavn og tok anneneksamen med haud[3]. (Dat. 30. april 1792.)

CHRISTIE, EDVARD, f. 1771, sønn av *David Werner Christie*, prost og sokneprest i Sogndal i Bergens stift, og *Sara Cornelia Koren*. Tok artium i oktober 1791, året etter i april filosofikum og i oktober filologikum, og har deretter studert teologi.[4] (Udatert.)

DAAE, CHRISTIAN, f. 1776, sønn av *Ludvig Daae*, mag. phil. og sokneprest i Lindås, og *Drude Haan*. Etter foreldrenes død kom han i huset hos og ble oppdratt av sin eldste bror, *Andreas Daae*, som i 1789 satte ham i Bergens skole. Ble dimittert derfra 1792 av rektor Arentz, tok artium i oktober s. å. med haud, filologikum i oktober 1793 og filosofikum i mars 1794.[5] Deretter gav han seg i kast

---

[1] Attestas 6. okt. 1806 med non, dimisspreken 18. febr. 1807 og katetisk prøve 21. febr. s. å., begge med laud. Døde 1832 som prest i Norge.

[2] Attestas 1. mai 1800 med haud, kateketisk prøve 6. juli og dimisspreken 29. juli s. å., begge med haud. Døde ubefordret 1808.

[3] Attestas 25. okt. 1792 med non, dimisspreken haud. Døde som prest i Norge.

[4] Attestas 14. juli 1797 med haud (erklært immaturus 10. mai 96, dimisspreken 8. sept. s. å. med haud. Døde 6. okt. 1847 som sokneprest i Storenes [Nes på Romerike].

[5] Begge med haud.

med teologien, men måtte for å ordne familiære affærer ta hjem til Norge, hvor han dog prøvde å fortsette studiet. I april 1798 kom han tilbake til hovedstaden for å fullende sitt studium.[1]

(Dat. 6. sept. 1799.)

DAAE, LUDVIG, f. 1774 i Bergen, sønn av *Ludvig Daae*, tidligere sokneprest i Lindås og mag. phil. Begge foreldrene døde 1786, og han kom i huset hos sin eldste bror. Etter forberedelse der ble han satt i katedralskolen i Bergen. Ble dimittert av rektor Arentz, tok i oktober 1792 artium med haud. Samme karakter fikk han til begge de andre forberedende eksamener som han tok 1793 og april 1794. Resten av tiden har han anvendt til det teologiske studium.[2]

(Dat. 4. juni 1800.)

DAHL, JONAS KIRSEBOM, f. 1773[3] i Stavanger, sønn av kjøpmann *Johannes Henrik Dahl*. Opplært i skolefagene av „den utmerkede mann", Henric Petersen, degn i Taxværd (Syd-Sjælland) og den fremragende magister Stoud, rektor i Vordingborg. Privat dimittert 1792, tok artium med laud og året etter filosofikum med haud og filologikum med laud. Reiste så hjem til Norge, men vendte 1795 tilbake til Universitetet og tok for alvor fatt på det teologiske studium, som dog ofte ble avbrutt på grunn av sykdom.[4] (Dat. 28. mai 1800.)

DAHL, MATHIAS, f. 1770 i Stavanger, sønn av forvalter („villicus") *Christian Lerche Dahl*. Etter undervisning hjemme kom han 1786 til Bergens skole og ble dimittert 3 år senere av rektor Arentz. Tok artium med haud og det følgende år filosofikum med non. Reiste så hjem og tilbrakte 2 år i farens hus, kom tilbake til Kjøbenhavn og tok filologikum med haud, og tok så fatt på teologien.[5]

(Dat. 7. mars 1793.)

Nytt petitum dat. 28. febr. 1794, vesentlig enslydende. Våget seg opp til eksamen i juli i fjor, men ble erklært „immaturus".[6]

DOCHEDAHL, LAURITZ CHRISTIAN, f. 15. des. 1768 i Kristiansand, sønn av skipsreder („naviculator") *Lauritz Dochedahl* og nå avdøde *Martha Maria Bøhn*. I sitt 12. år satt i skole hos den berømte Søren Monrad, nå rektor i Trondheim. Dimittert av ham, tok universitetsartium september 1788 og filosofi- og filologi-eksamen oktober 89. Tvunget av fattigdom reiste han så til Norge og var

---

[1] Attestas 28. okt. 1799 med haud, dimisspreken 30. aug. 1800 med haud, kateketisk prøve med non. Endte som sokneprest i Lindås.

[2] Attestas 24. juli 1800, kateketisk prøve 3. aug. s. å., dimisspreken 19. juni 1801, alle med laud. Døde som prest i Norge før 1849.

[3] 30. september.

[4] Se NST V 122.

[5] Attestas 6. mai 1794 med non, dimisspreken 3. juli s. å. med haud. Døde som prest i Norge før 1849.

[6] 18. juli 1793.

huslærer i 3 år. Har nå studert 18 måneder, har fulgt forelesningene i hebraisk, men oppgir på grunn av mangel på tid kun 3. og 4. bok av Salmene.[1] (Dat. 25. febr. 1794.)

Udatert tilleggssøknad til professor Moldenhawer: Han har nylig vært syk, og ber derfor om å få komme opp til eksamen blant de siste kandidatene.

DOTH, WILLATZ, f. 1776 i Bergen, sønn av cand. theol. *Peter Doth*, „som fungerte i en lærerpost ved den almueskole, som benevnes Kristi krybbe" (død 1786) og *Johanne Celius*, der lever som enke. Bestemt av faren fra barndommen til studeringer ble han 1789 satt i katedralskolen, gjennomgikk skolens 5 klasser under rektor Fr. Holberg Arentz og ble dimittert 1795. Tok s. å. i oktober artium med laud, i april 1796 filosofikum med haud og i oktober s. å. filologikum med laud. Måtte deretter forlate Universitetet på grunn av fattigdom og drog hjem til sin fødeby, var i 5 år „educator juvenilis" hos sokneprest Andreas Daae i Leikanger. Leste samtidig noe teologi, idet han aldri tapte sitt mål av syne. Meget, må han tilstå, står ennå tilbake på at han er ferdig med studiet, men nå er nødvendigheten der at han må ta eksamen for å kunne benytte sommertiden til å reise til sin farbror, presten *Andreas Doth* i Jølster, en olding på nær 70, som „intime me expectat ut ei auxilio sim in munere gerendo". — Oppgir Salmenes 3. bok i hebraisk.[2] (Dat. 6. juni 1804.)

DREJER, RASMUS PARELIUS, f. 1779 i Trondheim, sønn av „dessverre avdøde" skipsreder („navclerus") *Peter Albert Drejer*. Kom 1789 i katedralskolen, dimittert 1795 av rektor Monrad, tok artium s. å. med laud og året etter i april filosofikum og i oktober filologikum, begge likeledes med laud. Oppgir i hebraisk 3. bok av Salmene.[3] (Dat. 28. nov. 1799.)

DREYER, ARNOLD SCHYTTE, f.[4] i Trondheim stift, sønn av *Willads Bing Dreyer*, sokneprest i Hadsel i Nordland, og lengst avdøde *Alina Rist*. Fra sine tidligste barneår opplært av faren til studeringer, kom inn i Bergens katedralskole, hvor han 3 år var disippel av de ærverdige herrer Arentz og Kisbye. Dimittert 1791, tok samme året artium ved Universitetet med haud, april 1792 filosofikum med haud og oktober s. å. filologikum med laud. Siden da har han studert teologi. (Dat. 30. aug. 1794.)

Nytt petitum dat. 23. mai 1795: Ved farens velvilje har han hittil oppholdt seg ved Universitetet, men nå har faren ikke lenger råd til å

---

[1] Attestas 5. mai 1794 med vix haud, dimisspreken 8. mai 1795 med haud. Døde 1805 som kapellan i Austre Moland.

[2] Attestas 17. juli 1804 med haud, dimisspreken 4. sept. s. å. med non. Entlediget 1827 som sokneprest i Hosanger.

[3] Attestas 21. jan. 1800 med laud, dimisspreken 29. mai og kateketisk prøve 11. juni 1809. Døde 1819 som sokneprest i Ytterøy.

[4] 1773.

holde ham i Kjøbenhavn. Han nødes derfor til atter å underkaste seg examen theologicum, håper også nå å være tilstrekkelig forberedt. Ytterst fattige kår har tvunget ham til å fremskynde studiet, han håper dog eventuelt å vise seg en høyere karakter verdig. — Oppgir i hebraisk 4. bok av Salmene og en del kapitler av Jesaja.[1]

DWERHAGEN, HERMAN, f. 1777 i Bergen, sønn av avdøde handelsmann *Jens Dwerhagen* og *Elisabeth.* Dimittert fra katedralskolen, tok artium 1796 med laud og året etter filosofikum og filologikum med haud, hvoretter han „helt og holdent helliget seg teologien. (Dat. 29. nov. 1799.)

Nytt petitum dat. 26. febr. 1800: Har vært hindret i å underkaste seg eksamen ved en „morbus repentinus".[2]

DYRBERG, PEDER, f. 1772 av foreldre *Jonas Dyrberg* og *M. Brun.* Mistet faren, og Jens Saxe, prost i Valle i Kristiansand stift, tok seg av ham. Ved hans omsorg fikk han privat undervisning og ble dimittert til Universitetet. Tok artium 1793 med haud og året etter filosofikum med samme resultat. Måtte da vende hjem til fedrelandet og oppholdt seg der nesten 1 år, drog så atter til „bonarum artium sedem" og tok filologikum i oktober 1795.[3] Har nå studert teologi i 2 år. Oppgir 5. bok av Salmene i hebraisk — har ikke hatt leilighet til „å legge noe til".[4] (Dat. 28. nov. 1797.)

DØDERLEIN, CHRISTIAN, f. 1782 i Kristiania, sønn av 4. klasses hører *Christian Døderlein og Susanne Frederikke Selmer.* Ble i sitt 9. år satt i katedralskolen, dimittert juli 1798 av den berømte rektor N. Treschow. Tok i oktober samme året artium med laud, året etter i april filologikum og i oktober filosofikum, begge med egregie (innkallelse). Nå hadde han helst ønsket å kunne fortsette sitt studium uhindret til enden, men farens kår var så „tynne" (og han hadde en tallrik familie å underholde), så enda samme året måtte studenten dra hjem til Norge. Da Kristiania skole nå skulle reformeres, tilbød rektor Treschow ham en adjunktpost i latin, som han tok imot og hadde i 2 år, hvoretter han søkte avskjed i mai 1802 og fikk den „med ære". Den følgende måned drog han til Kjøbenhavn og har nå lest i 2 år — mangler ennå meget og ville gjerne ha lest lengere, men hans kår tillater det ikke. — Oppgir i hebraisk 5. bok av Salmene og de 5 første kapitlene av Jesaja.[5] (Dat. 29. mai 1804.)

---

[1] Attestas 20. jan. 1795 med non, 17. juli s. å. med haud, dimisspreken 10. aug. s. å. med haud. Døde som prest i Norge før 1849.

[2] Attestas 5. mai 1800 med haud, dimisspreken 4. mai 1801 med laud; døde ubefordret 1808.

[3] Med haud.

[4] Attestas 30. juli 1798 med non (immaturus 20. okt. 97), dimisspreken 29. aug. s. å. med laud. Døde som prest i Norge før 1849.

[5] Attestas 12. juli 1804 med laud, dimisspreken 26. april 1806 med laud. Døde 1839 som overlærer i Norge.

FLEISCHER, CHRISTIAN, f. 1778,[1] sønn av sorenskriver *Michael Fleischer* og *Catharine Castberg*. Forberedt „innen private vegger", ble satt i Bergens skole, dimittert 1797, tok artium med haud og det følgende år filologikum og filosofikum, begge med haud. — Oppgir i hebraisk 5. bok av Salmene og — anbefaler seg til professorenes mildhet! (Dat. 27. febr. 1800.)

FLOTTMANN, JOHAN BALTHAZAR, f. 1785 i Bergen, sønn av *Balthazar Johann Flottmann*, den gang hører ved katedralskolen. Faren søkte tidlig å gi sønnen sans for studier og satte ham 1798 i skolens 4. klasse. Året etter kom han opp i mesterlektien. Da faren døde 1800, ble han etter dennes ønske betrodd til rektor Arentz's og konrektor (nå rektor i Aalborg) Kisbyes omsorg. Disse menn „dømte ham moden til Universitetet" etter 3 års forløp. I oktober 1802 tok han artium med laud, og fikk samme karakteren både til filosofikum i april og filologikum i oktober 1803. Omstendighetene nødte ham nå til å vende hjem til fedrelandet, men 1 år senere kunne han atter reise til Universitetet for å fullende sitt studium.[2] (Dat. 15. mars 1807.)

FRIIS, SEVERIN HJELM, f. 1781 i Hinneråa[3] i Kristiansand stift, sønn av prost *Niels Friis* og *Birgitte Christiane Hielm*. I hans 10. år ble faren forflyttet til Hafslo, hvor han ennå er. Sammen med en hel del unge som faren hadde i huset til oppdragelse (noe som han trengte for å kunne ernære sin familie og avbetale sin gjeld) ble han undervist av faren til sitt 16. år og da satt i skole i Bergen, hvorfra rektor Arentz dimitterte ham 1798. Tok samme året artium med haud og året etter filosofikum. Men da lykken her var ham „såre lite gunstig",[4] lyktes det ham å få huslærerpost hos nylig avdøde prost Schreiber i Sjælland. Her fikk han også tid til å forberede seg til filologikum, som han tok i 1800 med haud. Ved denne manns — og andre venners — bistand ble det ham mulig å „hellige seg teologien". — Oppgir i hebraisk 3. bok av Salmene.[5] (Udatert.)

FROGNER, MARTIN,[6] f. 1758[7] i Kristiania, sønn av kjøpmann *Claus Frogner* og *Maria Borchmann*. Dimittert 1787, fikk haud til artium og likeså til anneneksamen. „En ugunstig skjebne" berøvet foreldrene all evne til å underholde og støtte ham, og derfor måtte

---

1 5. sept. 1779. Se ellers NST IV 103 og V 123.
2 Attestas 20. april 1807 med stort laud, dimisspreken 1. juni 1811 med laud og kateketisk prøve likeså. Stiftsprost i Bergen.
3 [Hindaraa, gammelt navn på prestegarden i Nedstrand i Ryfylke.]
4 Han fikk non.
5 Attestas 24. okt. 1803 med laud, dimisspreken 5. mai og kateketisk prøve 13. mai 1804, begge med laud. Var i 1848 sokneprest i Førde.
6 Elias.
7 Skal være 1768.

han „såre ofte" ta post utenfor hovedstaden. — Oppgir i hebraisk 5. bok av Salmene.[1] (Dat. 8. sept. 1797.)

Nytt petitum av 29. nov. s. å., ordlydende ens.

FROST, JONAS, f. 1761[2] i Trondheim stift, sønn av bonde („agricola") *Olavus Christensen* og *Malena.* I 1785 kom han —„allerede yngling" — i Trondheims katedralskole, „brennende av lyst til å studere," og „leste dag og natt" for å følge med. Det lyktes også, til han i 4. klasse var så uheldig å bli syk og av en uerfaren læge bli sådan behandlet at han ble nesten lam på venstre fot og høyre hånd, så han kunne hverken gå eller skrive. Ble meget nedtrykt over dette, da der ingen utvei syntes å være og hans studier „ble brutt itu." I 1789, da han skulle vært i 5. klasse, reiste han „etter klokes råd" til Kjøbenhavn for å søke lægehjelp, og kom „under den kyndigste kur" på Frederiks hospital, „nemlig den utmerkede og elskelige professor Bangs", og etter ½ års forløp kunne han både gå — dog ikke uten besvær —, og skrive — om enn meget langsomt. I april 1790 fikk han dimisjonsbevis av Peter Loft, nå rektor i Helsingør, og tok artium med haud og samme året i oktober filosofikum. Kort tid etter oppnådde han „som priviligert" plass på Regensen og fikk kommunitetsstipendiet, tok i april 1791 filologikum med laud. Tok så fatt på det teologiske studium.[3] (Dat. 8. mars 1793.)

FYHN, MATTHIAS FREREIK, f. 5. juni 1784 i Trondheim, sønn av fhv. skoginspektør („rei saltuariæ curator emeritus") *Hans Jørgen Fyhn* og *Cathrine Margrethe Meinbølt.* Etter omhyggelig forberedelse i hjemmet ble han opptatt i katedralskolens 2. klasse 1798. Tok eksamen artium i Trondheim 1802 med laud, reiste samme året til Kjøbenhavn og ble innskrevet ved Universitetet. 1803 i april tok han filosofikum og i oktober filologikum, begge likeledes med laud. Etter noen tids forløp valte han teologien til studium, men har undertiden blitt sinket av sykdom, likesom ofte av fattigdom. — Oppgir i hebraisk 3. og 4. bok av Salmene.[4] (Dat. 23. sept. 1807.)

GAARDER, AUGUSTINUS, f. 27 jan. 1784 i Åkvik (Aagvigen, „villa præfecturæ Nordmør"), sønn av oberst („summus præfectus cohortis") *Olaus Gaarder,* som døde 1792 og etterlot ham til moren *Elisa Sophie Meldahl.* 10 år gammel kom han i Trondheims katedralskole og ble etter 7 års skolegang dimittert av rektor A. F. Holst. I skoletiden var han „ofte sjenert av sykdom". I Trondheim tok han artium med haud. Nøt ofte godt av skolens stipendier (138 rd.). I

[1] Attestas 19. jan. 1798 med non, dimisspreken haud. Døde 25. nov. 1821 som sokneprest i Vester- og Øster-Egede i Syd-Sjælland.

[2] Skal være 1760, 27. sept.

[3] Attestas 18. juli 1793 med stort haud, dimisspreken laud. Døde 31. mai 1845 som sokneprest i Orkdal, og jubelolding.

[4] Attestas 20. okt. 1807 med stort haud, dimisspreken 25. juli 1810 med laud og kateketisk prøve med haud. Var 1848 sokneprest i Surnadal.

1803 tok han filosofikum med laud og filologikum med haud, og valte så å studere teologi.[1]

GAMBORG, JOACHIM, f. 1763 på Eidsvoll, sønn av bonde *Thomas Gamborg*. Etter forberedelse i begynnelsesgrunnene i hjemmet kom han 1779 i Kristiania skoles 4. klasse, men ble etter farens ønske utstyrt med „testimonium vitæ" av rektor Monrad og reiste til Kjøbenhavn, hvor han samme året av cand. philol. og dekan Michael Kilp ble dimittert til Universitetet og tok artium.[2] Vendte så straks hjem til Norge, men reiste i begynnelsen av det følgende år atter til Kjøbenhavn og tok i desember filosofikum med haud. Måtte nå av hensyn til sin subsistens atter søke hjem til Norge, hvor han dog ikke helt la studiet på hyllen. 1789 begav han seg på ny til Kjøbenhavn for å fullende sitt studium. — Oppgir i hebraisk de 41 første salmene og Genesis.[3] (Dat. 21. febr. 1792.)

GARMAN, JOHAN, f. 1780[4] i Nordland, sønn av *Christopher Garman*, tidligere prost og sokneprest i Alstahaug, dessverre nå død. Av faren ble han brakt til Trondheim for å frekventere katedralskolen, ble dimittert derfra av den berømte rektor Søren Monrad, og tok artium med laud.[5] I 1798 tok han filosofisk og filologisk eksamen, likeledes med laud. — Oppgir i hebraisk 3. bok av Salmene.[6] (Dat. 5. juni 1801.)

GJELLEBØLL, DAVID, f. 1786[7] i Stavanger, sønn av sokneprest *Reier Gjellebøll* som i 1800 sendte ham til Frederiksborg skole. Ble dimittert av rektor Benedict Bendtsen 1804, tok artium med haud og året etter i april filosofikum med laud og i oktober filologikum med haud. Har deretter studert teologi i nesten 3 år, men må nå prøve lykken ved eksamensbordet, da hans mor, som er enke med tre uforsørgede barn foruten ham, ikke lenger kan tåle utgiftene til hans opphold ved Universitetet.[8] (Udatert.)

GJERLØW, ERIK,[9] f. 14. april 1779, sønn av *Lars (Laurentius) Gjerløw*, klokker („ædituus") ved Leikanger kirke, som bestemte ham alene av sine sønner til studeringer. 14 år gammel ble han satt i

---

[1] Attestas 22. okt. 1807 med laud, dimisspreken 15. nov. 1810 med laud og kateketisk prøve 23. nov. s. å. med haud. Var i 1848 sokneprest på Ørlandet.

[2] 1786.

[3] Attestas 27. april 1792 med non, dimisspreken haud. Døde 1826 som prest i Norge.

[4] 11. juli.

[5] 1797.

[6] Attestas 20. juli 1801 med laud, dimisspreken 4. okt. 1805 med laud. Døde 4. febr. 1815 som sokneprest i Byneset.

[7] 3. februar.

[8] Attestas 26. april 1809 med non, dimisspreken 21. des. 1810 med haud og kateketisk prøve med haud. Døde 6. sept. 1870 som konsistorialråd, sokneprest i Steenløse i Fyn, og jubelolding. — NST V 301f.

[9] Lauritz.

Bergens skole, ble dimittert derfra 1802 av rektor Arentz, tok artium ved skolen[1] og i desember samme året anneneksamen.[2] — Oppgir i hebraisk 3. bok av Salmene. (Dat. 30. aug. 1804.)
Nytt petitum av 28. febr. 1806 nesten ordlydende ens.[3]

GOTAAS, OLE (Olaus), f. 1781 i Skogn „ikke langt fra Nidaros", sønn av propritær *Butolph Gotaas*. Kom i Trondheims skoles 2. klasse 1796, ble dimittert 5 år etter og tok artium med laud. Fikk til filosofisk-filologisk eksamen 1802 laudabilis præ ceteris og har fra da av studert teologi.[4] (Udatert.)

GROVE, JOHAN EMANUEL, f. 18. okt. 1794 i Bergen, sønn av *Carl Frederik Grove*, generalkrigskommisær og deputert i admiralitetet („usuum belli curator supremus et collegii rei maritimæ assessor"). Kom med foreldrene til Kristiansand 1796 og „innviedes her i de første begynnelsesgrunner av vitenskapene". I 1805 kom han i Borgerdydskolen i Kjøbenhavn. Fikk „meget godt" til artium[5] og tok våren etter filologikum med laud og om høsten filosofikum med samme resultat. Har deretter studert teologi.[6] (Dat. 22. des. 1815.)

HAGERUP, J(ØRGEN) ANDREAS,[7] sønn av forvalter ved Folldal verk *Nicolai Hagerup*, som allerede fra guttens barndom bestemte ham for den geistlige stand og derfor „overgav ham til huslæreres veiledning" og i hans 14. år satte ham i Kristiania katedralskole. Ble dimittert derfra 1792 av rektor Treschow, fikk til „de såkalte akademiske eksamener" haud, drog så til Norge „til foreldre og venner". Men da dette sted „syntes mindre egnet for hans studier", drog han året etter atter tilbake til Kjøbenhavn. — Oppgir i hebraisk 3. bok av Salmene.[8] (Dat. 27. mars 1800.)

HALMSTÆD, JØRGEN AND(REAS), f. 1768 i Asker, sønn av degnen („diaconus") *Adolph Andreas Halmstæd*, død mens sønnen var barn og etterlatende moren i beklagelsesverdige omstendigheter med 7 barn. 10 år gammel ble han overgitt til den edle Ankers

---

[1] Med haud.
[2] Med „admissus".
[3] Attestas 28. april 1806 med non (immaturus 26. okt. 1804), kateketisk prøve 15. juni s. å, med haud, dimisspreken non. Ble prest i Kistrand i Finnmark 1806, men flyktet derfra under krigen, død 25. jan. 1820 som entlediget soknepresi til Klim og Torup i Jylland. — NST V 302.
[4] Attestas 23. juli 1805 med laud, tok begge de praktiske prøvene 1806 med laud. Døde 1826 som soknepresi i Rollag.
[5] 1811.
[6] Attestas 11. jan. 1816 med laud, dimisspreken laud og kateketisk prøve egregie. Døde 27. jan. 1853 som soknepresi i Reerslev ved Roskilde. — NST V 290.
[7] F. 1773.
[8] Attestas 15. jan. 1801 med haud, kateketisk prøve 8. mars og dimisspreken 21. mars s. å., begge med laud. Var prest i Oppdal 1848.

omsorg, som satte ham i det av ham grunnede oppfostringshus. Herfra kom han omsider inn i Kristiania skole, hvorfra han 5 år senere ble dimittert av rektor Søren Monrad. Kom til Universitetet 1785 og tilbrakte her 1 år, fikk til de forberedende eksamener non og haud. Vendte da hjem til Norge for å søke huslærerpost. Etter 2 års forløp reiste han tilbake til Kjøbenhavn og har nå studert i 2 år. — Oppgir i hebraisk 1. og 3. bok av Salmene.[1] (Dat. 7. juni 1790.)

HALSØE, FREDERIK NIELSEN, f.[2] i Mandal, sønn av kjøpmann *Niels Frederiksen Halsøe*[3], som døde da sønnen var 12 år. Reiste da til en farbror i Kjøbenhavn, ble opptatt i Metropolitanskolen og dimittert derfra av rektor Thorlacius 1782. Tok artium med laud, men var ikke så heldig til de andre forberedende eksamener, fikk kun non til filosofikum. Dette fratok ham håpet om stipendier, og han måtte da dra på landet og bli huslærer, men leste samtidig teologi. Ble også sjenert av sykdom — landlig kurert feber, som varte 4 år! Ble av justisråd Brinck Seidelin antatt til lærer for dennes sønner, til han hadde absolvert sin attestas.[4] (Udatert.)

HALVORSEN, JOHANNES, f. 1770 i Moland, sønn av klokker *Halvor Johannessen*. Kom 1885 i Kristiania skole, ble etter 4 års forløp dimittert av professor Monrad, tok i oktober 1789 artium og året etter i april filosofikum og filologikum, alle med laud. Hittil støttet av venner og velgjørere, blant dem navnlig professor Monrad, besluttet han nå å vende tilbake til Norge, men fikk nettopp da bolig på Regensen og komunitetsstipendium, så han våget å bli ved Universitetet. Ble dog nødt til å ta post for å supplere sine inntekter, noe som var et tap for ham med hensyn til lesningen.[5]
(Dat. 10. juli 1792.)

HANSEN, JOHAN JUSTUS, f. 1776 i Trondheim, sønn av kjøpmann *Justus Hansen*. Gikk 5 år i katedralskolen og ble dimittert 1794 av rektor Monrad. Tok i oktober samme året artium med laud, det følgende år i oktober filologikum og i april 1797 filosofikum, begge med laud. — Oppgir i hebraisk 3. bok av Salmene. — Ville egentlig ha gått opp til eksamen i fjor, men ble syk etter å ha avlagt skriftlig prøve.[6] (Dat. 7. des. 1800.)

---

1 Attestas 15. april 1791 med non, dimisspreken haud. Døde som prest i Norge.

2 1763.

3 Og Ingeborg Gullovsdatter.

4 Attestas 3. nov. 1790 med laud, dimisspreken laud. Døde 6. jan. 1831 som sokneprest i Sønderby på Fyn. — NST V 284.

5 Attestas 16. juli 1792 med laud, dimisspreken haud. Døde som sokneprest i Hommedal.

6 Attestas 23. jan. 1801 med laud, dimisspreken laud og kateketisk prøve haud. Var res. kap. i Fredrikstad, entl. 1818; døde 1847 som entl. byråsjef, formentlig i Oslo.

HARTZ, BERNT (Bernhardus), f. 15. juli 1781, sønn av *John Hartz*, „hodie a rationibus ad ærifodinam fortuna dictam in Meldalia". Kom i Trondheims katedralskole 1793, i nederste klasse, ble ferdig 1799 og dømtes verdig til haud ved artium. På grunn av foreldrenes fattigdom — de hadde 7 sønner å føre frem! — kunne han ikke straks dra til Kjøbenhavn, først 1801 lyktes det ved velynderes bistand. Tok da i oktober samme år filologikum med haud og i april året etter filosofikum med samme karakter. Er blitt sterkt sinket i sitt studium ved fattigdom, som dog dette året er blitt avhjulpet ved Regens og kommunitetsstipendium „qva alumnus seminarii grøenlandici." Men så har han til gjengjeld måttet dele sin tid mellom teologien og det grønlandske språk, som han har fått ordre til å dyrke særdeles flittig, hvorfor han i hebraisk oppgir kun 3. bok av Salmene.[1] (Dat. 14. des. 1805.)

HEIBERG, GABRIEL, f. 1767, sønn av *Johan Widding Heiberg*, prost i Nordfjord og sokneprest i Gloppen. Undervist privat i hjemmet i 3 år, satt i Bergens katedralskole og dimittert 2 år senere. Tok artium ved Universitetet 1789 med haud og fikk samme karakter til anneneksamen året etter. — Oppgir i hebraisk de to første bøker av Salmene. (Dat. 12. juni 1792.)

Nytt petitum av 20. aug. 1792: Ble ved en svær sykdom hindret i å ta eksamen i juli.[2]

HEIBERG, GERHARD SEVERIN, f. 1773, sønn av sokneprest i Gloppen og prost i Nordfjord *Johan Widding Heiberg*, som sendte ham 16 år gammel til Bergens skole. Dimittert 1792, tok artium i oktober samme året med haud og fikk i 1793 samme karakter til filosofisk-filologisk eksamen. Har nå lest teologi i 3 år. — Oppgir i hebraisk 3. og 4. bok av Salmene.[3] (Dat. 24. febr. 1796.)

HEIBERG, WILCHEN HORNEMAN, f. 11. nov. 1779 i Skamstrup prestegård, sønn av *Severin Johan Heiberg*, nå sokneprest i Fakse og prost, og *Karen Horneman*. Ble undervist 4 år „av den for ungdommens oppdragelse tilstrekkelig kjente" H. Almstrup, „minister cantus sacri in ecclesia Svesere." Deretter i Borgerdydskolen i Kjøbenhavn under den lærde I. B. Müller. Ble dimittert april 1796 med laud, tok i oktober samme året filologisk og i april neste år filosofisk prøve, begge med egregie. — Oppgir i hebraisk 5. bok av Salmene samt Archæologia Mosaica.[4] (Dat. 3. juni 1800.)

---

[1] Dimisspreken 21. febr. 1806 med haud, katekese 23. febr. s. å. med non. Se ellers NST V 122f.

[2] Attestas 24. okt. 1792 med non, dimisspreken laud. Døde 1838 som prest i Norge.

[3] Attestas 12. juli 1796 med haud, dimisspreken 2. sept. s. å. med haud. Døde 1834 som prest i Norge.

[4] Attestas 17. juli 1800 med laud, dimisspreken 30. okt. 1808 og katekétisk prøve 24. mai 1809, begge med laud. Ble deretter prest i Norge og døde som sådan 5. mars 1820.

HEIDENREICH, CARL FREDERIK, f. febr. 1787 i Norge, sønn av prost og sokneprest i Trøgstad *Adolph Carl Heidenreich.* Undervist av huslærere, 12 år gammel satt i Kristiania skoles 2. klasse, dimittert 1804, tok artium med haud og i 1805 filologikum og filosofikum med samme karakter. Tok derpå til Norge og var lærer for sine brødre 1½ år. Kom tilbake til Universitetet og begynte på det teologiske studium, men „englendernes fiendtlige innfall og byens ulykkelige skjebne" tvang ham til atter å ty til Norge, hvor han assisterte sin far i 1½ år. Endelig medio 1809 kunne han vende tilbake og fullende studiet.[1] (Dat. 23. des. 1811.)

HELTZEN, IVAR ANKER, f. 3. mars 1785 på Kongsberg, sønn av bergverksdirektør *Christian Ernst Heltzen* og *Anna Christine Haxthausen.* Begynte 1. mai 1799 i Trondheims katedralskoles nederste klasse og ble dimittert 1804 med laud til artium. Reiste samme året til Kjøbenhavn og tok i april 1805 filosofikum og i oktober s. å. filologikum, begge likeledes med laud. Deretter gav han seg i kast med det teologiske studium.[2] (Dat. 24. mars 1808.)

HELTBERG, MATTHIAS, f. 1774[3] i Overhalla i Trondheims stift, sønn av *Elias Heltberg,* som — nå olding — „munere scribe in saccharario Nidrosiæ fungitur." I 1787 ble han satt i katedralskolen og ble dimittert av nå avdøde professor Monrad 1794. Tok samme året artium med laud, og fikk året etter likeså laud til begge avdelinger av anneneksamen. Fikk så bolig på Regensen og kommunitetsstipendiet, og har nå i 4 år studert teologi. — Oppgir 3. bok av Salmene og Archæologia Mosaica.[4] (Dat. 2. sept. u. å.)

HENNE, CHRISTIAN CONRAD,[5] sønn av *Andreas Christian Henne,* sokneprest i Brunlanes i Norge. Til år 1790 ble han undervist av forskjellige privatlærere. Ved den tid sendte faren ham — „scholarum Norvegicarum /:ne diffiteor:/ deteriori conditione admatus" — til Frederiksborg skole. Her kom han til øverste klasse, gikk der 2 år og ble dimittert av rektor Bendtsen. I 1792 tok han artium med utmerkelse og det følgende år i april filosofikum og i oktober filologikum, begge likeså med utmerkelse. Derpå — etter så lang en utlendighet — drog han til Norge igjen og tilbrakte vinteren 1794 i sitt hjem. Reiste så, da der bød seg god leilighet, atter til Kjøbenhavn og fikk straks kommunitetsstipendiet. Begynte å studere teologi.

---

[1] Attestas 16. jan. 1812 med haud, dimisspreken 5. febr. s. å. med laud og kateketisk prøve med haud. Ble farens ettermann i Trøgstad og senere prost.

[2] Attestas 18. april 1809 med haud, dimisspreken 6. april 1810 med laud. Døde 1842 som sokneprest i Hemnes i Nordland.

[3] 31. januar.

[4] Attestas 22. okt. 1799 med laud, dimisspreken 16. nov. 1804 med laud. Ble sokneprest i Ringsaker og prost i Hedmark.

[5] F. 1773.

Nå har imidlertid faren — på grunn av „præsentes rerum domesticarum angustiæ", og da han ønsket hans hjelp — befalt ham å komme hjem. Han må derfor, så gjerne han enn hadde ønsket å studere videre, nå fremstille seg til eksamen.[1] (Dat. 26. febr. 1796.)

HENNE, CHRISTIERN, f. 1777[2] i Larviks grevskap, hvor faren, *Andreas Christian Henne*, nå død, var sokneprest i Brunlanes. I 1792 ble han sendt til Frederiksborg skole og dimittert etter 3 års forløp av rektor Benedict Bendtsen. 1795 tok han artium med laud og året etter begge avdelinger av anneneksamen, også med laud. — Oppgir 3. og 4. bok av Salmene. (Udatert.)

Nytt petitum av 26. mai 1800, ganske enslydende.[3]

HERAMB, THOR JOHANNES CHRISTIAN, f. 1816[4] i Kongsberg, sønn av justisråd *Lars Guldbrandsen Heramb*, „horrei regii Regiomontani in Norvegia administrator"[5], og *Ursula Christiane Grønlund*. Etter farens død 1821 reiste moren med ham og hans to søstre til Danmark, hvorfra hun stammet, og slo seg ned i Kjøbenhavn. Her kom han først i privatskole og, da han ble bestemt til å gå „den studerende vei", i Metropolitanskolen, hvor han gjennomgikk alle klassene. Etter morens død 1830 ble han skolens „stipendiarius". Dimittert 1834, fikk både til artium og året etter til anneneksamen i intet fag ringere enn laud og i mange bedre. Var i de første studieår berøvet både foreldre og hjelpere, stadig „vexatus" av megen „egestas", og kunne derfor ikke gjøre de fremskritt han ønsket. Men etter å ha fått Regens og kommunitet har han kunnet prestere stadigere lesning.[6] (Udatert.)

HERMANSTORFF, HENRIK, f. 1778 i Kristiania, sønn av *Hans Jørgen Hermanstorff*, justisråd og generalauditør(?), og nå avdøde *Elisabeth Marie Berg*. 12 år gammel ble han satt i katedralskolen, og ble dimittert derfra 1797 av rektor Niels Treschow.

---

[1] Attestas 14. juli 1796 med laud, dimisspreken 18. aug. s. å. med laud. Døde 1800 som sokneprest i Brunlanes.

[2] Ifølge Fred. Barfod: Danmarks gejstlighed var han født 10. nov. 1778.

[3] Faren (1753—98) var først prest i Fredrikshald. Moren het *Kristine Bisgaard* (1743—1807). C. Henne tok attestas 21. juli 1800 med laud, kateketisk prøve 15. aug. 1804 og dimisspreken 24. aug. s. å., begge med laud. Ble utnevnt 22. april 1812 — etter å ha tilbrakt sine kandidatår dels ved fremmede universiteter, dels som huslærer i Mecklenburg — til res. kap. på Toten, men ble allerede 4. des. s. å. sokneprest i Vistoft og 16. april 1819 i Mørke og Hvilsager (begge i Jylland), hvor han døde 16. aug. 1847 etter å ha gjennomgått svære lidelser (ansiktssmerter) i sine siste år. — NST V 304.

[4] 27. februar.

[5] Overmagasinbestyrer ved Kongsberg sølvverk.

[6] Fikk dansk innfødsrett 1841. Attestas 17. jan. 1840 med laud, dimisspreken og kateketisk prøve laud. Døde 18. aug. 1858 som sokneprest i Errindlev og Olstrup på Lolland.

Tok artium med laud og fikk til de andre forberedende eksamener det følgende år likeledes laud. Begynte så på det teologiske studium.
(Dat. 7. mars 1801.)

Nytt petitum av 6. juni 1801, enslydende med det forrige, men med oppgivelse av hebraisk pensum: Archæologia Mosaica og 3. bok av Salmene.[1]

HERSLEB, SVEND BORCHMANN, f. 7. mars 1784 på Helgeland, sønn av *Jørgen Sverdrup Hersleb*, som den gang eide Nord-Herøy, og *Anna Borchmann*. 12 år gammel ble han — der var berøvet sin mor — av sin kjære far betrodd til soknepresten i Alstahaug, prost Anton Rasmus Schnabels kyndige oppdragelse. Etter å ha nytt dennes faderlige veiledning i nesten 3 år, ble han 1799 opptatt i Trondheims katedralskole. Dimittert av rektor, magister I. F. Holst, tok artium 1802 i Trondheim med karakteren laudabilis præ ceteris. Etter å ha tilbrakt den følgende vinter hos sin — dessverre nå avdøde — far, kom han 23. juni 1803 endelig til Kjøbenhavn, og begynte straks å gå på den manuduksjonsskole, som ble holdt av Kierulff, N. Kall, Thorlacius og Sverdrup, underkastet seg i oktober samme året filologisk eksamen „ikke uten hell", men våget ikke på grunn av den korte tiden å gå opp i hebraisk. I april året etter tok han filosofikum og ble som „primus inter VII commilitones" innkalt og „publico ornatus encomio". Tok så fatt på det teologiske studium og leste i sommersemestret hos doktorene Münter, Horneman og Müller Encyclopædia theologica og forskjellige nytestamentlige skrifter. Samtidig hørte han hos dr. Treschow forelesninger over empirisk psykologi og metafysikk og hos Sverdrup over Lucian og Æschylos' „Prometeus". — I 1804—05 fortsatte han hos Horneman, Münter og Müller med det nye testamente og etikk, samt hos Moldenhawer med forskjellige apostoliske brev. Likeså fortsatte han hos Sverdrup med Euripides' „Iphigenia i Aulis". — Måtte nå ty til å søke seg stipendier og fikk kommunitetsstipendiet samt bolig på Walkendorphs kollegium. — I 1805—06 hørte han Horneman, nå også over Davids salmer, Münter over dogmatikk og Müller over flere nytestamentlige skrifter samt dogmatikk og etikk. — I april 1807 tok han eksamen i hebraisk for professor Kall og fikk laud. Det følgende semester hørte han atter Horneman bl. a. over Kristi taler, Münter over kirkehistorie og Genesis, Müller over „Theologia et naturalis et dogmatica" samt etiske eksaminatorier. — Endelig har han nå i det siste semester hørt Müller og Meier over dogmatikk, Münter over kirkehistorie, Horneman i nytestamentlig fortolkning, samt i den siste måned om ettermiddagen studert på Det kgl. bibliotek. — Ved Müllers og Meiers repetisjons-eksaminatorier har han så godt som aldri vært fraværende, likeså har han gått på skriveøvelser

[1] Attestas 13. juli 1801 med laud, dimisspreken 9. jan. 1804 med haud. Døde som prest i Norge før 1841.

med heldig utfall. Har dessuten lest og atter og atter rådspurt skrifter av Kappe, Rosenmüller, Reinhard, Bauer, Hencke, Muenscher, Michaëlis, Vater, Daethe, Haenlein o. a. fortjente teologer. — Oppgir i hebraisk Genesis, 4. bok av Salmene, samt utvalte stykker av 5. bok.[1] (Dat. 18. mars. 1807.)

HESSELBERG, IVAR, f. 16. des. 1778 i Bragernes, sønn av prest og rektor ved stedets såkalte realskole *Hans Ivar Hesselberg*. Undervist av faren, ble 1796 dimittert til Universitetet av sin bror, *Peter Nyeborg Hesselberg* (som ved en ulykkelig skjebne i sin blomstrende alder er bortrevet i år „ut concionator hujus Metropolis St. Nicolay cætus"). — Fikk til den offentlige artium i oktober 1796 enstemmig laud, til filosofikum i april og filologikum i oktober året etter laud med innkallelse Drog da hjem til det elskte fedreland og var 5 år hos faren, nå i Spydeberg — ikke uten frukt for studiene, idet han leste under farens veiledning —, likesom han ofte har preket offentlig. Deretter vendte han tilbake til Universitetet og har fra oktober 1802 fulgt forelesninger og øvelser.[2] (Dat. 24. aug. 1804.)

HESSELBERG, PETER NYEBORG, f. 26. aug. 1777 i Bragernes, sønn av prest og styrer av „den danske skole" *Hans Ivar Hesselberg* og *Karen Paludan*. Etter å være utdannet under farens ledelse til han ble moden for studiet, ble han for 7 år siden sendt til Kjøbenhavn for å ta artium i oktober, men forskjellige omstendigheter hindret dette. Året etter i april tok han den da med laud, og fikk til anneneksamen laud med innkallelse. Tok så ferie i hjemmet noen måneder. På grunn av fattige omstendigheter har han i studietiden måttet gi informasjon til artium, og atskillige av hans elever har opnådd godt testimonium.[3] (Dat. 4. juni 1801.)

HEYERDAHL, H(ANS OLAI FREMMING), f. 1789 i Høland, sønn av *Halvor Heyerdahl,* som den gang var sorenskriver i Nedre Romerike, men nå lever privat etter å ha oppgitt embetet på grunn av alderdom, og *Maren Cornisch.* Mistet som liten gutt sin mor, ble oppdratt og undervist hos en prest i nabolaget, men fikk til lærer sin kjære bror, nå forlengst prest. Etter 3 års undervisning ble han opptatt i katedralskolen i Kristiania, hvor han tilbrakte 3 år, ble dimittert derfra og tok artium 1807 med „perbene" i 9 fag, „bene bene" i 2 og „bene" i 1. Året etter tok han filosofikum og filologikum med det utfall at han fikk 5 laudabilis præ ceteris og 4 laud. Etter to eldre

---

[1] Attestas 14. april 1807 med egregie. Døde 12. september 1836 som professor ved Det kgl. Frederiks Universitet i Kristiania.

[2] Attestas 24. okt. 1804 med stort laud, dimisspreken 13. nov. s. å. med egregie. Døde 19. aug. 1844 som sokneprest i Aker og Kristiania.

[3] Se NST V 120.

brødres eksempel og råd valte han teologien til sitt studium og har dyrket den siden.[1] (Dat. 26. mars 1811.)

HEYERDAHL, HIERONYMUS, f. 1773[2] i Akershus stift, sønn av sorenskriver på Romerike *Halvor Heyerdahl* og *Martha Bassøe*. Undervist i begynnelsesgrunnene under farens ledelse „innen private vegger", ble opptatt i Kristiania skole 1788, dimittert 1790 og tok artium med haud, året etter anneneksamen med laud. Har siden studert teologi.[3] (Dat. 27. febr. 1794.)

HEYERDAHL, N(IELS) R(OTH), f. 19. april 1785 i Norge, sønn av *Halvor Heyerdahl*, fhv. sorenskriver i Nordre Gudbrandsdal og *M. C. E. Cornisch*. Kom 1800 i Kristiania skoles 1. klasse, frekventerte skolen 4 år og tok så artium der med laud i oktober 1804. Samme året reiste han til Kjøbenhavn og ble innskrevet ved Universitetet under professor N. C. Kalls rektorat. Tok 1805 filologikum og filosofikum med laud, og valte så — etter farens ønske og egn lyst — det teologiske studium.[4] (Dat. 20. sept. 1809.)

HOFGAARD, TOBIAS,[5] sønn av *Christian Hofgaard*, prest i Hitterdal i Telemark. Faren påbegynte selv hans undervisning og satte ham siden i Kongsberg skole, men døde knapt et år senere. Moren flyttet da til Kristiania, hvor sønnen kom i katedralskolen under rektor Treschow. Etter 3 års forløp ble han dimittert til Universitetet, tok artium med laud og anneneksamen med haud, og har nå studert teologi i 3 år.[6] (Dat. 5. juni 1802.)

HOLCK, SØREN HAGERUP, f. 1791,[7] sønn av *Søren Hagerup Holck*, sokneprest i Edøy i Trondheims stift og *Elisabeth Margrethe Budde*. Fikk en from og kristelig oppdragelse og ble undervist hjemme, bestemt av faren til studeringer. Men da faren fikk vanskelige kår, kom han ved konferensråd Christian Brandts velvilje inn på Herlufsholms skole 1803. Han hadde nemlig lært begynnelsesgrunnene i latin av sin bror, som samme året forlot Trondheims skole. Ble dimittert 1810 og gav seg — tross fattige omstendigheter — til å studere. Tok 1811 filologikum med haud og filosofikum med laud. Skynte seg så med sitt teologiske studium for å kunne komme faren,

---

[1] Attestas 23. april 1811 med laud, dimisspreken 15. aug. 1812 med egregie og kateketisk prøve med laud. Ble sokneprest i Stange og prost i Hedmark.

[2] 31. august.

[3] Attestas 23. april 1794 med laud, dimisspreken 26. juli s. å. med laud. Døde 1847 som sokneprest i Gran.

[4] Attestas 13. okt. 1809 med laud, dimisspreken 15. april 1810 med laud. Døde 1829 som sokneprest i Lesja.

[5] F. 1776.

[6] Attestas 13. juli 1802 med haud, kateketisk prøve 8. aug. s. å. med haud og dimisspreken 25. aug. med laud. Døde som prest i Norge før 1841.

[7] 13. oktober i Hafslo.

som var gammel og svakelig, til hjelp, men det lyktes ikke; faren har nå, 73 år gammel, måttet ta avskjed. Den før omtalte broren, som var like ved å ta attestas, men tok del i de militære begivenheter 1807, ble nemlig derved rammet av en uventet død.[1]

(Dat. 23. sept. 1814.)

HVEDING, JENS PETER, f. 1777 på Straumøy, Færøyane, sønn av *Jacob Hveding*, forhen „judex provincialis Stavangriensis", og *Aletha Maria Fersløv*. Privat dimittert i Kjøbenhavn, tok artium i april 1794 med haud og året etter anneneksamen med samme karakter. Har nå „per longum temporis spatium" studert teologi.[2]

(Dat. 28. mai 1800.)

HVIDT, C(HRISTIAN) F(REDERIK), f. 1776 på Moss, sønn av *Hans Christian Hvidt*, kjøpmann og „rei tabellariæ præfectus" Undervist i hjemmet til 1782, ble da sendt til Kjøbenhavn for å frekventere Borgerdydskolen. Tok artium med laud, i 1795 og året etter filologisk eksamen med laud og filosofisk med haud. Reiste da til Norge og vendte tilbake til Universitetet i september 1797, og fra dette tidspunkt har han „dyrket teologien".[3] (Dat. 6. sept. 1799.)

JACOBSEN, JACOB CHRISTIAN, f. 11. juni 1811 i Trondheim, sønn av lærer ved oppfostringshuset *Peter Jacobsen*, senere flyttet til landsbyen Fjeldsted i Fyn.[4] Kom 14 år gammel i Odense katedralskole, ble dimittert derfra 1830. Få måneder etter måtte han tvunget av nødvendigheten forlate Kjøbenhavn og ta huslærerpost på landet i 3 år.[5] (Udatert.)

JERSIN, ANDREAS UNDAL, f. 1774 i Leikanger i Sogn, sønn av presten *Jacob Christian Jersin* og *Elisabeth Lem*. Kom i Bergens skole 1790, ble dimittert etter 4 års forløp og tok artium med haud. Oppnådde samme karakter ved filosofisk og filologisk eksamen. Har studert teologi i nesten 3 år. — Oppgir i hebraisk 3. bok av Salmene.

(Dat. 8. mars 1799.)

Nytt petitum 7. juni 1799 enslydende med det forrige.[6]

---

[1] Attestas 24. okt. 1814 med laud, dimisspreken 9. nov. 1818 med laud. Døde 7. sept. 1827 som prest i Sandby på Lolland („en meget dyktig prest"). — Den omtalte bror, Aage Kaasbøll Holck, ble drept av en bombe.

[2] Attestas 28. juli 1800 med non, kateketisk prøve 14. sept. s. å. med haud, dimisspreken 18. juli 1802 med haud. Døde 4. okt. 1828 som prest i Lindås.

[3] Attestas 22. okt. 1799 med haud, dimisspreken 6. des. s. å. med non og kateketisk prøve med laud. Ble prest i Norge (bl. a. i Borgund), entlediget 1840.

[4] Som degn.

[5] Attestas 10. juli 1837 med laud. Døde 13. mars 1863 som sokneprest i Søllerød.

[6] Attestas 16. juli 1799 med non, dimisspreken 7. sept. s. å. med haud og kateketisk prøve med non. Ble sokneprest i Os ved Bergen.

JERSIN, GEORG BURCHARD, f. 1767 i Sogn, sønn av *Jacob Christian Jersin,* som nå er sokneprest i Voss. Lærte de første begynnelsesgrunnene „innen de fedrene vegger", ble så sendt til Bergen. Gikk 3 år i katedralskolen og ble dimittert av Arentz. Tok 1786 artium med haud, året etter anneneksamen med samme resultat, men måtte deretter på grunn av fattigdom vende hjem til Norge, hvor han „i det fedrene hus" var preseptor i 3 år. Deretter tok han tilbake til Kjøbenhavn for å forberede seg til teologisk eksamen. (Udatert.)

Nytt petitum 7. mars 1793: Underkastet seg i oktober eksamen, men ønsker å ta den om igjen. Har repetert flittig og ville gjerne ha ventet en tid enda, men han er nødt til å gjøre seg ferdig, dels på grunn av farens alder og svakhet, dels fordi familien er stor og at farens inntekter ikke tillater å ofre mer på en enkelt sønn.[1]

JUNGHANS, PETER BORNEUS, f. 1779 i Strømsø „honestis parentibus". Faren døde i hans 4. år og moren reiste til Kjøbenhavn, hvor sønnen i aug. 1791 kom i latinskole. Ble dimittert 1797 med laudabilis præ ceteris til artium, og fikk året etter samme karakter til filologisk-filosofisk eksamen. På dette tidspunkt var han forlengst helt foreldreløs. Han valte nå teologien til studium. Men da han 1800 ble opptatt blant „sodales" på det pedagogiske seminar, var dette nær ved å dra ham bort fra studiet. Nå ønsker han dog å underkaste seg eksamen.[2] (Dat. 29. mai 1802.)

KIELLAND, MORTEN HENRIK,[3] sønn av Gabriel Kirsebom Kielland, nå avdød kjøpmann i Stavanger. Under veiledning av den berømte C. W. Kamstrup, prest i Stavanger, ble han innviet i vitenskapene og tok i oktober 1790 — i sitt 19. år — artium med haud. Til filosofikum fikk han laud. Reiste så straks til Norge, hvor han så smått begynte på det teologiske studium. Kom atter til Kjøbenhavn og tok 10. april 1793 filologikum med haud, kastet seg så av all kraft over sitt studium. — Oppgir i hebraisk 4. bok av Salmene, Archæologia Mosaica og 2. bok av Jesaja.[4] (Dat. 21. mai 1795.)

KIERSCHOW, PEDER C(HRISTIAN) HERSLEB, f. 28. juli 1786, sønn av sokneprest i Brønnøy *Rasmus Sundt Kierschow* og *Benedicte Marie Hersleb.* Faren er død for 3 år siden. Fra først av undervist av faren, kom 1800 i Trondheims skoles 3. klasse, gikk der 4 år og nøt alle lærernes yndest, så at disse år synes ham de behageligste av hans ungdomstid. Først og fremst ærer han minnet om rektor Holst, som tok seg av ham med sant faderlig sinn. 26. juli

---

1 Attestas 30. okt. 1792 med non, 2. mai 1793 med haud, dimisspreken laud. Ble farens ettermann på Voss

2 Attestas 15. juli 1802 med egregie. Døde ubefordret 22. april 1806.

3 F. 25. nov. 1770.

4 Attestas 19. jan. 1796 med non, dimisspreken 16. april s. å. med haud. Døde 12. okt. 1826 som sokneprest i Vikedal.

1804 tok han artium med laudabilis præ ceteris, reiste så hjem til foreldrene og oppholdt seg hos dem ½ år, for så til Kjøbenhavn igjen og tok anneneksamen med innkallelse. Siden da har han dyrket teologien, men dog også samtidig hørt professor Sverdrups forelesninger, bl. a. over Hesiods Theogoni. Har ellers studert det nye testamentet under professorene Müller, Horneman, Moldenhawer og Meier, samt innledning til samme under N. Münter og det gamle testamentet under Münter og Horneman, kirkehistorie under Münter, theologia naturalis under samme, etikk under Müller og dogmatikk under Müller og Meier[1]. (Dat. 22. sept. 1808.)

KIRSEBOM, HANS GABRIEL, f. 1772 i Egersund, sønn av kjøpmann *Gabriel Kirsebom,* som ved sin virksomhet ikke kunne ernære sin familie, men nå „avlegs, fungerer i et ikke særlig innbringende embete, nemlig som formann for bystyret"[2]. Faren bestemte tidlig at han skulle studere, noe han også selv følte lyst til. Han ble satt i Bergens skole 1785 for under rektor Arentz å dyktiggjøres til Universitetet. Etter nesten 10 års stadig flid ble han dimittert, tok artium oktober 1795 med haud og året etter filosofikum med laud og filologikum med non. Ble så nødt til å vende hjem til foreldrene på grunn av disses „tenuitas opum". Oppholdt seg nesten 7 år i fødebyen, da sendte faren ham endelig atter til hovedstaden for å fullende studiet. Har nå lest i 2½ år[3]. (Dat. 12. des. 1805.)

KLEM, JOHANNES MICHAEL, f. 1774, sønn av sokneprest i Sandsvær *Johannes Michael Klem,* prost i Kongsberg prosti. Sin første undervisning nøt han „innenfor det fedrene huses vegger", og ble deretter sendt til Drammen for å bli informert av den lærde presten Christian Sørensen. Ble dimittert av ham etter 3 års undervisning og tok i april 1796 artium med haud, samt i oktober samme året både filosofisk og filologisk eksamen, begge likeså med haud. Måtte imidlertid da — enda han helst hadde villet begynne sitt studium straks — „gi seg av med forskjellig" i 2 år, men fra 1798 har han dyrket teologien uhindret.[4] (Dat. 3. okt. 1800.)

KLIENE, PETER JOHAN, f. 20. mars 1809 i Kristiansand, sønn av nå avdøde „scrinarius"[5] *Rasmus Kliene og Anna Jessine Berg,* som døde i sønnens 9. år. Faren giftet seg igjen og gav derved søn-

---

[1] Attestas 13. okt. 1808 med laud, dimisspreken 30. mai 1811 med laud og kateketisk prøve med egregie. Nordlands 2. biskop.

[2] „decrepitus jam munere minus lucrifico, utpate propretorum ejusdem oppidi præses, fungitur."

[3] Fikk ikke eksamen. I protokollen står: abiit p. duor. expl. (forlot eksamensbordet etter å være eksaminert i 2 fag) 14/1, 1/5 og 17/6 1806. Han gjorde altså 3 forgjeves forsøk.

[4] Attestas 27. okt. 1800 med haud, kateketisk prøve 16. nov. s. å. med non og dimisspreken 29. nov. med laud. Ble til sist sokneprest i Sandsvær.

[5] Skal vistnok bety snekker.

nen på ny en „tenerrima" mor, som enda lever. I sønnens 10. år, da farens forretning i Norge ikke gikk så godt, flyttet familien til Sønderborg, hvor sønnen fikk sin skolegang. Senere kom han til biskop Tetens i Ribe. Denne overgav ham til en „magister rusticanus" til opplæring. Etter 3 års forløp ble han tatt under vingene av kronprins Christian Frederik, som drog omsorg for at han kom i Ribe katedralskole, hvor han gikk 3 år. Ble da student med haud,[1] tok filosofisk-filologisk eksamen (året etter) med laud, og har siden studert teologi, men har stadig måttet gi informasjoner på grunn av fattigdom. (Dat. 19. juni 1834.)

Nytt petitum 29. mars 1835: Hadde kun lite hell til eksamen siste sommer; og har nå ytterligere perfeksjonert seg.[2]

KNAP, BIRGER HENRIK,[3] sønn av justisråd *Ludvig Christian Knap*,[4] som i hans barndom sørget for „ypperlige preseptorer", den første av dem var den berømte Johannes Riber. Sønnen forlot hjemmet og ble overlatt til biskop Tybring i Kristiansand, som påtok seg hans oppdragelse og som bestandig siden har vært ham i fars sted. Ved hans omsorg og ved eksellensen Otto Joachim Schack Rathlous velvilje kom han inn på Herlufsholm skole og senere, da hans „consabrinus" Søren Lemvigh Fogh[5] ble konstituert som prest, under dennes „utdannelse og opptuktelse". Ble oktober 1791 dimittert til Universitetet, fikk laud til artium og likeså til anneneksamen året etter.[6] (Dat. 25. febr. 1796.)

KNUDSEN, MATHIAS, f. 1762 i Aker „ikke langt fra Kristiania". Hans far ble foged og lensmann i Nes.[7] Undervist hjemme, gikk 5 år i katedralskolen i Kristiania, ble student 1785 og tok anneneksamen 1786 med laud for begge. Ble nå nødt til å vende tilbake til Norge, hvor han var huslærer forskjellige steder 5 år i alt. Det så nesten ut til at han måtte ha vedblitt med dette for alltid, men en sådan skjebne var ham utenkelig, og han fant da utvei til atter å komme til Universitetet og fortsette sitt studium.[8]

(Dat. 27. febr. 1794.)

---

1 1824.

2 Attestas 9. juli 1834 med haud og 24. april 1835 med vix laud, dimisspreken og kateketisk prøve 22. nov. s. å. med laud. Døde 1848 som soknеprest i Sønderbo på Fanø.

3 F. 21. jan. 1775.

4 Brygger og viserådmann i Kjøbenhavn; satt på Munkholmen 1789—1816.

5 Prest i Herlufsholm.

6 Attestas 15. juli 1796 med laud, dimisspreken 16. sept. 1797 med laud og kateketisk prøve med laud. Ble soknеprest i Brahetrolleborg på Fyn og senere eier av herregården Ålykkegård. Kjent for storslått godgjørenhet.

7 „in paroclia Næssensi exactionum coactoris munus obiit."

8 Attestas 28. april 1794 med haud, dimisspreken 6. juli s. å. med laud. Døde 1822 som prest i Norge.

KROG, ANDREAS CHRISTIAN, f. 1779[1] i Viborg, sønn av *Andreas Christian Krog*, som da sønnen var 1 år gammel ble prest i Gran i Norge. „Er således av fødsel danske, men av oppdragelse nordmann". Faren bestemte at han skulle studere, og han ble først undervist av huslærere og deretter i 1794 satt i Kristiania skoles mesterlektie. Etter å ha nytt rektor Treschows og konrektor Rosteds undervisning i 2 år, ble han dimittert og tok i oktober 1796 artium med haud og året etter i april både filosofikum og filologikum med laud. Han ble da nødt til straks å vende hjem til Norge, da faren var død, og måtte ta huslærerpost, først hos professor i teologi Wilse, prest i Eidsberg, siden hos „præfectus arcis Charlottenlund", Baastrup, hvis sønn Christian Frederik Emil Backe han etter 3 års forløp dimitterte til Universitetet. Endelig ble han i året 1804 ved kgl. kansler Rosenkrantz's velvilje satt i stand til å gjenoppta sitt studium, og har nå lest i 2 år og 3 måneder. — Oppgir i hebraisk 3., 4. og 5. bok av Salmene, samt Archæologia Mosaica[2]. (Dat. 26. febr. 1806.)

KROG, FREDERIK ARENTZ, f. 4. sept. 1769 i Skudenes, sønn av *Truels Christian Krog*, prost i Karmsund prosti. Enda han var nesten 60 år gammel, påtok faren seg å undervise ham og hans brødre i humaniora. I 1785 forlot han hjemmet og reiste til Bergen, hvor han ble opptatt i katedralskolens øverste klasse etter å være prøvd av rektor Arentz. Dimittert etter 2 års forløp begav han seg til „musernes sete" i Kjøbenhavn, fikk professor Jacob Baden til privatpreseptor og tok i september 1787 artium med haud og året etter anneneksamen med laud. Faren, som hadde 3 sønner og 4 døtre å „holde frem", kalte ham nå hjem „til den fedrene arne". Han ble nå i Norge i 3 år og leste der teologi — „etter hvilket studium han brente" — og vendte tilbake til Kjøbenhavn 1791.[3] (Udatert.)

KROGH, JENS ANDREAS, f. 1788,[4] sønn av *Mathias Bonsach Krogh*, biskop i Nordland, men da sønnen ble født sokneprest i Lenvik, og *Nicoline Antonette Møldrup*. 11 år gammel ble han av faren satt i katedralskolen i Trondheim, og ble dimittert derfra etter 5 års forløp. Tok artium ved skolen med laudabilis præ ceteris og innkallelse. Etter omtrent ½ års opphold i hjemmet drog han i følge med faren til Kjøbenhavn og kom der i april 1804. I oktober samme året tok han filologikum og i april 1805 filosofikum, begge med laud. Innen han deretter begynte på det teologiske studium, anvendte han ½ års tid til å perfeksjonere seg i fransk og tysk, og tok så for alvor fatt på studiet, som han har dyrket i omtrent 3 år.[5]

(Dat. 24. mars 1809.)

---

[1] 9. nov. 1778.

[2] Attestas 22. april 1806 med haud. Se ellers NST V 123 f.

[3] Attestas 17. juli 1792 med stort laud, dimisspreken laud. Døde 1845 som prest i Skudenes.

[4] 10. januar.

[5] Attestas 19. april 1809 med laud. Til sist sokneprest i Melhus.

KRÜGER, CHRISTIAN FLOR, f. 1771 i Kvinnherad, sønn av presten *Joachim Krüger*. Etter undervisning „inter paterna limina" ble han 1785 opptatt i Bergens skoles øverste klasse, ble dimittert av rektor Arentz 1788, drog til Kjøbenhavn og tok artium med haud og året etter filosofikum med haud. Etter endelig å ha tatt filologikum med haud „anno superiori", har han dyrket teologien. — Oppgir i hebraisk Salmenes 2. bok samt „utvalte poetiske stykker".[1]

(Dat. 7. mars 1793.)

LANDSTAD, HANS f. 1771 i Trondheims stift, sønn av *Jonas Landstad*, proprietær („agricola modici fundi possessor") i Verdal, nå død. Faren satte ham kort før sin død i katedralskolen i Trondheim, hvorfra han ble dimittert 1790. I oktober samme året tok han artium med laud og året etter filosofikum med haud og filologikum med laud, og har siden dyrket teologien. — Oppgir i hebraisk 4. bok av Salmene og enkelte utvalte kapitler, nemlig Genesis 49, Exodus 15, Dommernes bok 5 og Job 3—6. (Dat. 27. mai 1794.)

Nytt petitum 26. aug. 1794: Oppgir foruten det tidligere nevnte i hebraisk også „vaticinium Ioelis". Har studert nesten 4 år „cognatorum amicorumqve auxilio sublevatus".[2]

LANGE, ALEXANDER, f. 1792[3] på Akershus, sønn av *Christopher Andreas Lange*, magasinforvalter der,[4] som etter en „religiosissime educatio" overgav ham til opplæring av magister Rhode, den gang lærer ved katedralskolen; av ham lærte han latin og „det første grunnlag av vitenskapene". 10 år gammel ble han opptatt i katedralskolens 1. klasse. Da tiden kom at han skulle til Kjøbenhavn, døde faren,[5] „overanstrengt av alle de byrder krigen la på ham, som han ikke kunne unndra seg og heller ikke lette ved andres hjelp", og etterlot moren med 4 barn, hvorav han var den yngste, i ugunstige omstendigheter. Dog ble det ved hennes uegennyttige omsorg til det at han kom til Kjøbenhavn 1810 med hederlig testimonium, og i oktober samme året tok han artium „cum bono successu" og året etter filosofikum og filologikum med laud. Just som han skulle begynne sitt studium, hjemsøktes han på ny av en hård skjebne, idet døden bortrev hans kjære mor. Dette ville rimeligvis ha tatt fra ham ethvert håp om å fullende studiet, hvis ikke en inderlig god venn, som ikke selv satt for godt i det, hadde støttet ham med de nødven-

---

1 Attestas 30. april 1793 med laud, dimisspreken laud. Døde 11. febr. 1806 som sokneprest i Durup og Tøndering i Jylland, „særdeles aktverdig" (Wiberg).

2 Attestas 30. okt. 1794 med laud. Døde 1838 som sokneprest i Øksnes i Lofoten.

3 5. juni.

4 „regiorum ibidem horreorum procurator».

5 1744—1809.

dige midler. Ved hans assistanse og ved stipendier som han oppnådde er det lyktes ham å tilendebringe studiet [1]. (Dat. 1. juli 1814.)

LANGE, CARL GEORG, f. 1778 [2] i Kjøbenhavn, sønn av „hederlig borger" *Rasmus Lange* og *Magdalene Wissing* (som er død for 15 år siden). Etter privatundervisning hjemme gikk han fra sitt 13. år i Borgerdydskolen, ble dimittert av „den utmerkede mann" I. B. Müller. Tok artium oktober 1795 med laud og året etter i april filologikum med samme karakter, i oktober filosofikum med haud. Men da „hin store brand, som overgikk hovedstaden" berøvet faren nesten alt han eide, måtte sønnen ta post som informator. Seks år senere ble han lærer for grevene H. og C. von Holstens barn. I denne tiden forsømte han dog ikke å dyrke teologien i sin fritid [3].

(Dat. 23. juni 1807.)

LASSEN, ALBERT, f. 1781 [4] i Gausdal, sønn av *Wilhelm Cornisch Lassen* „som er konstituert til å vareta det hellige embete i Gran". Kom 1795 i Kristiania katedralskole og ble 3 år senere dimittert derfra av professor Niels Treschow. Tok artium oktober 1798 med laud og filosofisk-filologisk eksamen i april året etter med laud for begge. Siden da har han studert teologi. — Oppgir i hebraisk 3. bok av Salmene [5]. (Dat. 27. nov. 1801.)

LASSEN, SØREN PETER, f. 1784 [6] på gården Berg nær Trondheim, sønn av kjøpmann *Jens Andreas Lassen* og *Anna Dorothea Wedege*, begge berøvet ham i hans gutteår „acerba morte". Deretter tok rektor, magister Holst seg av ham og satte ham etter privat forberedelse i katedralskolens 2. klasse. Han ble dimittert 1801 og tok artium i Trondheim med haud, reiste samme året til Kjøbenhavn og ble innskrevet ved Universitetet. Tok året etter begge deler av anneneksamen med haud og har siden studert teologi — ofte avbrutt ved å måtte ta seg av familieaffærer — og må nå etter altfor kort tids forløp gå opp til eksamen. — Oppgir i hebraisk Genesis, 4. og en del av 5. bok av Salmene, samt 5 andre utvalte salmer.[7]

(Dat. 28. febr. 1806.)

---

[1] Attestas 19. juli 1814 med laud. Ble sokneprest i Asker og forstander for Asker seminarium.

[2] 15. mars.

[3] Attestas 16. juli 1807 med haud. Sokneprest i Hadsel og prost i Lofoten og Vesterålen (til 1839).

[4] 16. januar.

[5] Attestas 21. jan. 1802 med laud, dimisspreken 1. sept. 1805 med laud. Døde 1835 som sokneprest i Gran.

[6] 10. april.

[7] Attestas 1. mai 1806 med haud, dimisspreken og kateketisk prøve med laud. Døde 23. sept. 1877 som konsistorialråd og prest i Østrup på Fyn etter å ha vært prest i 67 år og i lang tid senior blant Danmarks geistlighet. Tre sønner ble prester og to døtre gift med prester.

LEGANGER, IVER, f.[1] i Bergens stift, sønn av *Samuel Leganger* „som fordum bestred embetet ved Eids menighet". Tidlig bestemt til studeringer ble han først undervist av huslærere, deriblant av J. K. Meyer „som forentes med mig i vennskapsbånd" og som nå er prest i Haus, og J. J. Garnæs, som nå er kapellan i Fredericia. Etter å ha fått informasjon av disse i tre år, kom han i Bergens skole, hvor han neppe hadde vært ½ år før der kom bud at hans høytelskte far var død fra hustru og 8 barn. Nå ble det nesten avgjort at han måtte velge en annen levevei, men ved venners hjelp ble det ham mulig å fortsette i skolen. Ble dimittert 1797 med utmerket testimonium av rektor Arentz, tok artium med haud og året etter annen-eksamen med samme karakter. Måtte da vende hjem til fedrelandet, hvor han „ved hjelp av notater han allerede hadde samlet så godt det lot seg gjøre, studerte". Omsider drog han etter venners råd og ved deres støtte tilbake til Kjøbenhavn for å fullføre studiet, og har nå lest i 3 år, såvidt hans av informasjoner opptatte tid og hans helbred har tillatt. — Oppgir i hebraisk 3. og 4. bok av Salmene.[2]

(Dat. 14. sept. 1806.)

LORBAUER, CARL FREDERIK, f. 1780, sønn av „en skomaker og borger i Kristiania". Ble 14 år gammel satt i katedralskolen, dimittert 1799 av dr. theol. Treschow. Tok samme året artium med laud og året etter filosofisk og filologisk eksamen med haud. Nå hindret ytre årsaker ham i å bli i Kjøbenhavn, idet faren ikke lenger kunne støtte ham fremfor sine øvrige 5 barn. Han måtte da vende tilbake til fedrelandet og fikk huslærerpost hos Ingier, „præfectus cohortis et magister viarum". Her var han 4 år og hadde da samlet så mange penger at han igjen kunne dra til Universitetet 1804.[3]

(Dat. 19. sept. 1809.)

LORENTZEN, PETER M(ICHAEL), f. 1780 i Kristiania stift, sønn av *Michael Lorentzen*, „bøkker og borger i Kristiania". Faren er nå død, men da han „mente det beste foreldre kunne etterlate sine barn, var en god oppdragelse", hadde han satt sønnen 12 år gammel i katedralskolen hvor han gikk i nesten 7 år under Treschows rektorat. Dimittert 1799, tok artium med laud og året etter i april filologikum med laud. Måtte nå av ytre årsaker dra hjem til Norge, hvor han oppholdt seg noen måneder, og først 3 uker før filosofikum vendte han tilbake til akademiet, hvorfor han ved denne eksamen kun fikk haud. Så drog han atter til Norge og fikk huslærerpost noen år. I juni 1804 kom han tilbake for å fullende studiet.[4]

(Dat. 21. sept. 1807.)

---

[1] 1780.

[2] Attestas 10. okt. 1806 med stort haud, dimisspreken og kateketisk prøve med laud. Døde 1813 som prest i Brønnøy.

[3] Attestas 13. okt. 1809 med vix laud. Døde 1819 som prest i Norge.

[4] Attestas 26. okt. 1807 med haud, dimisspreken 4 sept. og kateketisk prøve 17. sept. 1808, begge med haud. Døde 1821 som prest i Norge.

LUND, ANDREAS DASS, f. 1774 i Trondheims stift, sønn av *Matthias Lund*, tidligere oberst, nå pensjonert, og *Rebecha Angell*, som døde i sønnens spede alder. Skjønt faren „foretrakk Mars for Apollo", satte han dog sønnen 15 år gammel i Trondheims katedralskole. Ble dimittert 4 år senere av Søren Monrad, tok artium i oktober samme året med haud og året etter anneneksamen med laud. — Oppgir i hebraisk 3. bok av Salmene [1]. (Dat. 3. mars 1801.)

MELDAHL, HERMAN COLBJØRNSEN, f. 1777 i Fosnes i Trondheims stift, sønn av soknepresten *Magnus Meldahl*. Mens faren levde, sørget han for at sønnen fikk privatundervisning, og da han døde, sendte moren ham til Trondheim. Fra skolen der ble han 4 år senere dimittert av professor Monrad. Tok artium i august 1797 „haud sine laude" og året etter i april både filosofikum og filologikum med henholdsvis haud og laud. „Lettet ved stipendier" har han siden da dyrket teologien. Gikk i januar opp til skriftlig eksamen, som falt ut til tilfredshet, men ble „av et uforutsett tilfelle" hindret i å gå opp til muntlig eksamen [2]. (Dat. 27. febr. 1802.)

MELDAL, OLE TIDEMAN, f. i Oddernes, sønn av soknepresten *Theodorus Bergman Meldal* og *Nicoline Palludan*, datter av *biskop Palludan* i Kristiansand. Nesten fra vuggen av bestemt til å studere ble han undervist „av forskjellige lærere, hvis forskjellige disipliner nærmest ble ham til skade, ti hva den ene lærte, neglisjerte den andre". Omsider, i 1783, kom han i skole hos den dyktige professor Monrad i Kristiania, ble dimittert etter 3 års forløp og søkte straks til Universitetet. Neppe hadde han imidlertid „sett Kjøbenhavn" før faren berøvedes ham og ved sin død etterlot moren med ham og en mengde brødre og søstre. Berøvet alle midler følte han seg dypt bedrøvet. Men forsynet kom ham til hjelp i disse kalamiteter, idet hans moster, *fru Müller*, enke etter konferensråd og professor *Otto Frederik Müller*, tok ham til fostersønn. Med hennes hjelp tok han artium med haud og 1787 filosofikum med samme karakter. Reiste så til Norge for å hjelpe sine farløse brødre. Men på reisen, under en oppkommende heftig storm, ble han angrepet av „morbo hæmoptisis" og ble etter å ha vendt tilbake til Kjøbenhavn, i 2 år plaget av denne sykdommen, så at „nesten alle sinns og legems krefter forgikk ham." Dette onde øktes derved at hans moster også ble ham ved døden berøvet. Skjønt hun døende hadde adoptert ham i sitt testamente, var hennes død dog et uopprettelig tap for ham. Han har nå — så godt det lot seg gjøre

---

[1] Attestas 8. mai 1801 med non, kateketisk prøve 19. juli samme året med non, dimisspreken 18. juni 1802 med haud. Døde 1829 som soknepresten i Overhalla.

[2] Attestas 9. mai 1803 med non (10. mai 02 immaturus), dimisspreken 28. nov. med haud og kateketisk prøve 11. des. s. å. med non. Døde 1831 som prest i Land.

for sykdom — dyrket teologien. Ber om å få benytte det danske språket ved eksamen. (Udatert.)

Nytt petitum, likeledes udatert, nesten enslydende [1].

MEYER, JOHAN KIØBKE, f. 1765 [2] i Bergen, sønn av *H. G. Meyer,* skrive- og matematikklærer der i byen. Dimittert fra katedralskolen etter 5 års skolegang, tok artium med haud 1783 og året etter filosofikum med laud. Tvunget av nødvendigheten måtte han nå forlate akademiet og reise hjem til fedrelandet „for ved informasjon av andre å samle det nødvendige til å lese videre for". Mens han var opptatt av „dette vanskelige verv", forsømte han ingen leilighet til å sette seg inn i det teologiske studium — inntil han 1790 atter kunne vende tilbake til Kjøbenhavn, hvor han av misjonskollegiet ble antatt til vordende Grønlandsmisjonær. Fra den tid har han fulgt forelesninger og øvelser ved Universitetet.[3] (Dat. 15. des. 1791.)

MEYER, PETTER KROG, f. 1778[4] i Verdal, sønn av „centurio major" *Niels Meyer,* som ennå lever. Kom 1791 i katedralskolen i Trondheim, og gjennomgikk de 4 klassene i løpet av 5 år. Ble dimittert av rektor Monrad, tok artium i Trondheim 1796 med laud, reiste så til Kjøbenhavn, og tok året etter filosofikum og filologikum med laudabilis præ ceteris. Har siden da viet alle sine krefter til det teologiske studium.[5] (Dat. 28. nov. 1799.)

MIDDELTHUN, JACOB, f. 1779 i Stavanger, sønn av kjøpmann *Cornelius Middelthun.* Undervist og dimittert av den lærde og utmerkede preseptor Dichmann, tidligere lærer ved den lærde skolen der, tok artium 1800 med non, samme året filologikum med haud og året etter filosofikum med non. (Dat. 30. aug. 1804.)

Nye petita 15. juni 1805, 28. febr. 1806, 6. mai 1806 og 19. juni 1806. Det nestsiste er skrevet på dansk, og han beklager i dette sin „tunge skjebne", nemlig at han flere ganger har gjort forgjeves forsøk på å ta eksamen. Han har ikke spart sin flid, men allerede fra barndommen av har han kjempet med en nesten uovervinnelig frykt og sjenerthet, samt med „et av menneskets største onder: fattigdom". Alt dette gjorde at også siste forsøket mislyktes. Hans håp om å komme frem på denne bane er nå nesten forsvunnet, men han er nå for gammel til å begynne på en ny, og må derfor bli ved! Men da han ofte må „sukke etter det nødvendige" — idet hans far, der fra en velstående mann er „brakt nesten til mangel", ikke kan hjelpe ham, og han

---

1 Attestas 13. juli 1792 med non (13. jan. s. å. immaturus), dimisspreken laud, kateketisk prøve haud. Se ellers NST V 116.

2 18. okt. 1764.

3 Se NST V 112.

4 7. jan. 1779.

5 Attestas 20. jan. 1800 med egregie. Døde 24. juni 1819 som biskop i Als og Ærø.

heller ikke har venner eller frender som kan — ber han, på grunn av „det høyærverdige fakultets blide skånsomhet", dette forhjelpe ham til noen understøttelse.[1]

MIDELTHON, JOHAN SCHIØNNING, f. 23. des. 1771 i Bergen. Faren er byens „glar"mester[2] og moren var *Maria Schiønning*, som nå er død. Fra hans aller første barneår bestemte faren ham — „nescio cur" — til „musarum choro", han fikk først privatundervisning og ble i sitt 16. år satt i katedralskolen under rektor Arentz, gjennomløp „iter scolasticum" på 4 år, men ble der enda 1 år for å få undervisning i filosofi, filologi og teologi. I 1791 kom han til Kjøbenhavn og tok artium med haud, året etter filosofikum med samme karakter og endelig 28. sept. 1792 filologikum med laud. Han har ellers fulgt forelesninger og øvelser, og da hans private omstendigheter ikke var gode og han ikke hadde tilstrekkelig til fornødent underhold, oppnådde han ved fakultetets hjelp bolig på Regensen, samt kommunitetsstipendiet. Har nå studert nesten 3 år. — Lest i hebraisk 4. bok av Salmene, profeten Joel samt den del av Jesaja som er fortolket av professor Horneman.[3] (Udatert.)

MONRAD, PETER, f. 1781, sønn av sokneprest i Vinje i Telemark *Marcus Monrad* og *Christine Steensen*, datter av forgjengeren i embetet. Undervist i elementærfagene først av faren selv, deretter av hans kapellan, Aamodt. Ble i sitt 15. år satt i Kristiansand skole og dimittert etter 1 års forløp av rektor Salomon Gjør 1799. Men da han til skips drog av sted mot Kjøbenhavn, fikk de „kontrære vinder" og ble to ganger kastet tilbake til norske havner. Og da vinteren stundet til, begav han seg hjem til farens prestegård, hvorfra han da neste sommer skulle reise til Kjøbenhavn. Men først sykdom og deretter forskjellige uhell sinket ham, så han først mot slutten av november 1800 kom til hovedstaden. Tok artium i april 1801 med laud, filologikum i oktober samme året og filosofikum i april 1802, begge likeledes med laud. Nå måtte han imidlertid av mangel på subsistensmidler reise hjem til fedrelandet og der nesten 2 år være lærer for presten Crøgers barn i Hitterdal. Endelig mot slutten av sommeren 1804 kom han tilbake til Kjøbenhavn, fikk Universitetets stipendier og bolig på Regensen, men har blitt sinket noe i sitt studium av øyensvakhet.[4] (Dat. 15. mars 1802.)

MUNCH, JOHAN STORM, f. 1778[5] i Norge, sønn av *Peter Munch*, sokneprest for Lands menighet. Faren inngav fra hans

---

[1] Ble erklært immaturus 22. juli 1805 og fikk aldri attestas.
[2] „Sperularii opifex ejusdem urbis".
[3] Attestas 8. mai 1794 med haud, dimisspreken 5. juli s. å. med laud. Døde 1845 som entlediget sokneprest i Høland.
[4] Attestas 14. april 1807 med laud, dimisspreken 20. juli s. å. med laud. Endte som sokneprest på Moss.
[5] 31. august.

spede år sønnen lyst til studier. Gikk ikke i noen skole, men ble undervist „innen de fedrene vegger". Drog 1796 til Kjøbenhavn og tok artium med laudabilis præ ceteris og innkallelse. Underkastet seg året etter filosofikum og filologikum og fikk laud til begge. „Theologiæ amantissimus" tok han nå med iver fatt på dette studium. — Oppgir i hebraisk 4. bok av Salmene samt Archæologia Mosaica.[1]

(Dat. 1. juni 1799.)

MUNTHE, HANS MYHRE, f. 1786 i Kjøbenhavn, sønn av *Jacob Lund Munthe,* nå sokneprest i Ullensaker. Gikk i Kristiania skole fra 1800 og tok artium der med laud. Ble dimittert 1804. Etter å ha tatt filosofikum og filologikum med lignende hell drog han hjem til Norge, men kom etter 2 års forløp tilbake til Universitetet for å studere teologi.[2] (Dat. 28. juni 1810.)

MUSÆUS, CARL FREDERIK, f. 1778[3] i Melhus, hvor faren *Johannes Musæus,* allerede for 14 år siden døde som religionslærer („religionis doctor"). Gikk 5 år i Trondheims skole. Dimittert av rektor Monrad, tok i oktober 1796 artium med laud, året etter i april filologikum med laud og i oktober samme året filosofikum med haud. Har nå lest teologi i ca. 3 år.[4] (Dat. 6. des. 1800.)

NANNESTAD, FREDERIK, f. 1770 i Kristiania, sønn av *Lars Christian Nannestad,* kapellan ved „Frelsers kirke", og *Maria Dorothea Bruun.* Kom 1787 i katedralskolens øverste klasse og ble dimittert 1790. Tok i oktober samme året artium med laud og 6 måneder senere både filosofikum og filologikum med samme resultat. Har siden lest teologi. — Oppgir 4. bok av Salmene og Jesaja, kap. 1—8, alle det nye testamentes bøker, dogmatikk og moral, den naturlige teologi og kirkehistorien. (Dat. 21. mai 1794.)

Nytt petitum 28. aug. 1794, nesten enslydende.[5]

NANNESTAD, LARS,[6] sønn av *Frederik Sebastian Nannestad,* prest i Enebak, „som etter at han fra min spede alder hadde bestemt meg til studeringer, selv lot meg nyte sin faderlige disiplin og undervisning". Deretter ble han opptatt blant disiplene i Kristiania katedralskole, og dimittert derfra etter 3 års forløp av dr. Treschow. Tok

---

1 Attestas 8. juli 1799 med haud, kateketisk prøve 6. januar 1805 med haud og dimisspreken 26. april s. å. med laud. Døde 1832 som biskop i Kristiansand.

2 Attestas 18. juli 1810 med laud, dimisspreken 12. april 1811 med laud. Døde 1811 som kapellan i Ullensaker.

3 11. oktober.

4 Attestas 28. jan. 1801 med haud, dimisspreken 9. sept. 1804 med laud. Døde 11. april 1839 som sokneprest i Melhus.

5 Attestas 21. okt. 1794 med haud, dimisspreken 8. nov. s. å. med laud. Døde 1813 som prest i Kvernes.

6 F. 1774.

artium 16. okt. 1795 og de to andre forberedende eksamener 15. og 16. april 1796, alle med laud. Tilbrakte så 2 år „i familiens skjød" og øvde seg i prekekunsten under farens veiledning. Kom deretter igjen til Kjøbenhavn og har nå lest 1½ år. — Oppgir i hebraisk 3. bok av Salmene samt Archæologia Mosaica.[1] (Dat. 3. juni 1800.)

NATVIG, CHRISTOPHER, f. 1775 i Arendal, sønn av sjømann *Jens Natvig* og *Tonje Skarpness*. Etter noen privat forberedelse ble han opptatt i Borgerdydskolen (i Kjøbenhavn), og ble etter 3 års skolegang dimittert av den lærde Müller 1792. Tok artium med laud og året etter filosofikum og filologikum med samme karakter. Etter dette drog han hjem til Norge, og siden han kom tilbake til Kjøbenhavn, har han „lagt all sin flid" i det teologiske studium.

(Dat. 12. mars 1799.)

Nytt petitum 6. sept. 1799: Hadde uhell ved eksamen i april, hvorved hans mot ble nesten helt brutt. Vil likevel nå atter våge å gå opp til eksamen.[2]

NICOLL, PHILIP WILHELM, f. 1774 i Selje („Selløe") prestegjeld i Bergens stift, sønn av ennå levende sokneprest i Haram *Theodor Bernhard Nicoll* og nå avdøde hustru *Anna Rebecca Angell*. 14 år gammel sendte foreldrene ham til Bergen, hvor han fikk privat undervisning av Schrep og av ham ble dimittert til Universitetet 1794. Tok artium med haud og året etter i april filosofikum med laud. Derpå oppholdt han seg 2 år i Norge, og „kommen tilbake derfra til Danmarks strande" tok han i oktober 1797 filologikum med laud, og har siden da frekventert de teologiske auditorier.[3]

NIELSEN, CARL PAUL SØLTOFT, f. 19. mars 1820 i Kristiania, sønn av skipsfører *Niels Ebbe Nielsen* og *Marie Jessine Truchs*. Da moren tidlig døde, tok onkelen Niels Mathias Harbo,[4] sokneprest i Magleby på Sjælland, seg av ham og underviste ham selv, så han 1838 kunne ta artium med haud. Året etter tok han anneneksamen med laud, og har siden studert teologi.[5]

(Dat. 20. des. 1843.)

---

[1] Attestas 23. okt. 1800 med haud, kateketisk prøve 7. des. 1800 med haud og dimisspreken 29. sept. 1810 med laud. Døde 1830 som prest i Norge. — NST V 129.

[2] Attestas 24. okt. 1799 med haud, dimisspreken 3. juli med haud, kateketisk prøve likeledes med laud. Døde 1845 som res. kap. i Øyestad.

[3] Attestas 22. juli 1800 med haud, kateketisk prøve 10. aug. 1800 med laud og dimisspreken 8. sept. s. å. med haud. Døde 1838 som entlediget sokneprest i Borgund.

[4] 1786—1861, g. m. Anna Truchs.

[5] Attestas 25. jan. 1844 med haud, fikk dansk innfødsrett 1849, ble 29. april 1856 kateket i Hobro. Døde 10. mai 1860.

NISSEN, PETER SCHELDERUP, f. 1775[1] i Trondheim, sønn av justisråd *Martin Nissen*, „ejusdem urbis senator" (død 1795). Forberedt privat kom han 2 år i katedralskolen og ble dimittert 1792. Begav seg til Kjøbenhavn og tok artium med laud og året etter filosofikum og filologikum med samme resultat. Har siden studert teologi. Da nå „res familiares angustæ" nøder ham til å forlate „Eders undervisning, hvorav jeg har hatt så stor nytte", ønsker han snarest å ta attestas.[2] (Dat. 27. nov. 1795.)

NORMAN, PETER (JOHAN), f. 1778 i Bergen, sønn av kjøpmann *Abraham Norman* og *Elsebeth Sommer*. Privat undervist til sitt 10. år kom han i katedralskolen og ble dimittert 1797. Tok i oktober samme året artium med laud, og året etter i april filosofikum og i oktober filologikum, begge med haud. Har siden stadig frekventert de teologiske kollegier, og „finner seg nå ferdig til å ta eksamen"[3]. (Dat. 1800 u. d.)

OTTESEN, L(AURITZ), f. 1777 i Høyland, sønn av senere prost og prest i Fet *Otto Ottesen*, under hvis „faderlige ledelse og innførelse" han først „betrådte musernes dørterskel". I 1794 kom han i Helsingørs skole, og ble 4 år senere dimittert av magister Peter Loft. Tok artium med laud, og året etter anneneksamen med haud. Da faren nå ikke lenger maktet å holde ham ved Universitetet, måtte han ta huslærerpost på Sjælland. Endelig ved slutten av året 1801[4] kunne han ved farens og andre velynderes hjelp vende tilbake til Universitetet[5]. (Dat. 5. sept. 1803.)

OTTESEN, OTTO (CHRISTIAN), f. 1788[6] i Høyland, sønn av prost *Otto Ottesen*, siden 1792 sokneprest i Fet. Faren selv bibrakte ham de elementære skolekunnskaper til hans 13. år, så vidt hans embetsplikter tillot. Men da han hadde 10 barn og av dem 3 eldre sønner allerede var „helliget studiene", var han ikke i stand til ytterligere å skaffe midler til å la denne sønnen studere. Han måtte derfor forlate „det fedrene hus" 1800 og gå til sjøs. Gjorde tre reiser til England, til krigen brøt ut året etter. Av den grunn oppgav han den påbegynte utdannelse og kom i tjeneste hos en „zahlkasserer" i Kristiania. Kunne dog ikke glemme sin opprinnelige lyst

---

[1] 17. desember.

[2] Attestas 18. jan. 1796 med laud, dimisspreken 20. febr. s. å. med laud og kateketisk prøve likeledes med laud. Døde 9. juli 1826 som prest i Melhus.

[3] Attestas 11. mai 1801 med laud, kateketisk prøve 3. juni s. å. med haud, dimisspreken 1. juli 1804 med laud. Døde 1839 som prest i Norge.

[4] MDCCXCI, skal være MDCCCI.

[5] Attestas 20. okt. 1803 med haud, kateketisk prøve 3. juni og dimisspreken 5. juni, begge med laud. Ble 25. mai 1804 res. kap. i Tønsberg, men ble allerede 1808 forflyttet til Danmark og døde 28. febr. 1838 som sokneprest i Bregninge og Søby på Fyn.

[6] 11. april.

og anvendte sin fritid til studier. Endelig lysnet det, idet han på venners oppfordring og ved bistand dels av dem og dels av faren, som nå var friere stilt, idet de eldre sønners utdannelse var så godt som avsluttet, kom i Kristiania skole 1806. Den sørgelige krigen ville året etter ha avbrutt hans muligheter for å fullende skolegangen, hvis ikke den studerende ungdoms mesén, nå avdøde Bernt Anker, hadde støttet ham. I 1810 ble han dimittert med hederlig testimonium og tok i oktober artium med „perbene" og året etter anneneksamen med laud. Begynte nå det teologiske studium, som også meningen var, og anvendte derpå all den tid han fikk til overs fra å informere (hvilket var nødvendig på grunn av fattigdom). Vil nå gjerne gå opp til eksamen, skjønt meget ennå mangler ham i å være fullt forberedt. Men faren, som nå er 80 år gammel, ønsker ham snarest til medhjelper.[1] (Dat. 25. des. 1813.)

OTTESEN, REALF, f. 1779[2] i Høyland, sønn av *Otto Ottesen*, „religionis doctor". Faren underviste ham først selv, og overgav ham deretter til magister Peter Loft, rektor i Helsingør, av hvem han etter 4 års forløp ble dimittert. Fikk i 1798 haud til artium og året etter samme karakter til de to neste eksamener. Så drog han hjem til fedrelandet og tilbrakte 2 år som huslærer, reiste på ny til Kjøbenhavn for å forberede seg til teologisk eksamen. Har vært noe hindret av sykdom.[3] (Dat. 4. des. 1803.)

OXHOLM, JØRGEN NICOLAI, f. 1785[4] i Trondheim, sønn av *Laurentinus* (?), kammerråd og kasserer,[5] og *Margrethe Hedvig Bastholm*. Etter privat forberedelse i hjemmet kom han 1798 i katedralskolen. Etter 4½ års forløp ble han angrepet av en så betenkelig sykdom at han måtte forlate skolen og ta til Kjøbenhavn for å søke lægehjelp. 5 år senere begynte han endelig å komme seg. I denne tiden[6] leste han hos cand. phil. Peter Borch og tok artium 1803 med haud. Året etter tok han filosofikum og filologikum med samme resultat. Nå drog han etter lægenes råd hjem til Norge, men vendte 1 år senere tilbake og tok fatt på det teologiske studium. Har stadig vært sjenert og sinket av sin svake helbred.[7]. (Dat. 20. mars 1809.)

PALUDAN, FREDERIK HOLMSTED, f. 1782[8] i Oddernes sønn av presten *T. B. Meldal*. Da faren døde, påtok onkelen, sokne-

---

[1] Attestas 11. jan. 1814 med laud, dimisspreken 26. mars s. å. med laud og kateketisk prøve med laud. Ble farens kapellan og siden hans etterfølger, og prost. I 1843 ble han forflyttet til Østre Toten.

[2] 8. april.

[3] Attestas 20. jan. 1804 med laud, dimisspreken 4. mai s. å. med haud. Døde 29. mai 1860 som prest og fhv. prost i Sande i Vestfold.

[4] 30. sept. 1784.

[5] „Fisci Regiæ consiliarius urbisque mensor atque zygostata».

[6] Altså ½ års tid.

[7] Se NST V 130.

[8] 15. januar.

prest *F. H. Paludan* i Strøby, seg „det faderlige verv" og satte ham i Frederiksborg skole. Etter 7 års forløp ble han dimittert av den lærde rektor Bendtsen 1798, og tok alle de tre forberedende eksamener med laud. Deretter måtte han ta huslærerpost og tilbrakte 6 år „utenfor byen", til han endelig på ny fikk anledning til å søke Universitetet og fortsette studiene.[1] (Dat. 13. des. 1806.)

PARELIUS, JACOB VON DER LIPPE, f. 1782[2] i Trondheim, sønn av *Jacob v. d. Lippe Parelius*, som i 20 år var kapellan[3] der i byen og siden ble prost i Meldal,[4] og *Margrethe Schytte Mørch*. Opptatt blant Trondheims skoles disipler fikk han siden, da faren ble forflyttet, privat undervisning av cand. theol. Hans Landstad, nå sokneprest i Øksnes. Ved hans dyktige og samvittighetsfulle informasjon ble han student 17 år gammel i 1799.[5] Nå valte han å studere teologi, men faren mente at hans alder enda lite svarte til studiet, og han måtte derfor foreløpig vende tilbake til fedrelandet. Her ble han lærer for en brorsønn, og først 3 år senere fikk han lov å reise til Universitetet igjen, hvor han begynte i september 1805.[6] (Dat. 10. aug. 1807.)

PARELIUS, RASMUS, f. 1787[7] på Hitra („Hiterøen") nær Trondheim, sønn av kjøpmann *Rasmus Borchmann Parelius* og *Margrethe Elisabeth Buck*. Allerede fra spedalderen bestemt for studeringer kom han 1800 i 3. klasse i Trondheims skole, men året etter betroddes hans undervisning etter foreldrenes ønske til hans slektning, *Jacob von der Lippe Parelius*, som dimitterte ham 1805. Tok artium med karakteren „god" og året etter begge deler av anneneksamen med laud.[8] (Dat. 15. sept. 1809.)

PAVELS, PETER, f. 15. des. 1767 i Hjelmeland, sønn av presten *Peter Pavels*, som døde mens sønnen var barn, hvoretter moren giftet seg igjen med Niels Friis, prest i Nedstrand. Denne oppdrog ham selv og leste med ham til 1786, da han ble sendt til Bergen, hvor han fortsatte under rektor Arentz's veiledning til 1788. Ble da dimittert og tok artium i Kjøbenhavn med laud, og oppnådde ved filosofisk og filologisk eksamen året etter samme karakter. Reiste nå til

---

1 Se NST V 124.
2 4. februar.
3 „administer sacerdotis primarii".
4 „Mesovallis haud procul a Nidarosia".
5 Artium 28. april 1798 med laud, anneneksamen 1. okt. 98 og 12. april 99 med laudabilis præ ceteris.
6 Attestas 23. okt. 1807 med laud, dimisspreken 7. nov. s. å. med haud. Ble farens kapellan og senere hans ettermann i Meldal; prost 1832—41.
7 9. februar.
8 Attestas 13. okt. 1809 med vix laud, dimisspreken 17. april 1812 med haud. Døde 4. mars 1839 som prest i Børsa.

Slagelse, hvor han i 3 semestre var lærer for hr. „claviger" Berregaards barn. Drog deretter tilbake til Kjøbenhavn, hvor han fikk bolig på Regensen samt kommunitetsstipendiet.[1] (Dat. 25. febr. 1792.)

PETERSEN, MORTEN HENRIK, f. 4. juni 1780 i Kjøbenhavn, sønn av sokneprest i Sem i Jarlsberg *Morten Smith Petersen* og *Antonette Augusta Krog*. Undevist i hjemmet til 1794, satt i Kristiania skoles 5. klasse, dimittert etter 3½ års skolegang, tok artium med laud i oktober 1797 og året etter i april filosofikum og filologikum, begge likeledes med laud. Ble deretter „av en tynn lykke" nødt til å vende tilbake til Norge et helt år, og har etter tilbakekomsten til Universitetet i juni 1799 lest teologi.[2] (Dat. 6. des. 1800.)

PREUS, HANS HENRICH, f. 17. mars 1792 i Hobøl, sønn av sokneprest *Jacob Preus* og *Anna Elisabeth Arctander*. Etter at faren selv hadde bibrakt ham den første undervisning, lot han — allerede olding — i 1800 cand. theol. Breder forestå hans forberedelse til Kristiansands skole, hvor hans bror var adjunkt. Faren døde 1805 og moren kort etter, hvorpå broren tok seg av ham og satte ham i sin skole 15. sept. 1806. Ble dimittert av rektor Amberg og tok artium i oktober 1811 „bono successu" og året etter begge deler av anneneksamen med haud. Deretter begynte han å studere teologi, noe som både var hans avdøde fars ønske og stemte med hans egen tilbøyelighet. Han har stadig på grunn av fattigdom måttet informere. — Oppgir i hebraisk de 20 første salmene av 1. bok, samt hele 4. bok.[3] (Dat. 26. sept. 1815.)

QVALE, CHRISTIAN, f. 1774[4] i Kvinesdal, sønn av senere prost og prest i Nærøy i Trondheims stift. Satt i katedralskolen i Trondheim 16 år gammel, dimittert derfra av rektor Monrad i 1794. Tok artium med haud og året etter i oktober både filosofisk og filologisk prøve, den første med laud, den siste med haud. Få måneder etter nådde ham det triste budskapet at hans far var død. Faren etterlot ham ingen arv, og utover stipendia regia, som han den gang nøt, eide han intet. Han har derfor stadig inntil nå måttet informere for å klare seg økonomisk.[5] (Dat. 9. sept. 1799.)

QVALE, CHRISTOPHER, f. 1765[6] i Kvinesdal, sønn av *Andreas Qvale*, som den gang var prest der. Faren satte ham 15 år gammel

---

[1] Se NST V 115.
[2] Se NST V 125 f.
[3] Attestas 20. okt. 1815 med non, *siste norske kandidat ved Kjøbenhavns universitet*. Døde 24. jan. 1832 som nyss utnevnt sokneprest i Flesberg, men før han tiltrådte embetet.
[4] Døpt 8. desember.
[5] Attestas 24. okt. 1799 med laud, dimispreken 28. des. 1800 med laud. Døde 1846 som prest i Vefsn.
[6] ? Døpt 4. april 1764.

i Kristiansand skole, hvorfra han 5 år senere ble dimittert av rektor Monrad med godt vitnesbyrd. Tok 1786 artium med haud og året etter filosofikum med samme karakter. Nå var hans skjebne svært trang, idet han var berøvet all hjelp. Han måtte derfor søke tilbake til Norge, hvor han tilbrakte 3 år med å informere sine brødre. Han måtte da også følge med til Nærøy, hvortil faren var blitt utnevnt. Endelig ble det ham mulig, idet farens økonomiske omstendigheter hadde bedret seg, å ofre 2 år på studiet ved Universitetet.[1] (Udatert.)

RASMUSSEN, J(ENS) F(LORUP), f.[2] i Bergen, sønn av en fattig sjømann, *Andreas Rasmussen* og *Elena Maria*. Faren utvirket på sønnens inntrengende bønn at han ble elev ved katedralskolen under rektor Arentz, idet han fikk del i skolens stipendier for fattige. Dimittert 1802, tok artium 22. oktober med haud, 15. oktober året etter filosofikum med laud, samt endelig 14. april 1804 filologikum med haud. Har siden studert, men måttet kjempe med mange økonomiske vanskeligheter, og er ofte blitt avbrutt i sine studier ved å måtte ta ekstraarbeid, mest som lærer. Hadde søkt om å få gå opp til eksamen i juni i år, men ble hindret i det.[3] (Dat. 23. sept. 1808.)

REIERSEN, HANS CHREYSTI, f. 1781 i Fredriksvern, sønn av „præfectus classis regiæ" *Jens Reiersen* og *Elisa Chreysti*, som døde i hans spede alder. Kom 1794 i Nykjøbing skole, hvor han betroddes til presten Studsgaard. Da denne ble forflyttet til Århus, fulgte han med dit etter farens uttrykkelige ønske. Etter 4 års forløp forlot han imidlertid med farens fulle billigelse skolen der og reiste til Kjøbenhavn, hvor han mottok privat undervisning av dr. Frost og av denne ble dimittert til Universitetet. Tok artium 1801 med haud, men „var så heldig" å få laud til både filosofisk og filologisk eksamen året etter. Har siden studert teologi av all kraft.[4] (Dat. 10. des. 1905.)

REINHARDT, MOMM MAURITIUS, f. 1774 i „Waage i Aggershuus stift", sønn av sokneprest *Hans Henrik Reinhardt*. Ble undervist i hjemmet til sitt 16. år så godt at han da kunne sendes til Kjøbenhavn, hvor han ble dimittert av cand. philol. Hans Lintrup og i oktober 1790 tok artium med haud, og 1791 de to andre forberedende eksamener med samme karakter. Han begynte deretter straks på teologien, men er blitt sinket betydelig av svære sykdommer.[5] (Dat. 30. nov. 1795.)

---

1 Attestas 22. jan. 1793 med haud, dimisspreken laud. Døde 30. mai 1808 som res. kap. på Hitra.

2 1783.

3 Attestas 13. okt. 1808 med non, dimisspreken 7. mai 1810 med laud. Døde 19. mars 1836 som prest i Tromsø.

4 Se NST V 126.

5 Attestas 21. jan. 1799 med haud (9. mai 1796 med non), dimisspreken 9. nov. 1796 med haud. Døde 1833 som prest i Norge.

RODTWITT, LAURITZ AUGUSTINUS, f. 1773 i Ørstavik på Sunnmøre, sønn av *Otto Christopher Rodtwitt,* forhen „protribunus" i det bergenhusiske regiment. Kom i Bergens skole 1787 og ble dimittert 1794. Tok artium i oktober samme året,[1] men reiste da straks til Norge igjen av mangel på midler til å lese for. Oppholdt seg 2 år i Bergen. Kom tilbake til Kjøbenhavn og tok filologikum i oktober 1796 med laud og filosofikum i april 1797, likeledes med laud. Har stedse måttet kjempe med stor fattigdom, idet foreldrene slett ikke er i stand til å hjelpe ham, men en „generosus et liberalis" bergenser har støttet ham noe, men nå kan heller ikke han lenger.

(Dat. 12. mars 1799.)

Nytt petitum 28. aug. 1799: Tok den del av teologisk eksamen som kalles „specimen",[2] i april d. å. og ber nå om å måtte stedes til den annen del[3] av eksamen uten å gjenta dette.[4]

RØRDAM, VITUS BERING, f. 1781[5] i Hardanger, sønn av avdøde sokneprest *Christian Bolle Rørdam* i Kinsarvik. Han var den fjerde av fem brødre, ble undervist av faren selv, til han i sitt fylte 16. år ble satt i Bergens skole. Etter 2 år ble han dimittert og tok artium med laud, og ½ år senere filosofikum med samme resultat, men ble nå av farens fattige omstendigheter — han hadde på en gang 3 sønner ved Universitetet — nødt til å vende hjem, hvor han dels på grunn av krigen 1801 og dels på grunn av farens død måtte bli i 4 år. Kom endelig 1804 tilbake til Universitetet, tok filologikum med laud og hengav seg deretter til det teologiske studium, som han har dyrket uten manuduktør.[6] (Dat. 23. sept. 1807.)

SCHELVEN, SØREN BUGGE, f. 21. des. 1790 i Mandal, sønn av *Jens Claus Schelven* og *Helene Christine Bugge.* Kom etter å være forberedt av faren i skole i Kristiansand 1806 og gikk der nesten 3 år, ble dimittert i oktober 1808 og tok artium ved ekstraordinær eksamen i desember samme året, filologikum 19. april og filosofikum 3. okt. 1809.[7] (Dat. 18. mars 1812.)

SCHIELDERUP, CHRISTOPHER ANDREAS, f. 9. okt. 1769, sønn av *Søren Schielderup,* kjøpmann i Nordland („for alle, som kjenner ham, ikke berømt ved rikdom, men prøvet i dyd og troskap"), ennå i live. Faren besluttet, mens sønnen enda var liten, å „oppofre

---

[1] Med laud.
[2] Den skriftlige del av eksamen.
[3] Den muntlige eksamen.
[4] Attestas 7. nov. 1799 med non (1. mai s. å. immaturus), dimisspreken 10. des. s. å. med laud. Døde 1829 som prest i Norge.
[5] 16. februar.
[6] Se ellers NST V 124 f.
[7] Med laud og haud. Tok attestas 20. april 1812 med laud, dimisspreken 13. mai 1815 med haud og kateketisk prøve med laud. Ble overlærer i Kristiansand og senere sokneprest i Stokke.

ham til museme", noe som ikke kunne fullføres på det avsides stedet. Først 1784 ble han overlatt til en huslærer, ble 3 år senere sendt til Bergen, hvor han atter fikk privatlærer, nemlig Frederik August Schrep. Etter å være forberedt av denne i 3 år ble han sendt til Kjøbenhavn, hvor han i oktober 1790 tok artium med haud og året etter begge de andre forberedende eksamener med laud.[1]

(Dat. 1. mars 1793.)

SCHIVE, REINHOLD JOHAN,[2] sønn av *Jens Schive*, tidligere prest i Orkdal, og *Marie Müller*, begge lengst døde. På slektningers foranstaltning ble han satt i Trondheims katedralskole og dimittert 1787 av rektor Peter Loft, fikk haud til artium og året etter samme karakter til filosofikum. Skrøpelig av helbred og tvunget av fattigdom vendte han 1790 tilbake til Norge — til han nå i 2 år atter har nytt godt av Universitetets undervisning; så ofte sykdom ikke har hindret ham, har han fulgt forelesningene. (Dat. 28. mai 1794.)

Nytt petitum 21. nov. s. å.: Er blitt hindret av forskjellig i å gå opp til eksamen. — Do. do. 5. mars 1795: Er atter blitt hindret. — Do. do. 21. mai s. å.: Var i april oppe til skriftlig eksamen, men ble hindret i å gå opp i muntlig. Ønsker nå å absolvere den muntlige del[3].

SCHIVE, SØREN,[4] f. 1771,[5] sønn av *Søren Schive*,[6] som døde i hans barndom og etterlot hans mor, *Johanne Catharina Kierulff*,[7] med hvem han hadde vært gift 1 år og som var hans tredje kone, i svære kår med ham og 3 barn fra de forrige ekteskaper. Senere inngikk hun på ny ekteskap med *Mathias Schlytter*,[8] som med en fars omhu tok seg av hans oppdragelse og betrodde ham til den berømte professor Søren Monrads veiledning. Etter 7 års forløp ble han dimittert med det beste vitnesbyrd og tok artium med laud. Derimot fikk han kun haud til de to andre eksamener året etter. Nå kalte „kjærlighet til fedrelandet og foreldrene (som den gang enda var i live)" ham hjem til „den fedrene jordbunn" i det håp at han der både kunne studere og finne subsistens. Det lyktes også til dels idet han av biskop Tybring ble konstituert som hører i Kristiansand i 3 år, uaktet denne posten er så slett lønnet at ingen ved den alene kan subsistere. I disse 3 årene leste han teologi, så meget som hans skolearbeid tillot. Men opptatt som han var, innså han at han på denne

---

[1] Attestas 7. mai 1793 med laud, dimisspreken laud. Ble allerede 7. nov. 1794 kapellan i Lødingen og senere sokneprest samme sted.

[2] F. 1766.

[3] Attestas 13. juli 1795 med non. Døde 2. juli 1833 som proprietær til Elgesæter ved Trondheim.

[4] Martinus.

[5] 27. desember.

[6] Res. kap. i Bjelland; døde 1773.

[7] Joh. Cath. Wiborg (1735—93), enke etter kjøpmann i Kristiansand Martin Hansen Kjærulf.

[8] 1734—91, regimentsfeltskjær.

måten ikke kunne nå frem til eksamen. Han bad derfor biskopen om lov til å reise til Kjøbenhavn og gå på Universitetet, og det ble velvilligst bevilget. Har nå nesten 1 år fulgt forelesningene.[1]
(Dat. 8. mars 1793.)

SCHIØNNING, FREDERIK, f. 1778[2] i Vordinborg, sønn av prokurator *Peter Schiønning*[3] og *E(llen) M(argrethe) Terkelsen.* Begge foreldrene døde da han var knapt tre år gammel, og han ble da antatt som barn av sin farbror *Jens Schiønning*, kammerråd og tollembetsmann i Flekkefjord. Mottok på hans bekostning privat undervisning og ble siden satt i Kristiania katedralskole. Men som alt tegnet best, mistet han denne sin annen far. Dog, dennes enke fortsatte hva hennes mann hadde begynt. I 1796 tok den unge mann artium med laud, og året etter i april og oktober henholdsvis filosofikum og filologikum, begge med laud. Har siden lest teologi. Men det verste er at nå er også farbrorens enke ham ved døden berøvet[4].
(Dat. 2. febr. 1800.)

SCHIØTZ, PETER, f. 1771 i Stavanger, sønn av „præfectus urbis" *Søren Schiøtz* og *Johanne Margrethe Petersen.* Fra hans spede alder bestemte faren ham til studeringer, og han ble først undervist privat i hjemmet av forskjellige lærere og deretter sendt til Kjøbenhavn, hvor han etter 2 års forberedelse av magister Peter Wedel ble dimittert til Universitetet. Tok i oktober 1788 artium med haud, og året etter i oktober både filosofikum og filologikum, med haud for den første og laud for den siste. Har nå studert teologi i godt 2 år.[5]
(Dat. 3. des. 1791.)

SCHMIDT, OLAUS MICHAEL, f. 11. juli 1784 i Trondheim, sønn av kjøpmann *Claus Schmidt* og *Johanne Bech.* Lærte de første begynnelsesgrunner i latin av privatlærer i hjemmet, og ble deretter i 1797 satt i katedralskolen; etter opptagelsesprøve for rektor Monrad kom han i 3. klasse. 4 år senere ble han dimittert av magister Holst, tok artium i Trondheim med laudabilis præ ceteris og begav seg til Kjøbenhavn, hvor han i april 1802 tok filosofikum og i oktober samme året filologikum — begge med præ. Har siden lest teologi, men ei heller forsømt de gamle språk.[6] (Dat. 28. febr. 1806.)

---

[1] Attestas 2. mai 1793 med laud. Døde 18. juli 1827 som sokneprest i Ringebu.
[2] 31. august.
[3] Av norsk slekt.
[4] Attestas 2. mai 1800 med laud, kateketisk prøve 30. okt. og dimisspreken 22. nov. 1803, begge med laud. Døde 3. april 1843 som prost og prest ved St. Mortens kirke i Randers.
[5] Attestas 24. jan. 1792 med haud, dimisspreken haud. Døde 1805 som prest i Tysnes.
[6] Attestas 24. april 1806 med egregie, cand. jur. april 1812 med laud. Ble assessor i Norges høgsterett, stortingsmann og statsråd.

SCHRAM, ANDREAS LORENTZEN, f. 1785[1] i Bergen, sønn av gullsmed *Lorentz Angel Schram*, som døde da sønnen var 7 år, og *Catharine Lucie Fasmer*, død 3 år senere. Moren hadde dog allerede „bestemt ham til boken" og satt ham i katedralskolen. Ble dimittert 1804, tok i oktober samme året artium med haud, i april 1805 filosofikum og i oktober samme året filologikum, begge med laud. Det følgende semester leste han hebraisk (som han ikke hadde med ved filologikum) og tok eksamen heri april 1806 med laud. Hans økonomiske forhold har vært „tynne" — de tilskynder ham til snart å ta eksamen! Derfor har han dessverre ikke nådd så langt i forberedelse som han gjerne hadde ønsket.[2] (Dat. 17. sept. 1809.)

SCHULTZ, CHRISTIAN, f. 1783 i Sigdal, sønn av res. kap. *Ole Schultz* og *Anna Christina Stockfleth*. Faren døde før sønnens 10. år, og sønnen ble av sin morfar, *Johan Stockfleth*, prest i Gausdal. antatt som barn i huset. Skjønt morfarens helbred var vaklende, så han til tider ikke kunne ta seg rett meget av guttens undervisning, hadde denne dog ingen annen „ductor". Her var han da 6 år, og da det ikke var utsikt til at han kunne lære mer der, tok admiral *William de Stockfleth* i Kjøbenhavn ham i sitt hus, hvor han 1 år nøt sin kjære bror Nic. Stockfleth Schultz's informasjon. Av ham ble han dimittert 1803 og tok artium med laud. Samme karakter hentet han seg ved filosofikum året etter. Nå skulle imidlertid hans mentor foreta en reise til Norge, og da hans lille sønn skulle være med, kom student Schultz med som lærer for denne. Derfor fikk han først 1805 filologikum og kun med haud.[3] (Dat. 17. mars 1807.)

SCHULTZ, NICOLAI STOCKFLETH, f. 1780[4] i Sigdal, bror av foregående. På grunn av farens tidlige død så det ikke ut til at sønnen skulle kunne studere, og han gikk allerede i sitt 17. år, da farens ettermann, Jac. Borg, velvilligst tok seg av ham. Forberedt av ham 1 år kom han i Kristiania skoles 5. klasse, ble etter nok 1 års forløp dimittert av rektor Treschow, tok i oktober 1799 artium med laud, og året etter i april og oktober de to andre eksamener, begge med innkallelse.[5] (Dat. 31. mai 1802.)

SCHØNHEYDER, C(ARL) REINHOLD, f. 1776[6] i Kjøbenhavn, sønn av *Johan Christian Schønheyder*, nå biskop i Trondheim, og *Charlotte Reinholdine*. Dimittert 1795 fra byens katedralskole,

---

1 9. november.

2 Attestas 10. okt. 1809 med laud, dimisspreken 4. des. 1811 med laud. Døde 14. nov. 1828 som sokneprest på Sejerø. — NST V 129.

3 Attestas 27. april 1807 med haud. Døde okt. 1808 i Kjøbenhavn.

4 14. mars.

5 Attestas 13. juli 1802 med laud, dimisspreken 8. des. 1804 med laud, kateketisk prøve 14. mai 1809 med egregie. Døde 30. mai 1832 som res. kap. ved Frue kirke i Trondheim.

6 29. juli.

fikk laud til artium og samme karakter året etter til de to andre forberedende eksamener. Har fra da av lest teologi. Må nå gå opp til attestas, ikke fordi han er kjed av å lese, men fordi „hans elskede fars ønsker kaller ham hjem".[1] (Dat. 7. juni 1802.)

SCHØNHEYDER, CHRISTIAN FREDERIK, f. 18. sept. 1782, sønn av biskop *J. C. S.*, den gang prest ved Frue kirke,[2] og *C. R. Jessen*. Gikk i Trondheims katedralskole til han „ansåes moden for akademiet", ble dimittert 1798 av rektor Monrad. Tok artium ved skolen med laud, i oktober 1799 filosofikum med laud og endelig i april 1800 filologikum med samme resultat. Vendte da hjem til Trondheim og begynte studiet under farens veiledning, til denne døde 1803. Samme året vendte han tilbake til Universitetet og fulgte forelesningene. I august 1805, da han nesten 1 år hadde gått på pedagogisk seminar, ble han huslærer i provinsen hos greve Reventlow, ikke fordi studiet kjedet ham eller fordi han var begjærlig etter ytre bekvemmeligheter og luksus, men fordi han mente at det var mer utviklende å ha én elev, hvis hele oppdragelse han skulle ta seg av, enn å være lærer i en skole eller ved et institutt.[3]

(Dat. 19. mars 1807.)

SKANCKE, JENS, f. 1777 i Avaldsnes, sønn av *Carsten Hendrich Skancke*, som da var sokneprest der, og *Karen Skancke*. Undervist i hjemmet av huslærer, kom i Bergens skole, hvor han gjennomgikk nesten 4 klasser, før han ble dimittert av rektor Arentz. Tok artium høsten 1795 med haud og året etter filosofikum med non, samt endelig filologikum med laud. Har siden lest teologi. — Oppgir i hebraisk 5. bok av Salmene, samt Archæologia Mosaica.[4]

(Dat. 18. febr. 1799.)

SMIDTH, JENS KJØRBO, f. 12. okt. 1840 i Kristiania.[5] Flyttet 1853 til Odense og 1857 til Kjøbenhavn. Student 1859 med 1. karakter, året etter tok han filosofikum med do., 1861 hebraikum med laud og juni 1863 patristikum[6] med haud sec. Så gikk han med i forsvaret og deltok bl. a. i Dybbølforsvaret, hvor han ble såret. Ble utnevnt til sekondløytnant, lå lenge på lasarett og tok avskjed fra hæren

---

[1] Attestas 19. juli 1802 med laud, dimisspreken 20. mars og kateketisk prøve 23. mars 1806, begge med non. Døde 18. des. 1820 i Trondheim som emtl. sokneprest i Leksvik. Se ellers NST V 123.

[2] I Kjøbenhavn.

[3] Attestas 21. april 1807 med laud, dimisspreken 23. des. 1808 og kateketisk prøve 22. okt. 1809, begge med laud. Døde 16. juni 1841 som res. kapl. ved St. Mortens kirke i Randers.

[4] Attestas 1. mai 1799 med haud, dimisspreken 2. jan. 1805 med laud. Ble prest i Nedenes.

[5] Sønn av skuespiller *Anton Julius S.* og skuespillerinne *Betty Christensen*.

[6] Eksamen i kirkefedre-latin.

i januar 1865. Ble siden operert som følge av sine sår. Av disse årsaker har hans lesning vært spredt og avbrutt.[1]

(Dat 18. mai 1867.)

SMITH, BERENT, f. 1773 i Bergen, sønn av *Gerhard Henrik Smith* og *Anna Weinwich.* Privat forberedt, opptatt i katedralskolen 1787, dimittert 1790. Tok artium med laud, og — skjønt en ublid skjebne berøvet ham faren samme året — kunne han dog ved sin fattige mors liberalitet året etter ta begge de andre eksamener, hvor han fikk haud. Måtte da forlate Universitetet og ta til fødebyen for å søke seg post. I 1794 kom han atter til Kjøbenhavn og fortsatte studeringene. (Dat. 8. sept. 1797.)

Nytt petitum 30. nov. s. å.: Nesten enslydende; men han setter fødselsåret til 1772 og forteller at han har vært lærer i Norge i 3 år.[2]

SMITH, HANS WILHELM DOP, f. 1780 i Øyestad, sønn av „curio" *Axel Christian Smith.* Privat undervist til sitt 15. år kom han i Kristiania skole, ble dimittert derfra av rektor Treschow og tok artium oktober 1798 med laud. Året etter tok han begge de andre forberedelseseksamener med laudabilis præ ceteris. Så ble han nødt til å forlate Universitetet, da faren ikke kunne utrede det nødvendige til studienes fortsettelse. Ble etter en tids opphold i hjemmet huslærer hos foged Dorff i Elverum, og var her 4 år. Vendte så hjem til faren for å rådføre seg med ham om å fortsette ved Universitetet, og med hans løfte om støtte og med håp om akademiske beneficier drog han til Kjøbenhavn for å dyrke teologien. Fikk bolig på Regensen, kommunitetsstipendiet, samt det Nannestadske og Rosborgske legat. Ble dessuten støttet av sin søstermann, *Pharo.*[3] (Dat. 24. mars 1810.)

SMITH, ISAAC KRAS, f. 1775 i Stavanger „i ringe kår" og vokst opp „under fattige forhold". Ingen faderlig omsorg bestemte ham for studiene, men ved en venns mellomkomst ble faren beveget til å sende ham, 15 år gammel, til Bergens skole, hvor han gikk 3 år under rektor Arentz. Ble dimittert 1793 og tok i oktober samme året artium med haud. Farens forhold tillot ikke at han straks gikk videre. Han måtte derfor forlate akademiet for å skaffe seg subsistensmidler. Ble huslærer hos presten Ostenfeld i Ondløse. Vinteren 1794 kom han atter til Kjøbenhavn og tok i oktober filosofikum med haud. Fortsatte deretter i sin post hele tiden, unntatt halvdelen av året 1798, da han hørte filologiske forelesninger og tok

---

[1] Attestas 21. jan. 1867 med haud prim. Døde 6. okt. 1900 som sokneprest i Rudkjøbing (fikk først innfødsrett 1882).

[2] Attestas 19. jan. 1798 med haud, dimisspreken 22. april s. å. med laud. Døde 1836 som prest i Norge.

[3] Attestas 16. april 1810 med laud, dimisspreken 24. febr. 1812 med laud. Døde 1834 som prest i Norge.

filologikum i oktober med laud. Vedble derpå igjen i sin post til 1803 og har siden lest ved Universitetet.[1] (Dat. 29. aug. 1805.)

SOMMERSCHILD, HENRIK, f. 1790 i Overhalla, sønn av *Peter Sommerschild*, „exercitus pedastris centurio". Faren døde i guttens første barneår og moren flyttet da til Trondheim med ham og hans 2 brødre, hvor hun sørget for sønnens elementære undervisning. I 1802 ble han opptatt i katedralskolen, ble student 1810 med testimonium av rektor Engelbrecht Boye, tok samme året artium med godt resultat. Året etter fikk han laud til begge de andre forberedende eksamener. Har lest under vanskelige forhold, idet han slett ingen tilskudd har fått fra hjemmet eller fødelandet og stadig har måttet underholde seg selv ved informasjoner.[2]
(Dat. 1. juli 1814.)

STABELL, CASPAR CHRISTOPHER SCHØLLER, f. 1769[3] i Neerviken i Børsa, anneks til Byneset, sønn av major („centurio major") *Magnus Stabell* og *Ingeborg Cathrina Crantz*. Tilbrakte 5 år i Trondheims katedralskole, student derfra 1789 med laud, tok året etter filosofikum og filologikum med samme resultat. Men „allerede i det første skolastiske år berøvet sine foreldre" har han måttet gi informasjoner for å eksistere. Dog hadde han allerede tatt teologisk eksamen, hvis han — „holdt fast ved sitt verv som informator for hr. ridder Calmettes sønner" — ikke hadde måttet tilbringe en stor del av tiden på landet. Har nå lest hos manuduktør nesten 2 år.[4] (Dat. 30. nov. 1797.)

STABELL, EBBE, f. 1765 i Trondheim, sønn av ennå levende „ibidem civis artisque sartoriæ magister". Privat undervist i hjemmet, opptatt 1778 i katedralskolens 2. klasse, dimittert 1785. Tok artium samme året og anneneksamen neste år, begge med haud. Så måtte han på grunn av „rei familiaris angustia" tilbringe tiden i fødebyen fra 1788 som lærer for „cancellarius" Holtermanns sønner. I 1791 vendte han tilbake til Kjøbenhavn for å fortsette sine studier.[5] (Dat. 30. aug. 1792.)

STEEN, CARL LUDVIG, f. 1799[6] i Fredrikshald, sønn av kjøpmann *Lauritz Steen* og *Karen Flamby*, som døde kort etter hans

---

[1] Attestas 3. okt. 1805 med haud, kateketisk prøve 27. okt. med laud og dimisspreken 26. nov. med haud. Døde 1807 som kapellan i Fron i Gudbrandsdalen.

[2] Attestas 21. juli 1814 med haud. Døde 1823 som res. kap. i Stjørdal.

[3] 28. sept. 1768.

[4] Attestas 22. jan. 1798 med haud. Se ellers NST V 119 f. Var forfatter til forskjellige kjente viser, bl. a. drikkevisen „Kasper var en pudsig fyr".

[5] Attestas 6. nov. 1792 med haud, dimisspreken laud. Døde 1806 som prest i Kautokeino.

[6] 20. august.

fødsel. I 1806 flyttet faren med hele familien til Jylland, og sønnen kom i Århus katedralskole. Ble dimittert 1817 med „perbene" og tok året etter anneneksamen med laud. Har på grunn av farens små kår måttet informere til han kunne oppnå beneficier.[1]

(Dat. 17. nov. 1821.)

STEEN, LAURENTIUS, f. 1784 på Hedmark, sønn av godseier („prædii rustici possessor") *B. A. Steen.* Faren anbrakte ham 10 år gammel hos presten E. Schwach i Hurum til forberedelse, deretter gikk han 5 år i Kristiania skole, hvor han i oktober 1804 tok artium med laud. Han reiste så til Universitetet og tok de to følgende semestre filosofikum og filologikum, men fikk på grunn av sykdom og slett helbred kun haud for begge. Tok så fatt på teologien, men da det fiendtlige angrep på byen 1807 brakte hel forvirring i Universitetets gang, vendte han hjem til fedrelandet, hvor han var nesten 2 år som medhjelp hos oldingen pastor Broch i Fåberg. I juni 1809 vendte han tilbake til Kjøbenhavn.[2] (Dat. 23. des. 1811.)

STEEN, MARCUS FREDRIK, f. 1787 på gården Laskestad i Nordland, sønn av nå avdøde prost i Senja *Esten Steen.* Kom 1800 i Bergens katedralskole, tok artium i april 1804 med laud, i oktober samme året filologikum og i april 1805 filosofikum, begge likeledes med laud. Har siden studert teologi, men ble helt avbrutt deri og berøvet alt han eide ved „den fiendtlige ildebrand". Måtte siden informere for å leve og fikk kun ringe tid til studier. Men i disse vanskeligheter, berøvet far og mor, kom fakultetets velvilje ham til gode, og han fikk stipendier.[3] (Dat. 21. des. 1810.)

STEENBUCH, JOHAN ERIK, f. 1766,[4] sønn av prost *Johannes Steenbuch* i Melhus og *Anna Lorentzen.* Forberedt „innen de fedrene vegger" av huslærer Christopher Meyer, til han 1783 ble satt i katedralskolen i Trondheim. Dimittert 1785 av dr. Smith. Vendte etter artium og anneneksamen hjem til Norge og ble huslærer hos en kjøpmann Flor. I 1790 tilbake til akademiet. (Dat. 25. febr. 1792.)

Nye petita 30. august og 14. desember 1792, vesentlig enslydende.[5]

---

[1] Attestas 15. jan. 1822 med laud, dimisspreken og kateketisk prøve med laud. Sokneprest i Rudkjøbing; døde 7. aug. 1877.

[2] Attestas 14. jan. 1812 med stort haud, dimisspreken 17. febr. 1812 med haud og kateketisk prøve med laud. Ble straks kapellan i Fåberg, og var 1848 sokneprest i Verdal.

[3] Attestas 11. jan. 1811 med laud, dimisspreken 5. sept. s. å. med laud, kateketisk prøve med non. Døde 1855 som entlediget fra Bodø sokneprestembete.

[4] 13. februar.

[5] Attestas 17. jan. 1793 med non, dimisspreken laud. Døde 1846 som sokneprest i Eidanger.

STEENERSEN, SVEND CHRISTOPHER, f. 1771 på gården Seierstad „i det Trondhjemske", sønn av *Peter Christian Steenersen*, „centurio", død 60 år gammel, og *Else Falck*. Gikk 7 år i katedralskolen og ble dimittert av rektor Monrad 1791. Tok artium samme året, og året etter filosofikum, begge med haud. Måtte 1793 vende hjem til fedrelandet på grunn av en langvarig sykdom, som han ble behandlet for på Frederiks hospital. Hjemme i Norge hadde han post hos „designator chiliadis" Holch, „protribunus" Bang og sokneprest Garmann, men leste en del teologiske skrifter ved siden av. Har siden sin tilbakekomst til Universitetet stadig fulgt professorenes forelesninger og øvelser. — Har to ganger fremstilt seg til eksamen, men fått dårlig karakter for skriftlig specimen [1].
(Dat. 3. juni 1800.)

STENERSEN, STENER JOHANNES, f. 1789 [2] i Jevnaker, sønn av nå avdøde gårdbruker *John Stenersen* og *Karen Borch*. 13 år gammel ble han opptatt i Kristiania katedralskole, dimittert 1807, men hindret av det fiendtlige innfall å underkaste seg artium før i april året etter. Fikk „utmerket godt" i 7 fag, „meget godt" i 2 og „godt" i 3. Til anneneksamen fikk han laudabilis præ ceteris i 7 og laud i 2 fag. Har nå lest teologi 1 år og 3 måneder og vet godt at han ennå ikke er fullkommen i studiet, men må ta hensyn til sin mor, som er vanskelig stilt økonomisk [3]. (Dat. 18. des. 1810.)

STIBOLT, LORENTZ, f. 1783 i Kjøbenhavn, sønn av tidlig avdøde *Lorentz Peter Stibolt* og etterlevende *Mette Alethe Due*. Mens faren enda levde, ble han og to brødre bestemt til flåtens tjeneste, men da han døde, kunne dette ikke fastholdes på grunn av morens små kår. Da begav hun seg til sin fødeby Trondheim, hvor sønnen kom i latinskolen 1793, ble dimittert 1799 og tok artium med laud. Reiste deretter til Kjøbenhavn, hvor han året etter tok anneneksamen med utmerkelse [4]. (Dat. 5. juni 1804.)

STRUVE, CLAUS, f. 1766 i Kristiansand, sønn av andreprest *John Martin Struve*. Gikk 5 år i byens skole og ble dimittert 1785. Tok artium med laud og året etter anneneksamen med haud, men måtte da ta post som huslærer på landet. Kom i desember 1788 tilbake, og fikk kort etter bolig på Regensen og kommunitetsstipendiet. I 1789 ble han innskrevet som misjonær til Finnmark [5].
(Dat. des. 1791.)

---

[1] Ble erklært immaturus ved eksamen 31. okt. 1800 og fikk aldri attestas.
[2] 18. august.
[3] Attestas 11. jan. 1811 med egregie, dimisspreken 16. des. s. å. med laud. Professor ved universitetet i Kristiania. Døde 17. april 1835.
[4] Attestas 16. juli 1804 med laud. Enlediget som prest i Hamre ved Bergen; døde 1845.
[5] Attestas 13. jan. 1792 med non, dimisspreken haud. Døde 16. febr. 1807 som prest i Loppa og Hasvik.

STUVITZ, CARL HIORTH, f. 1770 i Bergen, sønn av *Jens Hiorth Stuvitz*, „som blant handelsmennene hadde et navn, ikke så meget for rikdom som for rettsindighet i sin ferd". Faren sørget tidlig for sønnens gode opplæring i vitenskapene, men døde dessverre tidlig. Moren giftet seg igjen med *Carsten Holtermand*, der som en far sørget for at sønnens undervisning ble fortsatt ved private lærere. Etter 6 år kunne han dimitteres og fikk 1788 artium med haud, tok året etter filosofisk-filologisk eksamen med haud, men vendte da av lengsel etter foreldrene tilbake til hjemmet. Året etter tok han på ny til Kjøbenhavn for å studere videre [1]. (Dat. 14. des. 1792.)

SUHRLAND, GERHARD BUSCH, f. 1769[2] i Trondheim, sønn av skipsfører *Rasmus Suhrland*, „som omkom ved skipbrudd, narret ved en troløs handlemåte (infida delusus arte)". Gikk omtrent 7 år i katedralskolen og ble dimittert av professor Monrad, tok artium 1791 med haud og året etter filosofikum med samme karakter og filologikum med laud. Har lest teologi i 3 år [3]. (Dat. 27. febr. 1796.)

TANDBERG, JOHAN CHRISTIAN, f. 1786 på Moss, sønn av *Jørgen Tandberg*, nå sorenskriver i Lier, Røyken og Hurum. Gikk 6 år i Kristiania katedralskole, ble dimittert 1806, fikk til artium i 4 fag præ ceteris, i 5 laud, i 2 bene og 1 satisbene. Tok året etter filosofisk og filologisk eksamen med præ ceteris. Vendte da på grunn av krigens redsler hjem til „det fedrene hus" og oppholdt seg der omtrent 2 år. Reiste 1809 tilbake til Universitetet.[4]
(Dat. 25. juni 1811.)

TARALDSEN, TØNNES, f. 1786 i Kristiansand, sønn av smed *Tarald Olsen*. Kom omtrent 12 år gammel i byens skole, ble dimittert i oktober 1803 av magister Salomon Gjør. Tok artium med laud og året etter anneneksamen, likeledes med laud. Foretok en feriereise til Norge sommeren 1805, men har ellers lest teologi.[5]
(Dat. 18. mars 1807.)

TEILMANN, ANDREAS, f. 1776, sønn av *Christian Teilmann*, sokneprest på Modum. Privat undervist i hjemmet, satt i skole i Kristiania, hvor han 1791 gikk inn i 3. klasse. Ble dimittert 1795 av professor Treschow. Etter å ha tatt de forberedende eksamener, måtte han forlate Universitetet på grunn av trang, men kom tilbake 1799.[6] (Dat. 7. mars 1801.)

---

[1] Attestas 24. jan. 1793 med haud, dimisspreken laud. Døde 14. mai 1812 som prest ved Korskirken i Bergen.

[2] 2. februar.

[3] Attestas 19. juli 1796 med haud, dimisspreken 9. juli 1802 med laud. Døde 26. jan. 1834 som prest i Selbu.

[4] Attestas 19. juli 1811 med laud, dimisspreken 14. sept. 1812 med laud, kateketisk prøve haud. Ble prest på Modum.

[5] Attestas 17. april 1807 med laud. Døde 1840 som prest i Ramnes.

[6] Attestas 8. mai 1801 med haud, kateketisk prøve 3. juni og dimisspreken

THURAH, CHRISTIAN ERIK, f. 27. april 1794 i Arendal, sønn av *Albert Thurah* — som mens han levde, førte en „centuria copiarum nauticarum", men som „hin dag i april, som aldri skal glemmes, falt for fedrelandet ved en glorverdig død" — og *Margrethe Cathrine Behr.* I sin omhu for sønnens oppdragelse ble moren hjulpet av C. J. R. Christiani, nå biskop i Lyneborg, som selv opptok ham som sin elev. I mai 1807 ble han opptatt i Metropolitanskolen, hvor han bl. a. fikk S. B. Hersleb, nå professor i Norge, til lærer. Tok 1812 artium med laud og året etter anneneksamen med præ. Har siden med iver studert teologi, i håp om „å bli forkynner av Kristi frelse"[1]. (Dat. 13. des. 1815.)

TIDEMAND, IVER, f. 1768[2] i Strømsø, sønn av lengst avdøde *Christian Tidemand*, „rei frumentariæ in usum et commodum metallicorum, diem in argenti fadina exercentium curator" (proviantforvalter ved Kongsberg sølvverk). Var i hjemmet de første 7 år av sitt liv, og ble da etter farens død betrodd til presten Abraham Møller i Norderhov i 11 år. Derpå var han omtrent 2 år i Klinchs privatinstitutt, tok artium 1788 og året etter filosofisk og filologisk eksamen, alle med laud. — Oppgir i hebraisk Genesis og 1. bok av Salmene[3]. (Dat. 8. des. 1791.)

TØNDER, PETER BORCH[4] har fått sin første undervisning i Trondheims skole, hvorfra han ble dimittert 1791[5] av rektor Monrad og tok artium med laud. Året etter tok han filosofikum med laud og filologikum med haud. Faren lever ennå og er „religionis doctor" i Trondheims stift. — Oppgir i hebraisk Salomos ordspråk og en bok av Salmene.[6] (Dat. 27. febr. 1796.)

WEIDEMANN, A(NDREAS) F(REDERIK), f. 1760 i Borge i Akershus stift, sønn av presten *Nicolai Weidemann*, som døde av en heftig sykdom da sønnen var 2 år gammel. Moren sørget for hans undervisning og satte ham i Helsingør skole. Han ble dimittert 1782, tok artium med laud og året etter filosofikum med samme resultat. Studerte så medisin 1 år, men ble fullstendig avskrekket ved å overvære en operasjon. Samtidig ble moren sinnssyk. Han måtte da gi seg til å informere, men dyrket teologien samtidig. Dette

---

9. juni s. å., begge med laud. Døde 8. juni 1811 som sokneprest i Jydstrup (Sjælland).

[1] Attestas 15. jan. 1816 med laud, dimisspreken 26. jan. 1819 med laud og kateketisk prøve med laud. Døde 28. jan. 1869 som fhv. sokneprest i Tommerup (Fyn).

[2] 26. mars.

[3] Attestas 24. jan. 1792 med haud, dimisspreken laud. Døde 15. mai 1819 som sokneprest i Utterslev (Fyn). — NST V 283 f.

[4] F. 25. mai 1772 i Sunndal.

[5] Der står MDCCXXXI!!

[6] Attestas 28. okt. 1796 med non, dimisspreken 2. juni 1797 med haud. Døde 28. des. 1842 som prest i Inderøy.

gikk dog kun smått, især da han led av svak helbred. Han leste da „artes elegantiores" og nyere språk. Endelig fikk han leilighet til i 2 år å følge de teologiske forelesninger og øvelser.[1]

(Dat. 26. febr. 1800.)

WELLHAVEN, JOHAN ERNST, f. i oktober 1775 i Bergen, sønn av lærer ved tysk skole *Johan Andreas Wellhaven.* Har hatt Hans Grøgaard til lærer 3 år, ble så opptatt i katedralskolens øverste klasse 1794, og dimittert 2 år senere. Etter artium, hvor han fikk laud, reiste han til Kjøbenhavn, tok i april 1797 filosofikum med haud og filologikum med laud. Har siden stadig lest teologi, skjønt det ofte har knepet med å skaffe midlene til studiet på grunn av familiens trange kår.[2] (Dat. 26. febr. 1800.)

„Studiosus NIELS VERGELAND,[3] som for nærværende Tid er ved Kjøbenhavns Universitet, har forlanget af mig testimonium paupertatis, hvilket jeg med den fuldkomneste Nøyagtighed kan meddeele ham, da han med sin fattige Moder har boet i det mig anfortroede Nykirkens Sogn. Hans Fader var Degn i et lidet Landsbye-Kald, kjed af samme qvitterede han, og med sin Familie boesatte sig her i Bergen, ved Søemandskabet vilde han søge sit Ophold, men paa første Reyse forliste sit Liv. Da var denne hans Søn 4 Aar, efterladt med sin Moder og Sødskende i yderste Armod. Han blev antagen paa den danske Fattig-Skole, og derfra ansat ved den latinske, hvor han ey havde andre Understøttelses-Midler end Skolens smaae Stipendia og ædle Menneskers Velgjørenhed. — Efter et saadant i Fattigdom fremdraget Liv ved Skolen, fik han af Velyndere nogle faae Reysepenge, ved hvilke han reyste til Kjøbenhavn i afvigte Aar 1799. Denne sande historiske Fortælling beviiser hans Fattigdom, som jeg herved bevidner.

Bergen den 27. Febr. 1800. *Ph: Fleischer.*"

WETTERGREEN, FREDERIK, f. 11. des. 1776 i Skien („dioceseos Aggershusiensis emporium"), sønn av „lorarius" (arrestvokter?) og borger *Bengt Wettergreen.* Ved utgangen av 1790 ble han innskrevet i Kristiansands skole, hvorfra han etter 4 års forløp ble dimittert av dr. theol. Niels Treschow. Tok i april 1795 artium med laud, og i oktober samme året filosofikum og filologikum, begge likeledes med laud. — Oppgir i hebraisk Archæologia Mosaica samt 3. bok av Salmene.[4] (Udatert.)

2 *nye petita* likeledes udatert.

WIDERØE, FALCH ANDREAS, f. 29. april 1783 i Trondheim,

---

[1] Att. 13. jan. 1790 med non. Døde 16. okt. 1847 som prest i Hof i Solør.

[2] Attestas 8. mai 1800 med haud, dimisspreken 16. juni s. å. med laud. Døde 1828 som prest ved Bergens hospital.

[3] Wergeland tok attestas 8. juli 1803 med egregie, kateketisk prøve 25. aug. 1809 med stort laud og dimisspreken 1. sept. s. å. med laud.

[4] Attestas 16. juli 1799 med laud, kateketisk prøve 31. jan. 1802 med egregie og dimisspreken 3. febr. s. å. med laud. Ble prost og prest i Eidsberg.

sønn av *Ivar Widerøe.* Kom inn i katedralskolens 2. klasse 1795, leste 6 år og ble dimittert av „den berømte magister artium" Holst. Fikk haud til artium og året etter samme karakter til begge de andre forberedende eksamener. Den øvrige tid er anvendt til det teologiske studium. Har hørt så godt som alle teologiske forelesninger i disse år.[1] (Dat. 13. juni 1805.)

WINSNES, P(OUL), f. 1794[2] i Drammen, sønn av *Hans Frederik Winsnes,* „som der i byen drev kjøpmannshandel". Ved farens omsorg fra tidlig barndom undervist av presten Jacob Andreas Wille. Denne var hindret i selv å dimittere ham, og faren lot ham derfor reise til Kjøbenhavn. Her ble han undervist i 3 år og dimittert av P. Boye (nå adjunkt i Trondheim), tok artium med godt resultat og etter omtrent 1 års forløp anneneksamen med præ. Har deretter lest teologi. — Oppgir i hebraisk de første 20 salmer samt hele 4. bok. — Nå nødes han „av forskjellige lite lykkelige omstendigheter" til å skynde seg å ta eksamen[3]. (Dat. 22. sept. u. å.)

VOGT, JOHAN NIELSEN, f. 1783[4] i Bragernes, sønn av *Niels Vogt,* nå sorenskriver i Nordfjord, og *Abigael Monrad.* Kom 10 år gammel i Kongsberg skole og ble dimittert derfra av rektor E. Boye. Tok artium med præ ceteris 1799 og året etter filosofisk og filologisk eksamen med samme resultat. Ville straks ha tatt fatt på det teologiske studium, hvis ikke faren hadde villet ha ham hjem på besøk. I 1801 kom han tilbake til Universitetet, men har vært en del sjenert i sine studier av øyensvakhet.[5] (Dat. 24. mars 1809.)

ZIMMERMANN, JENS, f. „primo anno" 1779 i Hommedal, sønn av presten *Jonas Zimmermann* og *Elisabeth Friedlieb.* Ble allerede i sine tidligste barndomsår berøvet foreldrene, men — av sin salig far bestemt til å dyrke museme — kom han i Kristiansands skole under rektor Salomon Gjør. Tok i oktober 1795 artium med laud og året etter i april filosofikum med haud. „Trang, mitt livs stadige ledsager" tvang ham nå tilbake til fedrelandet, men da han hadde oppholdt seg der et helt år, kom han tilbake til Universitetet og tok i oktober 1797 filologikum med laud. Fra da av har han „delt seg mellom studier og næringssorger", men stadig fulgt forelesningene.[6] (Dat. 25. febr. 1802.)

---

[1] Attestas 19. juli 1805 med haud, dimisspreken og kateketisk prøve 6. febr. 1807, begge med laud. Døde 1847 som prest i Stjørdal.

[2] 18. oktober.

[3] På grunn av rikenes atskillelse. Tok attestas 24. okt. 1814 med laud. Døde 1889 som entlediget stiftsprost. Var den lengstlevende norske kandidat fra Kjøbenhavns universitet.

[4] 31. mars.

[5] Attestas 18. april 1809 med egregie, dimispreken 25. okt. og kateketisk prøve 29. okt. 1809, begge med laud. Døde 1859 som prost og sokneprest i Tune og Varteig. Se ellers NST V 127.

[6] Attestas 10. mai 1802 med haud, dimisspreken 27. des. 1804 og kateketisk prøve 6. jan. 1805, begge med haud. Se ellers NST V 121.

MISSIONAIRES HOLLANDAIS DANS LES PAYS SCANDINAVES.

Par Dr. *J. Kleijntjens.*

Les pays nordiques ont excellé pendant sept siècles par une forte vie religieuse, jusqu'à ce que la réformation y éclata. L'intérêt des gouvernants les poussa à employer leur pouvoir pour exterminer de vive force la foi catholique. On défendit la propagation de la foi et l'exercice du culte; la contravention à ces ordonnances fut punie de mort ou par la confiscation des biens. Les biens ecclésiastiques furent confisqués, on démolit beaucoup d'églises, les couvents furent fermés. Le Saint-Siège fit tous ses efforts pour sauver encore quelque chose. Sous Clément VIII on eut encore l'espoir que la foi catholique revivrait au moins en Suède, mais bientôt cet espoir s'évanouit. Le Jésuite Heinrich Schacht tâcha de secourir les catholiques restés en Suède. Il fut trahi. Deux Suédois étant venus à son aide moururent en 1624 martyrs. En 1625 on exécuta encore pour la foi un jeune Suédois, qui avait étudié dans le séminaire de Braunsberg. La Propagande envoya quelques Jésuites et Dominicains en Danemark. Mais ici comme en Suède les menées hostiles du gouvernement les empêchèrent de travailler avec fruit. Le Jésuite Colen fut expulsé en janvier 1624, un négociant qui l'avait hébergé fut mis à mort. Par décret royal du 28 février 1624 l'entrée du pays fut défendue à tous les prêtres et religieux catholiques sous peine de mort. Les Pères Dominicains durent fuir devant la persécution et s'établirent à Hambourg et à Friedrichstadt.

En 1626 la Propagande conçut de nouveau le plan d'envoyer deux Jésuites comme missionaires en Norvège; les lois sévères contraignirent la Propagande à renoncer à ce projet. En 1637 le prêtre norvégien Rugius fut envoyé dans sa patrie en compagnie d'un frère dominicain, le dernier fut de suite expulsé, Rugius y resta jusqu'en

1642 mais ne pouvant exercer aucun ministère il se vit obligé de s'en aller. En 1630 la Propagande envoya encore en Suède un prêtre écossais, mais nous n'en savons rien. En 1644 on nomma deux prêtres pour la mission du Danemark et de la Suède, et on les pourvut de toutes les facultés nécessaires. Il paraît qu'ils ne sont jamais arrivés à destination; les difficultés étaient trop multiples.

L'INTERNONCIATURE ET LES MISSIONS NORDIQUES.

Antonucci[1] *et la mission de Suède*[2].

Les relations de la Néerlande catholique avec les pays scandinaves sont de très ancienne date. Déjà en 1435 nous y trouvons un certain Gosuinus Comhaer de Deventer, chartreux du couvent de Zeelhem près de Diest, il venait de Skalholt en Islande. En 1621 le nonce bruxellois charge le vicaire apostolique en Hollande Rovenius de faire une enquête sur l'état religieux de la Scandinavie. L'année suivante Rovenius envoie son rapport au nonce, dans lequel il constate que le protestantisme en Scandinavie est si puissant, qu'il est impossible que des missionaires y puissent travailler avec succès.

Le 16 avril 1637 Rovenius envoya comme episcopus vicinior Jean Martin Rugius pour travailler en Norvège comme missionaire. Mais seulement à la fin du 18ème siècle on entreprit la mission en Suède.

Déjà en 1805 la congrégation de Propaganda Fide avait mis tout en oeuvre pour trouver un missionaire capable d'aider le vicaire apostolique de Suède Gridaine, principalement pour s'occuper des besoins religieux des catholiques allemands établis en Suède.

Le nonce à Vienne avait cherché ce prêtre en Allemagne mais en vain, car là aussi il y avait un manque de prêtres. C'est pourquoi le cardinal préfet de la Propagande écrivit à Mgr. Ciamberlani[3] (6 sept. 1806) et lui enjoignit de s'adresser à l'évêque de Hildesheim pour obtenir un prêtre missionaire.

Le 28 novembre 1806 Mgr. Ciamberlani proposa à la Propagande d'envoyer un Dominicain comme missionaire en Suède; mais l'opinion de la Propagande (comme on lit dans la missive du cardinal préfet Michaël di Pietro 24 janvier 1807) était qu'il valait mieux en-

---

[1] Chargé d'affaires du S. Siège et Vice-Supérieur des Pays-Bas à La Haye de la mission des Pays-Bas.

[2] Archives de la nonciature à la Haye, Busta IV, d'où ont été puisées toutes les données de cet article.

[3] Vice-Supérieur de la Mission en Hollande.

voyer un prêtre séculier. Mais nous devons attendre jusqu'en 1833 avant que la Propagande nommât un prêtre hollandais comme missionnaire en Suède. Son nom était Jean Baale, il était né à Oudewater 29 août 1799, étudia de 1821-1825 au séminaire de Culembourg, puis à la Propagande à Rome (21 juillet 1826) où il fut ordonné prêtre le 19 mars 1831. De cette ville il partit pour la Suède.

En décembre 1825 mourut Mgr. François Egon von Fürstenberg évêque de Hildesheim et Paderborn; il exerça en même temps les fonctions de vicaire apostolique pour les missions nordiques de l'Allemagne septentrionale et du Danemark. La Congrégation de Propaganda Fide décida de ne pas nommer provisoirement un Vicaire apostolique et proposa au Saint-Père de nommer *ad interim* Mgr. Ciamberlani chef des missions nordiques „conoscendo lo zelo e premura per le Missioni che distingua V. S." Le huit décembre de la même année Léon XII nomma Ciamberlani Supérieur *ad interim* „in Missionibus septentrionalibus Germaniae et Daniae, cum iisdem facultatibus quas in Hollandiae missionibus excercet". Aussitôt que possible Ciamberlani proposerait à la Congrégation un évêque capable d'être nommé vicaire apostolique de la mission susnommée. A sa recommandation on nomma le 28 août 1826 Mgr. Frédéric Clément von Ledebur, évêque de Paderborn, vicaire apostolique des missions nordiques. Le 15 novembre 1834 la Propagande adressa de nouveau au chargé d'affaires du Saint Siège Mgr. Antonucci une demande de pourvoir au secours spirituel de la Suède. Le vicaire apostolique avait demandé à la Congrégation d'envoyer un troisième missionaire en Suède, qui s'occuperait du salut spirituel des Catholiques de Stockholm, tandis que l'abbé Baale se chargerait du soin spirituel des autres catholiques en Suède. Des prêtres envoyés autrefois presque tous étaient retournés dans leur patrie, soit parce qu'ils ne supportaient pas le climat, soit qu'ils n'étaient pas assez zélés ou à cause de leur mauvaise conduite. C'est pourquoi il était urgent que le nouveau missionaire, que le chargé d'affaires devait tâcher de trouver parmi les ecclésiastiques hollandais, fût pourvu de toutes les qualités d'un vrai missionaire „come zelo, dottrina, prudenza e amore delle sofferrenze e privazioni, deve altresi per reggere alla durezza del clima essere di complessione robusta". Une autre condition était que le candidat put se servir de la langue française, car il devait prêcher pour le corps diplomatique, il devait en outre avoir une aptitude pour apprendre le suédois. Le 23 décembre Antonucci put écrire au cardinal Fransoni qu'il avait réussi à trouver un missionaire capable dans la personne de l'abbé W. van de Beek

du dioccèse d'Utrecht, un homme de 40 ans qui avait exercé des fonctions sacerdotales à Eemnes à la grande satisfaction de ses supérieurs et qui au dire de l'archiprêtre possédait toutes les qualités pour travailler avec fruit en Suède. Il fut donc nommé par la Propagande missionaire en Suède et on lui alloua annuellement 300 Scudi.

Le 4 avril 1835 Antonucci reçut du cardinal Fransoni la nomination de Van de Beek comme missionaire en Suède. Avec les litterae patentes il lui fit parvenir 300 scudi pour frais de voyage.

Van de Beek arriva le 21 juin à destination et le 6 juillet il envoya à Mgr. Antonucci la lettre suivante:

Stokholm 6. juillet.

Dimanche le 21 juin au soir je suis arrivé en très bonne santé à Stokh. Avant mon arrivée Mr. Studach s'était mis en voyage, tant pour sa santé, que pour faire des quêtes pour la construction d'une Eglise. Je me suis adressé à mon compatriote, et demain j'y prendrai mon logis dans deux chambres, qu'on met en ordre. Mes hardes et autres effets sont aussi déjà arrivés, mais parce qu'ils sont adressés au Ministre de S. M. le Roi des Français, qui bien à voulu s'en charger, il me faudra encore attendre quelques jours pour m'en mettre en possession. Ainsi que pour toucher mon argent qu'on paye ici presque tout en papier, il me faudra attendre au moins jusqu'à Mardi.

Quant au reste comment il ira avec moi, je n'en saurais encore rien dire. Du temporel je ne me soucie pas, mais pour le spirituel il y a beaucoup à désirer. L'état de l'Eglise Catholique ici est bien déplorable. Bien des catholiques, mais la plus grande partie seulement de nom, et même chez ceux qui le sont de fait on trouve très peu de piété, cependant il semble que Dieu dans sa bonté et miséricorde a choisi le Vicaire Apostolique Studach pour garder et nourrir l'étincelle de foi qui s'y trouve encore. Plaise à Dieu que nos faibles efforts lui puissent être de quelque utilité.

Oserais-je vous prier de faire part avec occasion de mon arrivée à Stokh. à mon Archiprêtre à qui j'écrirai aussi après quelques jours, ainsi de faire venir à son adresse la lettre ci-jointe. Je ne sais pas la rue mais Mr. Burnet est très bien connu dans l'église de l'Espagne.

Monsieur Baale vous salue avec tout respect, il se trouve en très bonne santé et il parle le Suédois à merveille, je m'y exercerai aussitôt que possible.

Je me recommande à vos prières et je suis avec tout respect.

(sign.) *W. van de Beek.*

Van de Beek envoya le 22 sept. de cette année son premier rapport sur l'état de l'église en Suède. Il l'adressa à l'archiprêtre Vermeulen qui en fit une traduction française pour Antonucci, que nous faisons suivre:

Plus tôt je vous aurais écrit si le temps ne l'avait permis, pour vous donner quelques éclaircissements au sujet du pays, dans lequel je me trouve et de la religion catholique dans ce pays.

Le pays, le climat et l'air ainsi que sa température plaisent jusqu'ici assez bien et autant que j'en puisse juger, je crois que tout Européen se trouve bien en Suède.

La nation suédoise surpasse, à mon jugement, toutes les nations européennes en politesse et affabilité et quoique avant un demi-siècle le prêtre catholique fût regardé comme un monstre, il est, du moins à Stockholm, respecté, non seulement des prêtres mais surtout des laiques (luthériens) qui n'ont aucun respect pour leurs pasteurs ou prêtres. J'en pourrais citer plusieurs exemples.

Les lois contre la religion catholique ne sont pas encore abolies, mais elles sont tout à fait hors d'usage. Nous en avons chaque dimanche des preuves à l'égard des Suédois luthériens qui viennent à notre église sans que l'amende soit exigée d'eux. La conversion est punie de confiscation des biens et de bannissement; mais on pourrait citer bien des conversions, tandis que l'application de la loi n'est pas suivie.

Quant à la piété et religiosité de nos catholiques (j'en excepte quelques Suédois convertis) je crois qu'un catholique hollandais aurait grande peine d'ajouter foi au tableau qu'on devrait en faire. Je ne dis rien de trop quand je dis qu'on ne trouve ici presque point de religion! La moitié, le tiers, non, la quatrième partie vient pas le dimanche à la Messe. J'en connais, quelque peu de temps que j'ai été ici, plusieurs qui n'y viennent jamais. Le premier catholique à qui je parlais, il était hollandais, n'avait jamais vu Monsieur Baale. Quant à la fréquentation des sacrements vous pourrez facilement vous en former une idée. Parmi ceux *pour lesquels je suis appelé* tout au plus deux qui font leurs Pâques et jusqu'ici je n'en ai pas vu un seul à l'église. Parmi les pauvres qui sont alimentés de l'église il y en a beaucoup qui depuis des années n'ont pas fait leurs Pâques et auprès de ceux qui sont encore les plus dévots on ne trouve guère de piété, peu, très peu de religion. On dirait qu'on trouverait les meilleurs parmi ceux qui ont été élevés dans notre maison des orphelins; mais dès qu'ils la quittent ils deviennent comme les autres. Les uns ou unes sont de mauvaise conduite, d'autres ont apostasié.

Les mariages mixtes sont ici très fréquents; et quoique les parents puissent élire dans quelle religion leurs enfants seront élevés, on trouve assez de catholiques, qui préfèrent pour leurs enfants la religion du pays.

La corruption des moeurs est ici universelle et par conséquent tout à fait destitutée de honte, ce seul rempart encore, là où la religion a fait naufrage. On dit et l'on dit publiquement que les prêtres (luthériens) se comportent de telle manière qu'ils n'osent élever leurs voix contre l'impureté, ni contre l'adultère. L'ivrognerie est ici tant en vogue, qu'on ne peut presque passer les rues sans en voir quelques-uns, qui à peine peuvent se tenir debout. Les ouvriers, charpentiers, maçons, tailleurs etc. etc. en un mot toute la classe de travail, tous les ouvriers suédois sont paresseux, négligents et sans aucune industrie. C'est pourquoi les étrangers allemands, italiens, hollandais, français etc. qui veulent travailler et qui ne

se laissent pas corrompre par les mauvais exemples se trouvent ici très bien et peuvent vivre à leur aise. Dommage qu'il y en a tant qui ne sont pas assez forts pour se préserver contre la corruption des moeurs et contre l'irreligion.

Souvent je me suis demandé comment une telle dépravation des moeurs et un tel abandon de la religion soient possibles! Mais en refléchissant que les catholique ne sont entourés que de tels exemples, sachant qu'avant le Vicariat de Mr. Studach, ils n'ont presque jamais entendu un sermon en suédois, tandis que les sermons français étaient encore fort rares et qu'ils sont dépourvus de livres catholiques, on peut s'en former une idée. Ce qui me donne quelque consolation, quelque espérance, c'est que les catholiques bien intentionnés m'assurent que depuis le vicariat de M. Studach l'état de la religion s'est amélioré de beaucoup. Les apostasies ont cessé tout à fait et s'il n'a pu empêcher les mariages mixtes, par son zèle et surtout par sa prudence et sa douceur il a fait que les enfants seront et sont élevés dans la religion catholique. Plusieurs de ceux qui avaient tout à fait abandonné la religion viennent à l'église et font leurs Pâques. Par ses soins les suédois ont un catéchisme [1], le premier après la proscription de la religion catholique. Plaise à Dieu qu'ils aient bientôt un livre de prières et une église convenable!

La S.te Congrégation de Propagande désire ardemment, à ce que M. Baale m'a dit, deux garçons, afin de les élever à l'état clérical et de les renvoyer après en Suède. Quoiqu'un tel plan soit très louable et considéré en général très utile, je crois cependant que ceci est pour la Suède encore une chose si non impossible du moins fort dangereuse. Le seul, l'unique sujet qu'on pourrait envoyer est un garçon de presque 17 ans, qui ne sait que le suédois et un peu de l'arithmétique et tout cela seulement selon l'instruction triviale, c'est à dire sans aucune connaissance grammaticale ou fondamentale. Autant que j'ai pu l'observer, on ne trouve en lui de mauvaises moeurs et il a, à ce qu'on dit, de bonnes facultés pour apprendre. Sa mère est veuve et à ce que je crois sans reproches; son père est mort depuis longtemps; il était luthérien et adonné, comme j'entends, suivant la coutume du pays, à l'ivrognerie. Comme sa mère est pauvre, il est ici dans la maison parmi les autres orphelins. C'est le seul, l'unique qu'on peut trouver, qui a aussi le désir d'aller à Rome et le seul qu'on pourrait envoyer avec la moindre crainte.

Cependant quand on considère la nation suédoise, tant pour le passé que pour le présent, quand on sait, (excepté l'archevêque d'Upsal et encore un ou deux évêques et très peu de prêtres) que toute la nation a apostasié; quand on considère la nation actuelle tant cléricale (l'archevêque n'en est pas excepté) que laique, quand on voit que seulement les étrangers (aussi les ministres protestants) font honneur à leur état et sont estimés, quand la triste expérience nous apprend que même parmi ceux qui sont élevés dans notre maison il y en a si peu (peut être pas un seul) qui vivent en bons chrétiens, bons parents, bons ouvriers; il me semble une chose

[1] On employa déjà en 1800 le catéchisme du cardinal Bellarmin, qui a été traduit par Laurens Ignace Thjulén S. J. (Stockholm, 1800), cf: R. Wehner: S.ta Eugenia Kyrka p. 142.

bien hasardée de promouvoir un tel à l'état clérical. Du moins comme je l'ai dit à M. Baale, je n'oserais jamais envoyer un tel à Rome, avant que la S.te Congrégation fût exactement informée de la nation suédoise, et par conséquent des risques que peut encourir une mission par des prêtres dont l'origine est si incertaine et si dangereuse.

Un monsieur hollandais, grand zélateur pour la mission de Suède, m'a fait, il y a quelques jours, l'offre généreuse de placer deux jeunes gens capables, un à Liège et l'autre à s'Heerenberg ou Warmond. Sans lui en donner les raisons, je répondrai uniquement que nous n'avons pas de tels sujets. Je crois que notre situation est encore pire que celle des missionaires aux Indes, et qu'il n'y aurait pas tant de danger d'envoyer de là des enfants pour les élever au sacerdoce, que de Suède.

La seule difficulté pour le prêtre étranger est la langue suédoise; quant au climat, les habitants des parties les plus méridionales de l'Europe se trouvent ici très bien comme l'expérience le prouve. Pour subvenir à la difficulté de la langue le meilleur moyen me semblerait, d'avoir ici des jeunes gens étrangers de la vocation desquels on avait une bonne espérance, de les instruire ici en Suède dans les langues latine et suédoise ainsi que dans les autres sciences nécessaires et de les préparer autant que possible au sacerdoce. Cela ne serait pas sans difficultés mais on ne courrait pas tant de danger d'envoyer en Suède des prêtres qui détruisent au lieu d'édifier; cette crainte, du moins encore avec cette génération, sera toujours juste et bien fondée. Parmi toutes les suédoises catholiques il est impossible d'en trouver une, à laquelle on peut confier le soin de l'éducation de nos pauvres enfants! Et seront ils bien élevés il nous faudra une on deux étrangères.

Vous concevrez bien, Monsieur l'Archiprêtre, qu'en vous écrivant tout cela, je me garde bien de me mêler en quelque manière de l'un ou de l'autre. Non, je le laisse seulement au jugement de la S.te Congrégation et de mon vicaire apostolique qui n'est pas encore de retour. J'ai seulement voulu donner une idée de l'état dans lequel je me trouve et des difficultés qu'on a ici en égard de la religion et de l'éducation des enfants. Quant à ma subsistance, quoique la communauté ne contribue rien, je crois, qu'avec les 300 scudi que donne par an la Congrégation on pourra bien vivre ici. Cependant si je n'avais pas d'autres ressources mes deniers seraient déjà consumés, car, quoique la nourriture ne soit pas chère ici, le voyage et les meubles nécessaires pour les deux chambres où après avoir acheté un chalet, je ne trouvais qu'un lit avec une table et quatre chaises prêtées, m'ont obligé à de grandes dépenses, tandis que les draps et les autres étoffes sont très chers et les tailleurs et cordonniers font bien payer leur mauvais travail.

La franc-maçonnerie est ici fort étendue. Elle n'est pas, on a voulu m'en assurer, si mauvaise qu'ailleurs, elle est tout à fait innocente, oui! vraiment religieuse, surtout pour un catholique! On y dit la Messe, on y chante le saint, saint, saint! On y communie etc. Avant deux jours j'ai reçu la lithographie d'un maçon chevalier à l'autel! Plût à Dieu que j'eusse du même chevalier son abjuration, mais j'en désespère! Leur ca-

lendrier m'a fait apprendre des noms que j'aimerais mieux avoir ignoré pour toujours!

Par ce petit exposé vous pouvez juger dans quelles circonstances je me trouve. Convaincu cependant que c'est Dieu qui m'a envoyé ici, je me trouve assez bien et j'espère qu'Il daignera bénir mes faibles efforts pour sa gloire et le salut des âmes.

Pour cette fin je me recommande à vos prières et je suis avec respect

Signé: *W. van de Beek.*

Stockholm 20 septembre 1835.

Le 30 octobre Van de Beek envoya de nouveau un exposé détaillé de la situation en Suède à Vermeulen et lui fit savoir que la présence de trois prêtres à Stockholm était dangereuse. Vermeulen avait la même opinion et proposa à Mgr. Antonucci de déplacer Baale. Antonucci s'en référa à la Propagande.

Voici l'exposé de Van de Beek:

Stockholm 30 oct. 1835.

Le 22 de ce mois j'ai reçu en bonne santé votre lettre. Avant de l'avoir reçue j'aurais déjà écrit de nouveau si ce que j'avais à vous écrire ne demandait pas une mûre délibération.

Le 27 septembre notre vicaire apostolique est retourné avec peu d'argent et beaucoup d'espérance surtout de la Bavière où le roi a permis une quête publique pour la construction d'une église à Stockholm.

Ma lettre du commencement de juillet lui était parvenue; mais elle lui avait causé beaucoup d'étonnement et de chagrin parce que la S.te Congrégation de Propagande avait envoyé un troisième prêtre sans qu'on en eût le moindre besoin et parce qu'il était inconvenable et même dangereux d'envoyer un troisième surtout dans ces circonstances où la future construction d'une église catholique inquiète déjà tous les Suédois.

Mon arrivée lui était d'autant plus inconcevable parce qu'il avait expressément écrit au Nonce Apostolique de Vienne qui enverrait un prêtre et même à la S.te Congrégation de Prop. *de n'en point envoyer avant qu'il en demandât.*

Plus je suis ici et plus je suis convaincu que deux prêtres suffisent. Si le corps diplomatique demande un prêtre c'est tout à fait sans raison, car depuis que je me trouve ici et quoique j'aie prêché en français, même trois dimanches de suite, je n'en ai vu qu'un une fois à l'église. Monsieur Cartotie, consul pontifical, m'a dit que c'est lui qui a demandé à la S.te Congrégation un prêtre qui prêcherait en français mais je ne l'ai vu à l'église qu'une fois et c'était encore à l'occasion d'une Messe de Requiem pour un comédien italien émérité. Même si les diplomates venaient à l'église, la langue suédoise serait toujours la langue principale, la seule nécessaire. Mgr. Studach prêche en français aux fêtes solennelles et cela suffit. Le faire davantage c'est retenir ou chasser les suédois de l'église, l'expérience l'a prouvé plus d'une fois.

Le plan de Mgr. Studach était de pourvoir dans le premier et le plus grand besoin qui jusqu'ici a été toujours négligé, savoir: l'instruction et une bonne éducation religieuse de la jeunesse. Pour cette fin il voulait faire venir (car en Suède on n'en trouve pas) un habile maître d'école, marié à une femme capable de soigner les pauvres enfants dont il est accablé, ou un maître libre et une ou deux religieuses. Il y était en partie presque au bout, lorsque contre toute attente il reçut une lettre qui l'obligeait d'abandonner une entreprise qui, il faut que je l'avoue, était infiniment plus nécessaire qu'un troisième prêtre dont on peut très bien se passer.

Voyant que le seul motif qui me détermina à quitter ma patrie, la nécessité, le besoin d'un troisième prêtre n'a été qu'imaginaire, voyant que ce besoin n'existe que dans le cerveau d'un diplomate, par lequel la S.te Congrégation a été trompée et le Vicaire Apostolique a été mis dans l'embarras, vous concevrez facilement, M. l'Archiprêtre, que ma résolution était bientôt faite, de quitter la Suède et de repatrier.

Quoique ce soit là ma résolution bien réfléchie, cependant pour ne rien faire avec précipitation, j'attendrai là-dessus votre avis et celui de la S.te Congrégation de Propagande, si vous ou Mgr. Antonucci voulez avoir la bonté de l'en avertir.

Le vicaire apostolique pense que la S.te Congrégation se méfie, soit en orthodoxie, soit en quelque autre part. Au moins on a sujet à le penser à en juger par cette affaire-ci et à en juger par deux lettres par lesquelles il est interdit au Vicaire Apostolique de faire imprimer une traduction des Evangiles et même un catéchisme sans qu'ils soient approuvés par la S.te Congrégation.

Peut-être qu'un missionaire qui a été ici et qui, à ce que j'entends partout, a beaucoup gâté du peu de bien qui se trouvait encore ici, l'ait calomnié auprès de la S.te Congrégation, peut-être qu'un de nos confrères en Hollande (la lettre mordante adressée à Mgr. Studach le fait soupçonner) l'ait accusé au sujet d'une expression dans son „Noodkreet uit Zweden", où il dit qu'il s'est adressé à la société biblique pour avoir des Nouveaux Testaments afin de les donner aux enfants *après y avoir fait les corrections et additions nécessaires.* Quoique la demande fût faite de telle manière que la dite société d'après ses institutions la devait refuser, comme elle l'a refusée aussi, je ne saurais nier que cette demande me choquait aussi. Mais étant *in loco* j'en ai parlé à M. Baale, de l'orthodoxie duquel on n'aura aucun doute, qui me faisant connaître les motifs de Mgr. Studach et les circonstances terribles dans lesquelles il se trouvait, m'obligeait de le justifier totalement.

Je dis aussi circonstances terribles. Celui qui mettrait le Missionaire de la Suède en parallèle avec le Missionaire des Indes se tromperait. Là pour l'ordinaire on ne trouve que des hommes sans instruction, sans lettres. Ici pour ainsi dire tous sont instruits, tous veulent lire, soit dans la maison soit dans l'église; on a beau leur interdire les livres défendus, il n'y en a que de tels; on a beau leur recommander, leur prêcher le rosaire, même pour y accoutumer leurs enfants, il faut une vigilance infatigable. Lorsque Mgr. Studach fut chargé du vicariat il trouvait 26 enfants sans ha-

bits, sans nourriture, sans argent, misérablement logés dans une maison louée et une paroisse si j'ose la nommer ainsi, abandonnée, négligée, dispersée. Il y trouvait nul fonds, nul livre catholique, ni livre de prière, ni catéchisme, tandis que les livres élémentaires sont encore pires et plus dangereux tant pour les enfants que pour les gens âgés, que les nouveaux testaments, l'histoire de la Bible et les livres de prières. Mon Dieu! que faire dans une telle situation! Que ne ferait chaque prêtre le mieux intentionné? Maintenant encore on voit les catholiques à l'église avec des livres luthériens et la prudence exige qu'on n'en dise rien. Il y a quelques semaines j'apportais la S.te Communion à un vieillard, son livre de prières était ouvert sur la table, j'y lisais; prières avant la S.te Communion en suédois, par conséquent un livre luthérien. Cependant j'ai été et je suis encore bien aise de n'en avoir rien dit; je n'en aurais rien profité et il m'aurait dit: Monsieur donnez-moi un autre livre et j'en ferai usage. Pour que les pauvres enfants aient des livres pour apprendre à lire il faut en couper et en brouiller plus de la moitié afin d'en ôter et cacher ce qui leur serait nuisible. Si à tout cela on ajoute qu'il était dépourvu de tout secours quelconque, sans fonds, au milieu d'une communauté pauvre, chargée d'une dette annuelle de 5615 florins de Hollande pour le loyer de la maison et d'une salle dégoûtante pour église, ainsi que de l'entretien d'un grand nombre de pauvres, à la mort desquels il faut même payer les frais ordinaires d'enterrement, il est incompréhensible comment un homme puisse avoir le courage d'entamer l'amélioration d'une affaire si désolée et si désolante où l'on est sans aucun secours, où l'on ne peut avoir aucune espérance et où toutes les circonstances n'offrent que de l'opposition et des difficultés insurmontables.

Cependant, grâce à Dieu, la bonne affaire est déjà avancée de beaucoup. La maison et le terrain à 18 000 florins de Hollande sont déjà payés; pour la structure de l'église il y a quelque chose et l'on espère que le bon Dieu aidera pour le reste. Tout fait voir que Dieu dans ses miséricordes a choisi Mgr. Studach pour rétablir en Suède la religion catholique qui y était totalement éteinte et dont on n'aurait en peu de temps pu trouver aucun vestige. Outre que c'est un prêtre d'une stricte orthodoxie et animé d'un zèle vraiment apostolique, outre qu'il sacrifie à la religion son temps, son repos, son argent et sa faible santé, outre qu'il jouit d'une estime universelle il a aussi une grande autorité, une grande influence auprès des *grands,* ce qui est dans ces circonstances absolument nécessaire. En un mot sans un homme comme lui tout est perdu pour la Suède! Comme de tout cela j'ai été bien informé, bien assuré, tant durant son absence que depuis le temps que j'ai eu l'occasion de le connaître personnellement, vous pourrez concevoir quelle peine me cause l'idée que je suis ici non seulement inutile mais un obstacle aux vues qu'il avait sur l'éducation de la jeunesse et peut-être aussi un obstacle à la grande affaire surtout dans ces circonstances où la future construction d'une église cause des inquiétudes même dans les provinces, et vous justifierez aussi, comme je le vois, la résolution que j'ai faite et que la prudence exige, d'en avertir par avance les suédois. Toutefois, fidèle à ce que je vous ai écrit le 8 décembre 1834 je suivrai la décision

de mes supérieurs et si du consentement du Vicaire Apostolique *cui omnino parere debeo ac volo* l'on juge à propos que je reste, je resterai, si non je retournerai le plus tôt possible!

Probablement Mgr. Antonucci en avertira la S.te Congrégation de Propagande. En ce cas je désire que la S.te Congrégation soit en même temps instruite que mes dépenses nécessaires surpassent déjà les 738 flor. que j'en ai reçues; sans néanmoins y compter les frais auxquels j'ai été obligé depuis le 26 avril jusqu'au 29 mai, quand je suis parti pour Stockholm. Quoique à cause de mes effets qui, parce que la navigation a cessé, ne pourraient être transportés il me faille en tout cas hiverner ici; j'attends pourtant avec grand désir l'avis de vous et de Mgr. le Supérieur. En attendant je me recommande à vos prières; je suis avec tout respect *van de Beek.*

P. S. Au moment j'ai appris, j'ai vu un concept de lois à notre égard plus favorables que les précédentes; elles seront discutées à la diète future.

Ayant pris les renseignements nécessaires la Congrégation de Propaganda Fide était d'avis qu'en effet deux prêtres suffisaient aux catholiques de la Suède. C'est pourquoi elle décida de faire retourner Baale en Hollande. Peut-être que celui-ci voudrait partir comme missionaire pour Java ou Sumatra (Franconi à Antonucci 22 déc. 1835).

Antonucci communiqua cette décision à l'archiprêtre Vermeulen qui lui répondit:

Amersfoort le 20 janvier 1836.

Votre nouvelle confidentielle sur l'affaire de Suède m'a causé bien du plaisir; parce que je suis persuadé que seulement de telle manière les dangers que courrait cette mission pourraient être évités. Il est vraiment étonnant comment il me semblait craindre l'augmentation des prêtres catholiques. D'après la dernière lettre de M. van Beek qui me charge de ses respects à votre Seigneurie, tout y était tranquille jusqu'au retour de Mgr. Studach. Mais alors ils s'aperçoivent qu'il y en avait trois et il n'y avait pas moyen de les tranquilliser. Mr. Studach a encore tenté de faire agréer Mr. van Beek comme aumônier de la reine comme il l'est de la princesse royale, mais quoiqu'il s'offrît à cette charge sans rétribution quelconque, seulement pour le titre, cela n'a pas réussi. Pour leur sûreté Mr. van Beek s'est trouvé dans la nécessité de prendre un autre quartier et de se donner à la police sous le titre de voyageur qui s'est rendu là pour étudier l'histoire du pays et les plantes qui se trouvent dans la Suède occidentale. Il ne laisse pas pourtant d'exercer ses fonctions. Souvent il remplace Mr. Studach pour dire la Messe devant la Reine et il s'applique à la langue ce qui paraît lui réussir extraordinairement, ainsi qu'il a déjà prêché deux fois, le 1er et le 4ème Dimanche de l'Avent en suédois à la surprise des connaisseurs. Ainsi je crois que la S.te Congrégation a agi dans cette affaire avec sa sagesse ordinaire. Tous trois n'y pouvaient rester et Mr. van Beek semble y mieux convenir que

Mr. Baale qui pourrait être employé utilement ailleurs, par exemple aux Indes Orientales ou Occidentales, où il y a un si grand besoin. Je vous prie, Monseigneur, de me permettre encore une observation qui peut-être ne vous aura pas échappé, mais que je considère pour cette mission-là assez importante pour vous l'indiquer. D'après tout ce que j'ai entendu de cette mission il me semble que Mr. Studach se sent blessé par la St.e Congrégation parce que tout se règle et se fait sans lui qui a pourtant le titre et les pouvoirs de Vicaire Apostolique. Je ne me donne pas pour juge dans ce différend, s'il existe, mais il me semble que vous lui feriez un plaisir singulier si vous adressiez à lui les lettres pour Mr. Studach en lui donnant connaissance de la disposition que la S.te Congrégation a prise en considération de son intention connue. J'envoie l'argent que j'ai à remettre à Mr. van Beek à Mr. le caissier van Cranenburg à Amsterdam qui me fournit des lettres de change pour la Suède. Si vous voulez je veux bien m'en charger, ou de vous faire une telle lettre de change ou de l'envoyer à Mr. van Beek; à cette fin je pourrais alors tirer cet argent par exemple sur Mr. votre secrétaire.

Je vous prie en attendant de recevoir mes témoignages de vénération et dévouement comme je suis *S. A. Vermeulen,*
Archiprêtre d'Utrecht.

En mai 1840 Baale, après un séjour de sept années en Suède, retourna en Hollande. Le Vicaire Apostolique Mgr. Studach avait insisté auprès de la Congrégation pour obtenir le rappel de Baale. La raison en était que Baale „non obstant son séjour prolongé se servait encore imparfaitement de la langue et ne pouvait ainsi être de grande utilité à la mission". Baale après son retour fut nommé vicaire à Kabauw, puis à Laren, en 1841 il fut nommé curé à Kortenhoef, en 1845 à Buren où il mourut le 2 janvier 1885.

Van de Beek était maintenant le seul prêtre hollandais dans la mission de Suède. Bientôt il va retourner en Hollande; Rome voulait lui confier un poste fort honorable.

Antonucci et la mission en Islande.

Le Cardinal Fransoni dans une missive du 29 février 1836 avait chargé Antonucci de s'informer s'il était possible de fonder une mission en Groënland, Islande et les îles Faroë. Ces dernières appartenaient au Danemark. Antonucci devait avoir soin que tout se fit dans le plus grand secret. Ni le gouvernement danois, ni l'évêque de Paderborn (qui était vicaire du Danemark) ne devaient s'en apercevoir que quelque chose se tramait. Le chargé d'affaires du Saint-Siège tâcherait donc de trouver en Hollande un ecclésiastique capable, qui incognito, en apparence un touriste ordinaire ou explorateur scientifique, étudierait l'état religieux de ces terres.

Sous le sceau du plus grand secret Antonucci demanda pour cette affaire l'avis de l'archiprêtre Vermeulen qui lui répondit:

Je crois que pour l'expédition apostolique dont vous daignez me parler, vous ne trouverez personne plus capable que Mr. van de Beek. Il a déjà acquis le titre et l'ésprit de voyageur, il connaît un peu les langues des pays septentrionaux. Il est assez prudent pour ménager les difficultés de toute sorte. D'ailleurs, comme le vicaire apostolique juge que durant la bâtisse de l'église il est prudent d'éloigner un des missionaires et que la qualité par laquelle il est reconnu par la police est de voyageur naturaliste pour étudier les plantes de ce pays. Alors il me semble que nous pourrions attendre son arrivée qui doit être très prochaine pour en parler avec lui.[1]

Antonucci envoya cette lettre au cardinal-préfet et demanda des instructions qui lui parvinrent le 7 mai 1836. W. van de Beek fut chargé de cette expedition honorable. Avant de partir pour l'Islande van de Beek devait conférer avec le chargé d'affaires du Saint Siège à la Haye. En juin il rendit visite pour la première fois à l'archiprêtre d'Utrecht. Celui-ci écrivit alors à Mgr. Antonucci le 27 juin 1836:

Mr. van de Beek est de retour ici . . . . .

Après avoir pris les renseignements possibles sur le voyage dans ces pays que vous savez, il est certain que ce ne peut se faire cette année, la saison étant trop avancée. Il faudrait nécessairement l'éntreprendre au commencement du printemps. Je suis donc convenu avec lui de vous proposer qu'il fasse ce voyage de Suède même immédiatement par la Norvège. Pendant l'hiver il aura le temps de se procurer là des passeports, ce qu'il pourra faire par moyen de la diplomatie et avec sa prudence ordinaire. Cela encore aura cet avantage que de cette manière il visitera les catholiques qui se trouvent à Bergen et Christiania, les capitales de ce royaume, qui n'y ont jamais vu de prêtre catholique. Ce plan étant agréé par vous, vous lui fournirez à son retour de France tous les renseignements et instructions de Rome, dont il aura besoin pour l'exécution de ce projet.

Pour sa plus grande sûreté je lui donnerai le témoignage ci-joint que je vous prie de vouloir certifier vous persuadant que je suis toujours avec les mêmes sentiments de vénération et de dévouement

S. A. Vermeulen.

Amersfoort le 27 juin 1836.

Mgr. Antonucci envoya cette lettre au cardinal Fransoni et donna à van de Beek, qui vint le trouver à la Haye, les instructions nécessaires. Ce dernier avait exposé à Antonucci l'état de la mission en Norvège. Il ne tarissait par d'éloges sur la personne du Vicaire Apo-

[1] Cette lettre ainsi que les documents ultérieurs se trouvent dans les archives de la nonciature à La Haye, Busta VII.

stolique Studach. Avant de se rendre aux colonies septentrionales danoises Van de Beek, ne pouvant partir pendant l'hiver pour l'Islande, voulait quêter auprès des catholiques hollandais pour obtenir l'argent nécessaire pour la construction de la nouvelle église à Stockholm. En attendant Van de Beek tâche de recueillir des renseignements sur la situation religieuse de ces contrées nordiques. Il fit parvenir à Antonucci le résultat de ces recherches:

Avant mon départ pour la Belgique j'ai crû de mon devoir de vous mander que les informations que j'ai pu prendre touchant le voyage en question, m'ont appris. 1°. que pour la Groënland et les îles de Feroë il y a peu d'espérance d'un heureux succès, parce que ces contrées ne sont habitées que par des Danois; 2°. que pour l'Islande il y a plus d'espérance à cause des étrangers qui y demeurent et dont probablement plusieurs seront catholiques du moins d'origine; 3°. que le voyage vers une de ces contrées quelconques ne se peut faire que vers le printemps, savoir qu'en avril et mai, et que par conséquent le temps pour cela est déjà passé; 4°. que le meilleur moyen serait de prendre la route par la Norvège, d'où on sait avec assurance, qu'il y part des vaisseaux pour l'Islande ce que l'on ignore des autres pays de notre continent.

Dans ce cas le voyage de Stockholm à l'Islande pourrait se faire en bien moins de temps et avec bien moins de frais que d'un autre pays; et si le bon Dieu me l'accorde je veux bien pour le bien de la religion faire tout ce qui dépend de moi pour réaliser le but que la S.te Congrégation s'est proposée.

Je vous prie Monsignore d'en avertir la S.te Congrégation et de l'assurer de mon plus profond respect avec lequel etc.

W. van de Beek.

Antonucci envoya cette dernière lettre à la Congrégation de Propaganda Fide. Le résultat en fut que la Propagande du moins provisoirement se désista de son projet d'envoyer des missionaires en Islande et dans les îles Faroë. Le voyage de Van de Beek n'eut donc pas lieu.

A la fin d'octobre 1839 Van de Beek à la suite des fatigues exessives de ses multiples voyages en Norvège tomba gravement malade, il eut successivement plusieurs crachements de sang violents. On jugea utile de lui administrer les derniers sacrements. Lentement il se reprit, et quand la convalescence eut assez progressé le médecin jugea urgent de le faire partir pour un climat plus doux pour réparer ses forces. Le 27 juin 1841 ce prêtre zélé mourut à Rome où il avait en vain cherché le rétablissement de sa santé.

Fransoni demanda à l'internonce à la Haye Mgr. Capaccini selon le désir explicite du défunt d'annoncer sa mort à ses amis et de recommander son âme à Dieu.

Antonucci et la mission du Danemark.

Au mois de février 1837 Mgr. Antonucci eut la visite d'un missionaire de Friedrichstadt au Danemark, un certain Heiremans, Belge de naissance, qui exposa au chargé d'affaires la situation triste de la mission catholique au Danemark. D'apres Heiremans la faute en était pour la plus grande part au Vicaire Apostolique qui n'avait pas assez à coeur les intérêts de la mission. De Stockholm van de Beek avait écrit dans le même esprit.

A la demande de Mgr. Antonucci Heiremans envoya un mémoire détaillé sur les affaires religieuses au Danemark à la Congrégation de Propaganda Fide.

Le missionaire Anth. Franciscus Heiremans à Friedrichstadt sur l'Eider (Heydora) prend la liberté de profiter dans ces conjonctures, de la grande faveur, pour correspondre plus directement, quelle faveur lui est accordée, à l'égard des missions du Nord, en vertu d'une missive honorée, datée du 7 Juin 1837, du trés honorable Monseigneur A. Antonucci Vice-Supérieur de la Mission Hollandaise de la Sainte Congrégation de Propaganda Fide.

Dans ce moment toute l'Allemagne catholique s'inquiète impatiemment de l'avenir, et quoique animé par l'esprit d'amitié, pleine de confiance dans son chef invisible qui n'abandonnera jamais son église, fortifiée par la fermeté de son chef visible, le Saint Père Grégoire XVI, il me semble qu'il pourrait être de quelque utilité en disant un mot des catholiques du Nord à la S.te Congrégation de Propaganda Fide. Car il est nécessaire qu'en cette occasion les missionaires du Nord soient exhortés de nouveau à l'inébranlable attachement à notre sainte église, à l'aversion pour tout système qui menerait à l'indifférence et qu'un encouragement sérieux les rappelât à leur devoir. Oui, il est bien à regretter que là, où l'on trouve encore de vrais partisans de notre mère l'église, ces fidèles ouailles sont confiées à des indifférents, à des Hermesiens. En quelques grandes villes pourrait-on gagner beaucoup plus de confesseurs pour la vraie religion, si ses administrateurs étaient animés de l'esprit du très vénérable Monseigneur Clemens August, Archevêque de Cologne. Mais en quelques endroits on s'en moque, oui, il me semble qu'on prend en honneur cette tolérance déplorable qui dégénère de plus en plus en indifférentisme; on se vante de n'être pas trop lié à la vieille Rome et on pourra ainsi finir par protestantiser invisiblement le catholicisme comme en Prusse.

Dans les villes impériales de Hambourg et Lubec et Brême les catholiques sont en parallèle avec les protestants. Là on bénit les mariages mixtes sans exception et sans réfléchir quelle église, la catholique ou celle des protestants s'augmentera en membres par de tels mariages. On laisse la liberté aux parents de s'entendre à leur fantaisie sur ce point important; ainsi le catholicisme doit toujours perdre dans un état protestant.

Dans le royaume de Danemark nous sommes très bornés. La vieille Rome, l'église catholique gémit ici encore comme depuis des siècles sous le joug sévère du Luthéranisme. On l'humilie ici, elle est considerée comme une criminelle. Elle est affaiblie dans ses forces. Elle est encore toujours calomniée, noircie et accusée de mensonges. Ce n'est que d'une telle manière humiliante que le protestantisme peut triompher encore quelque temps du catholicisme.

Par tout le royaume tous les enfants nés d'un mariage mixte doivent adopter la religion de l'état; de là on peut conclure, que le parti catholique qui soussigne violemment cet acte détestable est comme perdu pour l'église catholique. Il serait à souhaiter que tous les missionaires du Nord reçussent de leur supérieur une instruction sérieuse pour empêcher de tels engagements tant que possible. L'église catholique est plus libre dans le duché de Holstein, par rapport a ce que ce pays appartient à la confédération germanique, qui ne permet aucun gêne de conscience. Maintenant il fallait déraciner l'abus enraciné. Ceci devrait être exécuté avec zèle et prudence et d'après mon avis de la manière suivante.

D'après une missive respectable de Monseigneur Antonucci du 7 juin 1837 la Sainte Congrégation de Propaganda Fide a tellement répondu à mes souhaits qu'elle se sentait disposée de me procurer un collaborateur. Aucune occasion favorable ne s'est présentée jusqui'ici; aussi est-il bien difficile de faire un bon choix pour ce pays protestant. Le nouveau missionaire doit être en premier lieu un fidèle partisan de Rome, secondement si savant et connu avec la langue allemande, qu'il est en état de défendre le catholicisme tant de bouche que par écrit contre toutes les calomnies et d'humilier ses ennemis, qu'il soit en outre d'une conduite irrépréhensible et plein de zèle pour le bien-être d'une église dont il est le serviteur. Il serait bon que ce prêtre demeurât à Gluckstadt, on à Albin à huit lieues d'ici et où la mission avec une belle église est orpheline depuis vingt ans. De là il pourrait visiter fidèlement les villes de Kiel et Rensbourg. Aussi je voudrais volontiers donner secours à un collègue; s'il paraîtrait à la S.te Congrégation de Propaganda Fide trop dispendieux d'entretenir deux prêtres, là où un suffirait au préalable. Après quelques années la ville de Kiel avec son université serait, à l'aide d'un missionaire zélé, en état de pouvoir entretenir elle-même son propre missionaire. Que Gluckstadt a été si longtemps sans prêtre, c'est que la régence prussienne a retenu ses revenus de 300 fl. ou 200 scudi de la fondation du bienheureux évêque de Munster et Paderborn, Monsieur Ferdinand Baron von Furstenberg. Le même malheur pèse tout son poids sur la mission d'ici, puisque la Prusse refuse pareillement de payer 200 scudi provenant de la fondation. Les autres missions du Nord reçoivent régulièrement leur prétention de cette fondation libérale. L'église de la mission à Friedrichstadt est dans un état déplorable; depuis deux ans elle menace de s'écrouler. Dès ce temps je rassemble des moyens pour bâtir une nouvelle église que je recommande beaucoup à la Sainte Congrégation de Propaganda Fide.

Au reste je dois y ajouter à ma grande joie que les démêlés ecclésiastiques dans les états prussiens et la constante manière d'agir du St. Père

ont excité, même dans ce pays protestant, la plus vive sensation en faveur de l'église catholique. Car depuis la publicité de la rétractation solennelle du bienheureux évêque Hommer, depuis que le chef de l'église a apprécié en des termes énergiques la conduite religieuse et équitable de l'archevêque de Cologne; depuis que les évêques de Munster et de Paderborn ont tranquillisé leur conscience par la révocation de leur approbation à la convention du 9 juin 1834; depuis que l'archevêque de Posen, Monseigneur Dunin, le vicariat-général à Fulda, en un mot depuis que tous les catholiques se sont déclarés ouvertement pour la cause et les principes de ce Prélat, depuis ce temps l'église catholique a beaucoup gagné dans les yeux de ses ennemis. On s'étonne, on s'écrie de stupéfaction: Voyez le rocher de Pierre, la colonne inébranlable de la vérité contre qui les portes de l'enfer se briseront.

Après m'être recommandé très humblement comme aussi Mgr. Mongersdorff du diocèse de Munster pour la mission du Nord

A. F. Heiremans.

A Rome on considéra s'il était possible de nommer le nouveau vicaire apostolique, le vicaire actuel ayant renoncé à sa dignité. Heiremans demanda en même temps l'aide d'un missionaire et proposa deux candidats, Klaholz, vicaire du diocèse de Munster et Mongersdorff de Paderborn. Après avoir pris des informations on nomma Klaholz missionaire du Danemark.

Pour la nomination d'un nouveau vicaire apostolique au Danemark Antonucci s'était adressé pour les informations à Van de Beek qui lui répondit le 12 juin 1837:

Stockholm 12 juin 1837.

Rien sans doute ne serait plus à souhaiter, qu'il y eût un Vicariat apostolique en Danemark, ou dans le pays de Holstein, ou à Hambourg ou Lubeck. Toutes ces missions sont en outre bien éloignées les unes des autres, exceptés Hambourg et Altona qui pour ainsi dire ne forment qu'une ville. Mais pour vous donner là-dessus quelques renseignements, cela m'est impossible. Tinck à Stralsund est, à ce que j'entends, un respectable ecclésiastique. De Hasling à Lubeck, je suis convaincu c'est un digne prêtre, un vrai ecclésiastique, savant et vraiment religieux, mais c'est un vieillard qui à peine suffit pour son petit mais étendu troupeau. Schiff, curé primaire à Hambourg, contre la conduite duquel je ne saurais rien dire est, à ce que je crois, le chargé d'affaires de l'évêque. Celui d'Altona, dont je ne sais pas le nom et que je n'ai vu qu'une fois, me semble un prêtre respectable. Aussi à Kiel, ville petite mais académique, un prêtre convenable serait d'une grande utilité. S'il faut un Vicariat Apostolique en Danemark je ne saurais vous nommer que le plus jeune des deux qui se trouvent à Copenhague (parce que l'autre s'en ira) et qui s'appelle J. Akkermann, prêtre de la légation d'Autriche. Mais je n'oserais rien décider dans une affaire de telle conséquence.

Il y a quelques mois j'insérais dens une lettre à mon Archiprêtre (qui n'est pas amice) une lettre à vous, pour l'envoyer à la Propagande concernant le voyage en question. La Groënlande (le seul pays ou je pensais qu'il y avait encore quelque espérance) est ainsi que l'Islande non seulement sous la domination danoise, mais nul étranger ne peut y faire quelque commerce de sorte qu'une mission catholique n'y peut rien faire. Pour le reste je me référais à la lettre que la Propagande a reçue de moi.

Avec la lettre que la Propagande a reçue le Vic. Apostolique écrivait aussi; mais jusqu'ici point de réponse! Ainsi sur une dispense demandée pour un mariage il y a dix semaines, et il y a *periculum in mora* en plus, jusqu'à ce jour (le 3 juin) point de réponse!

Vraiment, Monseigneur, la situation d'un Vic. Apost. en Suède est-elle pénible en elle-même, elle est pénible surtout pour M. Studach, qui se sacrifie tout entier pour le rétablissement de la religion; la négligence de la Propagande à répondre à ce qu'on demande la rend presque insupportable

Mons. Baale qui vous salue respectueusement et qui se porte bien ainsi que nous et qui commencera aussi à prêcher en suédos, a reçu de la Propagande le subside pour l'année courante. Mais la Propagande n'a pas fait attention à ce qu'il avait écrit en janvier, savoir qu'il n'avait point reçu de subside que celui du 17 janvier 1835.

Avec mes sermons en suédos il va, Dieu merci, assez bien, mails ils me causent extrèmement de peines. Il me faut toujours les faire corriger par le Vicaire Apostolique. Le Français, cela va mieux parce que je peux me servir d'auteurs qui manquent en suédois. Que le spirituel avance, cela vous est déjà connu. La bâtisse de l'église aussi; au mois d'août elle sera bénite j'espère. Je me recommande à votre amitié et suis avec le plus profond respect

W. van de Beek.

Dans la session plénière de la Congrégation de Propaganda Fide le 3 juin 1837 on résolut de nommer un nouveau Vicaire Apostolique qui aurait sa résidence à Hambourg; d'abord on tâcherait de persuader à l'évêque de Paderborn de renoncer à sa dignité de Vicaire Apostolique.

Antonucci croyait que l'abbé Akermann, conseiller à la légation d'Autriche à Copenhague, dont Van de Beek fait mention dans sa lettre pouvait être promu à la dignité pourvu qu'il possédât les autres qualités requises. C'est pourquoi Antonucci demande au ministre d'Autriche à la cour de Hollande, le comte Senfft von Pilsach, un catholique excellent, et grand ami du secrétaire d'état le cardinal Lambruschini, de prendre des informations concernant la personne d'Akermann. Ces informations ne lui étaient pas favorables. Le Cardinal Fransoni pensa alors à Mgr. Louis Baron van Wijckerslooth

qui alors «interinamente» se chargerait comme Vicaire de la mission en Allemagne septentrionale et du Danemark. Mais Antonucci devait d'abord s'informer si la nomination de van Wijckerslooth vicaire à Hambourg ne causerait pas un préjudice à la mission hollandaise, et il devait demander à van Wijckerslooth si en cas de nomination il accepterait ce poste (9 mars 1839 le cardinal Franzoni à Antonucci). Le 3 mai Antonucci fit savoir que van Wijckerslooth était décidé à ne pas accepter cette dignité. De nouveau Antonucci s'efforça à trouver un candidat apte à ce poste de Vicaire apostolique. Le 19 juin il put écrire à Fransoni qu'il avait réussi à trouver deux bons candidats, le Père Wiese S. J., un Allemand qui pendant bien des années avait été missionaire à Hambourg et qui était maintenant recteur et professeur de théologie à Gand. En deuxième lieu il recommanda le Vicaire Apostolique de Suède Mgr. Studach.

Par ordre du cardinal Franzoni Antonucci devait en même temps demander au Vicaire Apostolique du Brabant septentrional s'il n'avait pas un prêtre disponible pour être nommé missionaire à Friedrichstadt.

La Haye le 22 décembre 1837.

Mr. Heiremans, missionaire apostolique dans la ville de Friedrichstadt, royaume de Danemark, a exposé à la S.te Congrégation de Propagande la nécessité urgente d'avoir un second ecclésiastique pour le service spirituel des catholiques de la ville susdite, ainsi que des environs, et en même temps il a fait voir à la S.te Congrégation le résultat heureux qu'on pourrait attendre de cette disposition pour l'avantage de notre Sainte Religion. Dès lors S. E. le Cardinal Fransoni, Préfet de la Congrégation susnommée a bien voulu me charger de trouver pour cette fin un ecclésiastique capable et zélé, en y ajoutant que la S.te Congrégation se chargerait des frais de voyage et de l'entretien pendant son séjour à Friedrichstadt. Puisque je ne puis pas y envoyer un de mes sujets vu la pénurie des ecclésiastiques, où je commence me trouver pour le service ordinaire de la Mission Hollandaise, je m'adresse à vous connaissant votre zèle pour tout ce qui touche le bien et l'accroissement de notre religion. Vous feriez certainement une chose bien agréable à la S.te Congrégation de Propagande si vous pouviez y envoyer un de vos sujets même si c'était seulement pour quelque temps.

Veuillez je vous prie, me donner votre réponse le plus tôt possible afin que je puisse en instruire S. E. le cardinal préfet.

Je crois que le missionaire apostolique Mr. Heiremans vous est connu. Il paraît un bon et zélé ecclésiastique qui demeure dans ce pays là depuis plusieurs années.

En vous souhaitant de tout mon coeur tous les bonheurs que vous pouvez désirer à l'occasion des S.tes Fêtes de Noël, j'ai l'honneur d'être avec un entier dévouement et un profond respect

Antonucci.

Le 29 décembre 1837 Mgr. den Dubbelden lui répond: „Je me trouve moi-même dans la pénurie de dignes prêtres. Les vicaires apostoliques de Grave et Ravestein pourraient fournir des missionaires, parce que ces deux vicariats ont trop de prêtres." Mais dans ces vicariats même les efforts d'Antonucci n'eurent pas de succès. De nouveau Antonucci s'appliqua à trouver du secours ailleurs, surtout depuis que Le Sage ten Broek — qui avait déjà écrit plusieurs articles dans le «Godsdienstvriend» pour recommander la mission du Danemark et pour recueillir des aumônes — avait fait savoir au chargé d'affaires qu'on ne lui donnerait pas d'argent, si l'on n'envoyait pas d'assistant à Heiremans.

Mr. Heiremans vient de m'adresser de nouveau une adresse à la Sainte Congrégation de la Propagande, avec la prière de la faire parvenir à votre Grandeur.

Mais cette prière est rédigée en allemand; j'en ai fait faire une traduction, que j'ai l'honneur de joindre à la dite pièce. Si votre Grandeur l'approuve et le juge convenable que Mr. Heiremans signe la traduction, je vous prie Monseigneur, de me la renvoyer pour l'expédier à Mr. Heiremans.

Une lettre de Rome m'invite beaucoup de continuer à recommander cette mission et de recueillir les dons de la charité; mais aussi longtemps que Mr. Heiremans restera seul dans cette mission, on hésitera *à lui fournir des sommes considérables,* j'en ai déjà l'expérience. Pour faire de mon côté tout ce qui est en mon pouvoir, j'ai publié la traduction de l'excellent ouvrage sur la première communion, dont j'ai destiné l'avantage pour la mission de Holstein. J'ai l'honneur de joindre à la présente un exemplaire de cet ouvrage que je prie votre Grandeur de vouloir accepter, comme un faible témoignage du profond respect avec lequel j'ai l'honneur d'être *J. S. Le Sage ten Broek.*

Grave 25 mai 1838.

PRÈTRES HOLLANDAIS POUR LA MISSION DES REGIONS ARCTIQUES.

Par Dr. *J. Kleijntjens.*

Quoique la Congrégation de Propaganda Fide eût envoyé dans la première moitié du 19ème siècle plusieurs Hollandais comme missionaires en Suède, Mgr. Etienne, Préfet Apostolique des régions arctiques[1], pria le 15 mars 1856 Mgr. Vecchiotti, internonce à la Haye, de lui envoyer des prêtres hollandais, qui trouveraient leur champ de travail en Islande et sur les îles Faroë. Mgr. Etienne envoya à l'internonce une circulaire, qu'il avait déjà envoyée à d'autres évêques „pour faire connaître son contenu aux évêques de la Hollande, *car à Rome on m'a recommandé surtout les prêtres hollandais pour mes missions*".

Lettre du préfet apostolique de la mission arctique à Mgr. Vecchiotti, internonce à La Haye, 27 oct. 1856.[2]

Quand je partais pour la Laponie on m'a donné à Rome l'avis de quitter chaque station de nos missions dès qu'elle serait formée, afin de m'occuper d'autres qui comprennent l'étendue de cinque anciennes diocèses sans parler de l'Amérique polaire etc. J'ai cru que la Laponie me prendra 2 ans et vous verrez d'après l'article ci-joint que j'emprunte à un journal allemand[3] plus exact que les autres, tout a été terminé en 6 mois tellement que j'ai dû quitter la Laponie pour m'occuper de l'Islande, des îles Feroës etc.

En quittant la Norvège j'ai été reçu avec les plus grands égards par le Vice-Roi qui est marié à une princesse hollandaise.

Quoique ayant moi-même une mère hollandaise et un père qui a été instructeur de la Reine-Mère de Hollande et qu'elle se le rappelle peut-être, j'en serai content si cela pourrait offrir l'occasion de la convertir,

---

[1] Voyez la collection des documents publiés par Thorstein Gunnarson: Den katolske missionsstation i Alten i femtiaarene. Et bidrag til „Nordpolsmissionens" historie. Norsk Teologisk Tidsskrift, ny række, bd. IV, aarg. 14, 1913, pp. 337-365.

[2] Arch. Nont. Busta XXIII.

[3] Voyez le texte original allemand à la suite de la lettre du Dr. Etienne.

car en 1845 j'ai vu dans sa chambre bien des livres catholiques mais je ne pense à la Hollande qu'à cause de vous, Monseigneur, dans lequel j'ose voir toujours un véritable ami et à cause des rapports que la Hollande peut avoir avec mes missions. Je ne doute pas de *pouvoir trouver en Hollande 2, 3 prêtres pour nos missions et peut-être des colons catholiques pour nos régions* où je pourrai leur offrir le terrain gratis, car nous en possédons un considérable par la faveur du gouvernement norvégien. J'aurai grand plaisir de causer avec vous en passant 2, 3 jours à La Haye selon votre invitation. Seulement je vous demande l'interprétation de vos paroles dites à la Segretaria di Stato savoir: „venez, venez chez moi à la Haye", si cela signifie de venir m'arrêter chez vous comme on me l'offrit à Munich, ou à un hôtel près de vous pour 2, 3 jours; car en tout cas je pense venir en Hollande la semaine prochaine s'il plaît à Dieu. J'ose attendre votre réponse. Le Cardinal Sterckx m'a rendu un grand service en m'obtenant appuyé par le Nonce un magnifique pied à terre à perpétuité à Anvers pour nos missions qui, partagées partout par la mer, ne peuvent pas rester sans un pareil centre dans un port de mer de l'Europe. C'est de là que je vous écris ces lignes le surlendemain de mon arrivée de la Laponie. Mais ce qui m'a fait surtout un grand plaisir cette année c'est l'élévation de mon excellent Mgr. Barnado au cardinalat et à la préfecture de la Propagande. Toutes les faveurs que le St. Père aurait pu me faire ne me seraient pas plus agréables.

Veuillez compter partout et toujours sur mon dévouement avec lequel j'ai l'honneur d'être

Dr. *P. M. Etienne (de Djunkovsky)*,
Préfet Apostolique.

Voici le texte original allemand de l'article „Nordpol-Mission" de l'„Echo der Gegenwart" (Aachen) 24 oct. 1856[1]:

Bei der hohen Wichtigkeit der Nordpol-Mission und dem Interesse, welches sie in der ganzen katholischen Welt erregt, dürfte die Mittheilung nachstehenden Schreibens, welches der hochwürdige apostolische Präfekt der Nordpol-Mission unterm 8. September d. J. an mehrere Bischöfe gerichtet, gewiss mit Theilnahme gelesen werden.

„Schon hat er," beginnt der hochw. Präfekt seine Zuschrift, „Früchte getragen, der Gott wohlgefällige Gedanke, den man bei der feierlichen Verkündung des Dogma von der unbefleckten Empfängniss der allerseligsten Jungfrau Maria in Rom am 8. Dezember 1854 in Mitte von Bischöfen von allen Theilen der Welt fasste, die Verehrung unseres Herrn og seiner jungfräulichen Gottesmutter mit dem Glauben an ihren Sohn auch bis in die äussersten Grenzen des Nordpols zu verpflanzen, die wahrscheinlich noch die einzigen Gegenden sind, welche der Wohlthat des wahren Glaubens an Jesus Christus und seines heiligen Evangeliums noch entbehren. Dieser Gedanke hat den heiligen Vater, begeistert von

[1] Reproduit d'après une copie photostatique de la bibliothèque de l'Université de Bonn.

feurigen Eifer für die Ehre Gottes und das Seelenheil der Menschen, in demselben Augenblicke ergriffen, und zugleich entschloss er sich, die Verhältnisse dieser Region zu untersuchen, und schon am 3. Dezember 1855 wurde eine neue apostolische Präfektur gegründet, die in ihrer weiten Ausdehnung fast alle Polar-Gegenden umfasst. Sie kann als die zehnte Serie oder Circumscription von allen katholischen Missionen angesehen werden.

Ernannt zur Leitung dieser neuen Mission, ungeachtet meiner Schwachheit und Unwürdigkeit, wollte ich mich aus Gehorsam gerne dem Willen Sr. Heiligkeit fügen, der auch übereinstimmend war mit meiner Neigung, seitdem mich der Vater der Barmherzigkeit gerufen zur Erkenntniss der Wahrheit seiner Kirche, dieser Arche der Rettung. Ich bedurfte nun der Unterstützung von Gott und eines festen Vertrauens auf ihn im Anfange eines so muthevollen und beschwerlichen Unternehmens; und fürwahr! seine Güte hat mich sehr ermuthigt und gestärkt, denn wenn ich bedenke, was in der kurzen Zeit von 6 Monaten geschehen ist, so bin ich durchdrungen von dankbarer Anerkennung der Liebe unseres Herrn Jesu Christi und aller derjenigen, welche uns durch ihre Gebete zu diesen ersten glücklichen Resultaten behilflich waren. Der bisherige Erfolg hat meine früheren Erwartungen übertroffen und Euer Gnaden sollen Selbst sehen, wie. Vor 6 Monaten hatte ich für meine Mission 1. weder Priester, 2. noch Geldmittel, 3 noch Gewissheit, ob ich in diese Länder meiner Mission frei kommen könne. Ich hatte 4. keinen einzigen Katholiken, 5. kein Haus, 6 keine Kirche, 7. keine Pfründe für Priester, 8. keine Wohlthäter, 9 keinen Gönner, 10. keine Katechismen oder andere Bücher, um den Glauben zu verbreiten, 11. keine Bibliothek für meine Missionspriester, 12 keine bestimmte Organisation für meinen apostolischen Klerus; aber ich besass den fruchtbaren Segen des heiligen Vaters, und das war mir genug, um zur Entschlossenheit und Vertrauen abzureisen.

Heute, nach einem halben Jahre, habe ich 1. 5 gut empfohlene und thätige Priester, und ausserdem noch zwei junge Männer, einen Theologen nämlich, der sich zum Priester-Amte vorbereitet und einen Eingeborenen aus diesen Ländern, welcher der Mission grosse Dienste geleistet hat. 2. Die Propagation des Glaubens hat mir, ohngeachtet ihrer grossen Ausgaben, Unterstützung geben können, welche mit der der Propaganda zureichend gewesen ist zur Deckung unserer Reisekosten hieher und zur Begründung der erforderlichen Anstalten für unsere Präfektur. 3. Während der 4 Monate, welche wir hier in Lappland bereits zubringen, haben uns sowohl die aufgeklärten Autoritäten, als auch das gemeine Volk dieses edlen Landes das grösste Zutrauen geschenkt, und wir geniessen nun auch die Rechte eines Eigenthumbesitzers. 4. Haben eine kleine katholische Gemeinde begründet, die von weltlicher Behörde gesetzlich anerkannt ist. 5. Haben ein geräumiges Wohnhaus mit hinreichender Einrichtung für die Priester, die wir dort zurücklassen und dorthin berufen. 6. Haben in unserm Hause eine grosse öffentliche Kapelle, wo auch alle Sonntage 130—140 Protestanten kommen, um katholische Belehrung zu erhalten. 7. Zu diesem Hause gehört ein grosses Eigenthum, das bei gehöriger Kultivierung den Priestern dieser Station

Unterhalt verschafft. 8. Viele Bischöfe haben uns begleitet mit ihrem Wohlwollen und mit dem Versprechen, uns zu unterstützen. 9. Wir haben in unserer Präfektur bereits einen Katechismus in Landessprache, und ein anderes Büchlein, halb aszetischen, halb polemischen Inhaltes gedruckt. 10. Wir besitzen in unserm Hause eine Bibliothek von ungefähr tausend Bänden über Theologie, Geschichte und Sprache des Landes, hauptsächlich von berühmten Gelehrten über Nordpolländer geschenkt. 11. Unser Haus ist gross genug, um ein Seminar-Kollegium zu halten, das wir bald zu eröffnen hoffen; St. Olafshaven (Altengaard), unser Eigenthum, dessen Lage in allen Beziehungen gut ist, kann für unsere Missionäre das Haus für geistliche Uebungen, Gesundheitserholung und die Vorbereitung zur Mission sein. 12. Nach unserer Organisation haben die Priester den Vortheil des gemeinsamen Zusammenlebens und des thätigen Missionslebens. Nach einer gewissen Zeit kann man, wenn man es wünscht, seine Familie besuchen. Die Kosten für Transport und Reise der Missionäre werden von uns bezahlt.

„Euer Gnaden! Wenn ich so zu sprechen wage, so ist die Ursache davon diese, weil ich glaube, dass Euer Gnaden lieber Fakta hören, als blosse Hoffnungen, und um Ihnen zu zeigen, dass wegen dieser Fakta die Hoffnung eines guten Erfolges uns dazu bewegt, zahlreiche Arbeiter zu uns zu rufen. Sie kennen die weite Ausdehnung unserer Präfektur, sie ist die grösste, die je gegründet worden ist. Sie werden auch die Wichtigkeit derselben begreifen. Es wäre wünschenswerth, die Bisthümer wieder herzustellen, welche daselbst in Mittelalter blühten, und man soll das Evangelium auch zu den zahlreichen Götzendienern Polar-Amerikas bringen. Ihre Lage im Norden des Protestantismus und an der nördlichen Thüre des Schisma sind gewiss wichtig. Dieses ist genug, um Euer Gnaden einsehen zu lassen, wie nöthig wir Fürbitten einzulegen haben um apostolische Arbeiter. Zweihundert Arbeiter würden hier genug zu thun haben. O lassen Sie solche kommen, ich verlange von ihnen nur drei Bedingungen: 1) gute Empfehlung von Seite des Ordinariates, 2) Gehorsam und 3) Ausdauer im Weinberge unserer Präfektur. Ich wende daher in Verbindung mit meinen ersten Mitarbeitern auf Euer Gnaden meine Augen und bitte Sie, wenn es nöthig ist, auf den Knieen um des kostbaren Blutes Christi willen, uns zu unterstützen durch Ihr Gebet und Missionäre, und verharren unter inständigem Flehen mit grösster Hochachtung und Demuth

Euer Gnaden
infimus in Xto servus

Dr. *P. M. Etienne (de Djunkovsky)*, Apostolischer Präfekt etc. und *Georg Bauer*, Priester aus der Diözese Regensburg a Secretis.

St. Olafshaven (Altengaard), Lappland (Finmarken, Norwegen), 8. September 1856.

BERETNINGER OM DEN NORSKE KIRKE I 1937.

AVGITT TIL DET KGL. KIRKE- OG UNDERVISNINGS-DEPARTEMENT AV DEN NORSKE KIRKES BISKOPER.

I. OSLO BISPEDØMME 1937.

Embedets betjening faller for aaret 1937 i tre perioder: 1. januar - 31. mars biskop Lunde. 1. april - 31. august i ledigheten bestyrt av domprosten. 1. september - 31. desember den nye biskop.

1ste periode.

Biskop *Lunde* hadde villet gi mig en oversikt over arbeidet i de tre maaneder før han gikk av, men han rakk det ikke før han døde.

Efter protokollen har han hatt *visitaser* i Berg, Trøgstad og Eidsberg, i Grønland og de to smaakirkene Majorstuen og Tøien i Oslo, samt tilsist 20.-21. mars i Vaar Frelsers menighet. Protokollutskrifter fra disse 8 visitaser vedlegges.

Av *ordinasjons*handlinger hadde biskop Lunde tre i 1937: 12. februar i Vaterlandskirken: K. J. S. Andersen (som skulde assistere i Vaterland), — 14. februar i Nykirke, Modum: Arne Bergum (assistent i Modum) og Erling Haugen (stiftskapellan i Haalogaland), — 29. mars i Røyken: Th. Hovda (assistent i Røyken).

Av *kirkevielser* hadde han én, nemlig 26. februar *Ask* kapell i Norderhov.

Om den øvrige virksomhet er der ikke noe notat. Biskopens siste embedshandling foregikk paa hans siste tjenestedag den 31. mars da han i Slottskapellet døpte prins Harald.

Sin avskjedspreken holdt biskop Lunde i Vaar Frelsers kirke paaskedag 1937.

— Efter sin avskjed var Lunde i ustanselig virksomhet som taler baade her i bispedømmet og i andre stifter, saaledes i 6 uker om sommeren i Haalogaland.

2nen periode.

Domprost *Hygen* har i ledigheten som biskopens vikar utført tre ordinasjonshandlinger, alle i Vaar Frelsers kirke, nemlig 14. mai (6 kandidater), 27. august (7 ordinander) og 1. september (1 ordinand). Dess-

uten har han deltatt i to kirkejubileer (Hole og Nes i Hallingdal), i aarets bispedømmemøte og i de styrer hvor biskopen er medlem.

3dje periode.

Den nye biskop tiltraatte 1. september og holdt tiltredelsespreken den 12. september i Vaar Frelsers kirke. Paa grunn av bispemøtet og andre kirkelige møter blev der ikke anledning til nogen visitaser i høstmaanedene, men de forskjellige strøk av stiftet blev besøkt, Romerike 3 ganger (Hurdal, Ullensaker og Rælingen), Vestfold, Buskerud og Østfold 2 ganger, Ringerike og Hallingdal, hvor der dels var prostimenighetsraadsmøter med gudstjenester og foredrag, dels forskjellige innvielser eller jubileer.

Den 21. november ordinerte jeg i Vaar Frelsers kirke den nye biskop i Haalogaland, dr. Sigurd Normann.

Kvelden før var der presteordinasjon, hvor skolebestyrer cand. theol. Håkon Wergeland og to assistenter til Stavanger bispedømme [se s. 109] blev innviet.

Bispemøtet blev holdt i Oslo bispegaard fra 12. til 30. oktober.

Forøvrig talte jeg ved en rekke leiligheter i Oslo by og omegn, dels i kirker, dels i lærerlag eller foreninger. 7. november hadde jeg festgudstjeneste i Vaar Frelsers kirke ved reformasjonsjubileet. To skolegudstjenester i samme anledning, for katedralskolen i Markus og for Sagene skole i Sagene kirke, var særs gledelige. Ved universitetets reformasjonsfest talte jeg i Aulaen den 3. november.

— Aa forsøke sig paa nogen karakteristikk av menighetsforholdene anser jeg ganske umulig. Jeg maa jo først lære dem aa kjenne.

Den vanlige statistikk er utarbeidet paa grunnlag av prestenes innsendte aarsskjemaer. Den vedlegges.

5. april 1938. *Eivind Berggrav.*

Tillegg: Preste-ordinasjoner i Oslo bispedømme i 1937.

Efter opgave til Norvegia Sacra fra Oslo biskops kontor.

Ordinasjon i Vaterlandskirken i Oslo 12. februar ved biskop Lunde: cand. theol. Knut Johan Sofus Andersen, til aa være hjelpeprest i Vaterland smaakirke i Oslo.

Ordinasjon i Nykirke paa Modum 14. februar ved biskop Lunde: 1. cand. theol. Arne Bergum, til personlig hjelpeprest for residerende kapellan Poulsen paa Modum. 2. cand. theol. Erling Haugen, til stiftskapellan i Haalogaland.

Ordinasjon i Røyken kirke 29. mars ved biskop Lunde: cand. theol. Theodor Hovda, til hjelpeprest hos sogneprest Bredo Lund i Røyken.

Ordinasjon i Vaar Frelser kirke i Oslo 14. mai ved domprost Hygen: 1. cand. theol. Edvin Sigurd Lyshol for aa bistaa sogneprest Mørstad i Nittedal. 2. cand. theol. Halvdan Kippenes til misjonær i Santalistan. 3. cand. theol. Magne Solheim til misjonær i den Norske Israelsmisjon. 4. cand. theol. Øyvind Nitteberg til misjonær i den Norske Israelsmisjon.

5. cand. theol. Ove Kvam til hjelpeprest i Piperviken smaakirke i Oslo 6. cand. theol. Rolf Otto Schmidt Haavie, for aa bistaa presten ved Rikshospitalet og Oslo kretsfengsel.

Ordinasjon i Vaar Frelsers kirke i Oslo 27. august ved domprost Hygen: 1. cand. theol. Ragnvald Enger, til arbeider i Oslo Indremisjon. 2. cand. theol. Peder Anders Dranger til arbeider i Sjømannsmisjonen. 3. cand. theol. Trygve Woxen til arbeider i Sjømannsmisjonen. 4. cand. theol. Christen Hallesby til arbeider i Landsindremisjonen. 5. cand. theol. Kristian Olaf Syvertsen til hjelpeprest i Ringsaker. 6. cand. theol. Jens Sverre Tennfjord til hjelpeprest i Tøyen smaakirke i Oslo. 7. cand. theol. Odd Herrestvedt til hjelpeprest for prost Knardahl i Kraakstad.

Ordinasjon i Vaar Frelsers kirke i Oslo 1. september ved domprost Hygen: cand. theol. Gunnar Eivind Dahl til hjelpeprest hos sognepresten i Tana i Haalogaland bispedømme.

Ordinasjon i Vaar Frelsers kirke i Oslo 20. november ved biskop Berggrav: 1. cand. theol. Håkon Wergeland til ungdomsprest i Oslo (for landsungdommen). 2. cand. theol. Johannes Andersen til personlig hjelpeprest for sognepresten i Petri menighet i Stavanger. 3. cand. theol. Oskar Kvasnes til personlig hjelpeprest for sognepresten i Høyland menighet i Stavanger bispedømme.

Sammendrag av kirkelig statistikk for Oslo bispedømme.
Aaret 1937 sammenlignet med de 4 foregaaende aar.

	1937	1936	1935	1934	1933
Fødte	13 186	12 631	12 572	12 433	12 631
Derav født utenfor ekteskap	734	728	830	820	847
Konfirmerte	16 007	16 271	16 653	15 809	14 829
Ekteviede par	9 168	8 863	7 832	7 267	6 718
Nattverdgjester ialt	137 699	134 222	124 846	114 818	101 791
Jordfestede	9 524	9 000	9 445	8 567	8 603
Innmeldte i Statskirken	277	249	230	217	264
Utmeldte av Statskirken	704	876	1 057	1 292	1 162

Sammendrag av alle dagsregistre i Oslo bispedømme 1937.

Gudstjenester	12 810
Gudstjenester, ekstraordinære	1 094
Messefall	197
Møter ved presten	30 222
Sjelesørgerbesøk	47 838
Anstaltbesøk	4 399
Skolebesøk	757
Fri tekst	71

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld	Fødte	Derav utenfor ekteskap	Døpte	Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmerte	Konfirmerte til alters
1. Vaar Frelsers menighet	8	2	112	119	0	55
2. Trefoldighet »	102	21	96	84	0	20
3. Uranienborg »	980	33	126	119	0	43
4. Frogner »	158	0	187	263	1	120
5. Gamle Aker »	233	4	185	243	0	44
6. Fagerborg »	67	2	132	137	0	44
7. Markus »	3	0	41	47	0	16
8. Grønland »	12	2	83	102	0	11
9. Gamlebyen »	265	16	70	99	2	15
10. Vaalerengen »	22	6	72	118	0	4
11. Jakobs »	9	1	57	88	0	28
12. Paulus »	68	0	75	148	0	18
13. Sagene »	18	2	149	268	0	0
14. Torshov »	37	5	155	418	0	32
15. Petrus »	28	1	166	201	0	22
16. Kampen »	24	4	169	209	0	5
17. Lilleborg »	18	1	71	93	0	0
18. Hauges »	1	1	23	47	0	7
19. Matteus »	3	0	22	40	0	5
20. Garnisons »	0	0	34	84	0	40
21. Vaterland »	10	0	62	82	0	0
22. Tøien »	3	0	92	59	0	0
23. Piperviken »	6	1	37	40	0	0
24 Majorstuen »	1	0	34	59	0	47
25. Diakonissehuet	0	0	2	0	0	0
26. Kroghstøtten sykehus	221	11	9	0	0	0
27. Ullevaal sykehus	2	0	17	0	0	0
28. Fengslet for kvinner og Landsfengslet	0	0	0	0	0	0
29. Kvinneklinikken og Rikshospitalet	2194	207	0	0	0	0
30. Døves menighet	3	0	2	7	0	7
31. Hvaler	48	2	45	79	3	30
32. Idd	62	4	40	76	0	47
33. Halden	122	2	76	232	1	37
34. Berg	25	0	67	61	0	32
35. Skjeberg	61	3	120	160	0	0
36. Borge	102	5	102	175	0	0
37. Østre Fredrikstad	85	6	47	73	0	16
38. Vestre Fredrikstad	289	9	107	146	1	19
39. Kraakerøy	76	2	69	77	7	0
40. Glemmen	105	6	177	237	0	34
41. Aremark	64	1	45	63	0	21
42. Rødenes	32	1	27	42	0	20
43. Trøgstad	56	6	59	71	0	11
44. Askim	104	3	98	136	0	0
45. Eidsberg	148	42	98	153	0	53
46. Rakkestad	129	3	120	136	1	126
47. Varteig	12	1	7	31	0	15
48. Sarpsborg	442	25	167	219	0	41

OSLO BISPEDØMME FOR 1937.

Kirkelig ekteskap	Borgerlig ekteskap	Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester ved møter	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved legmenn	Nattverdgjester ialt	Jordfestede	Inmeldte i kirken	Utmeldte av kirken	Offer
153	81	3561	0	25	0	3586	786	0	8	11725,09
134	70	1201	7	12	0	1220	128	2	14	3438,87
136	60	2215	28	57	0	2300	154	1	9	8675,60
234	103	7060	0	109	0	7169	218	0	21	19835,03
173	56	2304	35	84	0	2423	231	6	20	5812,79
172	52	4809	0	53	0	4862	160	5	21	9260,43
40	27	1858	0	5	0	1863	38	1	1	3703,83
92	28	541	115	104	0	760	144	3	7	1677,14
67	20	1287	0	95	0	1382	91	3	4	2817,28
71	35	372	0	27	0	399	109	3	2	2135,19
70	37	1770	0	163	0	1933	71	3	3	1809,78
158	26	2326	0	57	0	2383	113	3	6	1632,71
128	45	971	0	80	0	1051	161	2	7	1864,65
89	41	492	0	6	0	498	116	1	11	815,58
132	43	432	0	11	0	443	145	12	12	2046,98
137	30	531	21	8	0	560	175	8	17	1560,93
54	18	158	0	1	0	159	60	1	1	45,69
30	8	364	0	9	0	373	40	1	2	525,00
37	9	466	0	18	0	484	40	0	3	754,48
92	0	1155	0	45	0	1200	24	1	0	3759,00
54	18	3481	0	14	0	3495	93	2	4	13000,00
56	5	6269	0	22	0	6291	54	4	2	12183,02
44	8	1449	0	8	0	1457	64	2	3	4590,91
132	6	4573	0	23	0	4596	18	2	3	12531,78
1	0	3869	0	174	0	4043	6	0	0	2979,97
0	0	91	178	33	0	302	142	0	0	92,00
11	0	0	0	201	0	201	38	0	4	0
0	0	5	0	0	0	5	0	0	0	0
1	0	0	0	119	0	119	0	0	0	0
7	0	43	0	2	0	45	6	0	0	200,00
26	1	450	0	12	0	462	35	1	5	832,49
34	6	274	0	31	0	305	50	1	6	949,34
69	3	1379	0	82	0	1461	103	5	12	3905,22
26	5	912	82	46	0	1040	59	4	7	1098,43
71	1	749	165	103	0	1017	79	2	3	2162,24
68	1	390	0	32	0	422	86	2	4	1150,00
39	3	1277	31	13	0	1321	52	5	5	1822,70
53	5	1470	53	76	0	1599	125	2	11	6154,29
32	2	2220	17	26	0	2263	31	2	2	1995,00
138	5	2070	61	63	0	2194	118	6	22	3589,64
22	2	707	0	41	0	748	35	0	0	1255,00
7	1	135	0	4	0	139	33	0	12	549,08
23	3	152	0	6	0	158	37	2	6	1310,79
62	3	359	0	14	0	373	51	0	2	958,62
59	5	1759	73	134	0	1966	74	2	2	4295,51
37	2	956	65	41	0	1062	68	0	3	2611,07
11	0	261	26	21	0	308	10	0	0	397,81
106	4	1404	4	70	0	1478	101	14	3	2911,28

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld	Fødte	Derav utenfor ekteskap	Døpte	Konfirmerte	Undervist, men ikke konfirmerte	Konfirmerte til alters
49. Tune	122	1	123	179	1	0
50. Rolvsøy	28	2	43	60	0	13
51. Onsøy	130	6	155	146	0	6
52. Raade	44	0	40	52	0	11
53. Rygge	38	4	56	48	0	14
54. Moss	236	8	172	275	1	18
55. Vaaler	22	0	44	68	0	57
56. Skiptvet	44	4	40	61	0	0
57. Spydeberg	39	3	41	52	0	6
58. Hobøl	43	0	33	60	1	17
59. Vestby	43	4	53	89	0	47
60. Drøbak	73	2	58	67	0	0
61. Nesodden	22	2	37	69	1	2
62. Oppegaard	30	0	65	99	0	0
63. Aas	28	0	35	69	0	0
64. Kraakstad	58	3	66	93	8	22
65. Enebakk	43	3	39	46	2	0
66. Høland	98	4	96	125	0	0
67. Aurskog	51	2	60	103	0	40
68. Fet	48	4	71	136	0	0
69. Sørum	31	3	41	61	0	20
70. Skedsmo	165	17	175	270	0	66
71. Lillestrøm	98	5	90	138	0	34
72. Nittedal	45	3	61	74	0	24
73. Gjerdrum	10	0	17	17	0	0
74. Ullensaker	60	8	96	146	0	0
75. Nes	162	14	161	226	2	165
76. Eidsvoll	125	9	136	215	0	39
77. Nannestad	49	3	62	76	0	29
78. Hurdal	57	2	47	63	0	51
79. Nordstrand	38	1	195	221	2	51
80. Bekkelaget	8	0	131	122	0	16
81. Østre Aker	532	13	454	474	53	48
82. Vestre Aker	219	2	176	184	0	90
83. Ris	3	0	71	131	0	79
84. Grefsen	28	0	123	134	0	31
85. Ullern	22	0	228	224	1	80
86. Østre Bærum	12	2	268	318	6	112
87. Vestre Bærum	93	3	84	139	0	58
88. Asker	132	1	131	170	19	30
89. Røyken	76	3	42	123	0	62
90. Hurum	87	6	93	145	0	44
91. Lier	96	5	112	204	1	125
92. Bragernes	334	13	158	270	0	0
93. Strømsø	124	2	102	221	0	21
94. Nedre Eiker	67	3	97	143	1	0
95. Fiskum	13	0	18	22	0	16
96. Eiker	86	2	97	204	0	134

OSLO BISPEDØMME FOR 1937.

Kirkelig ekteskap	Borgerlig ekteskap	Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester ved møter	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved legmenn	Nattverdgjester ialt	Jordfestede	Innmeldte i kirken	Utmeldte av kirken	Offer
87	5	1558	41	37	0	1636	72	8	1	1604,05
15	1	1929	15	30	0	1974	34	1	0	3208,54
62	2	1391	123	119	0	1633	85	0	2	2012,08
20	2	229	0	8	0	237	41	0	0	1578,48
38	8	408	0	20	0	428	43	0	10	1242,00
125	22	996	0	27	0	1023	137	2	5	4699,91
15	3	343	0	21	0	364	36	0	3	822,86
15	1	111	0	10	0	121	26	3	0	567,85
18	2	78	0	13	0	91	30	0	1	689,37
24	1	204	0	9	0	213	30	0	2	343,05
28	6	474	81	26	0	581	36	1	1	1532,19
20	4	861	0	40	0	901	40	1	7	2102,33
22	7	184	0	1	0	185	16	1	0	817,75
24	10	592	0	31	0	623	14	0	2	507,06
24	2	495	0	14	0	509	41	1	1	1100,98
39	2	332	0	44	0	376	59	1	0	1426,70
24	1	46	40	12	0	98	22	1	1	698,70
46	1	925	60	61	0	1046	59	0	6	1377,74
41	2	235	42	56	0	333	47	0	5	1752,33
47	6	220	91	19	0	330	50	2	6	514,96
12	3	148	0	11	0	159	20	0	2	477,00
103	20	607	15	46	0	668	102	0	2	1449,21
74	13	489	0	15	0	504	66	4	5	1579,56
21	2	162	0	17	0	179	34	0	3	401,80
7	0	225	0	9	0	234	17	0	1	845,26
44	3	316	54	50	0	420	75	1	9	2148,86
58	1	642	0	110	0	752	98	2	15	2011,74
74	7	488	14	20	0	522	88	1	9	2262,91
32	3	368	10	22	0	400	44	1	4	1489,22
28	0	242	0	51	0	293	31	0	0	636,04
75	37	1845	0	39	0	1884	58	6	15	4069,61
53	07	1058	20	38	0	1116	50	3	4	1670,00
151	140	1776	0	110	0	1886	166	14	22	5424,59
72	38	1798	0	5	0	1803	105	0	15	3603,48
52	12	1780	0	8	0	1788	9	2	6	5445,93
48	25	819	0	8	0	827	60	4	6	511,13
125	19	4009	42	61	0	4112	64	4	9	7806,44
139	30	1607	0	28	0	1635	80	2	7	3143,56
56	3	630	0	83	0	713	67	1	1	1310,70
64	16	810	44	25	0	879	59	1	9	1423,41
46	6	132	18	22	0	172	55	5	6	799,90
36	4	209	8	7	10	234	57	2	5	703,95
83	3	338	0	32	0	370	94	3	6	1126,59
189	17	2690	0	122	0	2812	214	7	13	7033,97
142	11	758	0	39	0	797	127	3	13	3798,89
75	5	33	75	8	0	116	59	4	11	542,01
13	2	202	0	0	0	202	12	0	0	758,65
87	1	536	0	66	0	602	90	4	8	896,13

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld	Fødte	Derav utenfor ekteskap	Døpte	Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmerte	Konfirmerte til alters
97. Modum	105	6	125	240	0	69
98. Sigdal	90	2	95	125	0	120
99. Hole	51	2	50	78	0	71
100. Norderhov	150	5	147	256	0	37
101. Hønefoss	40	2	60	50	0	28
102. Aadal	44	7	51	73	0	0
103. Nes	44	1	46	68	0	68
104. Gol	61	1	60	80	0	80
105. Aal	61	1	60	82	0	0
106. Hol	29	1	28	61	0	60
107. Nore	66	4	63	69	0	66
108. Rollag	20	1	19	24	0	24
109. Flesberg	16	0	19	44	0	44
110. Kongsberg	77	5	75	166	0	40
111. Sandsvær	47	2	50	99	0	62
112. Skoger	98	7	121	133	0	44
113. Strømm	32	0	31	33	0	3
114. Sande	64	3	63	56	0	10
115. Hof	25	1	28	55	0	45
116. Botne	29	0	38	49	0	0
117. Holmestrand	43	1	31	47	0	20
118. Vaale	23	1	29	49	0	37
119. Borre	36	2	44	82	1	28
120. Horten	141	4	126	179	0	44
121. Ramnes	38	4	40	65	0	63
122. Andebu	46	1	49	58	0	24
123. Sem	68	4	173	198	0	83
124. Tønsberg	131	14	133	203	2	44
125. Stokke	46	0	69	99	1	46
126. Nøtterøy	157	3	137	198	0	15
127. Tjøme	6	0	26	60	0	8
128. Sandar	308	9	273	267	0	149
129. Sandefjord	158	5	87	110	0	24
130. Tjølling	63	2	48	76	2	0
131. Hedrum	94	3	92	131	2	32
132. Lardal	35	2	37	69	0	39
133. Larvik	97	1	86	200	0	33
134. Brunlanes	62	4	63	78	0	0
135. Stavern	15	0	18	24	0	20
	13186	724	11334	16007	123	4343

OSLO BISPEDØMME FOR 1937.

Kirkelig ekteskap	Borgerlig ekteskap	Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester ved møter	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved legmenn	Nattverdgjester ialt	Jordfestede	Innmeldte i kirken	Utmeldte av kirken	Offer
88	1	317	0	31	0	348	95	0	15	1200,00
28	0	482	0	59	0	541	68	1	4	2143,71
30	0	332	0	3	0	335	34	0	0	452,03
99	4	547	20	78	0	645	105	7	5	1124,44
34	0	302	0	27	0	329	38	1	2	1128,62
20	1	364	0	16	0	380	34	1	2	376,86
20	2	499	0	31	0	530	51	1	0	953,73
25	0	857	0	74	0	931	43	0	0	1275,87
20	0	943	18	79	0	1040	33	0	1	2699,39
22	0	788	0	65	0	853	26	0	0	1188,70
13	0	323	0	8	4	335	26	1	4	550,00
4	0	188	0	20	0	208	15	0	1	407,66
9	0	303	11	24	0	338	16	0	0	790,21
72	3	501	0	1	0	502	71	0	4	2820,80
39	1	167	0	24	0	191	58	3	3	916,72
58	5	466	81	86	0	633	47	7	10	1905,64
18	1	140	0	15	0	155	35	1	2	1424,79
36	2	248	0	23	0	271	38	2	6	1350,09
16	2	124	0	5	0	129	23	0	0	454,03
17	1	337	0	41	0	378	16	1	2	996,12
19	1	183	0	13	0	196	22	0	3	779,38
10	0	233	6	3	0	242	17	0	2	974,76
28	2	160	20	20	0	200	41	1	4	1440,00
87	6	780	172	42	0	994	102	7	7	3529,85
21	1	230	0	14	0	244	27	0	1	1463,03
19	0	227	0	12	0	239	36	0	0	1664,97
73	13	895	0	75	0	970	85	2	8	2190,33
106	11	2075	0	229	0	2304	136	10	8	3646,80
37	0	538	0	61	0	599	57	0	4	2309,64
72	3	973	0	66	0	1039	93	1	9	3058,78
24	4	311	0	32	0	343	42	0	1	1946,30
145	16	2658	0	142	0	2800	146	9	6	4092,42
45	10	1511	0	98	0	1609	80	4	3	2229,70
38	0	438	0	29	0	467	38	2	2	1732,49
46	3	311	27	70	0	408	46	0	3	2956,53
17	0	153	0	2	0	155	13	0	4	351,78
84	5	2099	0	36	0	2135	118	5	18	3764,42
45	2	633	104	29	75	841	47	0	11	1121,57
8	1	136	0	7	0	143	15	0	0	958,01
7673	1495	129677	2213	5720	89	137699	9524	277	704	323761,88

II. HAMAR BISPEDØMME 1937.

Bispedømmets presteskap. — Avskjed. Følgende 2 prester har i 1937 faatt avskjed ved naadd aldersgrense: Einar Hjalmar Sofus Zarbell, sogneprest i Sør-Odal og prost i Vinger og Odal prosti. Albert Marinius Lund, sogneprest i Nes paa Hedmark og prost i Hedmark prosti.

Utnevnelser. 1 prest er utnevnt til annet embede innen bispedømmet: sogneprest i Dovre Richard Sverre Kreutz, utnevnt til sogneprest i Sør-Odal.

2 prester er utnevnt til embede utenfor bispedømmet: sogneprest i Lesja Jens Holst Bie Bjønness-Jacobsen, utnevnt til sogneprest i Hvaler i Oslo bispedømme. Sogneprest i Faaberg Børge Børresen Børge-Ask, utnevnt til sogneprest i Nordstrand i Oslo bispedømme.

1 prest fra et annet bispedømme er utnevnt til embede i bispedømmet: sogneprest i Siljan i Agder bispedømme Georg Christian Falck-Hansen er utnevnt til sogneprest i Grue.

Ledige embeder. Sollia sogneprestembede og Kongsvinger kateketembede staar fremdeles ubesatt med midlertidig bestyrelse i paavente av omordning av den geistlige betjening. I Sollia er der nu endelig utsikt til at en ordning kan bli gjennemført og embedet besatt.

Vardal sognekall staar ogsaa fremdeles ubesatt, idet der arbeides med en nyordning hvorved Gjøvik utskilles som eget sognekall, mens der i Vardal ansettes en hjelpeprest ved siden av sognepresten.

Forøvrig staar følgende sognekall ved aarsskiftet ubesatt: Nes paa Hedmark, Lesja, Dovre, og Faaberg. Av disse er Nes kunngjort ledig, mens Lesja, Dovre og Faaberg venter paa aa bli kunngjort ledige.

To prostier bestyres ved konstitusjon: Vinger og Odal, og Hedmark. Som prost i Nord-Gudbrandsdal er i aarets løp utnevnt sogneprest E. Birkelund, Vaagaa.

Midlertidige prestestillinger. I 1937 er der oprettet 3 nye midlertidige prestestillinger: hjelpepreststilling i Ringebu, hvori er ansatt cand. theol. Torbjørn Holm, som tillike er lærer ved Fylkesskolen i Ringebu. — Ungdomspreststilling i Aamot, hvori er ansatt cand. theol. Frithjof Stubbraaten. — Hjelpepreststilling i Aasnes, hvori er ansatt cand. theol. Arvid Foss.

I hjelpepreststillingen i Ringsaker er ansatt cand. theol. Kristian Syvertsen, istedenfor pastor Sigmund Lystrup som er blitt reisesekretær i Søndagsskoleforbundet. — Som personlig hjelpeprest hos prost Hveem i Sør-Aurdal er ansatt cand. theol. Per Juvkam. — Som personlig hjelpeprest hos prost Aandstad i Hof i Solør er ansatt cand. theol. Trygve Aandstad.

I 1937 har der været prostikapellaner i 3 prostier: Valdres, Sør-Gudbrandsdal og Nord-Gudbrandsdal.

Den av bispedømmeraadet ansatte reiseprest for ungdommen pastor Arthur Aas gikk i aarets løp over i Ungdomsforbundets tjeneste. I hans sted er ansatt cand. theol. Olav Nome.

Til aa bestyre ledige embeder har følgende ordinerte prester været

anvendt: Per Sætre, Carsten Baekken, Sigurd Heimer, Sverre Hov, Ole Jørgen Modvar, Knut Hol.

Antall prester, prestegjeld, sogn. Det samlede antall presteembeder er 72. Herav er 62 sogneprestembeder, 6 residerende kapellanier, 1 kallskapellani, 1 kateketstilling, 2 stiftskapellanembeder. — Av midlertidige hjelpeprester og personlige hjelpeprester er der tilsammen 11. Prostikapellaner 3, reiseprest 1. — Det samlede antall prester i bispedømmet er saaledes 87. — Der er 62 prestegjeld og 115 sogn.

Ordinasjoner. Jeg har i 1937 ved 3 ordinasjonshandlinger ordinert 6 prester: 2. mai ordinertes i Ringebu kirke cand. theol. Torbjørn Holm som hjelpeprest i Ringebu. — 6. oktober ordinertes i Hamar kirke cand. theol. Olav Nome til reiseprest for ungdommen i Hamar bispedømme, cand. theol. Frithjof Stubbraaten til ungdomsprest i Aamot, cand. theol. Per Juvkam til personlig hjelpeprest hos prost Hveem i Sør-Aurdal. — 10. desember ordinertes i Hamar kirke cand. theol. Arvid Foss til hjelpeprest i Aasnes og cand. theol. Trygve Aandstad til personlig hjelpeprest hos prost Aandstad i Hof.

Som vikar for Nidaros biskop i dennes sykdomsforfall ordinerte jeg 26. november i Nidarosdomen klokker cand. theol. Leiv Fosse til hjelpeprest i Lademoen menighet i Trondheim og cand. theol. Bjarne Odd Weider til aa virke i Trøndelag krets av det Norske Misjonsselskap.

Kirkene. Kirkeinnvielser. 1. september innviet jeg Sømaadal kapell i Engerdal prestegjeld. Denne avstengte grend med 108 menighetslemmer har med rørende offervilje reist sin kirke ved frivillige bidrag. Kirkeinnvielsen var en stor begivenhet og hadde samlet folk fra hele prestegjeldet. Ved innvielsen deltok de to tidligere sogneprester i Engerdal, residerende kapellan i Grønland i Oslo Ole Puntervold og sogneprest i Biri Sigvald Krohn. — 12. september innviet jeg det nyopførte gravkapell ved Sør-Fron kirke til gudstjenstlig bruk. Det skal brukes som vinterkirke for prestegjeldet, da hovedkirken er for kold til aa brukes om vinteren. Kapellet er reist helt ved frivillige bidrag.

Der er nu 166 kirker og kapeller i bispedømmet, 83 i Hedmark fylke og 83 i Opland fylke. Dessuten er der 8 bedehuskapeller eller andre lokaler innviet til gudstjenstlig bruk.

Heidal kirke i Sel prestegjeld og Dombaas kapell i Dovre blev heller ikke i 1937 ferdige til innvielse. — I det forløpne aar er paabegynt opførelsen av Raufoss kirke i Vestre Toten og kapellet ved Sanderud sinnssykehus i Stange. — Det paabegynte arbeide med opførelsen av Østby kapell i Trysil har maattet utsettes av mangel paa midler. — I Mesna sogn i Faaberg besluttet herredsstyret aa opføre sognekirke efter de foreliggende planer. Men saken er tilbakesendt til ny behandling. — Forøvrig er der paa flere steder i bispedømmet planer om aa faa bygget nye kapeller.

Interessen for aa restaurere og utsmykke de eldre kirker er fremdeles levende. Saadanne arbeider er i aarets løp avsluttet i Romedal, Elverum, Grue, Bagn, Nord-Aurdal, og paagaar i Sollia, Garmo, Jevnaker, Østre Gausdal, Skjaak, og Biri. Særlig maa restaureringen av Elverum, Bagn og Nord-Aurdal kirker fremheves som sjelden vellykkede.

Salmebok og liturgi. Landstads reviderte salmebok er nu innført i nesten alle menigheter, nemlig i 105 av 115 sogn. Gamle Landstad er beholdt i 4 sogn, nemlig Nordsinni og Torpa i Nordre Land, Hegge i Øystre Slidre, Lomen i Vestre Slidre. Nynorsk salmebok er innført i 6 sogn, nemlig Lom og Garmo, Volbu og Rogne i Øystre Slidre, Vestre Slidre og Røn.

Nynorsk liturgi er innført i 11 sogn, nemlig Skjaak og Nordberg, Lom, Garmo og Bøverdal, Hegge, Volbu og Rogne i Øystre Slidre, Vestre Slidre, Røn og Lomen.

I Østre Gausdal hovedsogn samt i Vestre Gausdal og Svatsum brukes nynorsk liturgi ved hverannen gudstjeneste. I Tynset og Tyldal er nynorsk liturgi besluttet brukt ved henholdsvis 4 og 2 gudstjenester aarlig.

Visitaser. I 1937 har jeg holdt 13 visitaser, nemlig i Domprostiet: Vang og Furnes. — Sør-Østerdal prosti: Trysil, Engerdal. — Nord-Østerdal prosti: Tolga. — Nord-Gudbrandsal prosti: Lom. — Sør-Gudbrandsdal prosti: Østre Gausdal, Vestre Gausdal. — Toten prosti: Vestre Toten. — Hadeland og Land prosti: Lunner. — Valdres prosti: Sør-Aurdal, Vestre Slidre, Øystre Slidre. — Jeg henviser til vedlagte visitasberetninger.

Visitasene blev holdt efter reglementet. Prostene har deltatt i alle visitaser. Gudstjeneste er holdt i alle kirker og kapeller. Hvor det har passet, er der holdt aftenmøter i bedehus, og gamlehjem o. l. anstalter er besøkt. Skolebesøk er der dessverre ikke blitt anledning til. Dels har visitasen falt i skoleferien, dels har ikke tiden strukket til.

Barna har imidlertid alle steder været samlet til barnegudstjeneste, eller hvor denne ikke kan samle alle barn, ved de andre gudstjenester. Fremmøtet av barn er overalt bra naar visitasen ikke faller i setertiden, og det er oftest en glede aa samtale med dem. Jeg faar i det hele det inntrykk at skolens kristendomsundervisning er god.

Lærermøtene har ogsaa i det forløpne aar været gode, tildels utmerkede. Jeg faar det inntrykk, at de fleste lærere er glad i kristendomsundervisningen og gjør et godt arbeide.

Menighetens deltagelse i gudstjenestene under visitasen er meget forskjellig. Oftest er den god, tildels utmerket, men det hender ogsaa at den er likefrem daarlig. Her spiller værforhold, onnetider, seterreiser naturligvis inn.

Det inntrykk jeg ved aarets visitaser har faatt av de kirkelige forhold, er omtrent det samme som de foregaaende aar.

Hvad *kirkehusene* angaar, er et av de vanskeligste spørsmaal opvarmningen. Folk er meget fordringsfullere med hensyn til opvarmning enn i tidligere tider. I adskillige kirker er nu innlagt elektrisk opvarmning, enkelte steder centralvarmeanlegg. I Lom eldgamle stavkirke har der aldri været opvarmning. Ved den restaurering som nu er avsluttet, er der innlagt elektrisk varmeanlegg. Men bygden har ikke elektrisk strøm nok, saa anlegget har hittil ikke kunnet benyttes, og gudstjenestene holdes i den koldeste vintertid i lokale utenfor kirken. Der arbeides nu for aa finne en annen løsning av opvarmningsspørsmaalet. — I mange kir-

ker er de gamle ovner meget skjemmende i interiøret. Der gjøres nu adskillig for aa rette paa dette, i sammenheng med den voksende sans for aa forbedre kirkenes utseende.

Orgler eller orgelharmonier finnes nu i alle kirker og kapeller. Den siste kirke uten orgel, hovedkirken i Vang i Valdres, har i 1937 faatt et vakkert orgel. Flere steder er der igang innsamling til nytt orgel.

Jeg har ogsaa dette aar konstatert at omsorgen for kirkegaardene er i gledelig fremgang. Selv hvor naturforholdene er ugunstige — som i fjellbygdene — gjøres der ofte rørende forsøk paa aa holde kirkegaard og graver vakkert.

Kirkesøkningen er de fleste steder ikke stor. Spørsmaalet om kringkasting-gudstjenestenes innflytelse paa kirkesøkningen er vanskelig aa avgjøre. Mange steder faar jeg inntrykk av at man mener radiogudstjenestene gjør kirkesøkningen mindre.

Det blir mer og mer almindelig, at der igangsettes kirkebilruter, et tiltak som sikkert har betydning for kirkesøkningen. Aftengudstjenester viser sig de fleste steder aa samle mange mennesker.

Forøvrig henviser jeg til mine bemerkninger i tilknytning til statistikken.

Biskopens øvrige virksomhet. Jeg har i aarets løp deltatt i kirkejubileer i Nord-Aurdal (200 aar) og Romedal (50 aar). Begge steder prekte jeg ved jubileumsgudstjenesten. Disse jubileer har ikke ringe betydning for kirkebevisstheten. De vekker kjærligheten til kirken og samler om kirken.

Jeg har deltatt i prostimøter for menighetsraadene i Toten, Nord-Gudbrandsdal, Sør-Gudbrandsdal, Hadeland og Land, Hedmark. I almindelighet har jeg holdt foredrag eller preken. — I mai ledet jeg bispedømmemøtet paa Lillehammer, hvor jeg ogsaa holdt foredrag og prekte til høimesse. — Forøvrig har jeg oftere talt ved møter i Hamar og omegn og har gjentagende ganger holdt gudstjenester i Hamar — saaledes ved reformasjonsjubileet 7. november.

I høst deltok jeg i Oslo i bispemøtet og i det frivillige kirkemøte, hvorunder jeg forrettet høimesse i Fagerborg kirke.

Statistikk. Jeg henviser til medfølgende utførlige statistiske skjema, hvorav jeg skal gi følgende *sammendrag.* (Til sammenligning anføres tallene fra 1936).

	1936.	1937.	Forandr.	(Forr. aar).
Gudstjenester, ordinære	4665	4156	÷ 18	(+ 49)
„ , ekstraordinære ..		491		
Messefall	165	131	÷ 34	(÷ 2)
Møter ved prestene	6956	7282	+ 326	(+ 11)
Sjelesørgerbesøk	10160	10188	+ 28	(+ 294)
Anstaltbesøk (andakter)	1481	1470	÷ 11	(+ 29)
Skolebesøk	340	346	+ 6	(0)
Fri tekst	48	56	+ 8	(÷ 2)
Fødte	4721	4628	÷ 93	(+ 74)
Derav utenfor ekteskap	363	385	+ 22	(÷ 35)

	1936.	1937.	Forandr.	(Forr. aar.)
Døpte	4441	4426	÷ 15	(+ 20)
Konfirmanter	6746	6607	÷ 139	(÷ 140)
„ undervist, ikke konfirmert	20	28	+ 8	(+ 1)
„ til alters	5062	5101	+ 39	(÷ 622)
Ekteskap kirkelig	1912	2099	+ 187	(+ 120)
Ekteskap borgerlig	66	69	+ 3	(+ 19)
Nattverdgjester ialt	26028	27305	+1277	(+1200)
Derav i kirken	22445	23287	+ 842	(+1007)
„ ved møter utenfor kirken	1983	1903	÷ 80	(+ 490)
„ ved sognebud	1600	2115	+ 515	(÷ 297)
„ ved godkjente legmenn	0	0		
Jordfestede	2893	3003	+ 110	(+ 7)
Innmeldte i kirken	52	60	+ 8	(+ 15)
Utmeldte av kirken	286	162	÷ 124	(+ 19)
Offer og kollekt i kirken	55527,62	60416,25	+4888,63	(+2809,82)

Denne statistikk viser flere gledelige trekk.

Prestenes arbeide viser fremdeles øket aktivitet. Antallet av møter er steget med 326. De sjelesørgeriske besøk, som forrige aar steg med 294, er ytterligere steget med 28.

Særlig betydningsfullt er det at de foregaaende aars stigning i nattverdgjestenes tall fremdeles fortsetter. Stigningen var i 1935: 564, i 1936: 1200, i 1937: 1277. Konfirmanter til alters, som forrige aar gikk betydelig ned i antall, viser atter stigning (39). Likesaa sognebud, som er steget med 515.

Tallene for innmeldte i kirken viser i de siste aar stigning, men tallene er smaa, i de 3 siste aar 4, 15, 8.

Tallene for utmeldte av kirken gaar mer op og ned, i de 3 siste aar: ÷ 64, + 19, ÷ 124. I siste aar var der altsaa en ganske betydelig nedgang, fra 286 til 162. Nedgangen faller særlig paa Hedmark fylke (fra + 60 til ÷ 88).

Med hensyn til offer og kollekt i kirkene har der i de siste aar været en ganske betydelig stigning. Det samlede beløp var i 1933 kr. 39 526, i 1937 kr. 60 416, altsaa i løpet av 5 aar en sitgning paa kr. 20 890 eller mer enn 50 %. I 1937 er stigningen kr. 4888,63. — Dette henger vel sammen med de bedrede økonomiske forhold paa landsbygden. Men man tør visst ogsaa se det som et meget gledelig bevis paa økende offervilje overfor kirkelige formaal.

De bedrede tider gir sig ogsaa tilkjenne i antallet av ekteskaper, som er steget med 190. Tross denne sterke økning er de borgerlige ekteskaper bare steget med 3.

Fødslenes antall, som forrige aar viste stigning, er igjen sunket (med 93). Allikevel er antallet av barn født utenfor ekteskap steget med 22.

Alt i alt maa det sies at statistikken viser at den fremgang som har været i de senere aar, fortsetter jevnt. Aarsakene hertil ligger sikkert i den almindelige situasjon i denne tid, og i det arbeide som gjøres for

aa vekke til større menighetsbevissthet og kirkelig aktivitet. Tidens aandelige bevegelser har heller ikke dette aar gitt sig sterkere utslag i dette bispedømme. Men man har fremdeles rett til aa tale om en større aapenhet for Guds ord. Der er flere søkende mennesker, større tilslutning og aktivitet, i det hele en mere positiv innstilling til kirke og kristendom. Og de kristendomsfiendtlige retninger er mindre merkbare.

Arbeidet for aa øke menighetsbevisstheten og aktivisere kirken tør fremdeles sies aa være i fremgang. Det synes mer og mer aa lykkes aa faa *menighetsraadene* ut av deres passivitet og isolasjon. *Bispedømmeraadets* virksomhet har ogsaa i dette aar særlig siktet paa dette. Av betydning i denne henseende var sikkert det frivillige *bispedømmemøte* som blev holdt paa Lillehammer i mai maaned. Møtet hadde faatt en større tilslutning enn nogen gang før, og var baaret av en sterk aand. *Fellesmøter* av menighetsraadene i et prosti har i det forløpne aar været holdt i alle prostier i Opland fylke og delvis i Hedmark fylke. Disse møter har hatt en meget stor betydning, og jeg har det haap at det snart skal lykkes aa faa dannet sammenslutninger av menighetsraadene med aarlige fellesmøter ogsaa i de prostier hvor det ennu ikke er gjort. Prostiene viser sig mer og mer aa være enheter som fortrinlig egner sig til aa organiseres til praktisk kirkelig samarbeide.

Et gledelig tegn er det ogsaa at bispedømmeraadets virksomhet for hele bispedømmet ved *reisepresten for ungdommen* i det forløpne aar har faatt betydelig større økonomisk støtte fra menighetene. Det ser nu ut som om det skal lykkes aa holde denne betydningsfulle virksomhet oppe ved frivillige bidrag.

De frivillige kristelige organisasjoner har i det forløpne aar arbeidet som vanlig. Der gjøres et ganske stort arbeide av organisasjonene. Men i store deler av dette bispedømme har de forholdsvis liten inngang.

Alt i alt maa det sies at aaret 1937 har været et jevnt godt aar for det kirkelige liv og arbeide i bispedømmet. Men der er megen aandelig likegyldighet og sløvhet, og kristenlivet er som helhet ikke sterkt. Der er altfor lite av aktiv, bekjennende, samfundsmessig kristendom. Som paavist er der dog paa flere omraader en gledelig fremgang som gir haap for fremtiden.

28. februar 1938. *H. Hille.*

AGDER BISPEDØMME 1937.

I bispedømmets geistlige betjening er inntraadt følgende forandringer: Bamble prosti: Sogneprest til Skaatøy og prost Lars Bakke Asbjørnsen er utnevnt til sogneprest til Nesodden, Oslo bispedømme. Sogneprest til Langesund Hjalmar Simonsen er utnevnt til stiftskapellan i Oslo bispedømme. Ordinert prest Rolf Godwin Knudsen er utnevnt til sogneprest til Langesund. Hjelpeprest i Flekkefjord Karl Johan Grønhaug er utnevnt til sogneprest til Skaatøy. Prosteembedet bestyres under ledigheten av sogneprest til Drangedal Aasulv Lande. — Skien

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Sognekall	Gudstjenester	Messefall	Møter ved presten	Antall ganger legmenn prekt ved ordinære gudstjenester	Sykebesøk (inklusive sognebud)	Anstaltbesøk	Skolebesøk	Antall ganger brukt fri tekst	Fødte	Derav utenfor ekteskap	Døpte
Domkirken	157	0	527	1	1164	282	0	0	387	11	320
Bamble	64	2	161	1	85	5	3	0	57	0	48
Langesund	65	1	48	3	80	8	1	1	20	0	28
Skaatøy	59	3	103	3	99	16	5	0	26	1	30
Kragerø	70	1	158	3	160	40	0	0	31	3	49
Sannidal	58	2	110	3	61	6	3	0	32	0	32
Drangedal	92	0	189	2	194	12	3	0	61	5	63
Eidanger	61	1	117	1	121	4	1	0	83	1	58
Brevik	59	3	136	4	81	25	0	0	50	0	32
Porsgrunn	71	4	113	4	373	37	1	0	182	4	92
» kallskap	65	5	66	1	416	63	0	0			
Gjerpen	59	2	92	0	271	8	8	0	31	1	102
	65	2	106	2	222	0	6				
Skien	195	1	476	8	1114	93	4	1	278	8	178
Siljan	56	3	130	0	103	0	10	0	17	0	24
Solum	125	8	259	2	481	117	0	0	118	10	85
Holla	65	2	101	4	255	8	1	0	49	0	60
Lunde	65	4	85	4	81	0	6	3	26	0	28
Bø	63	1	81	11	126	6	6	0	51	3	45
Sauherad	63	0	61	0	58	10	14	0	63	4	50
Heddal	65	2	37	8	171	7	8	0	46	4	40
Notodden	74	1	138	4	173	78	0	0	64	2	86
Tinn	135	3	151	1	122	87	1	0	75	3	88
Gransherad	73	1	89	1	173	0	6	0	20	1	29
Hjartdal	56	6	100	0	114	0	1	0	29	5	25
Seljord	70	3	151	5	144	5	2	3	42	1	43
Kviteseid	76	0	101	0	82	24	3	1	41	1	33
Laardal	58	6	76	4	91	10	6	0	26	0	16
Rauland	63	2	80	2	32	0	0	3	19	0	17
Vinje	69	6	105	1	75	0	3	0	31	1	39
Mo	64	0	116	0	175	6	20	0	28	3	11
Fyresdal	58	1	58	5	41	2	3	1	21	2	29
Nissedal	59	3	42	5	68	0	5	2	18	1	20
Aamli	65	4	110	3	76	0	7	0	32	1	20
Gjerstad	61	3	98	2	20	4	10	1	44	1	46
Søndeled	64	1	73	2	53	17	19	1	27	2	25
Risør	74	3	159	2	142	67	2	3	31	1	25
Dyvaag	64	2	79	0	103	7	4	0	24	0	47
Tvedestrand	65	1	43	2	63	68	9	4	9	0	19
Holt	57	3	118	5	186	12	4	0	48	2	42
Østre Moland	61	4	123	2	145	7	10	0	40	0	40
Tromøy	80	2	103	4	74	0	11	0	17	2	31
Trefoldighet, Arendal	76	1	276	4	525	120	1	0	205	10	61
Barbu, Arendal	73	0	116	5	104	31	1	1	45	2	67
Hisøy	62	2	116	5	78	7	6	0	11	0	11
Øyestad	74	4	47	4	23	4	6	0	64	3	67
Froland	65	5	99	4	174	7	12	0	54	3	45
Herefoss	57	3	89	2	72	0	13	3	24	2	22
Fjære	63	0	152	1	229	24	2	0	59	1	63

AGDER BISPEDØMME FOR 1937.

Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmerte	Konfirmanter til alters (o: ikke spesiell konfirmantaltergang)	Ekteskap ved kirkelig vigsel	Ekteskap ved borgerlig ekteskapsstiftelse	Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester ved møter utenfor kirken	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved godkjente legmenn	Nattverdgjester ialt	Jordfestede	Innmeldte i Statskirken	Utmeldte av Statskirken	Innkommet ved offer og kollekter i kirken
30	3	0	149	22	4495	0	273	0	4768	196	8	24	12904,04
92	2	3	38	0	340	309	32	0	681	60	2	2	1430,00
39	0	0	9	4	221	12	1	0	234	10	0	1	987,82
54	0	0	30	0	255	106	6	0	367	35	3	5	318,89
58	1	0	34	0	636	0	26	0	662	42	2	5	1384,42
34	0	1	21	0	58	107	7	0	172	23	0	0	514,40
91	0	15	31	2	530	322	17	0	869	28	4	17	1472,53
121	0	0	47	4	625	6	18	0	649	55	5	7	1418,30
36	0	0	11	1	301	0	63	0	364	21	0	6	2029,02
193	0	25	73	5	1030	0	69	0	1099	94	4	1	3919,23
120	0	0	87	2	723	0	44	0	767	91	3	10	1906,01
246	0	14	125	10	2366	0	81	0	2447	156	13	15	6426,30
35	0	4	11	0	131	0	0	0	131	7	0	1	233,41
145	0	0	58	5	349	48	14	0	411	75	0	11	858,25
93	0	30	32	1	739	0	27	0	766	43	0	0	1820,63
53	1	0	15	0	634	0	25	0	659	33	0	2	760,68
61	3	6	26	3	546	0	28	0	574	33	2	2	1200,29
75	1	53	20	0	219	25	28	0	272	43	0	1	1059,98
69	0	64	22	0	430	5	39	0	474	27	1	2	1080,34
126	0	76	47	1	1332	0	73	0	1405	32	6	3	3100.00
190	0	50	45	1	358	0	36	0	394	63	4	4	604,61
28	0	28	14	0	217	10	42	0	269	21	0	0	227,53
28	0	21	8	0	332	0	13	0	345	27	1	2	523,29
67	6	48	14	0	719	25	71	0	815	31	0	11	839,93
51	0	0	17	1	461	6	28	0	495	30	3	5	747,59
20	0	2	10	1	64	13	4	0	81	15	1	9	234,50
21	2	18	13	0	302	21	16	0	339	24	0	0	810,94
26	0	24	9	2	146	36	30	0	212	19	0	2	420,92
25	0	0	11	0	150	0	10	0	160	14	3	4	2327,58
35	0	0	7	0	161	73	20	0	254	20	0	2	446,45
37	0	0	11	1	257	19	12	0	288	18	0	1	265 02
47	0	0	7	1	338	8	23	0	369	27	0	6	979,99
45	0	0	30	1	597	0	9	0	606	28	1	10	808 85
53	0	0	17	2	230	154	16	0	400	29	1	0	964,60
39	0	0	13	2	891	0	1	0	892	32	1	5	1503 81
59	0	0	15	2	568	170	17	0	755	48	3	1	2402,69
20	0	0	9	0	112	0	17	0	129	16	0	1	318,00
64	0	0	11	2	224	307	26	0	557	39	5	0	375,00
69	0	0	27	0	269	0	15	0	284	20	6	6	1461,14
52	0	0	12	0	621	0	14	0	635	29	0	3	1268 79
96	0	9	54	11	1744	0	48	0	1792	58	9	4	6341,61
67	0	4	32	4	1567	0	4	0	1571	32	1	2	2400.00
38	0	2	10	2	258	0	20	0	278	21	1	3	1374,71
82	0	0	30	0	387	26	5	0	418	38	0	0	1874 00
42	0	18	22	0	411	51	13	0	475	23	0	0	782,03
38	0	0	12	0	366	129	18	90	603	19	0	0	778 01
79	0	0	24	3	390	104	60	0	554	45	0	13	903,65

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Sognekall	Gudstjenester	Messefall	Møter ved presten	Antall ganger legmenn prekt ved ordinære gudstjenester	Sykebesøk (inklusive sognebud)	Anstaltbesøk	Skolebesøk	Antall ganger brukt fri tekst	Fødte	Derav utenfor ekteskap	Døpte
Grimstad	67	2	140	5	233	37	0	2	20	1	24
Hommedal	62	1	102	0	46	9	0	2	34	0	34
Vestre Moland	76	1	92	1	98	16	7	0	37	0	39
Birkenes	60	3	62	6	114	7	4	0	24	1	24
Høvaag	51	7	133	4	128	0	0	3	19	0	22
Oddernes	81	3	93	1	245	40	4	1	75	0	80
Tveit	60	3	88	3	127	0	4	0	21	0	17
Vennesla	64	7	69	3	117	2	5	1	73	1	81
Evje	55	2	41	1	49	1	4	0	50	0	46
Bygland	87	3	114	4	117	0	12	0	20	0	19
Valle	63	1	86	9	82	0	0	0	36	0	34
Aaseral	55	3	72	2	41	0	3	1	12	0	14
Bjelland	62	3	48	1	40	0	5	1	20	0	23
Holum	73	4	37	5	12	0	9	0	43	0	45
Søgne	68	0	86	5	27	2	14	0	39	0	53
Mandal	108	1	130	7	246	57	3	0	77	0	72
Nord-Audnedal	65	1	104	6	312	0	3	2	21	0	19
Sør-Audnedal	68	3	116	10	117	2	10	0	47	0	38
Lista	156	1	348	1	274	43	8	0	94	1	87
Herad	68	1	103	4	25	0	6	0	18	0	20
Lyngdal	88	1	187	5	151	6	14	0	49	0	55
Hægebostad	62	5	82	4	56	0	6	4	46	2	45
Fjotland	69	3	103	13	55	0	15	0	32	0	34
Kvinesdal	62	3	113	5	128	15	7	0	88	4	77
Flekkefjord	101	0	128	4	169	32	4	0	76	1	72
Bakke	59	2	109	6	29	0	3	0	42	1	36
Sirdal	60	2	48	5	24	0	3	0	20	0	18
Tilsammen	5508	183	9003	260	12135	1603	400	45	3889	117	3559

prosti: Sogneprest til Brevik Gudmund Olaf Haraldseide er utnevnt til sogneprest til Narvik, Haalogaland bispedømme. Sogneprest til Siljan Georg Christian Falck-Hansen er utnevnt til sogneprest til Grue, Hamar bispedømme. Sogneprest til Lierne i Nidaros bispedømme Paulus Holm er utnevnt til sogneprest til Brevik. Hjelpeprest i Nesodden Asbjørn Bakken er utnevnt til sogneprest til Siljan. — Nedre Telemark prosti: Sogneprest til Hyllestad i Bjørgvin bispedømme Johan Hilmar Løken er utnevnt til residerende kapellan til Solum. — Aust-Telemark prosti: Sogneprest til Tinn Anders Emanuel Hedem er utnevnt til prost i prostiet. — Vest-Telemark prosti: Sogneprest til Laardal Thorfinn Solberg er utnevnt til prost i prostiet. Sogneprest til Kviteseid Ingolf Boge er utnevnt til sogneprest til Fjell, Bjørgvin bispedømme. Sogneprest til Fyresdal Josef Andreas Augland er utnevnt til sogneprest til Fjære, Agder bispedømme. — Aust-Nedenes prosti: Sogne-

AGDER BISPEDØMME FOR 1937.

Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmerte	Konfirmanter til alters (o: ikke spesiell konfirmantaltergang)	Ekteskap ved kirkelig vigsel	Ekteskap ved borgerlig ekteskapsstiftelse	Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester ved møter utenfor kirken	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved godkjente legmenn	Nattverdgjester ialt	Jordfestede	Innmeldte i Statskirken	Utmeldte av Statskirken	Innkommet ved offer og kollekter i kirken
46	0	46	11	0	1196	0	58	0	1254	24	0	1	3304,99
41	0	0	15	0	308	15	21	0	334	31	0	0	1957,00
63	0	0	19	0	845	0	67	0	912	47	2	5	1910,64
36	0	2	8	0	1268	71	53	0	1392	17	0	1	1525,86
24	0	0	4	0	531	90	38	0	659	17	0	2	1848,86
87	0	0	81	2	1076	752	78	0	1906	52	1	5	3824,43
28	0	0	4	2	87	71	12	0	170	23	1	2	755,77
109	0	0	37	1	467	30	10	0	507	51	4	2	1556,28
71	0	0	23	1	551	0	24	0	575	42	0	1	1363,57
43	0	0	11	0	623	52	75	5	755	37	0	0	830,00
53	0	43	13	0	704	35	52	0	791	30	0	0	560,50
11	8	0	3	0	97	37	9	0	143	26	0	0	478,49
37	1	5	12	1	378	58	5	0	441	34	0	2	870,99
65	0	0	19	0	324	0	7	0	331	41	0	1	930,53
90	0	35	30	0	751	83	23	0	857	38	0	0	2207,89
123	2	0	39	1	1777	0	88	0	1865	90	0	2	6370,21
45	1	3	8	0	530	0	64	0	594	29	0	0	1240,71
73	1	0	19	0	378	140	54	0	572	54	2	2	1375,76
132	3	0	44	1	1328	130	80	0	1538	80	3	0	5358,14
38	0	2	3	0	134	44	17	0	195	18	0	0	639,21
73	0	0	19	0	817	95	79	0	991	62	0	0	1751,96
42	0	9	17	0	170	97	18	0	285	33	0	0	620,37
15	0	2	5	0	438	25	32	0	495	13	0	0	1321,90
93	0	0	32	0	286	12	26	0	324	63	0	2	2111,66
116	1	1	26	0	465	0	8	0	473	66	4	12	3922,52
46	0	0	20	1	386	0	10	0	396	23	4	2	1200,00
31	0	0	7	0	100	14	6	0	120	13	0	0	353,80
5120	36	663	1899	106	44115	3943	2473	95	50656	2944	114	251	127001,82

prest til Tvedestrand Karl Otto Emil Petersen er utnevnt til sogneprest til Vardø, Haalogaland bispedømme. — Vest-Nedenes prosti: Sogneprest til Fyresdal Josef Andreas Augland er utnevnt til sogneprest til Fjære. Residerende kapellan til Øvre Stjørdal i Nidaros bispedømme Karl Antonius Linder er utnevnt til sogneprest til Grimstad. Sogneprest til Vardø i Haalogaland bispedømme Olav Stange er utnevnt til sogneprest til Hommedal. — Otredal prosti: Sogneprest til Vennesla Einar Edwin er utnevnt til residerende kapellan til Kampen, Oslo bispedømme. — Mandal prosti: Sogneprest til Holum Kristian Nordlid er utnevnt til sogneprest til Nannestad, Oslo bispedømme. Sogneprest til Øre i Nidaros bispedømme Bjarne Mandrup Hammerstrøm er utnevnt til sogneprest til Holum. — Flekkefjord prosti: Hjelpeprest til Flekkefjord Karl Johan Grønhaug er utnevnt til sogneprest til Skaatøy.

Ordinasjoner: Der er holdt ordinasjon 5 ganger, nemlig: 31. januar

i Skien for cand. theol. Trygve Sigvart Nortvedt, tillatt ordinert for aa tjenstgjøre som sekretær for Skien krets av det Norske Misjonsselskap. — 28. april i Bø i Telemark for cand. theol. Arne Momrak, tillatt ordinert for aa tjenstgjøre som prostiprest i Nedre og Aust-Telemark prostier. — 30. april i Majorstuen kirke i Oslo for cand. theol. Thomas Wilhelm Maroni, tillatt ordinert for aa være hjelpeprest i Majorstuen smaakirkemenighet i Oslo. — 16. juni i Vanse for 1. cand. theol. Ole Johan Aamland, tillatt ordinert for aa være hjelpeprest i Lista, og 2. cand. theol. Benjamin Andreas Elle, tillatt ordinert for aa være hjelpeprest i Fjelberg i Bjørgvin bispedømme. — 2. juli i Domkirken for 1. cand. theol. Edgard Clarence Edvardsen, tillatt ordinert for aa tjenstgjøre som sekretær for Sørlandets krets av det Blaa Kors, og 2. cand. theol. A. L. Thorbjørnsen, tillatt ordinert for aa tjenstgjøre som sekretær i Sørlandets krets av det Norske Misjonsselskap.

Visitaser. I aarets løp er holdt visitas i 13 prestegjeld, nemlig: Tveit, Trefoldighets menighet i Arendal, Gjerstad, Øyestad, Søndeled, Herad, Vinje, Gjerpen, Laardal, Lista, Mandal, Fjære, Søgne. Paa grunn av ledighet i sogneprestembedene maatte flere visitaser, der skulde være holdt i 1937, utstaa til neste aar.

Biskopen har videre deltatt i kirkejubileer i Vraadal, Heddal, Iveland, Kvinesdal. Han har holdt 2 møter i bispedømmeraadet, og bispedømmemøte i Mandal, deltatt i bispemøte i Oslo. Likesaa i kirkelig landsmøte i Oslo, i prostimøter, menighetsraadsmøter for prostier, misjons- og indremisjonsmøter, ungdomsmøter, søndagsskolestevner etc. Han innvidde et ungdomslokale ved Grenmar kristelige ungdomsskole, Eidanger. Han holdt dessuten en rekke gudstjenester, stevner og møter rundt om i bispedømmet. Som tidligere var han censor ved praktisk-teologisk embetseksamen ved Menighetsfakultetet. — Der var ingen kirkeinnvielser i 1937 i bispedømmet, men 13. juni nedla biskopen grunnstenen til Notodden nye kirke.

Som jeg tidligere i en aarrekke har kunnet melde, kan ogsaa om 1937 sies, at det har været et meget godt arbeidsaar. Kirkesøkningen, særlig av unge, øker efterhaanden, nattverdsøkningen likesaa. Hvad den siste angaar, er den saakaldte private nattverdnydelse efter de foreliggende uttalelser aa dømme i tilbakegang og omfatter nu ganske smaa kretser. Det er søkningen til kirkens nattverdbord, som tiltar, om enn ikke saa jevnt og sterkt, som det kunde ønskes.

Mindre vekkelser, mest i avsidesliggende strøk, er der meldinger om, men ingen større og mere omfattende. Men praktisk talt over hele bispedømmet spores sterk stigende kristelig interesse og jevn økning av de bekjennende kristnes tall. Der kan spores større frimodighet, arbeidsiver og paagangsmot, særlig blandt de voksende skarer av troende ungdom. Et særpreg i tiden er, at de sosiale skranker ikke lenger er den hindring, man før har merket ved dem.

De kristelige organisasjoner utfolder et stort og fruktbringende arbeide i broderlig samarbeide med prestene. Offerviljen er stor, der er betydelig vekst i gavene til kristelige gjøremaal. Man maa her ikke bare hefte sig ved opgangen i offer og kollekter i kirkene, i 1937 tilsammen kr. 127 000. Der maa hertil legges det mangedobbelte beløp, som inn-

samles paa annen maate. I et sogn, hvor offer og kollekter siste aar utgjorde kr. 3000, blev det ved menighetsmøtet oplyst, at menighetens samlede ydelser for aaret til kristelige formaal var noget over kr. 30 000.

De moralske forhold er jevnt over gode, likesaa edruelighetstilstanden. Der klages dog over at vinsamlagene i byene med den distrubusjon av alkohol, som derfra spredes ut over bygdene, er en fristelse og fare for ubefestet ungdom.

Det er gledelig aa se den store interesse for kirkehusene og deres verdige utsmykning, som legges for dagen. Det vidner om kjærlighet til Guds hus og stigende kultur. Det samme kan sies om stellet med kirkegaardene.

Utmeldelsene av kirken er nu forsvinnende liten og synker aar for aar, og det tross en del agitasjon dels fra dissentere, dels fra kristendomsfiendtlig hold.

Er der enn megen aandelig død, søvn og sløvhet aa kjempe mot, og er enn kristendommens motstandere paagaaende og tidsaanden i flere henseender forgiftet, saa kan vi dog gledes over den kristelige fremgang og den maalbevisste opbygning av kristne menigheter fra bunnen av, som stadig gaar for sig, til gavn for kirke og folk og med haab for fremtiden.

12. mars 1938. *J. Maroni.*

IV. STAVANGER BISPEDØMME.

1. *Prestene og deres virke.* — I aaret 1937 blev 3 kandidater innviet til det geistlige embede, nemlig: cand. theol. Ingvald Georg Osnes, som ved kgl. resolusjon av 27. nov. 1936 var meddelt ordinasjonstillatelse for aa gjøre prestetjeneste i den Norske Israelsmisjon. Han blev ordinert i Stavanger Domkirke ved aftengudstjeneste 13. januar 1937. — Ved kgl. resolusjon av 12. mars 1937 blev ordinasjonstillatelse meddelt de teologiske kandidater Bjarne Risan og Nils Olai Otterøy for aa utsendes som misjonærer i det Norske Misjonsselskaps tjeneste; de blev ordinert i Stavanger Domkirke 9. april 1937.

Cand. theol. Oskar Alfred Kvasnes blev ved kgl. resolusjon av 27. aug. 1937 meddelt ordinasjonstillatelse for aa virke som hjelpeprest i Høyland sognekall; dessuten blev cand. theol. Johannes Andersen ved kgl. resolusjon av 12. november 1937 meddelt ordinasjonstillatelse for aa virke som personlig hjelpeprest hos sogneprest Ristesund i St. Petri menighet i Stavanger; begge blev ordinert 20. november 1937 av Oslo biskop.

Innen bispedømmets geistlighet har følgende forandringer funnet sted: Hjelpeprest i Modum Eigil Lehmann blev ved kgl. resolusjon av 25. juni 1937 utnevnt til sogneprest i Skjold og blev innsatt i sitt embede 3. oktober s. a. av prost S. Hougsnes. Stiftskapellan Ola Sande blev ved kgl. resolusjon av 1. oktober 1937 utnevnt til sogneprest i Ullensvang og forlot Sauda 23. oktober for aa overta dette embede.

Ledige embeder er i aarets løp bestyrt av ordinert prest Leif Kloster.

KIRKELIG STATISTIKK FOR

	Fødte	Derav utenfor ekteskap	Døpte	Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmerte	Konfirmanter til alters	Ekteskap med kirkelig vigsel
Sokndal	79	1	67	64	2	5	20
Lund	41	3	30	54	5	0	14
Helleland	56	1	50	48	0	0	19
Egersund	137	1	98	150	0	0	55
Haa	114	3	124	105	0	0	55
Klepp	70	0	74	88	0	0	34
Time	68	3	64	62	38	5	23
Gjestal	33	0	36	60	1	0	23
Høyland	163	8	138	189	1	18	75
Sandnes	59	0	55	78	0	4	30
Haaland	98	5	96	98	1	10	41
Stavanger, Domkirken	400	12	218	284	0	22	164
— , St. Petri	227	36	172	269	0	11	104
— , St. Johannes	197	10	250	281	1	23	157
Hetland	166	2	198	189	1	7	75
Høgsfjord	38	0	43	49	0	0	14
Strand	80	0	74	85	0	5	28
Finnøy	24	1	24	27	0	0	8
Rennesøy	60	0	57	61	0	3	7
Skudenes	71	2	67	80	0	10	38
Kopervik	156	2	153	164	0	0	44
Avaldsnes	59	0	60	66	0	13	22
Torvastad	51	0	39	35	0	11	13
Haugesund	317	10	265	499	0	26	177
Tysvær	47	0	50	52	1	14	14
Skjold	56	1	58	83	0	36	14
Vikedal	44	2	42	44	0	20	7
Nedstrand	33	0	34	40	2	3	6
Jelsa	37	1	41	40	0	11	4
Hjelmeland	58	2	65	66	0	0	18
Sand	108	2	94	111	0	23	39
Suldal	19	0	16	25	0	25	8
I alt	3166	108	2852	3546	53	305	1350

Ved aarets utgang stod ett embede ubesatt, nemlig stiftskapellanembedet.

Bispedømmets stiftskapellan har i det forløpne aar inntil sin fratredelse hatt sitt virke i Sauda.

Det geistlige tilsyn ved Stavanger sykehus og byens fattiggaard i Hillevaag har som foregaaende aar været utført av de tre hjelpeprester i Stavanger, idet sykehuset er fordelt mellem hjelpeprestene i Domkirkens og st. Petri menigheter, og fattiggaarden er henlagt til St. Johannes hjelpeprest.

STAVANGER BISPEDØMME FOR 1937.

Ekteskap med borgerlig stiftelse	Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester ved møter utenfor kirken	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved godkjente legmenn	Nattverdgjester i alt	Jordfestede	Innmeldte i kirken	Utmeldte av kirken	Innkommet ved offer og kollekt
0	396	65	11	0	472	36	0	11	1755,00
0	294	12	26	0	332	24	0	2	996,38
0	233	6	19	0	258	29	1	3	1134,41
0	664	0	56	0	720	101	14	12	3409,63
0	712	33	35	0	780	51	0	1	4246,73
1	509	0	18	0	527	30	1	2	1415,74
1	695	56	27	0	778	40	2	2	1310,30
3	543	0	37	0	580	21	0	12	2325,34
1	1083	72	66	0	1221	72	1	6	4302,96
2	1433	0	28	0	1461	31	0	2	4521,69
1	528	15	85	0	628	58	0	1	1631,00
18	1770	0	90	0	1860	174	2	25	7013,69
13	1316	0	117	0	1433	175	6	20	5574,14
17	3547	0	259	0	3806	130	12	23	5680,55
7	1349	0	177	0	1526	94	1	4	4301,36
0	230	0	9	0	239	32	0	0	967,62
0	211	31	5	0	247	33	0	0	1030,45
0	112	0	10	0	122	15	0	3	379,58
0	279	0	40	0	319	27	0	9	2307,76
1	494	17	70	0	581	48	0	0	2192,90
1	640	120	286	0	1046	78	0	1	2113,15
1	468	121	28	0	617	38	0	1	1122,59
3	733	80	50	0	863	24	0	0	2091,18
17	4399	13	182	7	4601	410	1	12	5728,14
0	494	49	67	0	610	41	0	1	847,47
0	582	19	42	0	643	46	0	1	1205,43
0	315	0	24	0	339	29	0	1	1000,00
2	59	43	5	0	107	23	0	1	351,61
0	637	0	14	0	651	24	0	0	834,35
0	370	0	9	0	379	49	2	6	1993,00
8	622	6	14	0	642	61	1	11	2389,83
0	87	0	14	0	101	26	0	1	950,23
89	25804	758	1920	7	28489	2060	44	174	77124,21

Hvad prestenes arbeide innen bispedømmet i det hele angaar, viser den innsendte kirkelige årsstatistikk bl. a. at det i aaret 1937 ved prestene er avholdt 2718 ordinære gudstjenester og 5084 religiøse og kirkelige møter. Der var 41 messefall. Ved gudstjenester har legmenn preket 87 ganger. Ved prestene er utført 9087 sykebesøk, 1513 anstaltbesøk og 188 skolebesøk. Fri tekst er benyttet ved 25 gudstjenester.

Sammenlignet med statistikken for 1936 viser aaret 1937 en økning for gudstjenestenes vedkommende paa 90. De religiøse og kirkelige

møter viser en økning paa 208 og peker paa en fortsatt stigende aktivitet fra prestenes side, idet baade aarene 1935 og 1936 viste økning.

Den av bispedømmeraadet iverksatte evangeliske virksomhet ved bispedømmets prester har fortsatt paagaatt, dessuten har pastor Sigvald Vaage virket endel av aaret direkte i raadets tjeneste efter pastor Tor Aanestad, som blev ansatt i det Norske Misjonsselskap.

Baade sykebesøkene og anstaltbesøkene viser en ikke liten økning paa henholdsvis 752 og 289, mens skolebesøkene viser en ubetydelig nedgang. Statistikken viser, at der av prestene utføres et trofast og godt frivillig arbeide i menighetene, og at det forløpne aar har været et godt arbeidsaar i denne henseende. Av medfølgende skjematiske fremstilling fremgår, at antallet av nattverdsøkende fremdeles er i stigende, idet de i 1937 har øket med 832, fra 27 657 i 1936 til 28 489 i 1937.

I 1937 er der inngaatt 1350 ekteskap med kirkelig vigsel, en stigning fra 1936 paa 22, men ogsaa tallet paa borgerlig stiftede ekteskaper viser nogen stigning, nemlig fra 79 i 1936 til 89 i 1937. Det er dog vesentlig „fraskilte" som søker borgerlig ekteskapsstiftelse.

Hvad utmeldelsene angaar, viser 1937 en tilbakegang paa 43, fra 217 i 1936 til 174 i 1937. Innmeldte i 1937 er 44 mot foregaaende aar 47.

Ydelsene i offer og kollekt, som i 1936 utgjorde 71 372,20 kroner mot aaret forut kr. 66 680,87, er i 1937 gaatt yderligere op, idet de for dette aar utgjorde kr. 77 124,21. Hertil kommer saa alt det som ydes utenfor kirkehuset ved basarer og lignende tilstelninger til menighetenes kristelige og sosiale arbeide. Ogsaa overfor ytre og indre misjon vises stor offervilje og skjenkes betydelige beløp.

Antallet av fødte viser fremdeles nogen stigning fra 3035 i 1936 til 3166 i 1937. I forhold til antall utførte jordfestelser har imidlertid fødselsoverskuddet sunket fra 1345 i 1936 til 1106 i 1937.

2. *Biskopens tilsyn.* — Paa grunn av mindre god helbred — bronkit, som tok mig igjen flere ganger — og ogsaa paa grunn av sykdom i prestefamilie og andre hindringer blev der i 1937 bare holdt 3 visitaser: I Kopervik prestegjeld fra 6. til 10. mai, i Hjelmeland fra 27. til 31. mai og i Suldal fra 11. til 13. september. Den siste blev holdt av prosten i Ryfylke. Flere visitaser som var tillyst i november og desember maatte igjen avlyses.

Ved disse visitaser holdtes 10 gudstjenester, barnegudstjenester medregnet, dessuten et opbyggelig møte i et bedehus, som ligger i en tett bebygget grend med lang vei til kirke. Selv preket jeg ved 5 av disse gudstjenester, foruten i nevnte bedehus, prosten ved 3 og sognepresten ved 2. Dessuten holdt jeg som vanlig en opbyggelig avslutningstale, naar jeg ikke hadde prekenen. Der blev holdt 4 menighetsmøter innledet med menighetsforedrag og 3 lærerforedrag. Biskopen holdt 6 av disse foredrag, prosten ett.

Dessuten besøktes et par skoler, likesaa sykehus, gamlehjem og barnehjem, hvor de fantes. Ved besøk i skole og barnehjem taltes der til barnene, paa sykehus og gamlehjem holdtes andakt, og de sengeliggende besøktes.

Forøvrig henvises til vedlagte utskrifter av visitasprotokollen.

I juni maaned ledet jeg bispedømmemøtet for Stavanger bispedømme, holdt i Stavanger, og deltok med preken og foredrag. Ellers deltok jeg i et par kristelige stevner.

Egentlig skulde jeg som den Norske Kirkes utsending overværet et internasjonalt møte i Wien for Israelsmisjonen. Men paa grunn av bronkit maatte reisen opgis i siste øieblikk. Planleggelsen av denne reise som skulde ha funnet sted i juni, var aarsak til at jeg ikke hadde flere visitaser i den beste tid av aaret. Derimot deltok jeg i det kirkelige landsmøte i Oslo i oktober, men efter nogen dagers deltagelse i bispemøtet fikk jeg atter tilbakefall av bronkiten og blev sengeliggende i flere uker, saa jeg maatte søke 3 maaneders sykepermisjon.

3. *Kirker og kirkegaarder.* — De vanlige erklæringer om kirkenes og kirkegaardenes tilstand blev fremlagt.

Kopervik kirke trengte en del utvendig maling, likesaa gravkapellet. Gjerdet rundt Stangeland kirkegaard trengte grundig eftersyn og reparasjon. Innvendig er Kopervik kirke i god stand, da den blev pent oppusset til forrige visitas. Aakra kirke trengte aa males, vinduene og kirkens hoveddør var daarlige og maatte repareres. Den nye del av kirkegaarden maa inngjerdes og vei anlegges. — Ifølge de fremlagte erklæringer om kirkene og kirkegaardene i Hjelmeland og Suldal prestegjeld var de i god og forsvarlig stand.

I 1937 blev der ikke innviet nogen ny kirke. Heller ikke feiret noget kirkejubileum.

4. *Kirkelige og sosiale forhold.* — Om de kirkelige og sosiale forhold har jeg uttalt mig utførlig i tidligere innberetninger, sist i beretningen for 1936. Her er ikke særdeles stor forskjell mellem de forskjellige menigheter. Det kirkelige liv avhenger visstnok for en stor del av menighetens prest. Men der er ogsaa bra, nidkjære prester, som kan staa likesom overfor en stengende mur. De kan møte motstand og mistanke fra enkelte saakalte kristelige kretser, bare fordi de er prester.

Felles for de menigheter som blev visitert i aarets løp, var, at der ikke fantes noget annet kirkesamfund enn Statskirken. Men der er dog hvert aar en og annen som melder sig ut av kirken. I ett prestegjeld hadde der dog ikke været nogen utmeldelse i de 5 aar som var forløpet siden siste visitas. Men bare i ett prestegjeld blev kirkesøkningen betegnet som forholdsvis bra, ellers var den mindre god. Det blev sagt om et distrikt, hvor der for faa aar siden var flere kristelige vekkelser, at søkningen om Guds ord for tiden var nede i en bølgedal. Derimot blev det uttalt som en noksaa almindelig regel, at der er god tilslutning naar prestene holder bibellesninger eller opbyggelser rundt om i menighetene. Det er ogsaa almindelig at der holdes opbyggelse i bedehus eller skolehus ved stedets egne krefter de søndags formiddager der ikke er gudstjeneste i sognets kirke. Som nesten overalt i bispedømmet var der i de visiterte menigheter megen kristelig virksomhet baade ved lokale krefter og ved tilreisende predikanter. Ogsaa i en saa gammelkirkelig preget bygd som Suldal har der i den senere tid været adskillig mere legmannsvirksomhet enn før, vesentlig ved tilreisende talere, men derved er der ogsaa kommet inn noget av en ukirkelig aand som før ikke fantes.

Selv om nattverdsøkningen stort sett var stigende, var den ikke hvad den kunde og burde være. I ett prestegjeld var den i avtagende. Nogen virkelig bedring kan det heller ikke bli, saa lenge der gjennem de frie nattverdforeninger utsaaes mistillit til kirkens nattverd. Ogsaa mot kirkens daapspraksis er der adskillig agitasjon, og daapsdissenterne søker aa trenge sig inn overalt og finner kun alfor lett øre for sine paastander. En følge av, at daapens betydning litet har været fremholdt i forkynnelsen, av hensyn til opinionen i kristelige kretser, som fryktet misbruk av barnedaapen til aandelig sovepute paa grunn av de mange døpte navnkristne.

Interessen for misjonen, baade den indre og den ytre, var som ellers i bispedømmets menigheter stor. Der arbeides for de forskjellige misjonsgrener, dog mest for det Norske Misjonsselskap. Hovedtyngden av arbeidet bæres av de mange kvinneforeninger. Offerviljen er gjennemgaaende stor, og det er ikke faa penger, der aar om annet kommer inn i offer og kollekt i kirkene. Ennu mere ved basarer og fester i bedehusene og andre forsamlingslokaler.

Der blev ogsaa utøvet en del sosial virksomhet gjennem privat fattigpleie, sanitets- og tuberkuloseforeninger. Ennvidere ved totalavholdsforeninger og godtemplarlosjer.

Sedelighets- og edruelighetstilstanden erklærtes aa være dels god, dels i stadig fremgang, dels ikke saa god som den burde være, dog ikke daarlig.

Se forøvrig de vedlagte utskrifter av visitasprotokollen.

Oktober 1938. *J. C. Petersen.*

V. BJØRGVIN BISPEDØME 1937.

I dette 6te aaret eg har faatt føra tilsyn med kyrkje-, forkynnings- og oppsedingsarbeidet her i Bjørgvin bispedøme, er eg komen til endes med den første visitasrunda til alle dei 204 sokner i bispedømet, og har tatt til med den andre runda i nokre soknekall. Eg hat i 1937 halde visitas i 15 soknekall med 35 sokner og med 45 kyrkjor og kapell. Dessutan har eg vitja 4 sokner med tilføre av kyrkjevigslor, og 8-9 sokner med tilføre av stemnor og jubiléum, — dei siste reisor paa privat kostnad, daa Departementet berre gjev løyving til visitas- og kyrkjevigsleferder. Utan kostnad for Statskyrkja var òg reise til Rotterdam i november for aa vigsla den flytta og nyoppbygde sjømannskyrkja i Rotterdam. Men denne reisa tyktest like fullt aa hava havt nasjonalt og kyrkjelegt verd, til aa samla og kveikja vaare landsmenn i utlandet.

Vaare prestar og vaare lærarar og vaare kyrkjelydar har ogso i dette aaret faatt den store naade aa arbeida i *fred og fridom,* — tilhøve som no tar til aa verta heller *sjeldsynte* i verda. Det er daa òg kjært og stort aa sjaa, at Guds miskunn og Guds naadegaavor til vaart folk *ikkje* har vore til *faanyttes,* men har skapt eit rikt og høgreist folkeliv, med mykje av ærlegt strev og mykje av gjævt aandsarbeid. Dei gode frukter av

Guds „gode saad" i vaart folk gjev oss daa òg grunn og rett til aa vona at Gud framleis vil la vaart folk og vaar kyrkja vera liv laga, og at Gud framleis vil „signa det gode saad, til groren ein gong er mogen."

Av *kyrkjevigslor* har eg i 1937 havt heile 5 vigslor, — i alt paa desse 6 aara 14 kyrkjevigslor, medrekna dei tvo kyrkjevigslor i Hamburg 29. november 1936 og i Rotterdam 14. november 1937.

Den 28. januar 1937 vigsla eg Reksteren kapell i Tysnes, assistera av prost B. G. Zachariassen, sokneprest Arnt Lunde, sokneprest Aksel Mjøs og residerende kapellan I. Flesjaa. Dessutan var frammøtt: sokneprest S. J. Nigar, sokneprest S. Aarseth, residerande kapellan Kordt Olsen og misjonsprest M. Haldorsen. Vigsletalen vart halden yver 1. Pet. 2, 21: „Fylg i Kristi fotefar." Kyrkja, som har 250 sitjeplassar, har kosta kr. 38 000. Ho er bygd etter teikning av arkitekt T. Alvsaker, i vanleg langskips-stil, vent maala og pryda, og med fint og høgreist taarn og spir. Der var umlag 500 til stades. Der vart òg halde ettermiddagsmøte med same gode frammøte, og med talar av soknepresta Arnt Lunde, Aksel Mjøs, S. J. Nigar og biskopen.

Fridalen sokneheim, Aarstad, Bergen, vart vigsla av domprosten 6. mai 1937, Helgetorsdag.

Den 23. mai, Trieiningssundagen, vart bedehuset paa Huglarøya, Stord, vigsla til kyrkjebruk. Det er umbygt, med sitjeplassar for umlag 300, med kor og kyrkjetaarn, etter teikning av arkitekt Alvsaker. Vigsletalen vart halden yver Matt. 28, 16-20: „Kristi riksmakt". Assisterande prestar var sokneprest Mjøs og residerande kapellan Kordt Olsen. Det var òg møte um ettermiddagen med talar av rektor Eskeland, ordførar i Stord herad, residerande kapellan Kordt Olsen og fru Fleischer. Umlag 400 var til stades.

Torsdag 23. september vart Austre Vikebygd kyrkja vigsla, med tilhjelp av prost Peter Robertstad og soknepresta Kr. Valkner, Th. Gilje, S. Aarseth, Aksel Mjøs, Ole Lauvaas og residerande kapellan Th. Hovda. Vigsletalen vart halden yver Filipp. 3, 9-10: „Krafta av Kristi oppstoda." Kyrkja er steinkyrkja, bygd etter teikning av arkitekt Alvsaker, kunstnerisk fint pryda med ljose fargar og med vene glassmaaleri i koren, synande Kristus og borna, med framifraa godt orgel og med ljosekroner av smijarn. Kyrkja har kosta kr. 90 000. Ho har 300 sitjeplassar. Der var omlag 800 til stades, med høgtalar for dei som sat ute, so dei òg kunde fylgja med i gudstenesta.

Tysdag 5. oktober vart Frøyset kyrkja i Masfjorden vigsla, med tilhjelp av prost Røed, domprost Haugsøen, soknepresta Thorseth, Geelmuyden og Bergo og residerande kapellan Jakob Brekke. Vigsletalen vart halden yver Salme 22, 27—29: „Løna for Kristi offer." Kyrkja er bygd etter teikning av arkitekt T. Hals Frølich, som ei væn langskipskyrkja, med ein veng til samlingshus for mindre møte og for konfirmantfyrebuing. Kyrkja er halde i ljos trefarge, med vænt maala lister, og pryda med ei fager altartavla, maala av frk. Turid Astrup, med motiv: „Kristus kallar sine første læresveinar." Kyrkja rømer omlag 350 menneskje i baae vengene, og har kosta kr. 20 000. Men folket i Frøyset sokn

har gjeve mykje gratis arbeid og material. Omlag 500 var til stades. Om ettermiddagen var det møte, med talar av domprost Haugsøen, pastor Hodneland og sokneprest Bergo.

Den 14. november, 25. sundag etter Trieining, vigsla eg sjømannskyrkja i Rotterdam, med tilhjelp av prost J. Ekeland, generalsekretær V. Vilhelmsen og sjømannsprestane A. Salvesen, A. Birkeland, Aarvold, Husebye og residerande kapellan N. J. Hanssen. Vigsletalen vart halden yver Matt. 24,35: „Himmel og jord skal forgangast; men mine ord skal aldri forgangast." Kyrkja var ombygd og flytta fraa den tufta ho fekk i 1914, til denne nye tufta i parken, med kostnad av Rotterdam by, som løyvde fl. 32 000 til flyttinga. Kyrkja og lesesalen var fullsette, med omlag 200 norske og hollendarar. Dei hollandske autoritetar, med den sers norskvenlege borgarmeistaren i Rotterdam serleg aa nemna, Dr. P. Droogleever Fortuyn, synte stor vensemd og godhug mot vaart kyrkjearbeid ved dette høve, med fleire festlege samkomer.

Prestevigsler. I 1937 har eg ordinera 8 prestar ved 4 vigsletenester. Den 10. januar, 1. sundag etter Kristi Openberringssundag, prestevigde eg i Domkyrkja i Bergen Odd Martin Handal til reiseprest for Sundagsskulen. Den 29. mars, 2. dag Paaske, vart prestevigd: Knut Johan Gjesdal til ungdomsprest for Bjørgvin krins av kristelege ungdomslag, og Alv Sverre Sørheim til hjelpeprest i Stranda og Ørsta. Den 20. juni, 4. sundag etter Trieining, ordinerte eg Sverre Bøhn Hestad til ungdomsprest for Bergen og Hordaland og Olav Øystese til hjelpeprest i Odda. Den 3. november, under reformasjonsjubileet i Bergen, ordinerte eg John Gunnar Bjørlykke til prostihjelpeprest i Midhordland, Ole Sæverud til personleg hjelpeprest i Fana og Sigurd Andreas Ingvaldstad til reiseprest for det Norske Misjonsselskaps krins i Møre fylke. — Til utgangen av 1937 har eg halde 22 ordinasjonar og ordinert 61 prestar. Desse er alle i prestetenesta heime eller ute i verda. — Talet paa *arbeidslause* teologar, ogso uordinerte, er visst gaatt munarleg ned.

Presteskifte. I det framfarne aaret er sokneprest Olav Steinsland i Kinn avliden den 16. oktober. Sokneprest Steinsland var ein energisk, intelligent og brennhuga prest. Han sleit og arbeidde truge i 9 aar som residerande kapellan i det hardbalne og vidstrekte Kinn soknekall. Han var difor noko helsesliten, daa han den 25. september 1936 vart utnemnd til sokneprest i same soknekall. Han var likevel med paa visitasen i Kinn den 13.-18. juni, og tyktest daa vera kjekk og arbeidsdugande. Men framppaa sumaren vart han atter hardt sjuk, og andast 16. oktober. Fred og signing yver sokneprest Steinslands minne!

Ved aarsskiftet stod ledigt: det kommunale preste-embete i Bergen, styrt av prestane Alfred Lunde og Finn Skaar, Aarstad soknekall, styrt av residerande kapellan Weibust, Selje soknekall, styrt av pastor Sverre Nybø, Sveio soknekall, styrt av pastor Ole Lauvaas, Nykyrkja soknekall, styrt av residerande kapellan G. B. Scheie, Jølster soknekall, styrt av pastor Karl Øygard, Kinn residerande kapellani, styrt av pastor Sverre Riisøen, og det residerande kapellaniet ved Krosskyrkja i Bergen, styrt av pastor Ole B. Jarlund.

Til ny sokneprest i Aarstad vart den 29. januar 1937 utnemnd resi-

derande kapellan Ole Weibust. — Til ny sokneprest i Sveio vart den 2. april utnemnd pastor Ole Emil Lauvaas. — Den 29. januar vart til ny sokneprest ved Nykyrkja utnemnd sokneprest til Fusa, Thor B. Grahl-Nielsen. — Den 19. mars vart stiftskapellan G. Kallhovd utnemnd til sokneprest til Jølster. — Sokneprest T. Lavik i Hosanger, som den 9. oktober 1936 vart utnemnd til sokneprest i Varteig, Austfold, reiste fraa Hosanger 30. april. Til ny sokneprest i Hosanger vart den 25. juni 1937 utnemnd pastor Carl Erik Holm. — Til ny residerande kapellan i Kinn vart den 25. juni utnemnd pastor Sverre Myklebust. — Ullensvang soknekall vart ledigt, med di prost Bernt Teodor Anker fekk avskil, grunna aldersgrensa, fraa 1. mai 1937. Til ny sokneprest vart den 1. oktober utnemnd stiftskapellan Ola Sande, som tok ved kallet sist i oktober. Som ny prost vart konstituert sokneprest O. Strømme. — Bruvik soknekall vart ledigt, med di prost Nils Brekke vart utnemnd til sokneprest i Hobøl. Som ny prost i Osterøy prostedøme vart konstituera sokneprest J. K. Kvistad, Hamre. Til ny sokneprest i Bruvik vart den 1. oktober utnemnd stiftskapellan Anton Strøm Nilsen, som har tatt ved soknekallet fraa 1. januar 1938. — Gulen soknekall vart ledigt, med di prost Øystein Hovden den 29. januar vart utnemnd til sokneprest i Verdal. Som ny prost er konstituera sokneprest Bugge-Nundal, Lavik. Den 27. august vart pastor Johan Vatne utnemnd til sokneprest i Gulen. — Aarstad residerande kapellani vart ledigt, med di residerande kapellan O. R. E. Weibust den 29. januar vart utnemnd til sokneprest i Aarstad. Den 1. oktober vart sokneprest Simon J. Nigar utnemnd til residerande kapellan i Aarstad, med serskilt distrikt i Fridalen. — Fusa soknekall vart ledigt, med di sokneprest Th. Grahl-Nielsen vart utnemnd til sokneprest ved Nykyrkja, Bergen. Som ny sokneprest til Fusa vart den 27. august utnemnd sokneprest B. H. Skauge i Nesseby, Varanger, og han tok ved kallet i oktober. — Fjell soknekall vart ledigt, med di sokneprest Emil Georg Storesund den 4. mars vart utnemnd til sokneprest i Vaale, Vestfold. Den 1. oktober vart sokneprest Ingolf Boge, Kviteseid, utnemnd til sokneprest i Fjell, og tok ved kallet i november. — Eit stiftskapellani i Bjørgvin bispedøme vart ledigt, daa stiftskapellan G. Kallhovd vart utnemnd til sokneprest i Jølster 19. mars. Til ny stiftskapellan vart utnemnd pastor Konrad Oudenstad den 12. november. — Førde residerande kapellani vart ledigt, med di residerande kapellan Julseth den 4. juni vart utnemnd til sokneprest i Aukra. Den 3. desember vart pastor Jørgen Lorens Huseklepp utnemnd til residerande kapellan i Førde. — Hyllestad soknekall vart ledigt, med di sokneprest Johan Løken den 27. august vart utnemnd til residerande kapellan i Solum, Agder. Hyllestad soknekall er no styrt av pastor Knut Øygard. — Vik soknekall vart ledigt etter residerande kapellan S. J. Nigar, og kallet er no styrt av pastor Amund Lødøen. — Eit stiftskapellanembete vart ledigt etter sokneprest Anton Strøm Nilsen. Som stiftskapellan er konstituert Sverre Riisøen. — Smaakyrkjepresten ved St. Jakobs kyrkja, pastor Thorleif Frederik Østenstad, vart den 1. oktober utnemnd til kallskapellan i Sandar. Til aa styra prestestillinga her er sett pastor Kaare Eide. — Voss soknepresteembete vart ledigt, med di sokneprest Olaf Strømme den 12. november vart utnemnd til sokneprest

til Ris, Aker. Han styrer enno embetet. — Fitjar soknekall vart ledigt, med di sokneprest Arnt Lunde den 12. november vart utnemnd til sokneprest til Tjøme, Vestfold. Han tok ved Tjøme soknekall til jol, og pastor Hans P. Eide styrer no Fitjar soknekall.

Der staar no ledige 10 preste-embete: Krosskyrkja residerande kapellani, Bergen, det kommunale presteembete, Bergen, St. Jakobs smaakyrkja, Bergen, Selje soknekall, Hyllestad soknekall, Vik soknekall, stiftskapellanembete i Bjørgvin bispedøme, Kinn soknekall, Voss soknekall og Fitjar soknekall. For 1937 vert det ein fraagang fraa bispedømet av 10 prestar og ein tilgang av 9 prestar.

Stiftskapellanar: Gudtorm Kallhovd var hjelpeprest i Høyanger til 24. mai. Seinare har Nils Trengereid vore hjelpeprest i Høyanger. Nils Trengereid var sjukevikar for sokneprest Olav Amlie i Ulvik fraa 1. januar til 31. mars, og for sokneprest Holmaas i Ulstein fraa 1. april til 31. mai. — Anton Strøm Nilsen var sjukevikar for kallskapellan D. Skagen i Fana fraa 1. til 31. januar, og fraa 1. februar til 31. mars for sokneprest Olav Steinsland i Kinn; fraa 1. juni til 30. september for ymse prestar i Bergen, fraa 1. oktober til 30. november for sokneprest Døskeland i Fjaler. — Konstituert stiftskapellan Sverre Riisøen vikarierte for sokneprest Holmaas fraa 1. juni til 30. august, og for sokneprest Tafjord i Kvam fraa 1. september til 30. november. — I desember maanad var det *inkje* sjukevikariat. Men paa vaarhalvaaret laut me hyra fleire sjukevikarar umfram stiftskapellanane. A/S Norsk Aluminium Company — „Naco" — har gjort vel og løyvt kr. 2500 um aaret til løn av vikarar for prestar, til vederlag for at Kyrkjedepartementet lét ein stiftskapellan arbeida som hjelpeprest i Høyanger. Løyvinga gjeld for 3 aar.

Kyrkjor, kapell, prestar. Talet paa prestar er det same som ved fyrre aarsskifte: 110 prestar i fast embete, medrekna dei 3 stiftskapellanar, faste hjelpeprestar: 8, — i alt 118 prestar ved aarsskiftet. Hertil kjem prostihjelpeprestar i Hardanger og Voss og i Sunnhordland og i Midhordland. Dei siste to er komne til i aar. Det har òg vore søkt om aa faa ordinera ein prostihjelpeprest i Sogn; men denne søknaden er *ikkje* vorten stetta av Kyrkjedepartementet. Det er millombels hjelpeprestar i Haram og i Sande paa Sunnmøre, — utan fast tilsetjing av Kyrkjedepartementet. Og det er gjort framlegg om to kommunale preste-embete i Bergen. Her er no 204 sokner og 240 kyrkjor, — eller 242 medrekna bedehuskapell.

Liturgi og salmebok. Nynorsk liturgi er i 1937 innrøysta i Arna sokn og i Ytre Arna, samt i Aalfoten sokn, Davik. Nynorsk salmebok vart i 1937 innført i Fana sokn og i Dale sokn, Bruvik. Landstads reviderte salmebok er i 1937 innført i Nykyrkja i Bergen. Det syner seg ved ny ettersyn, at her er 137 sokner med 161 kyrkjor som har nynorsk liturgi, 62 sokner med 74 kyrkjor som har bokmaalsliturgi og 5 sokner med 7 kyrkjor som har *baae* former.

Nynorsk salmebok er i bruk i 148 kyrkjor, Landstads gamle salmebok i 73 kyrkjor, Landstads reviderte salmebok i 20 kyrkjor, og Hauges salmebok i 1 kyrkja (Aakra i Skaanevik).

Visitasar. I 1937 har eg halde visitas i fylgjande soknekall: Kvinnherad, Askøy, Haus, Manger, Røldal, Ulvik, Voss, Kinn, Volda, Ørsta,

Hjørundfjord, Sunnylven, Stranda, Ørskog og Haram, i alt 15 soknekall med 35 kyrkjor og kapell.

Frammøtet har vore godt til visitasgudstenestor og til barnegudstenestor, — meir ujamnt til gudstenestor i annekskyrkjone paa kvardagar. Borna paa kyrkjegolvet har vore velopplærde, kvikke og interessera. Og paa lærar- og foreldremøte har det gjerne òg vore mange med av vaksne folk forutan lærarane. Folk, baade i by og bygd, held sterkt paa kristendomsopplæringa. Der er paa jamnen 6 skuletimar for veka til kristendomsopplæring, daa sume stader 4 timar, til 3 for veka. Men 6 timar er det vanlege. Kyrkjesøknaden er dei fleste stader *god*, soleis at nær sagt *alle* søkjer kyrkja no og daa. Men det er sterkare krav om *fleire* samlingsstader — kyrkjor, kapell og bedehus — enn før. Dette har verka til *mindre* søknad til ymse store kyrkjor, og til meir søknad til kapell og bedehus i andre tettbygde strok. Det har òg ført til krav om meir prestehjelp — med tilsetjing av halvt privat løna prestar — som hjelpeprestane i Sande og Haram, stiftskapellanen i Høyanger i Lavik soknekall, klokkarpresten i Odda og prostihjelpeprestane i Hardanger og Voss, Sunnhordland og Midhordland og seinare truleg òg i Sogn og Nordfjord.

I Kvinnherad er det soleis no 6 kyrkjor med tvo faste prestar og god samling om Guds ord. Dei mange nye aandsver i verda er kjennbare mellom det vakne og opplyste folket her. Men dei held stort sett fast ved vaar evangeliske kristendom og ved Guds ord som vaar kraft og vaar trøyst. Soknekallet er stort og vidsveimt, so det vert mykje reiseverksemd inn- og utetter mest halve Hardangerfjorden for prestane som no baae er unge og sterke. Me hadde òg ei gudstenesta for dei sjuke paa Valen asyl. Mange vert her friske og kjekke att.

I Askøy er det berre *ein* prest, som arbeider trutt og stødt mellom dei 5-6000 menneskje i sokni. Trass i økonomisk vesaldom for fiskarane, samlar dei i denne sokni aarleg inn omlag kr. 30 000 til dei ymse misjonane og til sjuke- og fatighjelp. Dei har bygt eit kapell paa Ask og eit stort og fint bedehus paa Follesøy, der me var samla til ein gild kyrkjelydfest med tilføre av visitasen. Dei arbeider òg med aa faa bygt eit kapell paa vestsida av øya.

I Haus vart òg visitasdagane festdagar. Der var sers godt frammøte i alle dei 4 kyrkjone og paa kyrkjelydfesten i Mjeldalen. Fabrikkstaden Ytre Arna er no vorten eigi kyrkjesokn. Og arbeidarane fylte kyrkja ved kveldsgudstenesta der. Kyrkjesøknaden er noko ujamn, serleg til Haus hovudkyrkja som staar noko isolert, daa tyngda av folket bur i Arna. Men nattverdsøknaden gaar opp i 50 % av folketalet, og der er eit stort arbeid for dei ymse misjonsgreiner. Me vitja òg den velstyrde guteheimen paa Garnes.

I Manger, der dei òg har berre *ein* prest for 3 sokner med 5-6000 menneskje, har folket no som før samla seg sers mannjamnt om Guds ord i kyrkjone og om nattverdbordet, daa likevel mest i Hordabø og minst i Sæbø sokn, men like fullt *godt* i det heile. Her har vore ein aandeleg kveik i det siste, so det var endå betre og gildare aa vitja kyrkjelyden no enn for 5 aar sidan.

Røldal vitja eg for første gong, og det var forvitnelegt aa koma

opp fraa Odda yver høgfjellet mellom snøskavlar først i juni og sjaa den tronge fjelldalen med det mørke vatnet og den namngjetne vesle kyrkja med det fine interiøret og med krusifikset, — det sers vakre Kristusbiletet som dei før meinte hadde undergjerande lækjedomskraft. Bygda er no vorti eit trafikksentrum om sumarhalvaaret, med stor bilferdsla, men er meir avstengd om vetteren. Kyrkjearbeidet vert hindra om sumaren ved seterdrifta som tek mykje av folket burt fraa heimane. Men om vetteren samlast denne kyrkjelyden paa berre 739 sjeler gjerne i kyrkja og i oppbyggjingsmøte. Og faa og lite velstaaande som kyrkjelyden er, arbeider dei daa òg her for dei ymse misjonar og for Guds rikssak i verda.

I Ulvik tyktest kyrkjearbeidet og kristenlivet aa vera i framgong og oppgong. Vaksne og born samlast gjerne og mangment til gudstenestone og til ein hugnadsam og god soknelydsfest.

Voss er baade ei stor og gild bygd og eit aands- og kulturcentrum, og folket er aandeleg og kristeleg vakent og levande. Her er auka i kyrkje- og nattverdsøknad, og her har i det seinaste vore mykje *vekkjing* mellom ungdomen og dei mange skule-elevane. Ved barnegudstenesta var her til stades omlag 1000 born, — som i Bergen. Det var ein serleg hugnad her aa faa vitja Landsgymnaset og Folkehøgskulen paa Seim, og baae stader aa faa tala til dei store elevflokkane av fin og fager norsk ungdom.

Kinn soknekall er eit sers vidsveimt og sundkløyvt fjord- og øyrike fraa dei ytste holmar og skjer til høgfjella langt innum fjordbotnane. Her er tre sokner med 6 kyrkjor. Her er jamn, god kyrkjesøknad og ein nattverdsøknad paa 17-20 % av folket. Her er eit rikt kyrkje- og kristenliv og ei mengd med foreiningar og møte, so dei to prestane her har nøgda aa gjera. Sokneprest Olav Steinsland sleit seg daa ogso ut her som ung mann, etter 10 aars tenestetid. I Florøy vitja me det nye, velutstyrte sjukehuset, der me fekk tala til patientane.

Volda er — liksom Voss — eit aands- og kulturcentrum og ei stor og gild bygd. Her er den store Lærarskulen og Landsgymnaset. Baade bygdefolket og skuleungdomen søkjer gjerne til kyrkja, so den store, fagre Voldakyrkja paa jamnen er *fullsett,* med 500 menneskje. Og nattverdsøknaden er 25-30 % av folketalet. At folket so gjerne samlar seg um *kyrkja,* er her so mykje meir merkande, som her har vore sterke dissentarørslor, og her er *tvo* kyrkjelydar av Pinserørsla, med 2-300 medlemer. Her hadde me òg den gleda aa faa vitja Lærarskulen og faa tala for elevane.

Ørsta har òg eit sers levande og intenst folkeferd. Det kjem av at Ørsta meir vert ei industribygd jamsides med aa vera ei jordbruks- og fiskarbygd. Den *religiøse* intensiteten er daa likevel truleg *ikkje* so sterk her i Ørsta, som den har vore. Dette har ført til meir kyrkjeleg *konsolidering,* i Statskyrkja og Frikyrkja. Den kritikklause oppøsinga av allslag sekter og rørsler er det no mindre av. No vert det meir eit klaart og fast arbeid for Guds rike, serleg i den framifraa kyrkjebygda Vartdal.

Hjørundfjord er ein villfager, men ugjestmild fjord, so det er berre faa bustader langsmed strendene. Men Sæbødalen er ei vid og fager jordbruksbygd. Dér samlast folket gjerne og mangment om Guds ord og om sakramenter, og likeins inne i Storfjorden i kapellet, som det har staatt

noko strid om; men striden er no stilna av, og fleire av deim som paa grunn av striden gjekk ut av vaar kyrkja, er no vende heim att til kyrkja. Her er eit rikt arbeidsliv for misjon og all kristeleg verksemd.

I Sunnylven og i Stranda er tilhøva noko liknande. Baae stader staar folket sers høgt baade i arbeidsliv og i aandsliv. Kyrkjesøknaden er baae stader sers god, med ein nattverdsøknad paa Stranda av 60 % av folketalet. — Fraa alle desse Sunnmørsbygdene har det gaatt ut mange lærarar, prestar og andre aandsarbeidarar som har gjort gardsnamna kjende i vaart land og vidare ut.

Ørskog med Sykkylven er større og finare jordbruksbygder enn bygdene ellest paa Sunnmøre. Men folket er ogso her like opptatt av kristendom og aandsarbeid, som ellest paa Sunnmøre. Dei store kyrkjone paa Ørskog og Sykkylven, som baae er fint pryda og kunstnerisk umvølte nyleg, var fullsette av born og vaksne, og folket var heilhuga med, baade i salmesongen og i gudstenestone ellest, og heldt sers hugnadsame soknelydsfestar i samhøve med visitasen baae stader. Det var òg ein hugnad aa vitja prektige gamleheimar i fleire av bygdene og den store, velstyrde fylkesskulen i Ørskog.

Haram er eit sers vidsveimt og folkerikt øyrike av 6 store øyar og eit stort stykke av fastlandskysten. Her er 4 kyrkjor og dessutan faste gudstenestor paa dei to øyane som ikkje har kyrkja. Kyrkjesøknaden er òg her sers god, men nattverdsøknaden er mindre. Her er fullt bruk for *to* prestar; men her er berre *eitt* preste-embete; hjelpepresten, som det er fullt bruk for, har ikkje forsvarleg utkome. Men det er aa vona, at dei store bygdene — Haram, Vigra, Lepsøy, Skuløy eller Flemsøy, Fjørtoft og Hildrestranda med Brattevaag — kann og vil yta noko *meir* til aa løna hjelpepresten sin. Ellest vert her òg ytt store pengar til kristeleg og sosial verksemd, — i alt omlag kr. 20 000 for aaret, sers mykje under dei tunge økonomiske tilhøve i fiskarbygdene. Dessutan har dei i desse 5-aara bygt kapellet paa Hildrestranda, som vart vigsla Helgetorsdag 1934.

Ellest hadde me i juni bispedømemøtet med omlag 500 deltakarar, og om hausten var eg med i bispemøtet i Oslo, reiste til kyrkjevigsla i Rotterdam og vitja nokre av ungdomsskulane og soknene her paa privat kostnad.

Eg vil slutta aarsmeldinga, som eg nemnde først, med ynskje om Gud signing framleis over vaart folk og vaar kyrkja, so me framleis kann faa arbeida Guds rike fram, i *fred* og i *fridom*.

Om dei *statistiske meldingane* om kyrkjearbeidet i 1937 er aa segja: Talet paa nattverdgjester har for heile bispedømet halde seg dei siste 5 aar paa omlag 82 000. No er dette talet gaatt ned til omlag 78 000, altso ein nedgang paa 4000. Denne nedgongen kjem *ikkje* fraa bysokna i Bergen og Aalesund, der det er 15-16 % av folketalet som er nattverdgjester. Men i Sogn og Sunn- og Nordhordland er talet paa nattverdgjester minka, og i ymse andre bygder med, medan der er andre bygder i Sunnfjord, Nordfjord og paa Sunnmøre, som har fraa 60 til 100 % av folketalet som nattverdgjester. — Offer og kollekt i kyrkjone er gaatt op fraa 167 600 kronor til 179 051 kronor. — Dei andre tal er omlag som før.

Her er mykje og trufast arbeid gjort av prestar og brennhuga menn og kvinnor i kyrkjelyden. Men her er *ikkje* serleg mykje av *nykveiking*

og *framgong* for tida. Framgongen syner seg helst i offer til dei ymse misjonar og til andre formaal av kristelegt og menneskjekjærlegt slag Her vert det tidt gjort *meir* enn ein kann venta og skyna.

Som Sjømannsmisjonens biskop hadde eg — som nemnt — den æra og gleda aa faa vigsla sjømannskyrkja i Rotterdam. Sjømannsmisjonen som alltid er til stor hjelp og kveik og hyggja for vaare sjømenn i framande hamnar, har iaar ogso gjeve serleg hjelp til landsmenn i Shanghai og Hongkong under dei faarlege krigstilhøva dér. Me har *mykje* aa takka Sjømannsmisjonen for, som ei god Guds gaave til vaart folk.

Kyrkjeleg statistikk for aaret 1937.

Meldingane fraa dei einskilde sokner og fraa prostedøma er sende til Kyrkjedepartementet.

I. *Fraa prestearbeidet.*

Gudstenestor	7 845
Messefall	152
Møte ved prestane	11 325
Kor ofte lekmenn har preika ved ordinære gudstenestor	264
Sjukevitjingar, inklusive soknebod	22 467
Anstalt-vitjingar	2 621
Skule-vitjingar	552
Kor ofte nytta fri tekst	77

II. *Fraa kyrkjebøkene.*

Fødde		7 590
Derav utanum ekteskap		214
Døypte		6 893
Konfirmera		8 428
Undervist, men ikkje konfirmert		18
Konfirmantar til altars		5 436
Ekteskap ved kyrkjeleg vigsla		2 957
Ekteskap ved borgarleg vigslemann		347
Nattverdgjester i kyrkja	71 856	
Nattverdgjetser ved møte utanom kyrkja	1 634	
Nattverdgjester ved soknebod	4 406	
Nattverdgjester ved godkjende lekmenn	1	
Nattverdgjester ialt		77 897
Jordfestingar		4 560
Innmelde i kyrkja		48
Utmelde or kyrkja		214

Innkome ved offer og kollekt i kyrkja kr. 179 051,02.

17. februar 1938.

Andreas Fleischer.

VI. NIDAROS BISPEDØMME

Bispedømmets geistlighet: — I 1937 inntraff 1 *dødsfall* blandt prestene, idet sogneprest i Ørland og prost i Sør-Fosen, Robert Petter Olai Hestmann, avgikk ved døden paa Trondheim sykehus 8. oktober, efter at han paa grunn av sykdom hadde hatt tjenestefrihet et halvt aars tid. Han var født i Lurøy, Helgeland, 8. januar 1876. I sin ungdom rodde han en rekke vintre fiske i Lofoten. I 1900 blev han folkeskolelærer, 1911 blev han teologisk kandidat og utnevntes 1912 til sogneprest i Gimsøy. 1916 forflyttedes han til Tjøtta, hvor han i 1928 tillike blev prost i Sør-Helgeland. 1933 utnevntes han til sogneprest i Ørland og fikk 1934 bestalling som prost i Sør-Fosen. Som varamann møtte han paa Stortinget i aarene 1925, 1926 og 1927 og var herunder medlem av riksretten 1926-1927. Det var helt imot menneskelig forventning at denne mann, som gjorde et saa kraftig inntrykk, ikke skulde faa en lengere arbeidsdag.

Avskjed blev i aaret ikke meddelt nogen prest i bispedømmet.

Befordret til nytt embede utenfor bispedømmet blev 5 prester: sogneprest i Fosnes, prost A. Storaas, til kallskapellan i Glemmen; residerende kapellan i Øvre Stjørdal K. A. Linder til sogneprest i Grimstad; sogneprest i Lierne P. Holm til sogneprest i Brevik; sogneprest i Øre B. M. Hammerstrøm til sogneprest i Holum. Hjelpeprest i Strinda J. S. Rian blev ansatt som lærer ved Misjonsskolen i Stavanger.

Befordret til nytt embede innenfor bispedømmet blev 4 prester: residerende kapellan i Selbu A. Lange til sogneprest i Inderøy; residerende kapellan ved Nidaros domkirke A. Fjellbu til sogneprest og domprost sammesteds; sogneprest i Frøya E. Rein til sogneprest i Hitra; sogneprest i Tingvoll og prost i Indre Nordmøre S. Fjær til residerende kapellan ved Nidaros domkirke.

Utnevnt til embede i bispedømmet uten før aa inneha saadant blev 7: sogneprest i Gulen og prost i Ytre Sogn Ø. O. Hovden til sogneprest i Verdal; sjømannsprest i Cardiff A. Høiland til sogneprest i Eid; ordinert prest J. A. Bakke til sogneprest i Leka; ordinert prest A. Sandvei til stiftskapellan; residerende kapellan i Førde J. Julseth til sogneprest i Aukra; ordinert prest J. Hatlebrekke til residerende kapellan i Selbu; og ordinert prest S. O. Vaagnes til sogneprest i Frøya.

Prostebestalling blev meddelt sogneprest i Levanger G. Hauge som prost i Sør-Innherad, og sogneprest i Molde N. Holte som prost i Ytre Romsdal.

Det var saaledes i aarets løp en avgang paa 6 og en tilgang paa 7 prester. Det er nu i bispedømmet ialt 100 prestestillinger, hjelpeprest-stillingen i Strinda og ved Døvemenigheten i Trondheim medregnet. Den midlertidige stilling som hjelpeprest i Namsos er atter bortfalt, da det ikke lenger var tilstrekkelige midler til hans avlønning. Namsos faar dog en andel i den prostihjelpeprest som ved menighetsraadenes initiativ blev ansatt i slutten av 1937, men først kunde ordineres og tiltre i januar 1938. Antallet av ledige embeder gikk ned fra 10 til 9 og var ved aarets utgang følgende: Øre, Tingvoll, Edøy, Ørland, Lierne og Fosnes sognekall, Øvre

Stjørdal residerende kapellani, hjelpepreststillingen i Strinda, og hjelpepreststillingen i Grong og Lierne. Edøy sognekall som blev ledig i 1936, blev heller ikke i 1937 kunngjort ledig og besatt, fordi de økonomiske forhold ennu ikke er bragt helt iorden. Det har fremdeles været betjent av ordinert prest O. A. Knarlag som konstituert. Hjelpepreststillingen i Grong og Lierne blev betjent av pastor Sandvei inntil han efter sin utnevnelse til stiftskapellan maatte overta betjeningen av et annet embede. Resten av det virkeaar for hvilket han var ansatt, er hjelpepreststillingen blitt betjent av ordinert prest S. Finsaas. Ellers har foruten stiftskapellanene følgende prester vært anvendt til aa betjene ledige embeder eller gjøre vikartjeneste for permitterte prester: J. A. Bakke og J. Hatlebrekke, som siden er gaatt over i faste embeder, P. G. Furberg, A. Bull-Hansen, W. Færøvik, A. Hernes, A. Naas, L. Brevik og A. J. Kvam.

Geistlighetens arbeide: — *Biskopen:* Det har i det forløpne aar været holdt to *presteordinasjoner,* begge i Domkirken, for tilsammen 7 kandidater, som alle hadde faatt ordinasjonstillatelse. 12. mars ordinertes O. A. Digre, ansatt som hjelpeprest i de døves menighet i Trondheim ved siden av sin klokkerstilling ved Domkirken, A. J. Kvam, O. Winsnes og K. J. Buhaug, ansatt henholdsvis i Israelsmisjonens, Finnemisjonsselskapets og Ungdomsforbundets tjeneste, og J. H. Singsaas, ansatt som personlig hjelpeprest hos sognepresten i Støren N. Trædal. — 26. november ordinertes B. O. Weider, det Norske Misjonsselskap, og L. Fosse, klokker i Lademoen menighet, for aa utføre prestetjeneste efter biskopens nærmere bestemmelse. Den siste ordinasjon utførtes i Nidaros biskops sykdomsforfall av Hamar biskop som vikar ad hoc.

2 *kirkeinnvielser* blev foretatt: 21. september innviedes i henhold til kgl. res. av 10 s. md. det gjenopførte Sela kapell i Malm sogn av Beitstad prestegjeld, og 1. oktober innviedes til gudstjenstlig bruk i henhold til Kirkedepartementets skrivelse av 4. september s. aa. det ombyggede Kongsmo gravkapell i Foldereid sogn av Kolvereid prestegjeld.

Visitaser: 15 visitaser blev utført: Lademoen menighet, Trondheim, og i forbindelse dermed Reitgjerdet asyl som betjenes av sognepresten i Lademoen, Hospitalskirken med Kriminalasylet i Trondheim, Nesset, Veøy, Bolsøy, Halsa, Frøya, Stadsbygd, Malvik, Holtaalen, Leksvik, Ytterøy, Beitstad, Lierne og Kolvereid prestegjeld. Som vanlig holdtes gudstjeneste i samtlige kirker og kapeller, ialt 62 gudstjenester og opbyggelige møter. Ved 42 gudstjenester samtalte biskopen med konfirmert ungdom og skolebarn; ialt deltok 3169 barn og unge. Som regel innledet presten eller en lærer samtalen. Jeg har inntrykk av at det efterhaanden er blitt vanskeligere aa faa konfirmert ungdom med; men jeg tror at det delvis henger sammen med at en del prester er for engstelige for aa innby dem. Samtalene forløp som vanlig; somme tider gaar det litt tregt i begynnelsen, men jeg synes jeg alltid har utbytte av møtet med barn og ungdom. Det blev holdt ialt 12 lærermøter. I Lierne lot dette sig ikke gjøre da flere av lærerne var bortreist, saa det var kun et par tilbake. I Trondheim by har jeg istedenfor aa holde lærermøte besøkt folkeskolen i vedkommende menighet. Jeg besøkte saaledes ialt 29 klasser, paahørte kristendomsunder-

visningen og talte ganske kort til barna. Disse skolebesøk synes man aa sette pris paa paa skolene, og jeg selv er meget glad i dem. Ved lærermøtene var det som vanlig meget god deltagelse, ialt deltok 164 lærere og lærerinner. I forbindelse med gudtjenestene holdtes ialt 16 menighetsmøter. Tilslutningen til visitasene var som vanlig meget god. Forøvrig henviser jeg angaaende visitasene til de medfølgende utskrifter av visitasprotokollene. Man vil av disse faa et mer eller mindre tydelig tegnet billede av vedkommende menigheter; meget avhenger dog av hvad prostene, som ogsaa i 1937 fikk departementets tillatelse til aa faa sine reiseutgifter dekket naar de deltok i visitasene, faar med i sine referater under menighetsmøtene. Jeg vil nødig under disse gjøre avbrytelser ved aa diktere til protokolls, og overlater derfor til prosten aa referere fritt.

I Trondheim har jeg ogsaa i det forløpne aar i ikke liten utstrekning deltatt i det frivillige kristelige arbeide, likesaa i de kollegiale sammenkomster mellem prestene. Ute i bispedømmet har jeg deltatt i et prostiprestemøte for Nordmøre og i et fellesmøte av menighetsraadene i Namdal. Det siste holdtes i Namsos under stor tilslutning. Dessuten prekte jeg ved Bjugn kirkes 300-aars-jubileum 18. juli, og ved festgudstjeneste i Sandvollan kirke i Inderøy 26. september, da kirken feiret sitt 50-aarsjubileum samtidig med at den hadde faatt et nytt, egenartet, men stemningsfullt interiør, efter planer av arkitekt Hjelte. 10.-12. september deltok jeg i den Norske Sjømannsmisjons generalforsamling, som denne gang holdtes i Trondheim.

Utenfor bispedømmet representerte jeg sammen med professor dr. Oluf Kolsrud offisielt den Norske Kirke ved 800-aars-festen for grunnleggelsen av St. Magnus-katedralen i Kirkwall paa Orknøyene 29.-31. juli. Det var en interessant og storslaatt høitidelighet, og det var likefrem rørende aa merke hvorledes de gamle baand mellem Norge og Orknøy aldri var blitt revet helt over og ved denne leilighet knyttedes fastere enn før. Umiddelbart derefter deltok jeg som representant for vaar kirke, opnevnt av Departementet, i 2. verdenskonferanse for den felleskirkelige sammenslutning for „Faith and Order", som blev holdt i Edinburgh i tiden 13.-18. august. Det var et meget interessant og verdifullt møte, som forhaapentlig vil bringe arbeidet for kirkens enhet et skritt videre Jeg var paa denne maate borte fra bispedømmet fra 22. juli til 20. august.

Fra 12. til 30. oktober deltok jeg i bispemøtet i Oslo, som dog blev avbrutt 14.-17. okt. av det frivillige kirkemøte og 18. okt. av et fellesmøte for landets bispedømmeraad. Efter bispemøtet hadde jeg 4 dagers tjenestefrihet og 7. november forrettet jeg i Domkirken ved festgudstjenesten i anledning av reformasjonens 400-aars-jubileum i Norge.

Prostene fikk som ovenfor nevnt ogsaa i 1937 anledning til i de aller fleste tilfeller aa medvirke ved visitasene, hvad jeg for min del anser helt nødvendig hvis prosteinstitusjonen skal opretholdes i vaart land, og hvis visitasreglementet med sine store krav til visitator skal overholdes.

Prestenes arbeide: Den innhentede statistikk viser temmelig nøiaktig samme antall gudstjenester, religiøse og kirkelige møter, og sykebesøk som de foregaaende aar:

	1937.	1936.	1935.
Gudstjenester	6313	6328	6415
Religiøse og kirkelige møter ved presten	9508	9388	8924
Sykebesøk m. v.	11899	12418	11288
Anstaltbesøk	2359	1892	2188
Skolebesøk	424	392	451

Messefallenes antall er fremdeles ubetydelig, ca. 2 pr. prest aarlig. Det viser at prestene, om de faar tjenestefrihet — nogen lovfestet ferie har de jo ikke — hjelper hverandre saa messefall saavidt mulig kan undgaaes, og de mere enn erstattes av frivillige ekstraordinære gudstjenester.

Kirkesøkningen. Under de 15 visitaser oplystes i 6 tilfeller at kirkesøkningen var steget, i 9 tilfeller at den var som før. Nogen stor forandring er det altsaa ikke. Nidaros bispedømme inntar i dette stykke visstnok en midtstilling mellem landets bispedømmer.

Nattverdgjestenes antall steg fra 41 632 til 41 912. Det er saaledes fremdeles opgang. I det siste 10-aar er tallet steget fra 29 148. Et gledelig trekk ved stigningen er at *unge* mennesker i større utstrekning enn før søker nattverdbordet. Stigningen faller i siste aar utelukkende paa nattverdsøkningen i kirken. I bispedømmet er fremdeles ingen legmann beskikket som nattverdforvalter. „Nattverdforeninger" forkommer, men har liten betydning utenfor vedkommende lille krets.

De offentlige bidrag til prestenes arbeide har i 1937 været: *Reisebidrag til enkelte prester i vidtstrakte og vanskelige distrikter* til rikere betjening i menighetene med Guds ord og nattverd var som før bevilget med kr. 800,00, som fordeltes mellem 11 prester. Hele beløpet er brukt. Til *geistlig betjening i fiskevær* var bevilget kr. 700,00, ogsaa fordelt mellem 11 prestegjeld. I et av disse slo fisket feil, saa bidraget, kr. 35,00, ikke blev brukt. — Til *geistlig betjening av militære øvelsesplasser* var kun bevilget kr. 300,00. Denne bevilgning strekker ikke paa nogen maate til. — Regnskap for de tre bevilgninger er innsendt til Departementet 30. november 1937 og godkjent.

Menighetsraadene. Om disse er intet særlig aa berette. Jeg har dog det inntrykk at de efterhaanden blir mere aktive ogsaa naar det gjelder det direkte kristelige arbeide. En medvirkning hertil utgaar fra de fellesmøter av menighetsraadene innenfor de forskjellige prostier som det efterhvert blir flere av. Man har nu ogsaa begynt aa velge prostinevnder. De to Namdalsprostier har som før nevnt ansatt en prostihjelpeprest, og i Stjørdal prosti drøfter man saken, likesaa i Innherredsprostiene.

Bispedømmeraadet. Det nyvalgte bispedømmeraad, som forøvrig hadde uforandret sammensetning, holdt sitt konstituerende møte den 20. januar, og gjenvalgte som formann og varaformann henholdsvis biskopen og skolebestyrer Nordset. Man behandlet ialt 14 saker og utsendte efter møtet, som varte to dager, en rundskrivelse til menighetsraadene. Man besluttet aa innby til frivillig *bispedømmemøte* i Trondheim i dagene 15.-18. april. Deltagelsen var overmaate god, idet det møtte 353 utsendinger, hvorav 57 prester. Tilslutningen utenfra var ogsaa særdeles stor, og forhandlingene fulgtes med levende interesse, likesom gudstjenestene i forbindelse

med møtet var meget godt besøkte. Forhandlingsemnene var: Menighetsraadenes opgaver og samarbeide, Kristus og hjemmene, Kristendomsundervisningen i folkeskolen, Budskapet og vidnesbyrdet. Det viste sig tydelig at bispedømmemøtene hevder sin plass i vaart kirkelige liv saa sterkt som nogensinne. Det samme gjelder forøvrig ogsaa det frivillige kirkemøte, som i oktober maaned holdtes i Oslo, hvor Nidaros bispedømme møtte med en fulltallig representasjon. Nidaros bispedømmeraad deltok ogsaa fulltallig i det fellesmøte av landets bispedømmeraad som holdtes i Oslo bispegaard umiddelbart efter kirkemøtet.

Salmebokbytte. Landstads reviderte salmebok blev i 1937 innført i to sogn: Holm sogn i Veøy og Sør-Frøya sogn. Nynorsk salmebok blev innført i Inderøy hovedsogn. Stillingen er saaledes nu: av de 175 sogn og menigheter har 134 Landstads reviderte, 20 Landstads oprinnelige og 21 Nynorsk salmebok. Hvad *liturgien* angaar er ingen forandring inntraadt i det forløpne aar. Kirkesangforbundet har fortsatt god tilslutning.

Det frivillige kristelige arbeide. Ved offer og kollekt i kirkene til det kirkelige og kristelige arbeide innkom i 1937 tilsammen kr. 89 588,89, hvilket er en ikke ubetydelig stigning fra det foregaaende aar da summen var kr. 84 928,07. Opgave fra et enkelt sogn mangler forøvrig for siste aar. Dessuten er der jo ogsaa menighetsmessig innsamlet betydelige midler paa annen maate til syke og fattige og til særlige formaal vedrørende kirker og menighetshus. Det er meget gledelig at interessen for reisning av menighetshus nu for alvor er vaaknet i Midtbyens menigheter i Trondheim. Meget betydelige beløp er dessuten som alltid innsamlet gjennem de frivillige kristelige organisasjoner. Den samlede sum kan ennu ikke fastslaaes, men alle har meldt om økete inntekter i 1937, for enkeltes vedkommende er det en betydelig stigning.

Jeg har som vanlig anmodet kretsstyrene for de betydeligste kristelige organisasjoner om en oversikt over deres arbeide i 1937. Fra enkelte mangler ennu svar; men det som foreligger er uttømmende nok til at man kan fastslaa at 1937 har været et godt arbeidsaar. Endel nye faste arbeidere er kommet til og nye foreninger dannet. Ikke minst gledelig er det at søndagsskolenes antall stadig vokser. Tilslutningen til møtene var i almindelighet god; men fra enkelte hold meldes det dog at det særlig er festlige tilstelninger, fremvisninger av lysbilleder og film som samler folk, men søkningen til almindelige opbyggelsesmøter er ikke saa god. Man faar det inntrykk at trangen til aa høre Guds ord ikke lenger er saa sterk som den var for et par aar siden og at der igjen siger sløvhet inn over mange, likesom det aandelige skille mellem menneskene synes aa bli skarpere enn før. Dette siste gjelder ikke minst ungdommen. Det kommer til syne ogsaa naar det gjelder nattverdsøkningen. Mens vi som før nevnt nu ser flere unge ved nattverdbordet enn før, viser det sig at det stadig blir flere av konfirmantene som ikke kommer til den første nattverd, særlig i byene, men ogsaa enkelte steder paa landet; ca. 80 % kommer dog ennu. Vekkelser av større omfang har vi ikke hatt siden 1937, men det har dog ikke manglet paa at det er dem baade blandt yngre og eldre som har oplevet et gjennembrudd og er kommet til bevisst liv i Gud.

Kirkene. Som før meddelt foregikk det i 1937 to kirkeinnvielser; i det

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld eller menighet Prosti	Fødte		Døpte	Konfirmanter	
	ialt	utenfor ekteskap		konfirmert	ikke konfirmert
Domsognet	19	4	56	305	0
Vaar Frue kirke	25	3	36	145	2
Ilen	17	3	25	138	0
Bakklandet	25	0	45	245	0
Lademoen	43	2	46	282	0
Hospitalskirken	0	0	4	0	0
Døvemenigheten	0	0	0	19	0
E. C. Dahls stiftelse	591	62	507	0	0
Nidaros domprosti	720	74	719	1134	2
Vestnes	67	2	60	78	0
Eid	20	0	19	24	0
Grytten	60	0	64	78	2
Nesset	50	2	48	59	0
Veøy	19	1	31	41	0
Indre Romsdal prosti	216	5	222	280	2
Bolsøy	73	3	67	104	0
Molde	100	6	70	94	0
Aukra	93	1	100	93	0
Fræna	53	1	42	50	0
Bud	53	3	62	92	0
Ytre Romsdal prosti	372	14	341	433	0
Kvernes	124	10	105	152	0
Kristiansund	222	24	219	329	1
Halsa	36	2	37	44	0
Aure	74	3	66	102	0
Edøy	59	6	52	68	0
Ytre Nordmøre prosti	515	45	479	695	1
Øre	46	2	35	54	0
Tingvoll	85	5	78	107	0
Øksendal	14	0	16	14	0
Sunndal	19	0	20	26	0
Stangvik	55	5	50	67	0
Surnadal	41	2	46	62	0
Rindal	37	3	38	44	0
Indre Nordmøre prosti	297	17	283	374	0
Hemnē	84	11	80	113	1
Hitra	73	3	69	129	0
Frøya	136	10	127	136	0
Ørland	98	9	98	99	0
Sør-Fosen prosti	391	33	374	477	1
Stadsbygd	106	10	93	132	0
Bjugn	89	11	85	100	5
Aafjord	82	5	69	92	1
Bjørnør	72	10	73	101	3
Nord-Fosen prosti	349	36	320	425	9

NIDAROS BISPEDØMME FOR 1937.

Ekteskap		Nattverdgjester		Jordfestede	Innmeldt i kirken	Utmeldt av kirken	Innkommet ved offer eller kollekt kr.	Antall menighets-lemmer ved folketellingen 1930
kirkelig	borgerlig	ialt	utenfor kirken					
279	13	2071	99	148	1	5	4213,21	11265
89	14	2560	160	120	1	6	ca. 4000,00	10251
53	5	469	6	63	2	4	1636,46	7042
148	9	1275	59	97	4	6	3035,89	12717
121	19	956	51	111	5	15	1465,03	13502
0	0	1097	57	9	0	0	0,00	(efter folketel-lingen 1/11 1932)
1	0	96	3	0	0	2	370,30	
0	0	0	0	0	0	0	0,00	—
								1930
691	60	8524	435	548	13	38	14720,89	52842
31	0	503	56	47	0	0	761,30	4022
8	0	288	10	17	0	0	425,74	1457
25	0	402	55	33	0	1	2516,52	3728
16	0	359	10	44	0	0	1097,03	3163
9	1	246	4	24	0	0	679,69	2188
89	1	1798	135	165	0	1	5480,28	14558
37	0	1082	23	40	0	0	1398,58	5044
61	1	586	45	54	0	0	2481,72	3132
25	0	834	32	32	0	0	1127,88	4665
16	0	95	9	39	0	0	285,27	3032
21	0	463	31	35	0	0	1099,25	3573
160	1	3060	140	200	0	0	6392,70	19446
52	1	577	73	84	1	2	1992,42	8675
133	7	3288	152	204	1	4	6679,95	15777
9	0	642	39	36	0	0	626,61	2892
20	0	467	35	54	0	0	896,00	4622
18	0	515	40	42	0	0	523,32	3933
232	8	5489	339	420	2	6	10718,30	35899
13	0	690	140	28	0	0	1123,00	2493
33	0	1226	81	44	0	1	2890,49	4221
5	0	83	2	21	0	0	165,82	925
16	0	144	5	16	0	0	701,14	1759
14	0	218	2	37	0	0	420,00	3047
16	0	455	4	31	0	1	548,41	3088
7	0	443	33	28	0	0	1632,34	2457
104	0	3259	267	205	0	2	7481,20	17990
26	0	471	8	54	0	0	856,19	5102
43	0	239	21	71	0	5	371,68	5267
34	0	565	23	89	0	5	422,68	6989
25	0	458	102	43	0	11	691,84	4706
128	0	1733	154	257	0	21	2342,39	22064
40	0	1113	118	56	0	5	2781,07	5935
17	3	280	14	56	0	3	724,38	4823
20	0	487	10	67	1	4	1068,97	4329
21	0	392	14	41	2	11	864,62	4991
98	3	2272	156	220	3	23	5439,04	20078

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld eller menighet Prosti	Fødte		Døpte	Konfirmanter	
	ialt	utenfor ekteskap		konfirmert	ikke konfirmert
Børsa	43	4	41	58	0
Orkdal	152	12	136	152	0
Meldal	84	11	75	81	0
Rennebu	33	3	35	46	1
Opdal	71	6	72	81	0
Orkdal prosti	383	36	359	418	1
Røros	63	6	62	76	0
Holtaalen	77	8	80	104	0
Støren	89	6	90	128	0
Melhus	103	7	99	139	0
Gauldal prosti	332	27	331	447	0
Byneset	27	2	29	43	0
Strinda	179	24	168	264	0
Malvik	41	6	40	64	0
Klæbu	36	1	30	42	0
Selbu	70	5	63	87	0
Strinda prosti	353	38	330	500	0
Øvre Stjørdal	84	5	85	115	0
Nedre Stjørdal	117	9	94	173	0
Frosta	77	6	73	96	1
Leksvik	45	8	46	65	0
Stjørdal prosti	323	28	298	449	1
Skogn	51	2	55	89	0
Levanger	133	4	71	100	0
Verdal	86	3	97	171	3
Ytterøy	52	2	51	83	0
Sør-Innherad prosti	322	11	274	443	3
Inderøy	62	6	62	80	0
Sparbu	91	5	82	88	0
Steinkjer	56	1	69	109	0
Beitstad	77	11	83	110	0
Stod	42	0	44	37	0
Nord-Innherad prosti	328	23	340	424	0
Snaasa	53	2	44	44	0
Lierne	27	3	29	35	0
Grong	84	10	97	144	0
Overhalla	21	0	34	52	0
Namsos	196	9	97	135	0
Indre Namdal prosti	381	24	301	410	0
Flatanger	35	4	31	32	0
Fosnes	27	1	31	55	0
Kolvereid	45	4	52	68	0
Nærøy	33	2	39	35	0
Vikna	68	4	72	72	1
Leka	34	6	39	38	0
Ytre Namdal prosti	242	21	264	300	1
Nidaros bispedømme	5424	432	5235	7209	21

NIDAROS BISPEDØMME FOR 1937.

Ekteskap		Nattverdgjester		Jordfestede	Innmeldt i kirken	Utmeldt av kirken	Innkommet ved offer eller kollekt kr.	Antall menighets-lemmer ved folketellingen 1930
kirkelig	borgerlig	ialt	utenfor kirken					
19	0	389	22	45	2	2	1236,93	3224
75	2	502	59	103	0	0	498,00	7264
25	0	773	48	45	0	0	1238,90	5013
6	0	355	41	26	0	0	1827,48	2398
12	0	409	11	60	3	13	1487,52	4224
137	2	2428	181	279	5	15	6288,83	22123
40	0	408	5	55	0	0	616,20	5025
47	0	905	39	55	0	1	1148,19	5052
29	2	479	26	92	0	1	905,93	7151
40	0	687	55	68	1	0	3614,58	7019
156	2	2479	125	270	1	2	6284,90	24247
11	0	176	36	26	0	0	518,17	2570
103	16	378	43	121	1	8	1724,39	17185
27	0	448	14	45	0	0	1581,34	3460
10	0	103	2	22	0	1	398,55	2497
30	0	487	21	57	0	4	620,74	5146
181	16	1592	116	271	1	13	4843,19	30858
53	2	410	23	48	0	0	1201,95	5302
57	2	799	94	89	0	0	1116,19	7109
44	1	320	58	61	1	5	753,79	4695
15	0	1054	241	42	0	0	707,52	2886
169	5	2583	416	240	1	5	3779,45	19992
21	0	312	41	35	0	0	926,30	3629
25	2	414	28	45	2	2	1228,77	4323
53	0	398	42	81	2	6	1001,70	7108
7	0	247	16	39	0	0	536,20	3343
106	2	1371	127	200	4	8	3692,97	18403
30	0	397	66	62	0	0	776,98	4456
33	2	365	18	41	0	0	984,06	4514
49	1	501	50	46	2	2	1381,19	4679
49	3	326	48	47	0	3	490,33	5068
16	0	139	11	35	0	0	312,00	2388
177	6	1728	193	231	2	5	3944,56	21105
24	0	75	10	44	1	0	86,55	2743
6	0	393	6	26	0	0	811,33	1793
51	0	397	7	44	0	1	832,76	5814
22	1	135	15	33	0	0	405,75	3128
57	5	1116	17	70	1	1	3171,94	6514
160	6	2116	55	217	2	2	5308,33	19992
6	0	220	29	22	4	0	484,34	1881
8	1	205	10	29	0	3	631,85	2658
22	0	362	46	30	0	1	669,17	3201
6	0	225	18	27	0	0	426,53	2163
14	2	243	13	43	2	7	421,35	3503
9	1	225	15	18	0	0	238,62	2059
65	4	1480	131	169	6	11	2871,86	15465
2653	116	41912	2970	3892	40	152	89588,89	355062

ene tilfelle var det dog et eldre kapell som var blitt nedtatt og gjenopført, saa antallet av kirkehus kun er steget fra 223 til 224. Opførelsen av Hasselvika kapell i Rissa er nu formentlig igang, men ellers vites intet kirkehus under opførelse. Av kirkerestaureringer og kirkeutsmykninger kan nevnes at Sandvollan annekskirke i Inderøy har faatt nytt interiør saaledes som forøvrig allerede nevnt. Andre steder er man ennu ikke kommet lenger enn til planer og innsamlinger. Bakke kirke i Trondheim er ennu ikke blitt flyttet, og bevilgning til flytningen blir vel neppe gitt iaar heller. Ellers maa det sies at man i de siste aar har innhentet adskillig som var forsømt med hensyn til kirkenes vedlikehold, likesom interessen for aa bringe kirkegaardene i sømmelig stand er stigende.

Kirkenes bruk. Om kirkesøkningen har jeg før uttalt mig og kan forøvrig henvise til forrige aars aarsberetning. Enkelte nye „kirkeruter" er kommet igang, og forhaapentlig faar vi efterhvert flere av dem. Foruten de ekstraordinære gudstjenester og andre møter i kirkene som prestene har holdt, har med menighetsraadets tillatelse fremmede prester og legfolk benyttet kirkene til gudstjenester og opbyggelsesmøter ialt 463 ganger, en liten stigning fra 1936. Tallet burde jo være meget høiere. Det burde være en hovedopgave for menighetsraadene aa sørge for en øket bruk av de „ledige kirker". De økonomiske vanskeligheter herved maa kunne overvinnes.

Legmenn holdt preken i prestens sted ved forordnede gudstjenester 111 ganger. Tallet er noget større enn tidligere. Man har ikke regnet med de ganger da en teologisk kandidat har preket i prestens sted.

Fri tekst for prekenen ved forordnet høimesse blev av prestene benyttet 56 ganger, litt sjeldnere enn aaret forut da tallet var 67.

Offentlig nattverdforvaltning utenfor kirkehuset er innberettet aa være avholdt av menighetens prester 33 ganger. Dette tallet synes dog ikke aa være paalitelig; det vil ellers betegne en altfor stor tilbakegang, og stemmer ikke med at antallet av nattverdgjester utenfor kirkene, sognebudene innbefattet, utgjorde 2970.

Dissentersamfundene. Antallet av utmeldte av den Norske Kirke var 152, en betydelig nedgang fra det foregaaende aar, da tallet var 211; innmeldelsene derimot steg til 40 fra 35. De fleste utmeldelser fant fremdeles sted i Trondheim og de ytre Fosendistrikter, dessuten i Vikna og i Opdal prestegjeld. Det er fremdeles Pinsevennene og Baptistene som fremkaller de fleste utmeldelser, saaledes som nedenstaaende opgave viser:

Inn fra.	Ut til.	Hvilket åamfund.	Inn fra.	Ut til.	Hvilket samfund.
0	2	Frimisjonen.	5	13	Metodistene.
5	28	Baptistene.	6	82	Pinsevennene.
3	6	Adventistene.	0	2	Den Romersk-Katolske Kirke.
1	0	Det Apostoliske Trossamfund.	2	5	Den fri forsamling.
1	0	Unitarierne.	0	1	Mormonene.
13	10	Intet bestemt samfund.	4	3	Ikke opgitt.

Den kirkelige statistikk følger som bilag. Til denne skal forøvrig bemerkes:

Antallet av fødsler er steget ganske svakt fra 5412 til 5424. Dessverre er antallet av barn født utenfor ekteskap ogsaa steget litt, fra 429 til 432.

Antallet av døpte er steget fra 5073 til 5235, hvilket viser at det lave tallet i 1936 berodde paa en ren tilfeldighet, saaledes som jeg ogsaa uttalte i min aarsberetning. Naar man erindrer at fødselsregistret ogsaa omfatter de dødfødte og barn av foreldre som ikke tilhører noget ordnet religiøst samfund, vil man forstaa at praktisk talt hvert eneste levende barn som fødes innenfor vaar kirke ogsaa blir døpt.

Antallet av konfirmanter viser fortsatt synkning, en uundgaaelig følge av at nedgangen i antallet av fødte nu begynner aa gjøre sig gjeldende for konfirmantenes vedkommende. Saa aa si alle unge som hører vaar kirke til kommer til konfirmantforberedelse og av de 7209 som deltok i forberedelsen i 1937 var det bare 21 som ikke blev konfirmert.

Om konfirmantenes altergang se ovenfor. Av konfirmantene var det 453 som fikk fritagelse for vaksinasjonsplikten, en yderligere stigning, som formentlig vil fortsette. Skal det ikke snart bli en forandring i dette urimelige forhold at vaksinasjonskontrollen skal være knyttet til konfirmasjonen, til skade for vaar kirke og til ubehageligheter baade for prestene og allermest for biskopen?

Antallet av ekteskaper steg fra tilsammen 2493 i 1936 til 2769, tydelig vis en følge av de lettere økonomiske kaar. Stigningen faller utelukkende paa de kirkelig stiftede ekteskaper. Antallet av borgerlige var begge aar 116.

Antallet av jordfestede steg fra 3813 til 3892.

23. februar 1938. *J. Støren.*

VII. HAALOGALAND BISPEDØMME 1937.

A. Tiden 1. januar - 31. august 1937 (ved biskop Berggrav).

Da jeg imorgen forlater bispedømmet, er det best at min del av aarsberetningen 1937 blir avlevert allerede nu. Det er ikke mulig nu aa gi den vanlige oversikt over prestenes arbeide og den kirkelige statistikk, da materialet herfor først vil foreligge over nyttaar. Det blir tilsynsarbeidet og visitasene og menighetforholdene der her berettes om.

I min siste aarsberetning (for 1936) sa jeg at det til neste aar skulde bli gitt en ny tre-aars-oversikt. Dette skjer under uttrykkelig henvisning til det tre-aars-billede som blev levert i 1934, og som supplering av dette.

I. *Biskopens tilsyn.*

1. *Visitaser* har været holdt i følgende prestegjeld: Sør-Varanger, Vadsø, Mo i Rana, Hemnes, Meløy, Tromsøysund, Sortland, Flakstad. Dessuten i et nyoprettet sogn, Kaafjord i Lyngen. Samtlige beretninger vedlegges.

Paa grunn av et benbrudd i mars maatte jeg sløife tre visitaser og kunde ikke rekke aa ta dem igjen paa grunn av avreisen i august. Med Departementets tillatelse vil disse tre visitaser bli utført av vedkommende proster i høstens løp.

2. *Utenfor visitasene* faller kretsmøtet for det Norske Misjonsselskap i Sortland, som jeg ledet i egenskap av kretsformann. Her deltok ogsaa *biskop Lunde.* Han var kommet til søndagsskolelandsmøtet i Tromsø og besøkte siden en maaneds tid en rekke av vaare prestegjeld hvor han holdt gudstjenester til stor opmuntring. Paa søndagsskolemøtet holdt jeg et foredrag om „Barnesjel og religion". — Tysfjord blev besøkt i anledning av kirkens jubileum, likesaa i annen anledning Lyngen og Øverbygd i Maalselv.

Sist i august var det prestemøte i Haalogaland i Bodø med 65 prester og 50 prestekoner. Og endelig vaart bispedømmemøte i Bodø med rekorddeltagelse her nord: 320 utsendinger.

Kirkeinnvielser har vi hatt tre av. Stamsund betongkirke blev innviet 13. juli. Prosten i Varanger innviet 30. mai Finnkongkeila bedehus-kapell (Ytre Tana), og jeg innviet 25. juli interimskirke for Kaafjord i Lyngen.

I Tromsø by har det falt den vanlige deltagelse i møter og gudstjenester. Dessuten har ogsaa i vinter bibeltimene i bispegaarden fortsatt med et deltagerantall av 70-80. De blev avsluttet med altergang i juni hvori deltok 64.

II. *Menighetsforholdene.*

3-AARS-OVERSIKT PAA GRUNNLAG AV VISITAS-IAKTTAGELSER 1935, 1936, 1937.

1. *Edruelighetstilstanden* er i mangt et barometer for hele folkelivet, og jeg vil denne gang opholde mig litt mere ved dette punkt.

Det interessanteste ved aa følge utviklingen i edruelighetsspørsmaalet har været aa se *forandringen* i de forskjellige bygder. Det er stor forskjell paa hvordan det nu er og slik som det var for 10 aar siden. Den vesentlige faktor i dette spørsmaal er folke-meningen, den stedlige opinion i forhold til drikken. En ser nok at lovens haandhevere og opsynsmenn spiller en stor rolle der hvor de er energiske og renskaarne. Men selv de beste lensmenn lates i stikken hvis de ikke har folkemeningen med sig. Det er i opinionen at en har kunnet merke den største vekst i de siste aarene. Det var kommet langt ned i krigstiden, og her oppe holdt svekkelsen sig lenge. Jeg tror at „Riksaksjonen mot heimbrenning" kanskje ikke virket saa sterkt *direkte* paa de enkelte brennere, men jeg er sikker paa at den virket meget kraftig indirekte derved at den bidrog til en vending i folkesynet. Aksjonen gav ryggstød baade for den del av befolkningen som hadde været klemt av det almene lovbryteri, og for politiet som nu fikk en god stimulans til aa gripe effektivt inn. Mange steder er forholdene ikke til aa kjenne igjen nu efter 6 aars forløp. I en bygd paa Helgeland sa de: „Mens det i krigstiden var en motesak med drikk, er det naa mer og mer en skam aa være paavirket."

Det verste tilfelle vi har været ute for her oppe var en forholdsvis avsides bygd, hvor lærerne sa mig at det var 90 % av folket som paa en eller annen maate var i forbindelse med heimbrenning. Paa skolen kunde lærerne ikke paatale forholdet, sa de, for de aller fleste barns foreldre var med paa trafikken eller nød godt av den. I denne bygden har det været en kraftig snuing, som kom ganske braatt. Det var som om folk plutselig

vaaknet. Lensmannens arbeide var ogsaa godt. Han har fortalt mig hvordan allslags efterforskning i de verste tider var helt umulig fordi hele bygden var et eneste sammenhengende efterretningssystem om hvor han fór. Dette er helt forandret. „Selv de som har været med paa uvesenet, er nu glad for at det er blitt ryddet op," sa menighetsraadet.

Heimbrent er nok ikke utryddet i alle bygder — vi har iallfall en 4-5 hvor det tildels er adskillig av det enda. Men de *fleste* steder sier folk at nu er det slutt — eller omtrent slutt. En overgang var det svært med drikk av *sats* (— „øl-kok", „surke", „klunk" og lignende uttrykk blir brukt), men ogsaa dette er det blitt meget bedre med. Et par steder sier de at det er „dena" som er ulykken. Herredstyret gir handelsmennene lisens paa altfor store kvanta denaturert sprit til „teknisk bruk".

Smuglingen foregaar dels fra traalerne naar de er i havn, dels fra utenlandske baater i aapen sjø (Arkangelsk-farerne og andre; det er mange av disse — vi har kunnet telle 25-30 i døgnet som passerte sundet her i Tromsø). I aapen sjø blir da stundom brennevin tilbyttet mot fisk. Det er ikke godt aa faa full greie paa forholdet. Jeg har i alle kyststrøkene prøvd aa gjøre undersøkelser. Ofte vet de lokalkjente menighetsraadsmedlemmer mer enn politiet. Mitt inntrykk er at denne smugling sikkert foregaar, men jeg tror ikke at den drives systematisk, bare tilfeldig, og ikke at det skjer i noen stor utstrekning. I en av byene sa en overøvrighetsperson: „Vi kan merke det i byen naar Hamburgerruten har været her." Det skulde vel være mulig aa holde bedre orden naar det gjelder norske rutebaater?

Langing og gauking fins bare i et par byer og noen faa andre centra. Saa gjennemsiktige som forholdene paa slike plasser er, skulde politiet kunne lufte ut disse affærene. Politiet (og lensmennene) er ogsaa for det meste virksomme. Hvad en frisk og djerv politimester kan utrette har vi kunnet se tydelig et par steder.

Mitt *total-inntrykk* fra bispedømmet er at det er meget bedre med edrueligheten enn en kunde vente — saa lett som det er aa faa fatt i spirituosa. *Det er ikke sant at Nord-Norges befolkning har særlig mye med drikk aa gjøre.* Det er noe rykkevis over forholdet, men dette er norsk og ikke nord-norsk. Og saa kan vi heroppe vise til den største mannssamling som landet kjenner — Lofotfisket — og der skaffe det beste bevis for hvor nøktern befolkningen er. Aar efter aar hører jeg av opsynet hvor sjelden det er nødvendig aa gripe inn i anledning av fyll. Der gaar det en 6-8000 mann i Svolvær, og det er nesten aldri en paavirket mann aa se. Dette skal slaas fast, for ellers lar en sig altfor lett blende av de sørgelige tilfeller og de daarlige steder som vekker opsikt, og glemmer alt det som er fast og sterkt.

Men vi har et godt stykke frem!

En kan bli brennende harm naar en ser ødeleggelsene i de enkelte liv og i hjemmene. Det er ufattelig at mange folk kan ta dette spørsmaal saa lett. Fra et av ladestedene heter det: „Opinionen er ikke saa sterk her, fordi enkelte toneangivende svekker folkebevisstheten ved sin bruk av alkohol." Det er ofte paafallende hvad en enkelt mann, en enkelt klikk i en bygd kan bety. Det mangler enda meget paa solidaritet i kampen

mot ødeleggelsen. Her skulde alle hjelpe ungdomslagene og alle som holder „fester" — ikke ved aa skjelle dem ut, naar det skjer sørgelige ting, men ved aa styrke og opmuntre de elementer som *vil* orden. Vi har ikke faa steder hvor jeg har notert „festefyll". Det er karakteriserende at de ett sted bemerker angaaende slike fester: „Det er enkelte personer som gaar igjen og ødelegger for alle andre." Pussig er det at det nesten alltid i hver bygd sies om disse forstyrrere at de er fra nabobygden. Kommer jeg saa til denne nabobygden, saa er forstyrreren *her* igjen fra den andre bygden! Dette forteller noe om miljøets betydning. Løshet faar makten naar en kommer løs fra sitt ansvars-miljø. En mann med en kuffert er ofte en mann uten moral. Med dette for øie maa jeg tross alt tenke paa at det stadig reisende folkeferd her nord viser saa pass faa utglidninger.

Et verdifullt eksempel paa hvordan en vekkelse kan virke, har vi i Kautokeino. For 6 aar siden var der mye drikk i fjellet som var voldt av monopol-forsendelser fra Tromsø og av heimebrent fra nabo-bygden Nordreisa. Nu sier lensmannen at forholdene ikke er til aa kjenne igjen. „Den atmosfære som vekkelsen har skapt," sier han, „virker sterkt ogsaa paa dem som ikke selv er med i den."

I samfundslivet er det ikke *direkte* midler som er de sterkeste. De er nok nødvendige — og ogsaa i Kautokeino hadde den offentlige inngripen været en viktig faktor —, men folkets liv er lik en organisme, det er ofte de usynlige „hormoner" og „vitaminer" som er de avgjørende for tilfrisking og sundhet. Det som kan gjøre levende de røtter hvorav en sterk opinion gror, er avgjørende. „Med lov skal land bygges" er en *meget* begrenset sannhet. Folkets *sinn* bestemmes av dypere og enklere faktorer.

Derfor ser jeg en sammenheng i den mer alvorlige mentalitet som vi har hatt i de senere aar, og meget av den sosiale struktur-festning som nu skjer, ogsaa i edruelighetssaken. „Folkesynet er blitt skarpar'", som de sa i en av bygdene. Det er nok saa at ogsaa økonomien har spillet inn. „Daarlige tider er gode for edrueligheten." Eller klassisk uttrykt fra et fiskevær: „Med drikk er det gaatt tilbake takket være det daarlige fiske". Men saa faar vi ogsaa utnytte dette moment i arbeidet paa aa festne folkesynet.

Paa de siste 6 aar har jeg notert tydelig *bedring* i 45 herreder, og deri er der ikke tatt med de sogn hvor det stadig har været bra forhold. Dette sier ganske meget. „Ikke bra" har jeg notert for 9 herreder, derav for det ene: „Ytterst slett". Aapenbar nedgang i tilstanden har jeg observert paa to steder i de siste aar. I storparten av alle vaare herreder maa jeg karakterisere forholdene som gode eller *meget* gode.

2. *Ungdommens forhold* blir fremdeles for det meste rost av menighetsraadene. „Ungdommen naa e'kje ulikar' enn som daa vi va' ong," sa en gammel medhjelper. De eldre sier at det blir vist meget mer høvisk optreden av de unge naa en før. „De opfører sig anslesen." Undtagelsene bekrefter regelen og maa ikke faa sverte ungdommen som helhet.

Om ungdommens *interesser* sies det at de har forandret sig meget i de siste 10 aar. Noen mener at et materialistisk syn vinner terreng. Det siktes da til optatthet av øieblikkets behov og fornøielser. Teoretisk og prinsipiell

materialisme kan det ikke være tale om fordi man samtidig legger merke til at selvstendig tenking nettop er minket. Det antas i det hele aa være lite aandelig interesse. Noen steder sier de at „sport, politikk, fornøielser og magasiner" er det eneste ungdommen nu interesserer sig for.

Jeg undres om ikke dette blir urettferdig naar det slik stilles paa spissen. Men riktig er det nok at ungdommen ut over landet nu er lite idealistisk innstillet. Med lesning av virkelig litteratur er det de fleste steder (slett ikke overalt) daarlig bevendt. Imidlertid noterer jeg at det i de to siste aar i et par bygder er meldt at „magasin-dilla" er i en sterk tilbakegang, „de er gaatt trøtt av mindreverdig underholdning".

Et par rapporter tyder paa at det nu igjen er vekst i biblioteksaken Ogsaa husfliden har i et par bygder faatt ny blomstring.

Merkelig nok er det overalt samstemthet om at ungdommen er arbeidslysten og tiltaksom. Det hører til undtagelsene at arbeidsløsheten heroppe har ødelagt de unge.

Danse-galskapen er det meget mindre av de siste aarene. Men fremdeles klages det over at det ikke er noen som tar sig av de unge. De mangler ledelse.

3. *Heim og barn* er det ikke noe særlig nytt aa si om efter det som blev rapportert i 1934. „Jo lenger en kommer ut paa landsbygden, des mer er foreldre-respekten i behold," sier de et par steder hvor det er vokset op en slags liten by. Noen mener at respekt for autoritet i det hele er i tilbakegang. Men i *folkeskolen* klages det ikke over disiplinære vanskeligheter.

Samlede maaltider for familien ødelegges nu mange steder (byer og bylignende strøk) derved at skolen har barna i skift p. gr. a. mangel paa klasserum. Saa er aldri barneflokken samtidig til middag. Paa dette punkt er skolen med til aa opløse hjemfølelsen ved aa berøve den et av dens vesentlige vekstpunkter.

Det var interessant, av et menighetsraad aa bli gjort opmerksom paa, at forholdet mellem barn og foreldre er friere og mere aapent fortrolig nu enn før. Den gamle trussels-respekt har veket plassen, blev det sagt. Ogsaa mellem ektefolk er det nu mer lykkelig og fritt, tilføiet man. — Om ikke dette bør tas om noen regel, saa er det mitt inntrykk at det her er pekt paa noe karakteristisk.

4. *Andakt og sang i heimene.*

„Da e' eit daale' kapittel," sa de i Bindal. Og det stemmer for det meste. Det er nok enda en 10-12 prestegjeld hvor en tør si at det er noksaa almindelig med daglig andakt eller med søndagslesning. Det finns endog et par bygder hvor dette øker. Og skal vi saa regne radioen med, har det øket høist betraktelig.

Det som forbauser en mest, er at det overalt — paa et par undtagelser nær — er saa slett bevendt med *sangen* i heimene.

Bordbønn er det de aller fleste steder slik med at „di ha' eit barn til aa les'". Helst yngste barnet. Dette har tilfølge at det blir ansett som noe barnslig. „At de smaa skal lese fører til at en kvitter sig med det naar en blir stor." Efter mitt skjønn er denne barnas høitlesning av bordbønn helt forkastelig naar den skjer paa den maate som foran er nevnt.

Enn de voksne? Knepper de hendene før og efter maaltidet? Ja; mange steder, „især naar de er heime, mindre eller slett ikke naar de er borte". For „det gir tilkjenne noe", og det er de brydd med. „Avtagende, særlig i centrum," sa de et sted. (Det man kaller centrum i vaare dager er i høi grad periferien for mer gedigent liv.)

Kveldsbønn lærer barna i 80 % av alle tilfeller fremdeles av mor. Et sted sa de: „Men mor slipper dem for tidlig, hun er ikke med dem om kvelden naar de er blitt litt større."

Radioen øker stadig i kirkelig betydning. Det fins ikke tegn til at det skulde minke med interessen for gudstjenestene og andaktene, tvert imot. (I en bygd sa de at interessen hadde tapt sig litt i det siste.) Det blir stadig flere „radiomenigheter" rundt om, særlig i avsides strøk eller der hvor bare en enkelt familie har radio. Hvor alle har, hører de hver for sig. „Det er drypp-stilt," sier de om andaktsfullheten.

5. *Søndagsskoler* er det ikke mange prestegjeld som nu helt mangler. Men det er et forsvinnende antall *kretser* som enda har det. Jeg har fremdeles inntrykk av at begrepet „skole" er uheldig i denne forbindelse. Det skremmer ellers skikkede folk fra aa samle barn en søndagsmorgen — de mener en maa være „lært" for aa gjøre det. Her nord er det ogsaa en gêne at barna skal holdes i søndagsskole i mørketiden paa den eneste tid av dagen da de kunde være ute i frisk luft paa deres eneste fridag. Alle søndagsskoler, iallfall i byene, burde heroppe være om morgenen. Vaart bispedømmeraad har flere ganger vakt mosjon om aa faa en radio-barneandakt søndag morgen.

Søndagsskole-saken maa ikke bli en eksklusiv sak, slik at de som driver den regulære søndagsskole, regner all annen form for aa samle barna til andakt som svikt overfor den angivelig eneste riktige form.

Søndag for barna er nemlig ikke uten videre identisk med søndagsskole-metoden, men for alt for mange hjem (de fleste?) er søndagsskolen den eneste vei til at barna faar helligdagen helligholdt. Derfor skulde alle samle sig om aa støtte den friske og sunde søndagsskole.

6. *Leg forkynnelse.* Det er fremdeles meget ujevnt med fordelingen av de reisende lege forkynnere. „Rikelig" — „Adskillig" — „Lite" — „Rykkevis besøk" — „Avtagende" — er noen av de betegnelser raadene bruker til aa betegne forholdet.

Det bekrefter sig at det stilles økede krav til kvaliteten. Et sted angir de som grunn for den minkende søkning til emissærenes møter, at „folk synes de faar lite; det er de samme vendinger bestandig". Men dyktige folk har snarest mer søkning nu enn før. Det er ikke behovet for denne forkynnelse som er svekket.

Det klages ogsaa over at disse reisende bare kommer én dag og holder et eneste møte. Da blir det ikke noe av det, sier man. De burde stanse helst en uke og faa kontakt med folk, saa en fikk lære aa kjenne dem. Da vilde de faa mere tilhørere ogsaa.

7. *Kirkesøkningen* er karakterisert ved det som blev sagt for 1932-34. I tre prestegjeld har det senere været notert nogen nedgang. Svært mange steder sier de det er stigning, ja, et par steder stor stigning. Naar en ser paa de tall organist eller kirkesanger opgir for en „daarlig kirkesøndag i

uheldig aarstid, men uten særlig værhindring", saa blir en forbauset over saa mange det er som kommer.

Alt i alt maa jeg karakterisere kirkesøkningen i Haalogaland som værende i vekst.

Salmebokbyttet har gjort bedre fremskritt i siste aar enn paa lenge. Bare ett sted har den reviderte tapt ved avstemningen. Men fra mange hold lyder spørsmaalet: Hvorfor kan vaar kirkes styrelse ikke sørge for at vi faar én salmebok i kirken, felles for alle som er felles i troen?

8. *Menighetsmessig orden.* Det er fremdeles slik at det blir *ferre* barn som ikke blir døpt og konfirmert. Men vi har et par dissenterpaavirkede sogn hvor optil 50 % av barna hverken blir døpt eller konfirmert. Ogsaa i dette forhold er der nu bedring aa spore. Daap og konfirmasjon blir alt i alt igjen befestet i folkebevisstheten efter den svakt opløsende tendens som var aa merke for 10 aar siden.

En kuriositet er det at i et par sogn i Finnmark oversitter de aldeles bestemmelsen om antall faddere. Efter kirkebøkene noterte jeg tilfeller med 16-18, ja op til 21 faddere for et enkelt barn. Foreldrene samler faddere blandt kirkealmuen, det regnes som en slags forsikring for barna, om de siden i livet skulde trenge en haandsrekning, at de har rikelig med faddere aa vende sig til. — Jeg hadde ikke hjerte til aa stoppe dette.

Konkubinater er det nok en del av, slik har det alltid været, men den økning som man kunde ventet i „vaare dager" er det ikke noe aa se til. Noen prester er særlig flinke til i stillhet og med det gode aa faa ordnet slike forhold.

Søndagsfreden er ikke gjenstand for særlige aapenbare krenkelser, men i det smaa er det meget av det. Fiskenæringen har saa mange former for overtredelser av lovgivningen. Men her er det en stor svakhet at der hersker uklarhet om hvor langt Lofotloven gjelder — baade geografisk og i tids-utstrekning. Det maa snart bli en ordning med dette.

9. *Foreningslivet* holder sig jevnt. Den frykt som det kunde være grunn til for en del aar siden, at de humanitære foreninger (sanitet, tuberkulose, redningssak etc.) skulde ta luven fra de kristelige, har vist sig ugrunnet. Enkelte steder har det nok været litt ansats til det, men det viser sig overalt at det er forbigaaende. Man har tvertimot inntrykk av at hvor det kristelige, frivillige arbeide er sterkt, der blomstrer ogsaa det humanitære arbeide. Men somme steder blir det et virvar av forskjellige foreninger, det hele er for meget spredt.

Noen sogn i Finnmark og i Troms har overhodet ikke en eneste kristelig forening. I Finnmark er forøvrig interessen i vekst.

10. *Dissentere.* I forbindelse med den utførlige rapport i 1934 er det bare aa notere at forholdet er uforandret og stort sett fredelig. Der er ingen større fart i nogen av uro-bevegelsene. Enkelte blaff hist og her. De konsoliderte samfund utenfor vaar kirke arbeider rolig og godt. Mellem oss og dem er der et godt forhold, en og annen gang endog naar det gjelder Pinsevennene og Baptister, som ellers ifølge lære og temperament er de aggressive. „Dissentere" gaar ofte i vaar kirke og vi i deres, særlig naar det gjelder Frikirken. «Vi gaar mykje om 'in'an,» sa de et sted.

Vanskeligheter for skolen volder Adventisters barn som ikke faar gaa

om lørdagen, og Baptistenes som undertiden ikke faar noen som helst undervisning i religion. Bare i et par sogn har vi de utpregede „skatte-dissentere" — de som melder sig ut til et samfund som ingen virksomhet har (bare en protokoll) — for derved aa bli fri kirkeskatten.

— Det er i det hele en ny mentalitet i forholdet mellem dissentere og oss. Det felles kristelige er blitt sterkere betonet. Man ser stridslysten og nappingen fra hverandre som en skade.

11. *Respekten for det hellige.* Det bekrefter sig i de sogn som er visitert siden 1934, at bølgedalen fra krigs- og efterkrigs-tiden er slutt. „Henger noe igjen ennu," sier de et sted i Lofoten. Helt overvunnet og med tydelig vekst i respekten, sier de de fleste steder. Eller: „Svakest hos dem i mellemalderen som fikk sine bestemmende inntrykk i krigs- og jobbe-tiden." — „Respekten er usvekket, uten at den positive interesse derfor kan sies aa være sterk." — „Mest en passiv respekt."

Nogen steder anfører de „Brochmann" som betegnelsen for en kritisk og vørdsløs innstilling. Men dette gjelder ikke direkte respekten for det hellige, det gjelder mer det helliges representasjon hos oss i kirke og presteskap. Og i mange fall er en kritikk da bare sund og nyttig.

Bannskap har jeg spurt efter de siste aarene. Det viser sig at uvesenet er i tydelig tilbakegang. Riktignok sier de i 3 sogn at det har øket blandt barn (!) og unge. Ellers er regelen at det er de unge som viser fremgang i høviskhet ogsaa paa dette punkt. Overalt sies det at bannskap forekommer lite eller slett ikke i dagligliv og hjemliv. Men hvor mange mannfolk kommer sammen! og især paa sjøen. „Paa land er det ei lita skandale aa bannest." — „De er som forsnudd naar de kjem paa Lofoten, for de bannest ikkje heime." — „Hard og rykkevis kropslig paakjenning frister svært." — „Sild-not og bannskap hører i hop."

Overfor det sist anførte staar imidlertid den kjennsgjerning at ikke faa notbaser, som er plaget av uskikken, direkte forbyr mannskapet aa bruke eder. „Dokk fær ha dokker paa land om dokk ikkje kan la være." Det er tydelig en ny folkemening i vekst paa dette punkt. „Det er ei vakning," sa de i en ellers ikke særlig høitstaaende bygd. „Det er mykje godt ei skam. Det blir no sett ner paa dei som bannest."

Interessant er det aa notere fra et par strøk som har hatt anleggsperioder (industri-, vei- og bane-anlegg), at „i anleggsperioden var det moderne aa banne paa svensk." Nu er det omtrent slutt.

12. *Naboforholdene.* „Et og annet uvær kan det nok være," sa de i Lebesby. Og slikt gjelder vel for de fleste steder. Men jevnt over er det godt naboforhold, mange steder helt utmerket. De verste foranledninger til nabostrid gir skole-sakene, læreransettelser, sammendrag av kretser, plasering av skolehus. Men ogsaa om kirkegaards-tomt, ja, om bedehus-tomt blir det somme tider bygde-kiv.

Saa har vi faatt noget nytt her oppe som de kaller „bidragsmisunnelse". Folk holder øie med hverandre. Urimeligheter og urettferdigheter blir forstørret.

Interesant var en uttalelse i Buksnes om utskiftningens følger: „Før var det adskillig kiv, men det er blitt mye bedre efter at det blev gjerde mellem folk. Gjerdene er blitt fredsstiftende."

Kriminaliteten er i de fleste bygder meget liten. Ærligheten er sterk. „Sjelden aa bruke laas", heter det fra en av bygdene. Et sted oplyste de at dampskibsekspedisjons-bua stod ulaast hele vinteren. Det hendte aldri noget.

Men det maa merkes, hvad et raad paa Helgeland svarte paa disse spørsmaal: „I Lofoten respekterer de hverandres eiendom paa land, men ikke paa sjøen. Det er vanskelig aa være ærlig fisker i Lofoten."

13. *Menighetsraadene* maa undskyldes for sin meget svake virksomhet ved de forhold som geografien skaper. Det er fremdeles ikke optatt noe kristelig arbeide av betydning, men enkelte raad gjør dog en del. Deltagelsen i menighetsraadsvalgene var siste gang fremdeles meget liten, men er ikke synkende.

Deltagelsen i det frivillige bispedømmeraad nu i Bodø var rekordmessig. Det var en kristelig demonstrasjon.

14. *Nattverdsøkningen.* Jeg henviser til 10-aars-statistikken som blev gitt i beretningen for 1936. Paa mine videre spørsmaal om hvad det er som holder folk tilbake, faar jeg vesentlig det samme svar som jeg henviste til i 1934. Nogen senere noterte svar anføres: „Ordet overskattes paa sakramentenes bekostning." — „Der er liten trang hos mange kristne, og liten forstaaelse hos dem som reiser og forkynner." — „Nattverden er no hellig, over det almindelige, og vi er ikke verdige." — „Dem har heller for mykje respekt for nattverden." — „Redd for aa gjøre sig synd."

Det ser ut til ytterligere aa avta med at foreldre følger sine konfirmanter til alters.

Et par steder er *sanitære* hensyn anført. Det mangler enkeltkalker paa mange steder enda.

Naar det tross alt stadig er vekst i nattverdsøkningen, hører det sammen med den tydelige, om enn langsomt gjennemgripende vekst i kristelig liv, og med prestenes bevisste arbeide for aa styrke synet for sakramentene.

15. *Det indre liv.* Sagt med et eneste ord er det *frimodighet* som mangler i det kristne menighetsliv. Svakheten kan nok uttrykkes anderledes ogsaa, men dens preg henger alltid sammen med lukkethet, skyhet, engstelig gjemthet.

„Her er anæmi i kristenlivet," sa de i en av bygdene. I neste øieblikk la de til: det kommer av isolasjon. Mange gaar ensomme og længter efter fellesskap og utløsning. Men folk laaser sig inne, og de innelaaste vet ikke om hverandre.

Aarsaken til den manglende frimodighet og den herskende menneskefrykt er igjen, at det skorter paa helhet. „Vi har saa mykje halv kristendom." Dette skriver sig igjen fra fusk i opgjøret, i aapenheten mot mennesker og mot Gud. „Vanskelig for de enkelte aa vedkjenne sig sitt gudsforhold, og saa gaar de for sig selv." — „Det blir ikkje mykje ved ei kristentru som ein skal vera redd."

Paa den annen side er der bygder og byer hvor det nu sies aa være en ganske annen aapenhet enn før. „Lettere aa komme i samtale om slikt naa om dagen." Især vil dette gjelde hvor gruppe-bevegelsen har satt preg. Dennes virksomhet har fortsatt fra 1935 med stadig nye tiltak:

Det klages i flere av de bygder hvor der er fast dissentervirksomhet, over, at naar nogen blir „avgjort", saa gaar de til dissentere. „Det er mere varme der; det er saa koldt i statskirka."

Andre steder klages det over lokale motsetninger mellem kristne fraksjoner og den dermed sammenhengende lyst til gjensidig aa være haard i dommen over hverandre.

Hvor der ingen slike indre motsetninger fins, besværer man sig over den kristne flokks eksklusivitet. Det heter fra flere hold, at de som regner sig for særskilt kristne, stenger sig inne i sin krets, og at der ingen pulsslag gaar derfra og til samfundslivet, ja, at andre som gjerne vilde ha samfund, stenges ute og blir gaaende i ensomhet, fordi de ikke antas aa ha det rette flokkpreg.

Flere steder bemerker raadene, at det som fins i bygden er saakalt „kirkekristendom". Nogen sier: *passiv* kirkekristendom. Slike steder er det ofte stor kjærlighet til kirken og kirkehuset, som da er et slags forankring for følelsen. Tradisjonsmomentet spiller inn. Ofte er det meget kristelig *arv* i slike menigheter. De lever paa arven, tærer paa den, uten aa øke den. Men det kommer ofte frem, at der ved visse leiligheter plutselig kan aapenbare sig aa ha været mere personlig liv enn man har visst. Det er ofte at det i raadene blir brukt vendinger som: „Her er flere enn en skulde tru," eller „der er mere enn det som synes," og i nogen av disse kirkekristne sogn hevdes det, at „der er *liv* i lydighetskristendommen," „det er *alvor* med folk."

Slike steder er modne for vekkelsens vaarvær. Men det har været lite av de typiske vekkelser fra tidligere tid nu i det siste. Det gaar mere stille for sig. Rett som det er rører det sig noget, snart her, snart der. Den tydeligste og mest omfattende bevegelse har været paa Værøy.

— Hvordan man saa vil bedømme helheten, kommer an paa det synspunkt man velger. Den som ser paa den tilsynelatende store likegyldighet (foruten paa den sporadisk direkte motstand) og paa alt det tros- og moral-opløsende som velter inn til tid og annen — han kan enten si: man ser hvor svakt det hele er. *Eller* han kan maatte si: merkelig at det ikke for lenge siden er opløst, — der maa være noget av dypt feste i det hele allikevel.

Faktum er i alle fall, at kirke- og kristenlivet saa langt fra aa være svekket, snarere maa sies aa være styrket og ha vokset i den senere tid. Alle de stikkprøver som i punktene foran er gjort angaaende folkelivet, peker ogsaa paa dette. Og dag for dag skjer der meget i det stille som ingen noterer, men som opmagasineres og blir til en sum av virkende kraft i den almene manns og menighetens daglige liv.

p. t. Bodø, 31. august 1937. *Eivind Berggrav.*

B. Innberetning for Haalogaland bispedømme for aaret 1937.

Da min forgjenger i embedet, biskop dr. Berggrav, har sendt Departementet innberetning med bilag for den del av aaret som falt innenfor hans funksjonstid, nemlig til utgangen av august maaned, og herunder har berettet om tilsynsarbeidet og visitasene i nevnte tidsrum samt om

menighetsforholdene, blir min opgave nu aa gi den vanlige oversikt over geistlighetens virksomhet og den kirkelige statistikk for 1937.

I. *Prestene og deres virke.* — Innen geistligheten i Haalogaland er i aarets løp inntruffet et *dødsfall,* idet prost i Vesteraalen prosti og sokneprest til Hadsel prestegjeld Sigvard Jonathan Nielsen avgikk ved døden den 15. februar. Han hadde da virket som prest i Nord-Norge i 33 aar, 1904 til 1912 som sokneprest i Herøy, og fra sistnevnte aar til sin død som sokneprest i Hadsel, fra 1917 tillike som prost i Vesteraalen.

Forflyttet fra bispedømmet blev i aarets løp følgende: sokneprest til Nesseby og prost i Varanger prosti B. H. Skauge, som blev utnevnt til sokneprest i Fusa i Bjørgvin bispedømme; sokneprest til Vardø Olav Skauge, utnevnt til sokneprest i Hommedal i Agder bispedømme; og hjelpeprest i Narvik G. M. Reichelt, ansatt i Buddhistmisjonen.

Tilflyttet bispedømmet er i aaret 1937: sokneprest til Narvik G. O Haraldseide, tidligere sokneprest i Brevik; sokneprest til Lødingen Th. Brekke, tidligere overlærer ved Levanger lærerskole; sokneprest til Karlsøy E. S. Lyshoel, tidligere ordinert prest; og sokneprest til Vardø K. O. E. Petersen, tidligere sokneprest til Tvedestrand.

Bispeskiftet nevnes nedenfor.

Forflyttet innenfor bispedømmet blev sokneprest til Berg og Torsken J. M. H. Berling, tidligere konstituert klokker og hjelpeprest i Vaagan; sokneprest til Sør-Varanger O. J. Havdal, tidligere stiftskapellan i Haalogaland; sokneprest til Kjelvik Odd Lothe, tidligere hjelpeprest hos soknepresten i Tysfjord; samt hjelpeprest og klokker i Narvik Nils Flatøe, tidligere konstituert klokker i Tromsø.

Bestalling som prost blev meddelt sokneprest til Meløy E. T. Walvig, og sokneprest til Hamarøy S. Storaker, proster henholdsvis i Nord-Helgeland og Nordre Salten prostier.

Ved aarets utgang stod *følgende embeder ubesatt:* Bodin residerende kapellani (som konstituert fungerer pastor Lorentz Rolfsen). Flakstad soknekall (bestyres i ledigheten av pastor K. O. Mathiesen). Hadsel soknekall (bestyres i ledigheten av pastor Dagfinn Zwilgmeyer). Bjarkøy soknekall (bestyres i ledigheten av pastor Andr. Notø). Nesseby soknekall (bestyres i ledigheten av stiftskapellan C. Torp). Kateketembedet i Hammerfest (konstituert: pastor Kaare Berg-Hansen). Kateketembedet i Vadsø. Et stiftskapellanembede (konstituert: pastor Øystein Bøe), og hjelpeprest- og klokkerstillingen i Vaagan. — Prosteembedene i Vesteraalen, Trondenes, Hammerfest og Varanger prostier.

Til aa *bestyre ledige embeder* has foruten 6 stiftskapellaner 8 ordinerte prester.

Av nyoprettede stillinger er kun aa nevne hjelpepreststillingen i Tana, med et lønnstillegg av det offentlige.

Det til *reisebidrag for prester* bevilgede beløp kr. 8000 blev fordelt paa samme maate som i tidligere aar.

Til *fiskeværsbetjening* anvendtes det hertil bevilgede beløp kr. 5500. Til denne betjening benyttedes vinteren 1937 23 soknepresterog 1 hjelpeprest, 3 stiftskapellaner, dessuten spesielt under Lofotfisket 5 soknepre-

ster, 1 hjelpeprest og 1 stiftskapellan samt 5 legmenn. Meldingene beretter om stor søkning til gudstjenester og opbyggelsesmøter.

Feltprest-tjenesten blev utført slik: Paa Drevjenmoen ved lærer Albert Olafsson, paa Elvegaardsmoen ved cand. theol. Solvik, paa Sætermoen ved cand. theol. Rødberg, paa Altagaard ved sokneprest Slotten og paa Nyborgmoen ved prost Skauge.

Ved *prostene* holdtes *2 visitaser,* nemlig i Steigen ved prost Storaker, og i Ibestad ved prost Steinholt. Innberetning om disse to visitaser vedlegges. Den for Hadsel prestegjeld berammede visitas blev efter initiativ fra menighetens side avlyst for aa henlegges til 1938.

II. *Bispeskiftet.* — Under 30. april blev biskop dr. Eivind Berggrav utnevnt til biskop i Oslo, og fratraadte Haalogaland bispeembede den 31. august. Ved sin fratreden mottok han og bispinnen mange beviser paa takknemlighet og anerkjennelse for den store innsats de hadde gjort i kirkelivet heroppe under henimot 9 aars virke.

Efter at avskjedsfest, arrangert av Tromsø menighet var holdt for biskop Berggrav med familie fredag 20. august, hvor menighetsraadets formann tolket menighetens takknemlighet for bispeparets innsats i byens menighetsliv, tok biskop Berggrav avskjed med Tromsø menighet ved høimessegudstjenesten i Domkirken søndag 22. august (13. s. e. tref.) og ved en nattverdgudstjeneste den følgende dag.

Under avskjedens tegn stod ogsaa preste- og prestekonemøtet i Bodø 25. og 26. august og bispedømmemøtet samme sted 27.-29. august. Med rekorddeltagelse holdtes sistnevnte møte i Sangerhallen under biskop Berggravs ledelse, og søndag 29. august tok han avskjed med Haalogaland ved høimessegudstjenesten i Bodø kirke, hvor en stor del av bispedømmets prester og prestekoner var tilstede. Ved gudstjenestens slutning blev han av domprost Krohn-Hansen hilst fra kordøren med en hjertelig takk for alt hvad han hadde utrettet i Haalogaland.

Paa avskjedsfesten om kvelden, hvori ca. 1200 mennesker deltok, blev biskopen av bispedømmeraadets nestformann overrakt en avskjedsgave fra møtet. Likesaa gav prestene uttrykk for sin erkjentlighet ved to kunstferdige utstyrte stoler, som senere skulde leveres ferdige.

I ledigheten efter biskop Berggrav fungerte domprost *Wollert Krohn-Hansen* i Haalogaland bispeembede fra 1. september til 30. november.

Han deltok 12. september i Kaafjord kirkes 100-aars-jubileum, inn viet 26 s. m. Sørfjord (Ullsfjord) annekskirke i Lyngen og 10. oktober Brøstad forsamlingshus i Dyrøy til kirkelig bruk, samt ordinerte 28. november i Tromsø Domkirke cand. theol. Birger Ingolf Ingolfstad til prest (ansatt som hjelpeprest i Tysfjord).

Den 10. september blev undertegnede utnevnt til biskop i Haalogaland og blev ordinert av biskop dr. Berggrav i Vaar Frelsers kirke i Oslo den 21. november, hvorefter jeg tiltraadte embedet den 1. desember (avreise fra Oslo om kvelden den 30. november). Det til ordinasjon fremlagte vita vedlegges [se Norvegia Sacra 1937, s. 92 ff.].

Jeg holdt min tiltredelsespreken ved høimessegudstjenesten i Tromsø Domkirke søndag 12. desember, og blev ved begynnelsen av denne gudstjeneste hilst velkommen av domprost Krohn-Hansen.

Sammendrag av kirkelig statistikk for Haalogaland bispedømme.
Aaret 1937 sammenlignet med de 4 foregaaende aar.

	1937	1936	1935	1934	1933
Fødte	7416	6970	6823	6774	7532
Derav født utenfor ekteskap	879	989	855	894	851
Konfirmerte	6676	6749	6933	6363	6520
Ektevidde par	2841	2458	2315	2088	1874
Nattverdgjester (ialt)	36196	34865	34063	34494	30042
Jordfestede	3531	3375	3355	3189	3231
Innmeldte i Statskirken	60	52	69	50	55
Utmeldte av Statskirken	187	236	327	366	322

Sammendrag av alle dagsregistre i de siste 5 aar.

	1937	1936	1935	1934	1933
Gudstjenester	5274	5267	5402	5312	5091
Messefall	248	260	232	241	247
Møter ved prestene	6269	5986	5444	5170	4700
Antall ganger legmenn prekt ved ordinære gudstjenester	107	105	134	107	89
Sykebesøk (inklusive sognebud)	6565	6436	5705	5659	5635
Anstaltbesøk	2107	2077	1814	1884	1707
Skolebesøk	239	304	205	280	294
Antall ganger brukt „fri tekst"	61	59	59	70	76

Sammenligning mellem bispedømmets forskjellige hoveddeler i aaret 1937.
De kursiverte tall er for 1927.

Landsdel	Hjemmehørende folkem 1/8 930 tilh. Statskirken	Døpte	Derav født u. ekteskap	% av alle døpte	Konfirmerte	Ektevidde par	Nattverdgjester ialt	% av hele folketallet	Jordfestede	Innmeldte i Statskirken	Utmeldte av Statskirken
Helgeland	59974	1130	137	12,1	1329	486	4590	7,9	659	10	47
	58019	*1224*	*153*	*12,5*	*1287*	*275*	*4809*	*8,3*	*697*	*6*	*28*
Salten	69789	1238	120	9,6	1370	617	9196	13,2	692	7	34
	63334	*1462*	*108*	*7,5*	*1343*	*384*	*5973*	*9,4*	*768*	*5*	*28*
Lofoten og Vesteraalen	51659	1225	126	10,3	1126	457	5365	10,5	575	21	40
	48313	*1149*	*133*	*11,6*	*1025*	*262*	*3005*	*6,2*	*560*	*7*	*60*
Troms fylke	94744	1986	274	14.3	1760	807	10375	10,6	1033	12	37
	88524	*1729*	*156*	*9,0*	*1661*	*506*	*7760*	*8,8*	*1115*	*12*	*39*
Finnmark fylke	52494	1376	222	16,1	1091	474	6670	13,0	572	10	29
	43712	*1341*	*144*	*10,7*	*799*	*281*	*4000*	*9,5*	*610*	*5*	*36*
Hele bispedømmet	328660	6955	879	10,0	6676	2841	36196	11,0	3531	60	187
	301902	*6905*	*694*	*10,0*	*6115*	*1708*	*25547*	*8,5*	*3750*	*35*	*191*

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld	Fødte	Utenfor ekteskap	Døpte	Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmerte	Konfirmerte til alters	Ekteskap kirkelig	Ekteskap borgerlig
1. Bindal	41	10	47	45	0	45	23	0
2. Vik	51	7	49	56	0	56	18	0
3. Brønnøy	72	8	64	88	0	88	27	2
4. Velfjord	33	5	30	36	0	36	14	0
5. Vega	51	4	48	46	0	46	21	0
6. Tjøtta	58	11	74	71	0	71	21	2
7. Vefsn	152	19	151	190	0	188	89	0
8. Hattfjelldal	33	3	33	38	0	38	12	0
9. Hemnes	89	6	92	111	1	111	41	1
10. Mo	102	14	95	124	0	124	43	4
11. Herøy	59	9	69	97	0	97	26	2
12. Alstahaug	148	16	99	144	0	141	37	1
13. Nesna	92	9	93	80	0	77	32	1
14. Lurøy	69	7	67	73	0	71	25	2
15. Rødøy	48	4	53	43	0	35	16	1
16. Meløy	73	5	66	87	0	81	25	0
17. Gildeskaal	93	7	92	89	0	89	41	1
18. Beiarn	35	6	36	40	0	40	11	0
19. Skjerstad	30	2	23	41	0	41	16	0
20. Saltdal	76	2	76	84	1	84	22	0
21. Fauske	112	6	109	143	0	143	58	1
22. Bodø	151	10	83	102	0	102	79	2
23. Bodin	71	7	86	122	0	122	59	5
24. Kjerringøy	11	0	12	15	0	15	7	0
25. Folda	92	19	85	84	0	84	41	0
26. Steigen	69	8	70	57	0	57	29	0
27. Hamarøy	54	5	53	66	0	66	22	0
28. Tysfjord	76	13	69	69	0	69	32	0
29. Ofoten	233	20	230	191	0	191	59	0
30. Narvik	160	5	146	182	0	150	106	2
31. Lødingen	78	10	68	85	0	84	24	0
32. Vaagan	150	19	143	172	0	172	80	0
33. Gimsøy	49	10	50	40	0	40	11	0
34. Buksnes	178	12	198	151	0	151	62	0
35. Borge	96	5	76	101	2	93	35	4
36. Flakstad	105	10	100	50	0	49	28	2
37. Værøy	37	4	34	47	0	47	23	0
38. Hadsel	211	28	206	169	1	168	57	2
39. Bø	125	16	143	113	3	112	33	0
40. Øksnes	127	6	108	101	0	101	25	0
41. Sortland	72	5	72	103	0	93	51	0
42. Dverberg	105	11	95	79	0	78	44	0
43. Kvæfjord	80	10	60	41	0	37	22	0
44. Trondenes	309	23	258	267	0	266	137	8
45. Salangen	79	11	106	85	0	106	34	0
46. Ibestad	86	5	97	140	0	139	26	1
47. Bjarkøy	39	2	38	42	0	42	7	0

HAALOGALAND BISPEDØMME FOR 1937.

Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester utenfor kirken	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved godkjente legmenn	Nattverdgjester ialt	Jordfestede	Innmeldte i kirken	Utmeldte av kirken	Offer og kollekt i kirken
96	11	4	0	111 (4,2 %)	27	0	0	115,19
177	0	18	0	195 (7,5 »)	17	0	1	104,38
275	36	24	0	335 (8,1 »)	38	0	0	756,35
98	4	5	0	107 (6,8 »)	16	0	0	14,00
178	0	16	0	194 (8,0 »)	33	0	0	292,06
210	0	18	0	228 (9,0 »)	39	0	0	393,36
440	0	46	0	486 (6,3 »)	78	4	7	
114	0	23	0	137 (9,6 »)	9	0	0	141,44
264	0	25	0	289 (5,9 »)	59	2	5	471,57
386	0	5	0	391 (6,8 »)	70	1	12	547,34
189	0	12	0	201 (4,9 »)	64	0	1	154,63
438	50	51	0	539 (9,4 »)	72	1	4	799,26
562	22	20	0	604 (12,7 »)	67	0	0	775,57
314	76	19	0	409 (13,1 »)	28	0	0	518,07
109	0	3	0	112 (4,7 »)	22	1	5	210,58
201	42	9	0	252 (6,6 »)	20	1	12	399,58
214	1	9	0	224 (5,2 »)	47	0	0	196,81
109	0	5	0	114 (5,6 »)	19	0	1	93,94
167	13	10	0	190 (9,9 »)	29	0	0	425,00
311	0	11	0	322 (9,9 »)	41	0	0	635,26
748	0	52	0	800 (11,4 »)	68	0	0	935,57
1942	0	39	0	1981 (37,3 »)	56	0	4	2277,71
680	27	53	0	760 (12,3 »)	50	1	7	640,62
103	0	4	0	107 (15,0 »)	5	0	0	179,41
341	0	45	0	386 (8,8 »)	58	0	1	432,44
153	2	43	0	198 (5,9 »)	48	0	1	521,18
547	0	23	0	570 (18,0 »)	35	0	0	600,22
154	80	2	0	236 (7,7 »)	34	1	0	225,63
1782	317	84	0	2183 (21,0 »)	80	1	3	706,39
846	0	33	0	879 (9,0 »)	68	4	16	1466,67
200	11	35	0	246 (5,1 »)	54	0	1	303,13
559	82	46	0	687 (9,5 »)	78	0	0	1037,93
80	8	8	0	96 (8,7 »)	17	0	0	163,50
1117	2	33	0	1152 (16,9 »)	73	0	9	236,17
373	40	69	0	482 (10,6 »)	56	2	5	281,82
69	0	0	0	69 (2,1 »)	21	2	1	52,50
621	12	23	0	656 (20,4 »)	18	1	8	613,17
392	0	65	0	457 (23,1 »)	113	0	4	642,15
670	0	38	0	708 (14,9 »)	58	0	5	610,30
321	0	11	0	332 (8,5 »)	43	0	0	906,50
508	0	11	0	519 (12,0 »)	45	0	2	1539,00
196	0	11	0	207 (4,5 »)	53	16	6	1021,35
117	1	5	0	123 (4,4 »)	36	0	5	326,82
1439	62	148	0	1649 (12,4 »)	159	1	4	1618,01
368	0	38	0	406 (9,5 »)	45	0	1	702,66
434	31	24	0	489 (7,2 »)	73	0	12	453,36
225	6	13	0	244 (13,5 »)	25	1	2	303,87

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld	Fødte	Utenfor ekteskap	Døpte	Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmerte	Konfirmerte til alters	Ekteskap kirkelig	Ekteskap borgerlig
48. Lenvik	194	34	168	86	0	86	58	0
49. Berg	69	17	55	68	0	68	28	0
50. Tranøy	142	9	169	144	0	143	40	0
51. Maalselv	119	21	113	88	4	84	51	0
52. Tromsø	229	18	189	180	0	102	140	4
53. Tromsøysund	120	15	158	140	0	134	100	0
54. Balsfjord	163	27	111	92	0	92	34	3
55. Karlsøy	89	16	86	51	0	51	21	0
56. Lyngen	221	31	191	155	0	155	43	0
57. Skjervøy	194	35	187	181	3	181	50	0
58. Loppa	101	17	85	83	0	80	32	0
59. Talvik	76	6	67	64	0	63	14	0
60. Alta	129	9	114	86	0	32	50	1
61. Kautokeino	35	2	19	26	0	26	7	0
62. Hammerfest	237	27	196	171	0	162	64	0
63. Maasøy	56	7	57	34	0	34	17	0
64. Kjelvik	125	20	121	55	0	50	35	0
65. Kistrand	81	13	84	40	0	40	13	0
66. Lebesby	50	10	49	25	0	25	18	0
67. Karasjok	41	5	47	26	0	26	12	0
68. Tana	111	21	113	82	0	78	29	0
69. Vardø	156	27	116	68	0	20	56	0
70. Vadsø	65	4	65	62	1	62	24	0
71. Nesseby	43	11	57	24	2	0	14	0
72. Sør-Varanger	210	43	186	145	0	139	84	4
	7416	879	6955	6676	18	6269	2785	56

Samme dags eftermiddag arrangerte Tromsø menighetsraad og byens indremisjon velkomstfest for min familie og mig med velkomsthilsener fra menighetsraadets formann, indremisjonens sekretær, byens ordfører og skoledirektøren m. fl.

Jeg er i det hele tatt overordentlig takknemlig for den store elskverdighet som folket heroppe har møtt oss med. Det er en meget verdifull innledning til arbeidet i Haalogaland.

I desember sendte jeg til samtlige prester og menigheter i bispedømmet en „Hilsen til prestene og menighetene i Haalogaland" [se Norvegia Sacra 1937, s. 95 ff.].

Forøvrig har jeg i desember utført en del arbeide som stod i forbindelse med min tiltredelse til bispeembedet. Dessuten talte jeg paa en rekke møter og fester i Tromsø, og preket nyttaarsaften ved midnattsgudstjenesten i Domkirken.

HAALOGALAND BISPEDØMME FOR 1937.

Nattverdgjester i kirken	Nattverdgjester utenfor kirken	Nattverdgjester ved sognebud	Nattverdgjester ved godkjente legmenn	Nattverdgjester ialt	Jordfestede	Innmeldte i kirken	Utmeldte av kirken	Offer og kollekt i kirken
180	0	12	62	254 (3,0 %)	94	6	1	212,54
194	0	19	0	213 (7,3 »)	32	0	0	308,12
499	166	43	0	708 (10,9 »)	71	2	3	785,86
256	0	22	1	279 (4,6 »)	47	0	0	853,67
1747	0	158	0	1905 (19,5 »)	124	2	2	2203,67
744	157	43	0	944 (12,6 »)	66	0	2	600,00
294	22	24	0	340 (5,2 »)	60	0	3	201,14
116	45	6	0	167 (4,1 »)	46	0	2	165,82
1425	58	39	0	1522 (19,7 »)	85	0	0	409,00
936	129	67	0	1132 (14,5 »)	70	0	0	772,83
424	22	26	0	472 (13,6 »)	49	5	0	102,00
627	0	21	3	651 (22,5 »)	31	0	2	601,04
767	7	34	0	808 (23,6 »)	40	0	4	338,78
340	43	16	0	399 (35,5 »)	4	0	0	251,32
454	0	63	0	517 (7,3 »)	85	1	0	865,46
138	22	7	0	167 (7,0 »)	25	0	0	54,00
194	48	16	0	258 (7,0 »)	38	0	0	395,80
488	83	38	0	609 (23,9 »)	29	0	0	105,00
125	83	11	0	219 (12,4 »)	29	0	9	128,75
314	16	14	0	344 (31,6 »)	17	0	0	194,29
580	60	33	0	673 (13,5 »)	55	1	6	717,54
229	27	15	0	271 (5,4 »)	42	1	0	423,44
596	0	14	0	610 (16,6 »)	40	0	0	274,40
164	16	31	0	211 (5,7 »)	22	0	0	88,82
418	29	14	0	461 (6,1 »)	66	2	8	140,08
32086	1969	2075	65	36196	3531	60	187	37035,84

Hoslagt følger videre den statistiske del av innberetningen, ordnet i følgende 4 avsnitt:

I. Kirkelig statistikk for hvert enkelt av bispedømmets 72 prestegjeld.

II. Sammendrag av den kirkelige statistikk for de siste 5 aar.

III. Sammendrag av alle dagsregistre for de siste 5 aar.

IV. Statistisk sammenligning mellem bispedømmets 5 hoveddeler for 1937 og 1927.

Naar aaret 1938 er gaatt, haaper jeg aa kunne gi en nærmere karakteristikk av visse sider av kirkelivet i Haalogaland.

1. april 1938. *Sigurd Normann.*

DEN NORSKE SJØMANNSMISJON I 1937.

VED

A. OLSEN.

I. *Hjemlandet.* „Vi har igjen hatt et rikt og godt aar i hjemlandet. Aarsberetningene fra kretsene vidner om det. Og gjennem reisesekretærenes innberetninger faar vi bekreftelse paa, at virksomheten omfattes med voksende interesse og velvilje," sies det i aarsrapporten. Kretsmøter, fellesmøter og stevner hadde god tilslutning og virket befruktende for virksomheten. Aarets største begivenhet var naturligvis generalforsamlingen i Trondheim 10.-12. september. Der møtte 258 deputerte. Dirigent var hovedstyrets formann, prost Ekeland, og visedirigenter prost T. Castberg og minister W. Eckell. Blandt saker, der behandledes, var forslag om optagelse av arbeide i Vancouver, B. C., Canada. Hovedstyrets forslag, at „virksomhet f. t. ikke kan optas i Vancouver, B. C.", blev vedtatt. Dessuten „Forandring i grunnreglene paragraff 7 og 19", „Den Norske Sjømannsmisjons pensjonsfond" og „Bud og Hilsen". Angaaende det siste bestemtes det, at det fremdeles utgis i det nuværende format, men fra 1. januar 1938 blir prisen hevet fra kr. 2 til kr. 2,50 pr. aar. Valget av medlemmer til hovedstyret hadde det resultat, at de 5 uttredende gjenvalgtes: prost John Ekeland, skibsreder O. Irgens, sogneprest B. Meyer, kjøbmann Thv. Kjerland og residerende kapellan N. J. Hanssen. Næste aars generalforsamling bestemtes i 1939 til Bergen, da Sjømannsmisjonen vil feire sitt 75-aars-jubileum. I møte 1. oktober gjenvalgtes prost Ekeland til formann og kjøbmann Kjerland til varaformann.

Pastor Thv. Eriksen, som bestyrte Rouen stasjon under pastor Walleviks sykdom, overtok stillingen som reiseprest og sekretær for Bodø og Tromsø kretser fra 1. januar 1937. Som nye hjemmearbeidere ansattes: assistent Trygve Tharaldsen, der i aarrekker hadde været assistent i skotske og engelske havner, og Olav Alvheim, tidligere vaktmester i Valencia. Den første begynte i august i Sørlandskretsene, hvor han efterfulgte reisesekretær Chr. Salvesen, der falt for aldersgrensen. Alvheim har siden januar virket i Tromsø krets. Sekretær i Sunnmøre krets pastor Erik Holm blev utnevnt til sogneprest i Hosanger. Senere virket Johs. Skaar midlertidig i kretsen. Ialt var 21 mann i virksomhet som kretssekretærer og reisesekretærer. Dessuten virket 3 hjemmeværende sjømannsprester meget:

Sverre Eika, Wilh. B. Neumann og Berge Øverland. Likeledes virket fhv. generalsekretær S. Schartum adskillig i Oslo og omegn. Biskop Støylen reiste i 5 uker — ikke lenge før sin død — i Bergens krets sammen med sekretær O. I. P. Sæther. Sjømannsmisjonens Kor i Bergen under sin dyktige dirigent, kasserer Rolf Jacobsen, har ydet god assistanse ved mange anledninger.

I møte 22. juni ansatte hovedstyret 4 hjelpeprester: cand. theol. Berge Øverland, pastor Ingebrigt Dahle, cand. theol. Trygve Woxen og cand. theol. Peder A. Dranger. Som vaktmester ved Leith stasjon blev antatt Bjarne Fjælberg fra Stavanger.

I Drammens krets blev sogneprest Kristian Nissen i Lier formann efter prost Georg Barman, i Oslo krets sogneprest Halvor Midtbø efter pastor L. Koren, i Sunnmøre krets residerende kapellan Leif Dahle i Aalesund efter sogneprest N. Ofstad, og i Skiens krets sogneprest Otto Halvorsen i Eidanger efter avdøde skoleinspektør Joh. H. Knudsen.

Blandt bortvandrede i aarets løp nevner vi prost A. F. W. J. Prytz og hustru Milda, i 1887-93 sjømannsprestefolk i de skotske havner, fru Ragnhild Askeland (Ølve), skoleinspektør Joh. Henrik Knudsen (Porsgrunn), over 60 aar leder av virksomheten i byen, medlem av Skiens kretsstyre i mange aar og 14 aar dets formann, fabrikkeier T. A. Mørland (Arendal), fru Martha Johannesen (Østfold), fylkesmann Ernst Johannesens hustru, og biskop Bernt Støylen, en tid sjømannsprest i Bristol-havnene.

„Bud og Hilsen" utgikk i 10 500 ekspl. Paa bladets drift maatte hovedkassen dekke et underskudd paa kr. 6171,17. Juleheftet blev trykt i 42 000 ekspl.

Angaaende økonomien for regnskapsaaret 1936/37 kan nevnes, at kretsenes bidrag steg med ca. 90 000 kroner, vesentlig begrunnet i testamentariske gaver. Den samlede inntekt var kr. 711 745,95. Størst var inntekten i Bergens krets - kr. 98 719,93. Som bidrag til virksomheten innkom ved stasjonene kr. 204 063,00.

Generalsekretær var fremdeles pastor V. Vilhelmsen.

II. *I fremmede havner.*

a) *De skotske havner: Leith* med *Granton, Methil, Grangemouth* og *Burntisland.* Sjømannsprest Caspar Hennig ledet arbeidet i disse. I noen maaneder var pastor Alf B. Danielsen vikar. Vaktmester Olaf Buck i Leith fratraadte i slutningen av april. I mai-september fungerte reisesekretær Hans Thomassen i stillingen og i oktober fikk man igjen fast vaktmester i Bjarne Fjælberg. Ved bistasjonen Methil var fremdeles assistent Jürgenson. Sjømannspresten hadde ogsaa regelmessig forbindelse med Grangemouth, og holdt gudstjenester en gang maanedlig i Glasgow i et leiet lokale. Man hadde i Leith besøk av det danske skoleskib „George Stage" og de norske „Christian Radich" og „Tordenskjold". Om søndagene blev der arransjert flere utflukter utover landet for sjøfolk. Oftere kom ogsaa busser med sjøfolk fra Grangemouth, 23 miles borte, til Leith, især omkring jul og andre høitider, men ogsaa ellers til gudstjenester og fester. Kvinneforeningene gav god støtte. Der var i ovennevnte havner 1339 skandinaviske skibsanløp, hvorav 473 norske. Høimessegudstjene-

stene var mindre godt besøkt, men ved aftensang og søndagsaftenmøter var der 5343 tilhørere og ved festlige tilstelninger og ungdomsmøter 7574. Leseværelsene var besøkt av 15 585, det høieste tall i de siste 7 aar.

b) *Tyne-havnene: North Shields* og *Blyth.* Sjømannsprest Sverre Nilsen var leder av arbeidet og hadde som assistent i Shields cand. theol. Norman Salvesen. I Tyne Dock var leseværelset f. t. lukket. Der var i disse havner 2594 skibsanløp, derav 984 norske. Høimessegudstjenestene var besøkt av 729. Ved aftensang og søndagenes aftenmøter var der 1239 tilstede, og ved festlige stevner og ungdomsmøter 4859. Leseværelsene hadde 11 704 besøk. Kvinneforening var i virksomhet.

c) *London* med *Stanford-le-Hope.* Sjømannsprest J. Ursin var leder av arbeidet med pastor Ingebr. Dahle som hjelpeprest. Kontorassistent var A. Slotte og bestyrerinne av leseværelset frk. Olga Olsen. Vaktmester var fremdeles E. Andreassen. Leseværelset i Gravesend, tidligere bistasjon til London, blev nedlagt, og en ny bygning opført i Stanford-le-Hope paa den annen side av Themsen. Det blev innviet 23. mai og er bistasjon til London. Ansatt der er den tidligere assistent i Gravesend, Sigurd Espeland. Der var 952 anløp av norske skib. De andre skandinaviske skibsanløp anføres ikke her, da der er svensk, dansk og finsk sjømannskirke i London. Et par kvinneforeninger arbeidet godt og trofast. Ved høimessegudstjenestene var der 3694 tilhørere, ved aftensang og søndagsaftenmøter 2897, og ved festlige sammenkomster og ungdomsmøter 16 660. Leseværelsene var besøkt av 33 104.

d) *Bristolhavnene: Cardiff* og *Swansea* med bihavner. Sjømannsprest Aadne Høiland blev sogneprest i Eid, Romsdal, og leder av virksomheten blev hjelpeprest i London Rolf Rasmussen. I Cardiff blev Erling Myhrstad ansatt som assistent — tidligere i amerikanske havner. I Swansea var fremdeles L. Levinsen assistent. Der var ialt 1192 skandinaviske skibsanløp, derav 584 norske. Ved høimessegudstjenestene var der 2912 tilhørere, og ved festlige sammenkomster og ungdomsmøter var 8477 tilstede. Kvinneforeninger var i virksomhet. Leseværelsene hadde 16 622 besøk.

e) *Liverpool* med *Manchester.* Sjømannsprest Alf van der Hagen ledet virksomheten, og vaktmester i Liverpool var Olaf Raknes. I Manchester var assistent Ingvald Henriksen. Kvinneforening var i virksomhet. For Liverpool og Manchester er anført 507 norske skibsanløp (der er svensk sjømannskirke). For Manchester er anført 257 skibsanløp fra de 3 andre skandinaviske land. Ved høimessegudstjenestene var 712 tilstede, ved aftensang og søndagsaftenmøter 3574, og ved festlige sammenkomster og ungdomsmøter 9759. Leseværelsene hadde 18 679 besøk.

f) *Antwerpen.* Sjømannsprest Olaf Aarvold ledet virksomheten her med Trygve Woxen som hjelpeprest. Assistent var H. Hansen og kontorassistent frk. B. Flørnæs. Kaptein Kildahl, der i 5 aar hadde været en

verdifull støtte for gjerningen, sluttet som bestyrer av Sjømannshjemmet for aa reise hjem. Kvinneforeningen har arbeidet trofast. Ogsaa en ungpikeforening var i virksomhet. Der var 842 norske skibsanløp og 1490 fra de andre skandinaviske land. Høimessegudstjenestene var besøkt av 2753, og aftensang og søndagsaftenmøter av 2555. Ved festlige sammenkomster og ungdomsmøter var 9591 tilstede. Leseværelset var besøkt av 22 533.

g) *De franske havner: Rouen, Bordeaux* og *Le Havre.* Sjømannsprest var Lars Wallevik og assistent i Rouen Ivar Nordenborg. I Havre var pastor Yngvar Castberg og i Bordeaux assistent Osw. Bergstad. „Den 24. januar var en stor dag i Rouens sjømannskirkes historie. Da blev St. Olavs-navnet offentlig festet til sjømannskirken ved Norges minister i Frankrike, hr. H. H. Bachke." Der blev foranstaltet flere turer for sjøfolk til verdensutstillingen i Paris. Man hadde i de 3 havner 1546 skandinaviske skibsanløp, hvorav 1148 norske. Siden Verdenskrigen har ikke Rouen hatt saa stort skibsanløp som i 1937 (717 norske). Kvinneforeninger var i virksomhet. Høimessegudstjenestene var besøkt av 1004, aftensang og søndagseftermiddagsmøter av 3747, og festlige sammenkomster og ungdomsmøter av 13 328. Leseværelsene hadde 31 463 besøk.

h) *Valencia.* Her fant ingen virksomhet sted i 1937 grunnet borgerkrigen.

i) *Rotterdam.* Sjømannsprest A. Salvesen var stasjonens leder og hadde som assistent cand. theol. Sverre Kirsebom og som vaktmester Olaus Larsen. Sjømannskirken blev flyttet ca. 170 meter østover grunnet et tunnelbygg. Den blev innviet 14. november av biskop Fleischer. Fra hovedstyret var tilstede prost Ekeland, fru Aslaug Mohr, residerende kapellan N. J. Hanssen og generalsekretær V. Vilhelmsen. Dessuten flere sjømannsprester paa kontinentet. Der blev vist dem stor gjestfrihet fra de fastboendes side, og der blev ydet mange og store gaver til kirken saavel av hollandske som av norske venner. Av generalkonsul Olmer blev med en vakker adresse overlevert kirkeklokke som gave fra det Norske Forbunds medlemmer. Flere fruer hadde satt sig i spissen for innsamling til særkalker, som blev overrakt. I forbindelse med innvielsen blev der holdt et møte for Sjømannsmisjonens arbeidere. Der blev holdt en fest for Leda's besetning efter redningsdaaden i januar. Og ved en av høimessegudstjenestene hadde man den glede aa ha forfatteren Ronald Fangen som predikant. Under kirkens flytning mai-november holdt man til i den svenske sjømannskirke. Der var 2519 skandinaviske skibsanløp, hvorav 1023 norske. Det var sterk økning — gjennemsnittlig 87 pr. mnd. Kvinneforeningen arbeidet godt. Høimessegudstjenestene var besøkt av 1614, aftensang og søndagseftermiddagsmøter av kun 308, men festlige sammenkomster og ungdomsmøter hadde sterk økning til 10 067, og besøket paa leseværelset var 20 119.

j) *Hamburg.* Sjømannsprest Andreas Birkeland var leder av virksomheten her, bistaatt av Finn Huseby som hjelpeprest og Oscar Olsen som

vaktmester. Maanedsbladet deltes ut i 2000 ekspl. til sjøfolk og fastboende, og gjør sikkert en velsignet gjerning. Sjømannskirken har stor hjelp av den norske koloni, og alle driftsutgifter er blitt mer enn dekket. Kvinneforeningen gikk godt med mer enn 50 inntegnede medlemmer, og basaren innbragte 2000 mark. Der var 1821 skandinaviske skibsanløp, hvorav 816 norske. Høimessegudstjenestene hadde 2378 besøk, og ved festlige sammenkomster og ungdomsmøter var der 7344. Leseværelset var besøkt av 20 451.

k) *Constanza.* Den unge sjømannsprest Finn R. Hide døde, kun 32 aar gammel. Det var et tungt tap saavel for hans hustru som for misjonen. Pastor Leif Brunvand blev saa stasjonens bestyrer. Der var kun 111 skibsanløp, derav 106 norske — kun det halve av, hvad det var i 1936. Grunnen var vel „den store krise som den rumenske oljeproduksjon og eksport er inne i. Hertil kommer forskjellige politiske forhold, baade innenriks-rumenske og internasjonale." Men skibene hadde ofte langt ophold ved land. Høimessegudstjenester synes ikke være holdt, ved søndagens eftermiddagsmøter var der 732 tilhørere, og ved festlige sammenkomster og ungdomsmøter 4515 besøk. Leseværelset var besøkt av 6252.

l) *New York.* Sjømannsprest Leif T. Gulbrandsen ledet virksomheten paa denne betydelige stasjon og hadde som hjelpere assistentene P. Olsen, Ths. Arnesen, H. Berven og A. Hagen, forretningsfører Adolph Johansen, vaktmester A. Nord og bestyrer ved leseværelset frk. Klara Bredvik. Man hadde mange gjester fra Norge paa gjennemreise. Kirkens 2 kor, de 2 kvinneforeninger og „Broderkretsen"s avdeling samt ungdomsforeningen har arbeidet trofast som før. Der var adskillig ledige sjøfolk, der maatte bespises, hjelpes med losji m. m. Omtrent umulig der og i andre amerikanske havner aa faa innreisetillatelse for assistenter og vaktmestre. Der var 775 norske skibsanløp. Ved 53 høimessegudstjenester var der 7181 tilhørere. Møter og sammenkomster søndags eftermiddag samlet 8678, og ved festlige sammenkomster paa hverdage var der 11 920. Det samlede besøk paa leseværelset var 90 000. Der ankom 34 026 brever og avsendtes 9793.

m) *Montreal.* Denne stasjon var aapen 17. april - 30. november. Om vinteren kan grunnet is ingen skibsfart finne sted. Sjømannsprest Berge Øverland ledet virksomheten her. Vaktmester Per Johannesen sluttet 1. juli og som hans efterfølger kom Meinert A. Wick. Montreal har ingen kirke, hvorfor der ikke blev holdt formiddagsgudstjenester. Men før de festlige samvær om søndagskveldene samledes man alltid om dagens evangelium. Og prekenen samlet alltid mange tilhørere. Ved fester viste lokalene sig smaa og uhensiktsmessige. Kvinneforeningen var en bærende kraft for arbeidet. Skibsfarten viste en nedgang av 50-60 % fra foregaaende aar. Der var 371 skandinaviske anløp, hvorav 340 norske. Ved festlige sammenkomster var der 3382 deltagere, og leseværelset var besøkt av 6765.

n) *Philadelphia.* Leder av virksomheten i denne havn var sjømannsprest Johs. Aardal. Vaktmester Pedersen med familie reiste hjem ut paa sommeren. Da det var umulig aa faa innreisetillatelse for en uordinert mann, blev pastor Peder A. Dranger ansatt som assisterende prest. Vaktmesterstillingen var fremdeles aapen. Leseværelset blev oppusset. Stasjonen kunde 12. september feire 25-aars-jubileum. Ved den anledning fikk man besøk av stasjonens første prest, nuværende sogneprest Halvor Midtbø og frue. Dessuten var sjømannsprestene Gulbrandsen, Iversen og Helle med. Der var festmiddag for 170 deltagere og fest paa leseværelset om kvelden for overfylt hus. De 2 kvinneforeninger arbeidet godt. Trafikken var omtrent som i 1936. Der var 328 norske skibsanløp og 147 andre skandinaviske. Blandt bortvandrede kan nevnes: Gjert Knutzen, pionér i Sjømannsmisjonens arbeide og det norske kirkearbeide i Philadelphia, Adolf Christensen, Viktor Sjøstrøm og fru kaptein Aadne Pedersen. Ved høimessegudstjeneste var fremmøtet 1458 og ved søndagseftermiddagsmøter 2047. Ved festligheter og ungdomsmøter var der 4965, og leseværelset var besøkt av 17 493.

o) *Baltimore.* Sjømannsprest Kaare Helle hadde sitt virke her. Der var 444 anløp av skandinaviske skib, hvorav 323 var norske. Høimessegudstjenestene var besøkt av 417 og søndagseftermiddagsmøter av 1120. De festlige sammenkomster og ungdomsmøter var besøkt av 3880, og leseværelset hadde 13 190 besøk.

p) *Gulfhavnene: New Orleans* med *Mobile.* Stasjonens leder var sjømannsprest Johan Iversen. F. t. var der ingen vaktmester, og Mobile var f. t. lukket. Der var 450 norske skibsanløp og 66 andre skandinaviske anløp. Høimessegudstjeneste samlet 1977 tilhørere, og ved aftensangene og eftermiddagsmøter var der 715. Ved festlige sammenkomster og ungdomsmøter var 6422 tilstede, og leseværelset var besøkt av 16 305. Kvinneforeningen arbeidet godt.

q) *Buenos Aires.* Sjømannsprest Eika kom hjem i ferie og deltar i et aar i virksomheten her hjemme. Inntil videre bestyrtes stasjonen av pastor Hans Steensnæs. Kirketjener var fremdeles Ingvald Pedersen. Av de 225 skandinaviske skibsanløp var 181 norske. Høimessegudstjenestene var besøkt av 1640 og søndagseftermiddagsmøter av 1314. Ved de festlige sammenkomster og ungdomsmøter var der 6955, og leseværelset hadde 23 295 besøk.

r) *Durban.* Sjømannsprest Leif Frøyland ledet virksomheten her. Oftere hadde man besøk av norske misjonærer, der hjalp til ved møtene med taler og sang. Kvinneforeningen arbeidet trofast og innbragte 85 £. 11. august blev der holdt fest for kvinneforeningens formann, fru Skjerve, paa hennes 75-aars-dag. Antallet av skibsanløp viste en del nedgang. Der var 59 norske skib og 56 andre skandinaviske. Men man hadde besøk av flere hvalkokerier og hvalbaater enn noensinde før. Der var 3052 tilhørere ved høimessegudstjenestene og 4582 ved festlige sammenkomster og ungdomsmøter. Paa leseværelset var 9564 besøk.

s) *Shanghai* og *Hongkong*. Grunnet krigen mellem Japan—Kina maatte stasjonen i Shanghai lukkes 14. august. Stasjonen laa i den franske bydel, den del av Shanghai, der først blev krigsskuesplass. Paa anmodning reiste sjømannsprest Johan Nielsen til Hongkong for aa bistaa det derværende norske konsulat med løsning av de forskjellige opgaver, som evakueringen av den norske koloni i Shanghai gjorde paatrengende aktuelle. Han tok sig i Hongkong av de mange sjøfolk. Til en begynnelse hadde han 2 gudstjenester om maaneden i en liten engelsk kirke paa Peak, som velvillig var stillet til bruk. Og der var meget god tilslutning. Antagelig vil der, selv naar krigen slutter, bli faste stasjoner saavel i Shanghai som i Hongkong. Skibsanløp og ellers statistikk har ikke kunnet opgis under de vanskelige forhold. Huset i Shanghai er uskadd.

t) *Cape Town*. For 3 aar siden var den norske trafikk i denne havn ganske betydelig. Der var anløp av en hel del flytende kokerier med hvalbaater til og fra Sydishavet. I den senere tid har de kun været innom den ytre red, og linjebaatene har hatt kort ophold i havnen. Det har saaledes været vanskelig aa samle til kirke og leseværelse. Man kommer derfor til aa innstille virksomheten der. Sjømannsprest er Kr. Juul Johansen. Der var 259 skandinaviske skibsanløp, hvorav 221 norske. Ved festlige sammenkomster var samlet 1425, og leseværelset var besøkt av 3645.

Til slutning litt samlet statistikk for samtlige stasjoner: Ved 739 høimessegudstjenester 31 647 tilhørere. Ved 671 aftensangs-gudstjenester og søndags eftermiddagsmøter 36 085. Ved 844 opbyggelige ukemøter 15 823. Ved 2179 festlige sammenkomster og ungdomsmøter 135 715. 4202 hospitalsbesøk, hvor 11 901 syke tilsett. Samlet antall besøk paa leseværelsene 376 769. Samlet antall brev mottatt til sjømenn 59 176. Samlet antall brev avsendt for sjømenn 103 416. Penger hjemsendt til Norge for sjømenn kr. 785 834,06. Penger opbevart for norske sjømenn kr. 830 192,32. Siden 1915 er der gjennem sjømannskirkene hjemsendt kr. 40 743 338,69 og opbevart kr. 46 255 576,45.

Organ „Bud og Hilsen" (kr. 2,00 pr. aar).

DE NORSKE MISJONER 1937.

VED

A. OLSEN.

I. DET NORSKE MISJONSSELSKAP.

a) *Hjemlandet.* Hjemmesekretæren (Kopreitan) sier i Aarboken: „Som helhet betraktet har 1937 været et godt arbeidsaar. Der er arbeidet trofast og vedholdende og med godt mod. Derom vidner ogsaa arbeidets økonomiske resultater." Aarets samlede inntekt — ordinære gaver, testamentariske gaver og renter — var kr. 1 777 993,12. Fra flere steder i vaart land berettes der om vekkelse. Saavel aarsmøtene som fellesmøter og stevner var godt besøkte. Ogsaa sommerskolene, ialt 10, samlet mange unge deltagere, saaledes paa Frekhaug ungdomsskole 300 og paa Leira 240. Flere kvinneforeningsstevner blev avholdt, i Oslo 21.-22. februar (600 deputerte og 1300 festdeltagere), Kristiansund 10.-12. april, Molde 13.-14. april, Stavanger 14. september (700 deltagere), Kristiansand 23. september (1000 deltagere), Drammen 23. september (500 deltagere), Trondheim 10.-11. oktober, Skien 18. november, og visst flere. Paa flere steder blev vaar Madagaskarmisjons 70-aars-jubileum (4. desember) erindret med fest. Saaledes hadde man søndag 5. desember en saadan i Oslo.

„Norsk Misjonstidende" utkom fra aarets begynnelse i betydelig utvidet format med godt papir og vakkert illustrert. Dessverre maatte redaktøren, misjonsprest Johs. Skauge, grunnet sin helbred ha flere maaneders permisjon. I den tid utførte misjonsprest Thv. Foss det meste arbeide med bladet. I aarets løp blev der ved kretsenes egne arbeidere, de hjemmeværende og pensjonerte misjonærer og hovedstyrets reisesekretærer, avholdt 20 798 møter. Biskop Lunde virket ogsaa efter aa ha tatt avskjed meget for misjonen. Bl. a. foretok han i september en emissærtur mellem Bergen og Skien. Og hele aaret til begynnelsen av oktober hadde man den glede aa ha pastor H. Rabeony i virksomhet herhjemme. Han deltok i en mengde større møter, stevner og sommerskoler og talte oftere 2-3 ganger om dagen. Og misjonsvennene satte stor pris paa hans varme forkynnelse og gripende skildringer fra Madagaskar. 3. oktober holdtes en stor avskjedsfest for ham i Bibelskolens store sal, der var fullpakket, og 9. oktober reiste han sammen med direktør Jørgensen tilbake til Madagaskar.

Selskapet hadde 6844 foreninger: 1006 almindelige foreninger, 4396 kvinneforeninger, 46 mannsforeninger, 321 unges misjonsforeninger og 1075 barneforeninger. Dessuten 121 Sudanforeninger. Der er ogsaa dannet noget, der heter „Mennenes Misjonsring", satt igang for aa faa flere menn regelmessig med i misjonsarbeidet. 17.-19. april paa Møre ungdomsskole (i Borgund) blev M. M. stiftet med ca. 50 deltagere. En del internatmøter blev avholdt, især i Oslo krets, paa mindre hoteller paa landet og paa Rønningen og Fjellhaug, det siste for menn. Drammens krets avholdt et 3 dages vinterstevne 5.-8. mars paa Granheim hotell i Gol (80 deltagere), og 29. august hadde samme krets det aarlige fellesstevne for Indremisjonen, Kinaforbundet, Santalmisjonen og N. M. S. i Sande under stor deltagelse. Trøndelags krets feiret 6. januar sitt 90-aars-jubileum, og 13.-14. juni feiret Østfold krets sitt 25-aars-jubileum under kretsmøtet i Glemmen. Et festskrift blev utgitt. 15.-19. september samledes selskapets misjonærer fra hele landet, undtagen de pensjonerte, sammen med hjemmearbeiderne fra de 3 vestligste og sydligste kretser til møte paa Solbergs ungdomsskole. Det var det første møte i sitt slags i N. M. S. Det vanlige raadslagningsmøte blev holdt i Stavanger 17.-20. november.

Generalsekretær E. Amdahl overtok igjen sekretariatet 1. januar efter en lengere permisjon grunnet sykdom. Misjonsskolens forstander pastor Boman blev i september utnevnt til residerende kapellan i Strømsø (Drammen), et embede som han overtok 12. desember. Lærer ved Misjonsskolen, misjonsprest E. Birkeli, er konstituert som misjonsskoleforstander, inntil dette kulls elever er ferdig. Pastor Joh. B. Rian blev ansatt som lærer i det Gamle Testamente og kirkehistorie. Skolen hadde en klasse med 11 elever. Misjonsprest Sten Bugge og frue traadte ut av N. M. S.'s tjeneste grunnet fruens sykdom. 31. januar blev cand. theol. Trygve Nortvedt, ungdomssekretær i Skiens krets, ordinert i Skien av biskop Maroni. Pastor Rabeony deltok blandt de assisterende prester. 9. april blev de teologiske kandidater Risan og Otterøy ordinert i Stavanger domkirke av biskop Petersen, antatt som misjonærer for Vestmadagaskar og Sudan. Som ungdomsarbeider i Helgelands krets ansattes pastor S. Digernes og som ungdomssekretær i Trøndelags krets cand. theol. Bjarne Weider. Misjonsprest Karl A. Levinsen blev ansatt som kretssekretær i Bodø krets efter den konstituerte Alb. Brennsund, der fortsatte som kretsens arbeider. Som ungdomssekretær i Kristiansand krets ansattes cand. theol. A. Thorbjørnsen. Emissær Peder Iversen sluttet i Helgelands krets ifølge aldersgrensen efter 28 aars virke. Prostinne M. Selmer, der i de senere aar hadde været konstituert som bestyrerinne av Misjonærhjemmet, fratraadte i august, og fru Martha Overskott blev ansatt i hennes sted.

Hovedstyret antok som arbeidere for misjonsmarkene: søster Dina Rettedal for Zululand, søstrene Gjertrud Fitje, Ada Kopstad og Astrid Kraakenes for Kina, lærerinne frk. Marta Løtveit til skolen for misjonærenes barn paa Madagaskar, og lærerinne frk. Helga Mork for Sudan. Cand. theol. Johan Hannesson blev ordinert i Reykjavik 27. juni av biskop Jón Helgason. Han gikk først paa Misjonskolen, men fullførte sine studier paa Island. Det er meningen, han skal til Kina, naar forholdene tillater det. Ut paa høsten reiste han med stipendium fra Island til Tysk-

land og Schweiz. De unge misjonsprester Karlsen og Eriksen reiste over nyaar til England, og Aarholt og Undheim til Frankrike for sprogets skyld. Senere fortsatte de 2 første til Kina og de 2 siste til Madagaskar. Og i september reiste de likeledes unge Sjursen, Nesheim, Buvarp og Bjaastad samt frk. Løtveit til Frankrike for i løpet av vinteren aa lese fransk før utreisen til Madagaskar.

Paa selskapets forlag utkom: J. Gideon: Den evige Konge; J. Nikolaisen: Paa nybrottsarbeide i Central-Afrika; Fr. Birkeli: Madagaskar for Kristus; Hanna Baastad: Barmhjertighetens by (50 aars arbeide blandt spedalske paa Madagaskar). Dessuten er Nikolaisens brosjyre om Sudanmisjonen utkommet i nytt oplag. „Hellige Jul" i mindre og billigere format utkom i 26 000 ekspl. Alle blev solgt.

Blandt selskapets bortvandrede venner nevner vi: gaardbruker Fred. Vølstad, mangeaarig medlem av hovedstyret (Hetland), lærer Emil Kokkin (Aarnes), Henrik Karlsen (Fleinvær), Peder A. Vingen (Vingvaag, Trøndelag), reisesekretær Olaf Bostad (Trondheim), lærer L. Klefstad (Vik i Hadsel), Gustav Markeng (Snertingdal), fabrikkeier T. A. Mørland (Arendal), fhv. lærer Ole Hansson Ulleberg (Hornnes), Jens Moberg (Oslo), Lars Vigemoen (Hjelmeland), biskop Bernt Støylen, prostene J. Aafoss (Hjelmeland), S. Rambech (sist i Namsos), Thor Grøner (sist i Nannestad) og H. Hansen (sist i Kristiansund), sogneprest H. Selmer (sist i Tjøme), pastor Nils Lund (Vestre Fredrikstad), og pastor J. Chr. Larsen (Stabekk), kaptein Jens Bie (Kragerø), lensmann Minsaas (Trondheim), prestefruene Martha Sverdrup (Hvitsten), Alette Skjolden (Son), Marie Hesselberg (Oslo), Andrea Hauge (Veldre?), Schjøtt Revers (Oslo), Charlotte Bjerk-Amundsen (Oslo) og Marie Jakobsen (Ulefoss). Ennvidere fruene Johanna Dybfest (Nes i Fosen), Johanne Økland (Skjold), Rakel Rabben (Frøya), Ingeborg Thyholt (Laanke i Trøndelag), Inga Kristoffersen (Krist. S. Kristoffersens hustru, Ormøy), Brit Ormset (Ormsetstranda), Hanna Eidem (Mostadmark), Anna Marie Grini (Relingen), Jorine Vatne (Høyland), Guro Lofthus (Sauda), Cecilie Olsen-Bie (Reddal pr. Grimstad), Ingeborg Lien (Hemsedal), Syverine Erstad (Vest-Torpa), Elisabeth Kjellevold (Porsgrunn), frøknene Juline Ouren (Oslo) og Petrine Devold (Aalesund).

b) *Natal — Zululand.* Man hadde den rikeste anledning til aa naa folket med evangeliet. Saavel zuluhøvdingene som de europeiske autoriteter var stort sett velvillige overfor all kristelig gjerning, særlig oplysningsarbeidet. Og „staten viser stedse stigende villighet til aa yde lærernes fulle lønn i de skoler, som opnaar autorisasjon." Og man kan ogsaa regne med bidrag til nybygg til skolene. Tørken var plagsom i 1937, saa høsten mange steder blev daarlig. Men „det har været lettere for de innfødte aa faa arbeide, da gullets verdistigning har skapt intens virksomhet og derav følgende krav paa innført arbeidshjelp."

I aarets løp blev 1121 døpt i de 13 stasjonsdistrikter med 130 menigheter. Menighetslemmenes tall utgjorde 18 608 og katekumenenes tall 653. I virksomhet var 11 innfødte prester og 92 katekister og evangelister samt 12 mannlige og 8 kvinnelige misjonærer og 12 misjonærhustruer. Dess-

uten var der 350 innfødte, der utførte frivillig arbeide. Der var flere innfødte, som døde eller maatte slutte grunnet alder. Det var derfor adskillig mangel paa arbeidere. Saaledes har Empangeni distrikt til sine 10 menigheter kun 5 evangelister og ingen innfødt prest. Presten A. Zulu — en av de eldste prester — døde i juni. Dessuten døde 2 gode evangelister paa Mahlabatini og Umpumulo. Da misjonsprestene J. Nærø og T. Leisegang reiste hjem i ordinær ferie, maatte misjonsprest O. Aadnesgaard overta tilsynet med Mahlabatini og Inhlazatshe stasjoner ved siden av sin egen Imfule. Misjonsprest Rødseth fratraadte i november som tilsynsmann efter 10 aars virke som saadan. Misjonsprest Kjelvei overtok stillingen efter ham, og som vikar misjonsprest Follesøe. Til selvhjelpen innkom 1631 pund, en stigning paa næsten 200 pund.

Det lutherske samarbeide siste aar har kun omfattet Umpumulo lærerinstitutt, idet presteskolen og evangelistskolen ikke var i virksomhet. Paa Umpumulo lærerskole (Myklebust) var 152 elever, og der var gode eksamensresultater. Skolen har ved statsbidrag og skolepenger kunnet bære sig uten noget tilskudd fra misjonene, og den feiret sitt 25-aars-jubileum under samarbeidets tegn. Der var 130 barneskoler med 184 lærere og 5803 elever, 279 flere enn i 1936. I 59 av disse lønnes lærerpersonalet helt ved bidrag av staten. 2 skolehus er opført i Ungoye distrikt. Industriskolen paa Eshowe (frøknene Larsen og Skavang) hadde god tilslutning. 5246 zuluer blev behandlet ved de 3 smaa hospitaler paa Mahlabatini, Umpumulo og Ekombe.

Frk. Emilie Larsen og fru misjonsprest Fykse var adskillig syke og maatte underkaste sig operasjon.

Tilsynsmann var til november misjonsprest Rødseth og derpaa misjonsprest Kjelvei.

c) *Vestmadagaskar.* I aarboken sies det, at i „de fleste distrikter, særlig i nord, har der været betingelser for en fruktbringende innsats. I Manombo og Tulear har uro og uaar, sult og røveri virket hemmende for misjonsarbeidet. Man flykter for skatteopkrevere. Andre flytter ut for aa finne livnæring for sig og sine. Det er i det hele en underlig gjæring i folkelivet, som man før ikke har kjent noget til. Folket staar paa skillevei. Sterke krefter er i aktivitet for aa dra folket bort fra Gud og menighet inn i gudløshet og materialisme — et dragsug som er rent urovekkende. Paa den annen side er ogsaa krefter i virksomhet for aa løfte folket opover til den levende Gud. Ofte synes disse krefter saa smaa, og dog: Evangeliet har seiret, seirer og skal seire i de dager, som kommer." Tross at materialismen griper om sig, er arbeidsmulighetene for nye fremstøt til stede. Fremgangen var dog ikke saa stor som i de foregaaende aar, og for en del er der tilbakegang. Kirkesøkningen er dog noget bedre enn før.

Der var 9 stasjonsdistrikter med 245 menigheter og 11 896 menighetslemmer. I aarets løp blev 943 døpt, adskillig mindre enn foregaaende aar. I virksomhet var 31 innfødte prester og 221 katekister og evangelister, samt 9 mannlige og 4 kvinnelige misjonærer foruten misjonærhustruene. Der var 215 søndagsskoler med 5294 elever. Selvhjelpen gikk dog op med

frcs. 28 470,70 til frcs. 179 082,35. 1. juli blev en ny kirke innviet i Morombe, istedetfor den, der brente 16. mai 1934. Med støtte fra Norges Kristelige Ungdomsforbund er der blitt reist et lite ungdomshjem i Tulear. Det blev innviet av forrettende tilsynsmann Fagereng under misjonærkonferansen. Paa flere steder var der mangel paa innfødte arbeidere, blandt annet i Manja distrikt, hvor alle 9 menigheter manglet katekist, og i Beroroha distrikt (Vestbara) stod et helt prestegjeld uten arbeidere. Fra flere landsbyer i det siste distrikt kom der bønn om katekister. Bygning av stasjonshus blev begynt i Beroroha.

Stasjonskursene paa kyststasjonene hadde bare 66 elever, og bibelskolen i Morondava (O. Dahl) 29 elever. Paa presteskolen paa Ivory (Innlandet) hadde man 21 elever og paa normalskolen paa Antsirabe 20 elever. Man hadde kun 7 skoler med 13 lærere og 592 elever. Paa stasjonsskolen i Morondava (frk. Arebekken) var der 225 elever. Tross de 2 nye skolehus med plass til 180 elever, staar man ennu overfor plassmangel, saa mange der ønsker aa komme inn maa avvises. I internatet var 30 gutter. Nytt av aaret var normalklassen, og aarseksamen i den viste gode resultater. 9 av 10 elever stod, og fortsatte i 2. klasse paa Antsirabe. Paa spedalskehjemmet Bekoake ved Morondava (frk. S. Nilsen) var der 45 syke.

I august blev misjonsprest Fr. Birkeli forflyttet som lærer ved presteskolen paa Ivory, og den for Vestmadagaskar bestemte misjonsprest Risan døde allerede 4 uker efter ankomsten til Tananarive. Misjonsprest Gabrielsen's mistet en 11 maaneders gutt og misjonsprest Helle's en 4½ aar gammel gutt av ondartet malaria. Hjem i ferie reiste misjonsprest Thv. Foss med familie, fru Lindeland, frk. C. Kildal og misjonsprest E. Fagereng. Og for godt efter 42 aars virke reiste fru Kristine Fagereng (mor til E. F.). Tilbake fra ferie kom tilsynsmann Alfred Andresen og frue, misjonsprest O. Dahl med familie og frk. Sigrid Nilsen.

Som tilsynsmann fungerte til september E. Fagereng, senere misjonsprest Alfr. Andresen.

d) *Madagaskars Innland og Baraland.* Aarets største begivenhet innenfor den protestantiske misjon paa Madagaskar var 100-aars-minnet om kvinnen Rasalamas martyrdød (14. august 1837). I Tananarive var det en hel festuke 8.-15. august, og 40 000 mennesker var samlet ved hennes fødested. Ellers blev ogsaa minnet feiret i mange menigheter utenfor hovedstaden. Ogsaa N. M. S. hadde et betydningsfullt jubileum. 4. desember var det nemlig 70 aar siden misjonsprestene Engh og Borgen kom til Betafo og optok misjonsarbeide der. Betafo er nemlig den eldste stasjon og blev saaledes utgangspunkt for vaart selskaps arbeide paa Madagaskar. Festlighetene paa Betafo blev dog henlagt til julehøitiden, og store skarer, 1000 gassere og 31 norske voksne og barn, var samlet der med takk til Gud for hans store naade mot dem. Ved aarets slutning blev den madagassisk-lutherske kirke innmeldt i det lutherske verdenskonvent.

Det kan nu sies, at innen denne mark er 16 av de 21 stasjonsdistrikter praktisk talt økonomisk selvhjulpne. Kun de 2 skogdistrikter, Ambohi-

manga du Sud og Ifanadiana, og de 3 Barastammer, Ihosy, Ivohibe og Isalo, trenger fremdeles hjelp til sitt budgett av selskapet. Selvhjelpen hadde et godt aar, idet den steg til 850 000 frcs. Der var mindre tilgang til daap og konfirmasjon enn foregaaende aar, mens søkningen til gudstjenester og møter var større. En del nye menigheter blev grunnet. Paa flere steder merket man aandelig bevegelse og vekkelse.

I de 21 stasjonsdistrikter var der 949 menigheter med 90 754 menighetslemmer. Der døptes i aarets løp 4182, og der var 1195 katekumener. I virksomhet var 118 innfødte prester og 844 katekister og evangelister samt 44 mannlige og kvinnelige misjonærer og 18 misjonærhustruer. Der var 872 søndagsskoler med 22 461 elever. I Tanifotsy distrikt var der sterk propaganda fra katolikkenes side, „som med alle midler forsøkte aa faa de kristne over til sig." Der var ogsaa en liten frikirke, der drev adskillig agitasjon. Paa Antsirabe blev den vakre stasjonskirke fullført. I Tananarive utvidet og fornyet menigheten den gamle prestebolig. Paa Betafo holdtes i begynnelsen av aaret en bibeluke med foredrag av misjonærer og innfødte prester, og den blev fulgt med levende interesse av de mange deltagere. Aarsmøtet for Nord-Betsileo blev holdt pa Soavina stasjon og samlet 2-3000 deltagere. Paa Soatanana stasjon hadde i mars-april „Herrens disipler" innvielse og utsendelse av 108 vidner. Ambohimanga du Sud holdt paa med aa bygge ny stasjonskirke.

20. juli kunde spedalskhjemmene paa Madagaskar feire sitt 50-aarsjubileum. Det var misjonsprest Rosaas, der begynte dette 20. juli 1887 og kaldte stedet Ambohipiantrana (Barmhjertighetens by). Senere (1919) blev de flyttet, ifølge de franskes paabud, til et sted lenger borte fra Antsirabe by og fikk navnet Mangarano. Der var 486 syke. Bestyrerinne var søster Inga Wold, bistaatt av søstrene Hanna Baastad, Gunda Eliassen og Berta Sørvaag. Paa barnehjemmet for de spedalskes friske barn var 60 barn. Blindeskolen paa Loharano (frk. Frøholm) hadde 26 elever. Sigrid Rainivelo, der har været der de siste aar, sluttet efter 40 aars tjeneste i misjonen. Ved salg av blindes arbeider innkom frcs. 2500. Paa misjonshospitalet paa Antsirabe (frk. Rønnevik) var innlagt 483 patienter, og 5708 behandledes paa poliklinikken. Man hadde kun gassisk læge, savnet en europeer. En slem lungepestepidemi hjemsøkte i juli Betafo og bortrev i løpet av faa dager 15 menighetslemmer og blandt dem den dyktige stasjonsprest Rastefano. Av andre dødsfall kan nevnes fhv. stasjonsprest paa Betafo, Andriantasy, der blev ordinert i 1890, og pastor Raobelina (Fianarantsoa). Fru Birgit Knudsen-Øy døde i Fianarantsoa 14. juli, og den unge misjonsprest Risan, der med frue ankom til Tananarive 15. november for senere aa gaa til Vestmadagaskar, døde allerede 13. desember.

Skolearbeidet gikk godt, og der var paa mange steder stor interesse for aa faa skoler igang. 8 nye barneskoler kom til, og elevantallet i skolene er vokset. Vanskelig er det aa skaffe lærere. I de 105 skoler var der 161 lærere og 6725 elever. En ny skolebygning med 4 klasserum blev fra nyaar av tatt i bruk i Fandriana, og i august blev et stort internat innviet, hvor frk. Skjærvold tok imot 58 piker. Paa pikeskolen paa Antsirabe (frk. Stavseth) var der gjennemsnittlig 493 elever, og paa gutte-

skolen der (frk. Tveit) var i begynnelsen av aaret 600 elever, men 526 tok eksamen ved aarets slutning, og 29 av disse blev optatt paa lærerskolen. Paa stasjonsskolen i Fianarantsoa var der 258 elever. Den høiere pikeskole paa Ivory (frk. Høyem), der nærmest utdanner lærerinner, hadde 55 elever.

Den felles lutherske presteskole, Ivory, med misjonsprest L. J. Danholt som bestyrer, fikk som lærer i stedet for den amerikanske pastor Nesdal, ogsaa misjonsprest Fr. Birkeli. Skolen hadde som tidligere 3 avdelinger: presteskolen, forberedelsesskolen og skolen for elevkonene. Et par familier maatte dessverre bortvises grunnet daarlig opførsel. Presteskolens 2 klasser med 47 elever har ikke hatt avgangseksamen eller optagelse siste aar. Forberedelsesskolen hadde avgangseksamen i september, hvor 16 elever blev uteksaminert. Og der blev optatt til den nye klasse 34 elever. Ialt var der 107 studenter med familier. Lærerinne for elevkonene var frk. Erlandsen. Der var 84 koner og 96 barn. Ved lærerskolen paa Antsirabe (Büchsenschütz) var der 262 elever, fordelt paa 6 klasser. Internatet hadde 198 elever. Ved den første eksamen stod 27 og ved den egentlige lærerprøve kom 11 igjennem. Som lærerinner fungerte frøknene Schaanning og Ebbell. Lærerskolen i Fianarantsoa, der drives sammen med Londonerne, hadde frk. Sandbæk som N. M. S.'s representant. Der var 60 elever fra vaar misjon. Til første eksamen stod 7 og til lærerprøven 2. De tidligere katekistskoler har nu faatt navnet bibelskoler. Bibelskolen paa Masinandraina (Vik) hadde i juli avgangseksamen for et kull paa 38 elever, og optagelse av 50 til nytt kursus fant sted i september. Bibelskolen paa Alakamisy (J. Nielsen) begynte et kull i september med 23 elever, efterat der i april fra øverste klasse var uteksaminert 20 elever.

Forlags- og trykkerivirksomheten (S. Jørgensen) utsendte som vanlig teologiske bøker, lærebøker, fortellinger m. m. Maanedsbladet „Mpamangy" tryktes i 3800 ekspl. og dets julenummer i 5000 ekspl. Barnebladet i 3250 ekspl. Man hadde en del trykning ogsaa for andre misjoner. I en utstilling av hvad der har været trykt paa Madagaskar, foranstaltet av kolonistyret, deltok ogsaa N. M. S.'s misjonstrykkeri.

Hjem fra misjonsmarken for godt reiste misjonsprest Hodnefjeld, og i ordinær ferie misjonsprest Knutsen-Øy (med barn), søster Ragna Indrebø, frøknene Gauslaa og Bogevoll. Tilbake efter ferie kom tilsynsmann Strand, direktør Ths. Jørgensen, misjonsprest Haaland og frue, og frøken Sørensen. Som nye kom misjonsprestene Undheim og Aarholt med fruer samt frøknene Sandbæk og Holm.

Tilsynsmann var misjonsprest O. Strand.

e) *Østmadagaskar.* „Misjonsarbeidet paa feltet hadde stort sett gode vilkaar i 1937. Utover har dørene vært aapne, og teltpelene er blitt flyttet ytterligere ut. Den aggressive holdning fra hedningenes side synes aa være ebbet ut i den passive motstand, vi alltid maa regne med, inntil evangeliet vinner seir i stammene," sies det i Aarboken. Katolikkene har været svært paagaaende, især i Vohipeno distrikt. Forholdet til regjeringen har stort sett vært preget av forstaaelse og velvilje. Alle ting, især

importerte varer, var steget veldig i pris. Det var saaledes vanskelig for de innfødte prester og katekister aa kunne greie sig økonomisk, men de blev trofast staaende paa sine poster.

I de 7 stasjonsdistrikter med 135 menigheter var der 10 195 menighetslemmer. Der blev i aarets løp døpt 712, og der var 627 katekumener. Der var 103 søndagsskoler med 3037 elever. I virksomhet var 22 innfødte prester, 104 katekister og evangelister samt 4 mannlige og 2 kvinnelige misjonærer og 4 misjonærhustruer. Farafangana stasjon kunde i aaret feire sitt 50-aars-jubileum, der forløp meget vellykket. En gledelig ting var det, at Taimoro-stammen endelig har faatt sin første prest utgaatt fra deres midte, nemlig Abdallah fra Vohipeno, der blev ordinert i august. 6. februar døde den gamle stasjonsprest Rabela i Vohipeno efter en lang og tro arbeidsdag. Tomtespørsmaalet for Midongy du Sud's stasjon og kirke er bragt til en heldig avslutning. Og man fikk skaffe det nødvendige antall mursten til kirke ved aarets utgang. Det er misjonsprest Nakkestad, der skal bli denne stasjons byggmester og bestyrer. Konferensen besluttet ogsaa aa kjøpe stasjonstomt i Vondrozo. Der kommer fra dette distrikt stadig bønn fra folket om aa faa kirker, skoler og lærere. I Vangaindrano distrikt er 4 nye menigheter kommet til. Til selvhjelpen innkom fra menighetene frcs. 69 950,40, en stigning paa frcs. 12 000.

Skolearbeidet gaar litt tregt. Der var kun 10 skoler med 15 lærere og 757 elever. Søkningen til skolens internat i Farafangana var stor, sier frk. Huitfeldt. Paa bibelskolen i Vangaindrano (Lystad) var 32 elever. Man hadde fra Østmadagaskar 15 elever paa presteskolen paa Ivory, og paa lærerskolen i Fianarantsoa 31 elever.

Hjem i ferie reiste misjonsprestene Isaksen, Listor med familie, og frk. Rugset. Tilbake kom frk. Helland, og som ny kom frk. Erna Huitfeldt.

Tilsynsmann var misjonsprest Arne Moen.

f) *Hunan i Kina.* Tilsynsmann Smebye skrev ifølge Aarboken: „Aarsberetningene viser, at alle distrikter og institusjoner har hatt et godt aar. Statistikken viser bra fremgang paa de fleste punkter. I det hele synes arbeidet aa være paa en opadgaaende linje. Daapshandlingene har været flere enn aaret forut. Nattverdsøkningen bra. Tilgangen paa nye er gjennemgaaende bra. Selvhjelpen er gaatt frem med en bra sum. Og synodens skolearbeide gaar stadig fremover." Dette er jo en gledelig overraskelse tross krig og alt det, som følger med den. Krigens gang vil være kjent fra dagspressen. En ting, som gjør denne krig saa grusom, er den hensynsløse luftkrigen, som bringer død og fordervelse blandt civilbefolkningen langt inne i landet, hvor ubeskyttede byer og landsbyer blir rasert fra luften. Dog, tross dette har misjonen kunnet arbeide hele aaret. Misjonærene har møtt bare velvilje fra folkets side, og øvrigheten og de militære myndigheter har været høflige og hjelpsomme.

I de 8 stasjonsdistrikter var der 78 menigheter med 7058 menighetslemmer. Ved aarets slutning var der 1054 katekumener. I aarets løp blev 619 døpt. Der var 52 søndagsskoler med 1503 elever. I menighetsarbeidet — synodens arbeide — var der siste aar ansatt 10 prester, 33 evangelister og 21 bibelkvinner. I det evangeliske arbeide, som drives helt av misjonen,

var der 52 arbeidere ansatt, og 80 lærere har arbeide i skolen. Dertil en hel del arbeidere ansatt ved misjonens institusjoner. Ialt var der ca. 230 lønnede arbeidere i synode og misjon. I virksomhet var 17 mannlige og 12 kvinnelige misjonærer samt 10 misjonærhustruer. Flere bibeluker er holdt, bl. a. i Ningsiang, og 3 kvinnekurser i Yuankiang. Dessuten kurser for kristne arbeidere med 52 deltagere. Man bygget misjonærbolig i Anhwa, der blev aapnet som hovedstasjon. Flommen paa vaarparten foraarsaket stor skade paa husene i 2 menigheter i Changsha distrikt. Og en gateutvidelse i Changsha by ødela gatekapellet. Grunnet de stadige luftangrep har det ikke været lett i selve byen aa samle folk til møter — heller ikke kvinnene til kvinnemøter. Til selvhjelpen innkom ialt dollars 9 370,93.

Den felles presteskole paa Shekow hadde flere elever enn nogen gang før. Misjonsprest Vika blev ansatt som lærer fra N. M. S. Bibelskolen for menn (Gogstad) hadde 25 elever, og den for kvinner (frk. Ree) 27 elever. Skolen paa Taohwalun hadde 700 elever. Middelskolen for gutter har været oppe i 359 elever, hvorav 59 døpte. Misjonsprest Tangeraas ledet denne. Skolen hadde 30-aars-jubileum (1937). Middelskolen for piker hadde 95 elever. Der var ellers 17 skoler med 80 lærere og 1570 elever. Den norske skole for misjonærenes barn, der er paa Taohwalun, feiret 30. september sitt 25-aars-jubileum. Frk. Lise Flatla har den lengste tid været dens bestyrerinne.

Saavel Yiyang som Sinhwa hospital har hatt stor stigning i antall patienter og inntekter. Paa de 2 hospitaler var innlagt 1675 patienter, og deres poliklinikker og poliklinikken i Sinhwa hadde 30 481 syke til behandling. Bruttoinntekten var 25 356,94 dollars ved begge hospitaler. I september blev Yiyang hospital overtatt av lægene Vogt og frue, efterat det tidligere hadde været bestyrt av doktor Margit Mortensen. Diakon Havstad var ansatt der. Doktor Wisløff Nilssen var paa Sinhwa hospital — han hadde ogsaa et litet spedalskehjem —, senere doktor Margit Mortensen. Et veldig arbeide fikk lægene ved aa hjelpe de mange saarede soldater. Bare til Hunan er der kommet 100 000 saarede. Og der var ellers megen nød, hvortil innsamling foregikk ogsaa i vaart land. Blindeskolen paa Yiyang hadde 31 elever.

Hjem fra misjonsmarken reiste misjonsprest Kolberg med familie, misjonsprest Buggeland (grunnet sykdom) og frue, doktor Ragnar Wisløff Nilssen med familie, fru Vika med datter, fruene Eggen og Smebye med barn, frk. Brynhild Jakobsen, søster Ester Berg og søster Birgit Lillestrømmen (grunnet sykdom). Tilbake fra ferie kom lægene Vogt og frue, misjonsprest Torset og frue, misjonsprest Gogstad og søster Signe Vistaunet. Ennvidere kom de nye misjonsprester O. Karlsen og frue og A. Eriksen og frue samt søster Gjertrud Fitje. Disse 5 stanset i Hongkong grunnet krigen, og leste sprog paa Tao Fon Shang (Buddhistmisjonens stasjon). Dessverre døde fru Eriksen faa dager efter ankomsten dertil.

Tilsynsmann var misjonsprest Einar Smebye.

g) *Sudan.* Paa stasjonene og i distriktene har arbeidet gaatt som vanlig. Arbeidet blev utført ved „møter, andakter, skoler, sykearbeide og

husbesøk." Og arbeidet viste stort sett fremgang. De fleste utvidelser med anlegg av nye utstasjoner fant sted fra den sist anlagte stasjon Yoko. Ved aarsskiftet blev alt protestantisk misjonsarbeide blandt Tikar-stammen, som siden verdenskrigen har sortert under Parisermisjonen, overdradd N. M. S. og ledet fra Yoko. Dette arbeide hadde dog ligget lenge nede, saa det blev nærmest aa begynne fra nytt av. Man fikk dog en del hjelp fra den amerikanske misjon i syd, som sendte flere lærere og katekister, tross de selv hadde arbeidsmangel. Anmodning om lærere innløper stadig fra landsbyer.

I de 3 stasjonsdistrikter var der 47 arbeidsplasser og 192 menighetslemmer. I aarets løp døptes 47, og der var 722 katekumener. I virksomhet var 27 katekister og evangelister. 36 søndagsskoler hadde 498 elever. Der var 42 skoler med 43 lærere og 497 elever. 4 mannlige misjonærer og 3 misjonærhustruer. Paa Tibati stasjon hadde man god hjelp i læreren paa den offentlige skole. Han holdt møter i den tid, misjonæren var borte paa reise.

Paa poliklinikken i Tibati blev der av doktor Skulberg behandlet 5950 patienter. I begynnelsen av aaret blev hans beste medhjelper i sykearbeidet angrepet av sovesyke og har senere ikke kunnet være til nogen hjelp.

Hjem i ferie reiste tilsynsmann Endresen og frue og misjonsprest Fløttum (grunnet sykdom) og frue. Tilbake fra ferie kom misjonsprest Thrana med familie, og som ny arbeider kom misjonsprest Haagensen.

Tilsynsmann var misjonsprest J. Thrana.

Organ: „Norsk Misjonstidende" (kr. 5,00 pr. aar). Aarboken 1937 (kr. 1,00).

II. DEN KRISTNE BUDDHISTMISJON.

a) *Hjemlandet.* Arbeidet i vaart land og i nabolandene har gaatt godt, og der synes aa være stigende interesse for denne misjon. Inntektene er steget betydelig — ikke minst stimulert ved misjonsprest Reichelts og frues besøk herhjemme — fra kr. 67 278,31 i 1936 til kr. 99 408,84 i 1937. Dette beløp fordeler sig saaledes: Fra Norge kr. 61 553,45, Sverige kr. 25 558,52 og Danmark kr. 12 290,87. Der blev i vaart land stiftet 13 nye foreninger. Bladet „Den kristne Buddhistmisjon" utgikk i 6005 eksemplarer.

16.-17. januar hadde man representantskapsmøte i Oslo, hvori deltok ca. 50 fra forskjellige steder. Fiskum-møtet 26. juni - 1. juli hadde samlet ca. 150 deltagere og var vellykket. Likeledes hadde man et i Fana ved Bergen 15.-18. august. Den nordiske Hovedkomite hadde 16.-17. juni sitt aarsmøte i Hälsingborg. Tilstede var Reichelt (representerende misjonsmarken), fra Sverige kyrkoherde Sigurd Westman (Hälsingborg) og fil. lic. Herman Sandegren (Stockholm), fra Danmark prost Hans Koch og forlagsbokhandler Fr. Gad, og fra Norge biskop B. Støylen, prost Heyerdahl og direktør Natvig. Da Koch frabad sig gjenvalg, blev

kyrkoherde Johs. Lindgren (Stockholm) valgt til formann og prost Heyerdahl til viseformann. Flere saker blev behandlet, saaledes selskapets budgett for 1938 — vel kr. 50 000 til misjonsmarken. Komiteen antok ogsaa Reichelts sønn Gerhard, hjelpeprest i Narvik, i misjonens tjeneste. 15. november holdt Oslo og omegns kvinneforeninger fest i Akersgatens misjonshus.

Reichelt og frue kom hjem til Norge i mai, og han feiret sin 60-aarsdag 1. september. Efter aa ha virket en tid gjennemgikk han en 5-6 ukers badekur med sengeleie i Karlsbad. I slutningen av aaret maatte han legge sig inn paa Betania sykehus i Oslo, hvor han 10. desember blev operert for galdesten. Det gikk heldig, saa han allerede før nyttaar kunde forlate sykehuset. Ellers utførte Reichelt og frue megen virksomhet herhjemme. Likeledes direktør Natvig, og prost Heyerdahl virket adskillig. Den svenske misjonær Carl Swedner virket i november i det Trondheimske for misjonen. En ny bok av Reichelt utkom: „Nutidens Buddhisme i Kina", og „Tanker og Toner" med tekst og billeder fra sommerens stevner.

Blandt misjonens bortvandrede venner kan nevnes: skoleinspektør J. M. Platou (Bestun), frk. Kathrine Koren (Oslo), fru Margrethe Christensen, f. Ebbesen (Aasgaardstrand), fru Elise Kloster (Hønefoss), byfoged Johan B. Borchgrevink (Tønsberg), biskop B. Støylen (Oslo) og enkefru Birgitte Frost (Oslo) — og i Sverige biskop E. Lönegren (Härnösand).

b) *Misjonsmarken, Hongkong.* To av de steder, som hadde særlig interesse for Buddhistmisjonens arbeide, laa i de krigsherjede provinser, nemlig Nanking og Hangchow. Fra Nanking fikk man ingen meddelelser efter inntagelsen. Man vet kun, at den tidligere virkeplass der, Ching Fong Shan, var gjennemskaaret av skyttergraver, at vakre trær var hugget ned o. s. v. Godt, at ikke instituttet blev bygget op der efter 1927. I Hangchow har det heller ikke været mulig aa gjøre noget større arbeide utover høsten. Byen blev tatt av japanerne julaften. Paa Tao Fong Shan (Hongkong) har man arbeidet under fredelige forhold hele aaret. Mot aarets slutning landsatte japanerne tropper i Blas Bay, like ved Tao Fong Shan, for derfra aa angripe Canton. Nogen annen føling med krigen enn dyrtiden har dog ikke misjonen hatt. Og saa lenge England holdes utenfor, skulde der vel ingen fare være!

Aaret var dog ikke lett. Der var megen sykdom, især tuberkulose blandt de unge, der var kommet til skolen. Alle paa Tao Fong Shan lot sig vaksinere, da der var adskillig kolera i Hongkong. I misjonærflokken var der adskillig sykdom. Fru Signe Hannerz maatte paa hospital og blev operert. Misjonsprest Thelle plagedes haardt i mai-august av en øiensykdom. Fru Hamre maatte i november reise hjem til Danmark. Saa hadde man tyfonen 1. september, der foraarsaget stor ødeleggelse især paa takene. Utgiftene beløp sig til over 4000 dollars.

De reisende pilegrimmer og besøkende munker kom som tidligere. Elevantallet ved vaar- og høstkurset var mellem 20-25. Juledag blev 7 døpt — 3 tidligere buddhistmunker, 3 kvinner og 1 barn. Ialt er der nu døpt 89. 10 nye buddhistmunker har offentlig bedt om daap. 5 av

N. M. S.'s nye arbeidere har bodd paa Tao Fong Shan siden september og studert sproget. Grunnet krigen var der veldig innrykk av flyktninger. I august hadde man besøk av den kjente misjonær Stanley Jones.

Opførelsen av skolehjemmet blev iverksatt, men blev forsinket av tyfonen. Det opføres efter et anbud paa 19 250 meksikanske dollars. Til dette kommer adskillig ekstra til oparbeidelse av grunnen og forstøtningsmurer. Hele bygningen opføres i jernbetong med forsterkninger. Misjonsprest Thelle deltok i den kinesisk-lutherske kirkes generalforsamling i Loyang (Honan) i juni. Reichelt og frue drog hjemover 22. januar (1937), og paa veien blev Siam, Birma og India besøkt.

Som tilsynsmann fungerte misjonsprest N. Thelle.

Organ: „Den kristne Buddhistmisjon" (kr. 2,50 pr. aar).

III. SCHREUDERMISJONEN.

a) *Hjemlandet.* Dessverre har der gjennem „Zuluvennen" i 1938 ikke været gitt nogen aarsberetning eller statistikk over misjonens virke i 1937. Det kommer kanskje av, at hovedstyret er i Amerika; men vi har dog allikevel tidligere faatt fyldige oplysninger. Kun et og annet kan derfor nevnes. Pastor J. E. Farup, der har været hjemme i ferie i Amerika, kom til Oslo i september. Da han skal overta stillingen som bestyrer av og hovedlærer ved den felles presteskole paa Oscarsborg, opholdt han sig et semester ved Menighetsfakultetet og besøkte N. M. S.'s misjonsskole i Stavanger. Frk. Henninge Astrup, der kom hjem, virket en del. Sekretær var Chr. Dons. Aarets inntekt utgjorde kr. 19 114,20. Fru Johanne Pedersen, Sarpsborg, varm arbeider for misjonen, døde.

b) *Zululand.* Kirke og skolehus paa Ekutembeni, bistasjon under Untunjambili stasjon, blev innviet ved dr. Johs. Astrup, og der bygdes kirke paa Rehoboth, nær Eshowe. 5. desember blev paa Untunjambili det nye menighetshus til minne om avdøde biskop N. Astrup innviet av dr. Johs. Astrup. Bygningen blev opført for gaver fra de innfødte som et synlig minne om ham. 8 unge menn, der hadde tatt sin eksamen ved evangelistskolen, blev satt i virksomhet. Søster Petrine Solvik var i sommertiden i Durban paa Mc. Cord's zuluhospital for aa ta eksamen som jordmor. Hjem i ferie reiste til Norge frk. Henninge Astrup og til Amerika misjonsprest W. O. Ringdahl og frue. Tilbake efter ferie kom misjonsprest J. E. Farup.

Misjonens tilsynsmann var misjonsprest dr. Johs. Astrup.

Organ: „Zuluvennen" (kr. 2,00 pr. aar).

IV. DET NORSK LUTHERSKE KINAMISJONSFORBUND.

a) *Hjemlandet.* I aarboken sies om hjemmearbeidet i 1937: „Et rikt arbeidsaar med fremgang paa de fleste omraader. Den overskriften kan en visst sette over 1937." Misjonsvennene har arbeidet trofast og vist stor

offervilje. Og ungdommen sluttet sig ogsaa godt op om misjonen. Dessuten kunde det jo sies, at det var „gode tider". Regnskapet gir ogsaa vidnesbyrd om forannevnte. Inntektene har steget betydelig, men utgiftene har øket saavel hjemme som ute. Hovedkassens samlede inntekt i 1937 var kr. 607 394,33. Det er kr. 75 394,03 mer enn i 1936. Kretsenes samlede bruttoinntekt var kr. 733 165,87, mens der til virksomheten i disse er anvendt kr. 235 203,39. Til misjonsmarkene blev sendt kr. 313 734,83.

I slutningen av september hadde man raadsmøte paa Fjellhaug, hvor ca. 70 representanter fra kretsene og hovedstyret møttes. Flere saker behandledes, men den mest betydningsfulle var spørsmaalet, om Forbundet skulde gaa inn i Organisasjonenes Fellesraad — fortsettelsen av Geilomøtene. Man vedtok med 46 mot 17 stemmer ikke aa gaa inn i dette. Like efter dette møte var der sammesteds et arbeidermøte, hvori 150 fra hele landet deltok. Fra de forskjellige kretser nevnes, at der merkes mindre til vekkelsen i 1937 enn i de foregaaende aar, og ikke alle steder stor tilslutning til de almindelige møter. Aarsmøtene har hatt overmaate stor tilslutning, og mange godt besøkte søndagsstevner og kvinneforeningsstevner har været avholdt i de forskjellige kretser. Misjonsuker og offeruker har der været mange av. 10 sommerskoler for bibel- og misjonsstudium blev holdt, de fleste hadde god søkning. Antallet av foreninger kan ikke opgis, men i en del kretser blev flere nye stiftet. Saaledes fikk Oplandenes krets en tilvekst av 9 og Stavanger krets 26 — de fleste gutteforeninger.

Forbundets organ „Kineseren" skiftet ved nyttaar (1937) navn og blev kalt „Utsyn" og utkom i større og vakrere utstyr. Nyaarsdag blev 2 kvinnelige misjonærer innviet til tjenesten og 21. august 9. En minnefest for misjonær Samset blev holdt i Forbundssalen 8. august. 1. september begynte 7de kull ved Forbundets misjonsskole, hvor 25 elever blev optatt. Samtidig aapnedes den nye misjonsskole for kvinner med 7 elever. Og saavel bibel- som ungdomsskolen paa Fjellhaug hadde god søkning. Det samme var tilfellet med ungdomsskolene paa Nærbø og Rødde — fullt belegg.

Kretsene hadde ved utgangen av 1937 153 faste arbeidere, og hovedstyret hadde 36 (21 utsendinger, 12 hjemmeværende misjonærer, sekretær, forretningsfører og redaktør). Dessuten 26 lærere ved skolene. Tilsammen 215. Det er 18 flere enn i 1936. Mange virket dog kun en kort tid av aaret. Kretssekretær og kasserer John Helland i Bergens krets opsa sine stillinger og sluttet 30. september. Emissær M. Haarvik bestyrte inntil videre sekretariatet, og fru Synnøve Grønfur blev kretskasserer. I Sunnmøre og Romsdals krets døde sekretær K. Leine. I hans sted blev Knut Staurset sekretær og Olav Krogseter kasserer. I Namdals krets sluttet den drivende kraft, havnefoged Hustad, som sekretær og formann, efter aa ha virket i disse stillinger siden 1904. Sverre Lindaas blev sekretær, og formann T. Økvik. I Stavanger krets sluttet lærer Mugaas som sekretær, og stillingen blev overtatt av Johs. Daasvand.

Mange av Forbundets venner og virksomme arbeidere er vandret bort i aarets løp: lærerne Knut Kostveit (Vinje) og Reidar Berge (Finnøy), Johan Faksvaag (Hitra), snekkermester Lars Sæbø (Stavanger), Tarald

Buvik (Vik, Helgeland), sekretær Knut Leine (Sunnmøre), Rasmus K. Retterdal (Forsand), Peder A. Farestad (Halse, V. Agder), lensmann K. Landmark (Sokndal), Severin Vidnes (Vannylven), lærer Ole Døskeland (Sande i Sunnfjord), Ole Tjernet (N. Odal), Jens Knudsen (Akrehavn), Gustav Markeng (Redalen), Haakon Stendal (Nordstrand), emissær Knut Kallesten (Karmøy), Aage Espeseth (Leinøy, Sunnmøre), emissær Hans Aarstorp (Drammen), gaardbruker A. Eriksen (Bremnes), Karl Olsen Husmo (Udnes), Gullik J. Nesset (Hareid), Søren Øverland (Bardu), kirketjener Joh. Gran (N. Høland), seilmaker Thorvald Andersen (Horten), Lars Brathagen (Larvik) og Knut O. Malmedal (Trena). Ennvidere fruene Rakel Rabben (Sistranda), Thea Blix (Øyen), Sofie Hansen (Nykirke), Berta Gil (mor til misjonær J. Gil, Bergen), Gina Tøri (Lærdal), Petra Olaviussen (Ulstein), Anette Olsen (Sandefjord), Inga J. Hansen (N. Frøya), Serine Knudsen (Akrehavn), Anna Eriksen (Meling), Johanne Kjøllevik (Strand) og Anna Kongvold (Aalesund) samt frøknene Anna Syslak (Lindaas) og Hanna Magerøy (Alvsundeid).

Forbundets formann var Andr. Solem og generalsekretær var cand. theol. Tormod Vaagen.

b) *Honan og Hupeh i Kina.* Ogsaa paa „Kinafeltet" faar man et sterkt inntrykk av, at 1937 var et godt aar. Og der hersket arbeidsfred paa de fleste steder hele aaret. Noget fremmedhat var ikke aa merke, og saavel myndighetene som folket var heller venligere enn før. En del røvere var der mot slutningen av aaret, især i søndre del, langs Hanfloden. I Laohokow og Yünyang distrikter blev arbeidet paa landet hindret en del. Ellers var man paa denne mark omtrent uberørt av krigen.

Der var 12 hovedstasjoner og 123 andre centra. I aarets løp blev 280 døpt, og der var et stort antall daapslærlinger ved aarets slutning, nemlig 4101. Menighetslemmenes tall var 3095. I søndagsskolene var der 1151 barn og i barneskolene 588. 141 innfødte arbeidere og 58 norske misjonærer var i virksomhet. Omtrent i alle stasjonsdistrikter drev man teltvirksomhet, og en mengde kurser for kvinner og for menn blev avholdt. Aarsmøtet for Honanfeltet blev holdt paa Chenping stasjon og for Hupeh paa Liangigai stasjon. Man holdt paa med 2 store kirkebygg, nemlig i Sichwan (600 sitteplasser) og i Lushan (1500). I mai-juni blev der holdt et 14 dages lederkursus i Laohokow. Den nye sangbok blev tatt i bruk efter sommerferien. Aarets sørgelige begivenhet var at misjonær K. Samset blev tatt tilfange av røvere og efter aa ha dradd omkring med disse siden 5. juni 1936 endelig bukket under for sykdom og strabasser antagelig i februar 1937. Der blev 5. mai holdt et minnemøte over ham i Laohokow. En eldre evangelist i Tengchow, Cheng Djengang, blev drept av røvere paa sin utstasjon. Blandt misjonspersonalet var der adskillig sykdom — saaledes var misjonærene Staurseth, Tiltnes og Mjelve samt fru Mjelve syke.

Grunnet mange hjemreiser av misjonærer var der mangel paa misjonærkrefter. Ingen av de 4 ungdomsskoler var i virksomhet siste vinter. Bibelskolen for menn i Laohokow (A. Hoaas) hadde 35 elever og bibelskolen for kvinner i Chenping 38 elever. Paa forstanderskolen (Tiltnes)

i Laohokow var der 7 elever. Blindeheimen (Straume) hadde 23 elever. Paa misjonshospitalet (doktor Olsen) i Laohokow var innlagt 1245 patienter, og 390 operasjoner blev utført. Poliklinikken hadde 25 485 besøk.

Tilbake til misjonsmarken kom misjonærene Bergsfjord's og Høyland's, og som nye kom frøknene Ulstein og Follesø. Hjem i ferie reiste frøknene Hovden, Gjesfjeld, misjonærene Andestad, Bredvei's, Olafsson's og Straume's samt frk. Stensland. For godt reiste frk. Bjørnstad og enkefru Samset.

Tilsynsmann var misjonær Tiltnes.

c) *Manchuria.* De ytre kaar for arbeidet var nogenlunde bra. Man var hverken plaget av røvere eller kommunister, og man var litet berørt av krigen i Kina. Og de styrende la ingen hindringer i veien for arbeidet. Forholdene innen menighetene var ogsaa stort sett gode, og ansvarsfølelsen for disse vokser hos de kristne. „I alle menigheter tar saaledes en stor del av de kristne aktivt del i arbeidet med husbesøk, innbydelse til møter, i søndagsskolen o. s. v." Og man har ogsaa forstaaelse av den økonomiske side av menighetsarbeidet. Menighetenes ydelser steg med 360 manchuriske dollars til 1217 — alle menigheter bærer nu selv sine løpende utgifter. Man har kun skole for de kristne barn i Sihonan (Noho distrikt). De kristne har selv kalt og lønnet en lærer. I Tsitsihar arbeider en kvinneforening av 30 kvinner. Adventistene var virksomme for aa faa de kristne over til sig, men uten resultat.

Der var 3 hovedstasjoner og 10 andre centra med 461 menighetslemmer og 215 daapslærlinger. I aarets løp blev 151 døpt. Der var 280 søndagsskoleelever. I virksomhet var 17 manchuriske arbeidere og 26 norske. Bibelskolen i Tsitsihar (O. Lie), der er toaarig, hadde 26 elever. I Chalantun hadde frk. Haakonsen siste høst et 2 maaneders kvinnekursus for 15-20 fra hele feltet. Det aarlige lederkursus blev avholdt i Tsitsihar. Der blev opført vaaningshuser i Tsitsihar og Chalantun med plass for 3 smaa familier og 2-3 enslige. Og i Bushi i Noho distrikt har man bygd et nytt hus.

Tilbake efter ferie kom misjonær Kjos med familie, og som nye kom sykesøster Elisa Sunde og de 2 forlovede Martha Hope og Ruth Aas. Dessuten var Ludvig Hope i deres følge og besøkte alle menigheter. Misjonær Ekly var en tid alvorlig syk — likeledes Kjos's familie. Deres lille gutt Arnulf døde.

Tilsynsmann var misjonær Aug. Vik.

Organ: „Utsyn" (kr. 5,00 pr. aar). Aarboken (kr. 0,60).

V. DEN NORDISKE SANTALMISJON.

a) *Hjemlandet.* Santalmisjonen har kunnet glede sig ved, at dens mange venner har vist iver og offervillighet. Og der er ogsaa stadig kommet nye venner og foreninger til. Inntekten til selve hovedkassen var kr. 312 319,83.

Aarets største begivenhet var landsmøtet i Skien 26.-29. juni. Der møtte 223 deputerte. Skolebestyrer H. Høeg var dirigent og pastor Riis visedirigent. Der blev ogsaa foretatt innvielse av misjonærer. Skolebestyrer Høeg frabad sig gjenvalg som formann efter aa ha virket som saadan i 20 aar. Som ny formann blev saa pastor H. E. Wisløff valgt med 196 stemmer. Og til medlemmer av landsstyret valgtes: overlærer Rønsberg (Bryn), bokhandler Gimnes (Oslo) og lærerinne frk. Løken (Moss). Til medlemmer av landsstyret fra fjernere egne ved viktige saker valgtes: kirkesanger Malme (Nordmøre), res. kap. Hesselberg (Trondheim) og grosserer Jacob Pedersen (Kristiansand). Landsmøtet gav meget til styrkelse saavel fra Guds ord som fra arbeidet paa misjonsmarken. Og 26. september kunde Santalmisjonen feire 70-aars-jubileum for misjonens begynnelse i Santalistan. Dagen blev festligholdt paa mange steder rundt omkring i vaart land. Videre kan nevnes, at Oslo krets 13.-14. mars feiret sitt 30-aars-jubileum, og 5.-6. juni feiret Østfold krets sitt 30-aars-jubileum i Tune. Endelig maa nevnes, at 8. august blev en statue av Lars Skrefsrud, av billedhuggeren Dyre Vaa, avslørt paa Lillehammer. Talen blev holdt av skolebestyrer Høeg.

Alle aarsmøter og stevner hadde god tilslutning. Man hadde sommerskoler paa Sagavoll (Telemark), paa Høgtun ungdomsskole (Nordmøre), og bibel- og misjonskursus paa Bryne (Jæren). Kvinnestevne for Oslo krets blev holdt i Oslo 6.-8. november. L. M. S. paatok sig aa underholde frk. Anna Nødtvedt i Santalistan. Som hjemmearbeidere ansatte landsstyret cand. theol. Kavli Borge og prestene John Røstad og Isak Hoel. Paa Santalmisjonens forlag utkom „Paaskeboken", Johs. Gausdal: „Santalmisjonens historie paa Misjonsmarken", og lærer Løth: „En bok om Skrefsrud".

Blandt bortvandrede venner i aarets løp nevner vi: gaardbrukerne Johan Aadde (Frol) og Anders O. Kjos (Hafslo), sekretær Lars Gimnes (Oslo) og fruene Hilda Dahl (Svindal), Anna Dalland (Haugesund) og Mina Nilsen (Minde). Og i Amerika døde fhv. misjonsprest i Santalistan M. A. Pederson.

b) *Santalistan.* Arbeidet gikk godt gjennem hele aaret, og der blev stadig ved daap lagt nye medlemmer til menigheten. Ikke sjelden kom folk i flokkevis til misjonærene og bad om aa komme i daapsundervisning. Og alle steder merket man, at dørene var aapne. Selvhjelpen gikk bra frem, men det var fremdeles bare i Assamkolonien, at prester og landsbyeldste fikk sin lønn av menighetene. Vi beklager, at ikke Santalmisjonen leverer en norsk aarsberetning og statistikk — der kommer jo en paa engelsk derute, men hvem har anledning til aa se den? Det er derfor umulig aa kunne gi noen klar og uttømmende oversikt. Det blir nærmest litt spredt fra misjonens organ „Santalen".

Der blev ialt døpt 1682 siste aar, og menighetslemmenes tall utgjorde 23 615. „Boro-arbeidet feiret 50-aars-jubileum, siden Skrefsrud i efteraaret 1887 paa elefantrygg drog utover til dette mongolske folkeferds landsbyer." I de første 40 aar blev dog litet arbeide utført — bare de siste 10 aar har misjonærene arbeidet der, og nu er der 27 menigheter

med 2825 døpte og ca. 200 katekumener. Saa der har jo arbeidet i den senere tid gaatt storartet frem. Og blandt bengalene — den yngste gren — var der siste aar en tilvekst av 178, saa de kristnes tall blev omtrent 700.

Over nyaar flyttet misjonær Kampp inn paa den nye stasjon i Nimasarai. Det var dog kun et provisorisk hus paa 2 værelser og veranda. Paa en tur i distriktet blev 35 døpt — derav 22 paa en dag i Sarai. 29. januar hadde de bengalske menigheter i Malda aarsmøte i Namasarai, og 7. mai innviet man der en liten straatekt jordkirke. 1. mars hadde man daap i Halrubel (Assam), nær Joema stasjon, hvor 38 blev døpt. Man overtok der 2 større menigheter fra det engelske Kirkemisjonsselskap i Pakrigusi og Dobragaon — overgitt av den engelske biskop i Assam, da det var vanskelig for ham aa føre tilsyn med dem. Der var ca. 500 kristne i disse.

Den 2. februar feiret de syke og medarbeidere 15-aars-jubileum for Saldoha spedalskehjems grunnleggelse. 14.-19. oktober holdtes det første lærerinnestevne i Maharo med 60 deltagere. Den første gymnasieklasse fikk man i Santalfolkets høiere skole i Kaerabani. Det var innstillet paa 10 elever, men det dobbelte antall kom. Paa hospitalet i Benagaria fikk man til hjelp en ung hindulæge, dr. Charterjee.

I Chondorpura-distriktet var der ved utgangen av aaret 1627 kristne, og der døptes i aaret 25 hedninger og 25 barn av kristne foreldre. Der var i virksomhet 4 innfødte prester og 9 eldste. Et par ordinasjoner fant sted. Et kortere kursus for unge menn blev holdt og i august distriktets bibelkursus for distriktets arbeidere. I januar blev den nye kirke i Ronga innviet, og det samme skjedde i aaret med flere smaakirker.

Maharo pikeskole feiret 3.-4. april 25-aars-jubileum. Frk. Dagny Møller var en tid alvorlig syk av tyfus, og misjonær Eie var ogsaa meget syk, innlagt paa hospital i Shillong. Hjem i ferie reiste: misjonær Johan Johansen og frøknene Laura Lohne og Sofie Nesset. Ut kom de nye: misjonsprest H. Kippenes og frue, diakon Fossland og frue og frk. Anna Nødtvedt.

Tilsynsmann var misjonsprest Rosenlund.

Organ: „Santalen" (kr. 3,00 pr. aar).

VI. ISRAELSMISJONEN.

a) *Hjemlandet.* Israelsmisjonen har her hjemme virket mere i det stille enn de andre organisasjoner, men har trofast været understøttet av de venner, der har sluttet sig om den. Ellers har den paa langt nær ikke vunnet den forstaaelse innen vaart kristenfolk og i vaare menigheter, som den skulde og burde ha. Dog gledeligvis synes den i det siste aar aa ha faatt et sterkere tak og mere forstaaelse blandt de kristne. Landsstyret har ogsaa siste aar satt igang et kraftigere arbeide ved aa ansette flere arbeidere.

Paa grunn av mindre god helbred fratraadte landssekretæren, pastor

N. Rosef, stillingen i august, efter at han 23. april var utnevnt til stiftskapellan i Oslo bispedømme. Som ny landssekretær blev pastor Olaf Duesund ansatt fra 1. september. Og fra 15. september ansattes som sekretær i Oslo krets efter pastor Solheim, der skal reise ut i Israelsmisjonens tjeneste, cand. theol. Haakon Hellesø-Knutsen. Han og hans frue blir ogsaa ledere av Israelsmisjonens hjemmemisjon efter søster Margit Berg. Hun maatte, grunnet sin helbred, i juni trekke sig tilbake efter nesten 20 aars virke i misjonens tjeneste — først 1919-27 i Galatz og saa 1927-37 i hjemmemisjonen, nærmest i Oslo. Som ny arbeider i Bergens krets blev ansatt cand. theol. Solsvik.

Pastor Georg Osnes reiste ogsaa dette aar som misjonens arbeider i Stavanger, Sørlandets og Skiens kretser. Likeledes pastor O. Kvam i Trøndelags og Romsdals kretser. Dessuten virket emissærene Salomon Valvik og B. Vethe en tid i det Bergenske. Skiens krets mistet sin formann, res. kap. Haakon Seim (Skotfoss), idet han ansattes som prest i Kristiansund. Han efterfulgtes av skolebestyrer Jens Vevstad. Den varmhjertede og virksomme misjonsvenn overlærer K. Petersen (Trondheim) blev tildelt kongens fortjenstmedalje.

Nevnes kan det, at Flekkefjords Israelsmisjonsforening 21. januar feiret sitt 70-aars-jubileum. Kretsmøtet for Skiens krets blev holdt i Porsgrunn 29.-30. mai, for Stavanger krets i Sandnes 5.-6. juni, for Sørlandets krets i Grimstad 7.-8. august, for Oslo krets i Holmestrand 5. september og for Trøndelags krets i Trondheim 25.-26. september.

I møte 28. april ansatte Landsstyret som misjonærer i Romania de teologiske kandidater Magne Solheim og Øivind Nitteberg. De blev 14. mai ordinert i Oslo av kst. biskop, domprost J. Hygen. Ut paa høsten reiste de til jødemisjonsinstituttet Delitzschianum i Wien, hvis bestyrer nu er Kosmala. Tidligere var, som bekjent, pastor Otto von Harling bestyrer, da instituttet var i Leipzig. Han bor nu i landsbyen Eversen, Hannover.

Professor dr. Chr. Ihlen, landsstyrets formann, og frue besøkte i juni de norske stasjoner i Budapest og Galatz. Han besøkte ogsaa byene Bukarest, Jassy og Czernowitz, der har tallrik jødebefolkning, med tanke paa aa faa en ny stasjon anlagt. Og han deltok 28. juni - 2. juli i verdenskonferansen i Wien.

Blandt bortvandrede venner kan nevnes: stasjonsformann Nils Kristiansen (Tønsberg) og Arnt Rædergaard (Trøndelag) og fruene Emilie Dahl (Skien) og Aashild H. Breive (Bykle) samt frk. Petrine Devold (Aalesund).

Aarets inntekt (fra 1/4 1937 - 31/3 1938) var kr. 68 428,71. Gaver til hjemmemisjonen i 1937 kr. 2682,65.

b) *Galatz i Romania.* Der blev utført en betydelig virksomhet gjennem aaret i denne by og i den nærliggende Reni. Saaledes blev der i Galatz holdt 41 offentlige møter, 55 bibeltimer, 45 kvinnemøter, 22 sabbatsskolemøter for barn, 10 fester og 3 besøk med møter i tuberkulosehjemmene. I Reni blev der holdt 32 offentlige møter, og en del husbesøk blev avlagt. Sommerkolonien, som man de siste par aar har hatt i Wolkendorf, hadde fullt besøk av unge i begge terminer. Og man hadde god søkning

til møtene og vellykkede julefester i Galatz. Av misjonens evangeliske blad „Prietanul" (Vennen) er der sendt ut 20 000 ekspl. i aarets løp, og 10 000 ekstra med særlig tilpasset innhold er sendt de ortodokse prester landet rundt. Et barneblad er utgaatt ialt i 26 000 ekspl. og en traktat i 10 000.

Som nevnt under hjemlandet hadde man besøk av professor Ihlen og frue. Den nye arbeider, pastor Nitteberg og frue, ankom, og med dem søster Olga Olausen fra sin Norgestur. Foruten henne virket fremdeles i Galatz frk. A. Aniksdal og evangelist Isaac Feinstein og frue.

c) *Budapest.* Pastor Gisle Johnson fortsatte her sitt dyktige og trofaste arbeide. Gudstjenestene gikk sin jevne gang. Foredragsvirksomheten fortsatte omtrent uavbrutt — selv sommeren — dels paa forskjellige steder i byen, dels hjemme hos Johnson. De utvidet sig ogsaa til flere og flere kretser ogsaa utenbys. En mengde emner blev behandlet; de er blitt opgitt av vedkommende innbyder. Pastor Johnson nevner en del av disse: „Messianisme", „Være eller gjøre", „Naturens offervesen", „Kraftens time", „Augustin", „det Gamle Testamentes mystikere" o. s. v. Mest gripende var kanskje en plutselig opfordring ved et teselskap den 2. november — Alle sjeles dag herute —: „Si oss noe pastor, om det aa dø!" hvortil en annen stemme straks tilføiet: „Og om det aa opstaa fra de døde!" Av smaaskrifter blev kun et utgitt. Der var en voldsom strøm av tyske flyktninger, og dette skaffet naturligvis ogsaa Johnson meget ekstraarbeide.

Organ „Misjonsblad for Israel" (kr. 3,00 pr. aar).

VII. DET NORSKE MISJONSFORBUND.

a) *Hjemlandet.* Om den direkte virksomhet for hedningemisjonen herhjemme er der ikke saa meget aa si. Menighetene og mange venner ellers har dog støttet misjonen med sine gaver. Aarsinntekten var kr. 32 774,00. Da misjonsforstander Aug. Abell falt for aldersgrensen, blev Chr. Svensen, tidligere generalsekretær i Norsk Søndagsunion, valgt som misjonsforstander og overtok denne stilling 1. oktober. Man hadde den vanlige offeruke 17.-24. oktober. Det Norske Misjonsforbunds ungdom hadde samlet inn kr. 10 000 til lægemisjonsfond i Kina og overrakte denne gave til moderforbundet paa aarsmøtet. Derved vokste dette fond til kr. 21 000. En komité blev valgt til aa arbeide for aa faa en medisinsk kandidat som misjonslæge. 5 nye menigheter blev tilsluttet det Norske Misjonsforbund i 1937. Hjemme fra misjonsmarken i Syd-Afrika var misjonær L. A. Tveiten og frue og frk. Borghild Frogner, og de virket meget for misjonen. Blandt bortvandrede nevner vi fruene Fredrikke Andersen (Oslo) og Sofie Gundersen (Askim).

b) *Shensi provins, Kina.* „Tiltross for at der er krig i landet og at lokalrøveriet florerer, har arbeidet ut fra de forskjellige centra været

drevet med en enestaaende intensitet under hele aaret." Ja „aaret er det beste, vi har hatt paa feltet, hvad aandelige resultater angaar." Man hadde 4 hovedstasjoner med 19 utstasjoner. I virksomhet var 39 evangelister og 5 misjonærer. I aarets løp blev 121 døpt. Hvor mange menighetslemmer, meddeler aarsrapporten intet om. Fra Lungchuchai stasjon sies det, at en stor hindring for arbeidet har dog urolighetene ute i distriktet været samt mangel paa arbeidere. Og fra Shanyang stasjon kan meddeles, at røverne inntok byen, men ingen av de kristne led noget ondt. Paa feltet var en del skoler i virksomhet. Bibelskolen, der hadde 35 elever, maatte opløses midt i oktober. I Shanyang distrikt fikk man 2 nye utstasjoner. I Shanghsien blev 2 bibelklasser avholdt — ved begge 60 deltagere. I Lonans stasjonsdistrikt drev man adskillig med teltvirksomhet. China Inland Mission's stasjon King-Tze-Kuan (Honan) blev lagt inn under det Norske Misjonsforbunds omraade. Distriktet der omfatter ca. 80 000 mennesker. Stasjonen var i god stand, og man fikk den overgitt uten pengeutlegg.

Tilsynsmann var misjonær J. M. Nordmo.

c) *Natal og Swaziland.* Her har man 2 hovedstasjoner — Ekutandaneni og Glendale — med 6 bistasjoner. Nogen statistikk for 1937 er ikke innløpet. Paa Ekutandaneni var der 80 menighetslemmer. Ved skolen der betaler regjeringen lønn til de 3 lærere samt leie for skolebygningen med kr. 600,00. Ialt er der 7 skoler i de 2 distrikter. 2 misjonærpar (Salvesen's og Engblom's) arbeider der, men dessuten har man 5 misjonærer i samarbeide med Skandinavisk Alliansemisjon i Swaziland. Saa er der en liten amerikansk misjon i syd ved Pondolands grense med en menighet paa 150, som ogsaa staar i samarbeide med Misjonsforbundet.

Organ: „Misjonsbladet" (kr. 6,00 pr. aar).

VIII. DEN NORSKE KINAMISJON.

a) *Hjemlandet.* Den norske Kinamisjon omfatter i likhet med China Inland Mission arbeidet fra alle anerkjente kristne samfund og vennegrupper, som vil staa sammen paa Guds ords grunn og virke for evangeliets utbredelse i Kina. „Misjonsfolket vaart har vist en paalitelighet og troskap, som har været en bærende kraft for misjonærene og misjonsledelsen hjemme. Der var glad offervillighet, og ikke mismot hos misjonsvennene." 4 nye foreninger kom til i aarets løp, og der var ca. 60 misjonsforeninger og bønnegrupper i Oslo og omegn og utover landet. Alle hadde regelmessige møter med bønn og ofring til misjonen. Aarets samlede inntekt var kr. 70 330,83, ca. 4000 kr. mindre enn foregaaende aar, men det var dekning til alle behov.

Aarsmøtet blev holdt 10.-12. april. Man hadde innbudt China Inland Mission's hjemmedirektør i England, pastor W. H. Aldis, til møtet. Det begynte med representantenes samling paa Lofthus hvilehjem 10. april. Grunnet sin helbred frabad Thorstein Berger sig gjenvalg til styret, hvor han har været i 30 aar, og gaardbruker Carl Brustad, Nes, innvalgtes

som nytt medlem. Søndag 11. april var der møte i flere lokaler. Styret bestod av: Albert G. Lunde (formann), Carl Brustad, Aksel Haug, R. T. Gornitzka og O. Jorud. Sekretær og kasserer var Johs. Gulbrandsen. Styret hadde 4 møter i aarets løp.

Den kinesiske evangelist Andrew Gih hadde en ukes møter ved aarets begynnelse. Albert Lunde var alvorlig syk først i aaret og laa paa Diakonhjemmet. Der blev avholdt 10 sommerstevner under god tilslutning. Styret antok 2 kvinner for Kina. Den ene, frk. Ingeborg Espeland, opholdt sig ved C. I. M.'s skole i London. Den annen, frk. Elsa Hagen, maa vente en tid med sin utdannelse. En hel del misjonærer, der var hjemme i ferie, var i virksomhet: Peder Torjesen og frue, H. Ingwardo og frue, N. Engebretsen og frue, Peder Hole og frue, M. Jensen, og frøknene Ragnhild Syvertsen, Thora Johansen, Borghild Horgen, Asta Kvarme, og Christine Angvik. Blandt bortvandrede venner kan nevnes Alf Johansen (Rødenes). Misjonshjemmet Lofthus, Grefsen, bestyrerinne fru L. Støp, har omtrent klart sine løpende utgifter. Der har hjemmeværende misjonærer og andre gjester bodd.

b) *Shansi provins, Kina.* „Krigen kom tidlig til provinsen Shansi, men misjonens felt i den nordvestlige del av provinsen fikk ingen direkte føling med den i det aar, som gikk, uten den stadige usikkerhet og engstelse, hvervning av unge menn, som blev sendt til fronten, stadige troppetransporter, dyrtid paa alle levnetsmidler." Misjonærene blev tappert paa sine stasjoner sammen med sine kinesiske arbeidere og kristne. Alle blev bevart, og aaret var et godt arbeidsaar. Paa grunn av de unormale forhold er det iaar ikke mulig aa bringe nogen utførlig statistikk.

Man hadde 8 hovedstasjoner med ca. 1000 menighetslemmer. I aarets løp blev døpt ca. 80. De kinesiske medarbeidere var 63, og der var 16 misjonærer paa feltet. En hel del var hjemme i Norge. 15. februar begynte bibelskolen i Henghsien sitt vaarsemester med 27 menn og kvinner, og sluttet 14. juni; 1. september begynte høstsemestret med 32 elever, men det maatte opløses midt i oktober, da elevene var engstelige, grunnet krigens nærhet. Misjonær Sv. Holth var dens leder. Der blev i flere stasjonsdistrikter virket meget ved teltlag. I Linhsien distrikt blev holdt 4 bibelklasser — 3 i landsbyene og en i byen. I de 3 første var der ca. 25 menn og kvinner og ca. 50 i byen. Et kvinnekursus maatte stanse grunnet fru Holes sykdom. En industriskole var i virksomhet i Paoteh. Ogsaa i Tsinglo hadde man en bibelklasse — kun for kvinner — der fortsatte til slutten av mai, og fra 26. april blev der holdt en bibelklasse ved utstasjonen Loufan. Fengslet blev besøkt. Fru Helga S. Helgesen paa Lanhsien stasjon fant det rettest 9. oktober aa reise til Linhsien, da de generaler, der tok misjonærene Bosshart og Heymann tilfange, hadde slaatt sig ned paa stasjonen med 60-70 mann. Ved møtene hadde man ogsaa mange tilfeldige tilhørere og soldater paa stasjonene, der var flyktet fra andre steder, og ikke faa blev ledet til Kristus. Paa det nye sted, Fuku i Shensi, paa den annen side av den Gule flod, har man nu optatt arbeide. Man begynte med teltvirksomhet, men fikk senere kapell. I Fuku og distriktet er der ca. 120 000 mennesker.

Misjonærbarnas skole blev satt igang som kostskole for høstterminen med frk. Elida Engen som lærerinne og frk. Kate Fredriksen som husmor. Flere av barna led tidligere paa aaret av meslinger og skarlagensfeber. Frk. Signe Olsen blev smittet av kopper, og fru Hole var meget syk.

Tilbake fra ferie kom misjonær Peter Torjesen med familie. De maatte dog stanse paa N. M. S.'s stasjon Taohwalun, da det ikke var mulig aa komme til Hokii i Shansi. Som ny kom frk. Inger Jørgensen (misjonær Danielsens forlovede), der driver sprogstudier hos misjonærfamilien Joyce paa fjellet Kikunghan.

Tilsynsmann var misjonær Haakon Ingwardo.

Organ: „Kinamisjonæren" (kr. 2,00 pr. aar).

IX. LÆRERINNENES MISJONSFORBUND.

I daglig tale kalles den L. M. F., og dens aarsberetning gaar som vanlig fra oktober til oktober (1936-37). 3.-8. juli avholdt den sitt 10. landsmøte og feiret sitt 35-aars-jubileum paa Birkelands ungdomsskole. Der var 160 deltagere og dessuten en del misjonærer. L. M. F. hadde et medlemsantall av 1525 — en stigning av 46 fra foregaaende aar. Derav var 135 æresmedlemmer paa misjonsmarken. 90 blev i aarets løp innmeldt, 15 utmeldt, 3 strøket og 26 døde. Blandt de siste var kanskje frk. Augusta Jelstrup (Trondheim) mest kjent. L. M. F. underholder følgende misjonærer: I Zululand frk. Emilie Larsen (N. M. S.) og frk. Caroline Astrup (Schreudermisjonen). I Kina frøknene Barbra Stabell og Bergljot Borgen (begge N. M. S.), Aagot Bjørnstad og Edel Nordstrand (begge Kinamisjonsforbundet). Paa Madagaskar frøknene Marie Pinderud, Margrethe Arebekken og Erna Huitfeldt samt de innfødte Elisabetha og Ranoro (alle N. M. S.). I Santalistan frøknene Nancy Diesen og Anna Nødtvedt samt den innfødte Elisabeth (alle 3 Santalmisjonen).

Der var i vaart land 33 grupper og 358 spredte medlemmer. Dessuten er der grupper i Kina, paa Madagaskar, i Santalistan og ved lærerskolen paa Umpumulo, Zululand. L. M. S. bønnedag er siste lørdag i hver maaned. Der var tilknyttet 37 solstraaleforeninger, der har sitt lille blad „Solstraalens Blad". I „Norsk Misjonsraad" har L. M. F.'s representant været frk. Elvine Olsen, og representanter i „Norske Kvinners Nasjonalraad" har været frk. Dora Westergaard (Bergen) og fru Kissi Eggen (Drammen). Som 2 nye styremedlemmer blev paa landsmøtet paa Birkeland valgt frk. Kemma Aarrestad (Stavanger) og frk. Gustava Aagaard (Sandefjord), idet frøknene Kaja Clausen (Bergen) og Olga Bredal (Aker) ikke ønsket gjenvalg. Aarets inntekt var kr. 38 849,91, og man hadde et hjelpefond paa kr. 31 727,82. Formann var frk. Henny Dons og kasserer frk. Aagot Rognaas.

Organ: „Misjonshilsen" (kr. 4,00 pr. aar).

X. SYKEPLEIERSKENES MISJONSRING.

I 1937 meldte 111 søstre sig inn som nye medlemmer. 10 meldte sig ut, og 2 døde — Marie Harbitz (Oslo) og Brita Solbakken (Eidsaa). Der er dannet nye grupper paa Arendals sykehus og i Ekersund. Hamargruppen har delt sig, saa der nu er en gruppe i Hamar og en paa Hjellum. Istedetfor søster Birgit Lillestrømmen, der kom syk hjem fra Kina, har man antatt den nye søster, Astrid Kraakenes. Hun fortsatte, grunnet krigen, sin utdannelse dels paa Lovisenberg og dels paa Misjonsskolen for kvinner. Formannen, frk. Johanne Høeg, besøkte i pinsen Kristiansands-gruppen og i november Larviks-gruppen. Sykepleierskenes misjonsrings første utsending, søster Borghild Magnussen, var hjemme fra Zululand. Inntekten i 1937 var kr. 7409,67.

Organ: „Misjonsringen" (kr. 1,50 pr. aar).

XI. KVINNELIGE MISJONS-ARBEIDERE (K.M.A.)

10. mars feiret K. M. A. sitt 35-aars-jubileum. Kasserer for Armeniamisjonen var frk. Margit Steen, og for gaver til Santalmisjonen frk. Anna Ertzhus. En trofast venn og arbeider, frk. Laura Zimmer, vandret bort. Frk. Bodil Biørn virket herhjemme og foretok bl. a. i september en tur til Sørlandet. Til Armeniamisjonen innkom kr. 12 669,53. Reserve- og pensjonsfondet var paa kr. 7179,09. Til Santalmisjonen innkom kr. 3823,89.

Søster Alette Andreassen maatte dessverre i mai reise hjem fra Aleppo for aa opereres. Hun laa paa Rikshospitalet og blev 16. juni operert for en svulst i hjernen. Der var 18-20 barn i hjemmet derute, men det maatte nedlegges, da søster Andreassen forlot stedet. Megen nød og elendighet hersket blandt de landflyktige armeniere. Mange var arbeidsløse, og sult og sykdom almindelig. Styrelsen rev resten av barakkene og viste ingen skaansel. Mot slutten av aaret stod der 150 hus uten tak, 400 uten vinduer og dører, og 1500 uten gulv. Vinteren stod for døren, men armenierne hadde ikke midler til aa fullføre disse hus. Arbeidet i Aleppo blev fortsatt ved misjonens innkjøper og evangelist samt en bibelkvinne. Den siste foretok husbesøk og underviste unge kvinner i et antall av 18.

Organ: „Kvartalshilsen" (kr. 1,50 pr. aar).

XII. DEN NORSKE LUTHERSKE AFRIKAMISJON.

„Herren har ogsaa i dette aar (1937), som er gaatt, været med og velsignet arbeidet hjemme og ute paa misjonsmarken blandt Afrikas sorte," sies det i aarsberetningen. Man driver misjon i Swaziland, Transvaal og Natal. Misjonær Dagny Iversen var hjemme i ferie, og hun arbeidet haardt for aa skaffe misjonen inntekter. Bakermester C. Breidin, Norderhovsgate 9, Oslo. er misjonens formann, og Marius Johannesen, St. Hall-

vardsgate 61, Oslo, kasserer. Aarsinntekten var kr. 9787,80. Dessuten har man et pensjonsfond paa kr. 4390,88.

Paa Dagny Iversens felt, hvorfra ingen rapport er avgitt, var der 6 kirker, 4 skoler, 4 søndagsskoler, og 6 evangelister i virksomhet. Ved misjonær Gransjøen og frues stasjon, Mangwazana, var der 11 kirker (2 under opførelse), 8 skoler og 7 søndagsskoler. 87 blev døpt i aarets løp, saa menigheten talte 497 medlemmer. 11 evangelister var i virksomhet. Fru Gransjøen driver et hospital, hvor der blev behandlet 4076 syke. Hun underholdes av venner i Bærum. Det sies: „Foruten hvad som foran er anført, har man i Gwaliveni i Ingwazama distrikt likesaa mange utstasjoner og likesaa mange evangelister som paa Mangwazanafeltet. I Tongaland er der 3 høvdinger, som har foræret 5 tomter til kirken, og som ber om skoler og evangelister, men man har ennu ikke penger til aa strekke sig lenger."

Misjonen har intet organ.

XIII. DEN NORSKE MISJONSALLIANSE.

a) *Hjemlandet.* Om 1937 sies: „Det gangne aar har været usedvanlig strevsomt med mange prøvelser, men Gud har paa en vidunderlig maate hjulpet oss igjennem. Vi har været i stand til aa sende vaare misjonærer og innfødte medarbeidere, hvad de har behøvt hvert kvartal. Vi har faatt naade til aa utvide arbeidet baade hjemme og ute." Ved aarsskiftet traadte revisjonschef Karl Frang ut av hovedstyret, grunnet sin alder, efter 35 aars virke. Ved generalforsamlingen 26. januar blev han valgt som Misjonsalliansens første æresmedlem. Likeledes traadte høiesterettsadvokat Sigurd Halbo ut av styret efter 10 aar, grunnet sin helbred. Som nye medlemmer blev valgt i deres sted direktør Lars Berg og arkitekt A. J. Thorup. Prost Olaf Thormodsæther (Hedrum) tiltraadte fra 1. mai som nytt medlem av representantskapet. Som nye arbeidere for Kina blev antatt diakon Gottfred Rekkebo og søster Signe Skrøvseth. Deres utreise maatte dog utsettes paa grunn av krigen. Rekkebo reiste litt senere til London. Han skulde arbeide ved Missionary Hospital i Islington, til der blir anledning for ham til aa reise ut til feltet. Søster Signe Skrøvseth gjennemgikk et kursus paa Bible Training Institute i Glasgow. Landssekretær pastor Ole Eikeland var i stadig virksomhet paa reiser, og megen virksomhet blev ogsaa utført av redaktør H. Hjelm-Larsen, misjonær Olav Skagen og frue samt diakon Alfsen. Man hadde kretsstevne 5.-6. juni i Langevaag (Sunnmøre) og 13. juni stevne i Valldal (Sunnmøre). I Oslo hadde man et større misjonsstevne 5.-6. mai og takksigelsesuke 24.-31. desember. En varm misjonsvenn, fru Thekla Hiorth (Oslo), døde hos sin svigersønn i Lingnwood, Skotland. Aarets inntekt utgjorde kr. 62 263,05.

b) *Chahar provins, Kina.* Nogen oversikt eller aarsberetning over arbeidets gang paa misjonsmarken har vi dessverre ikke. Heller ikke nogen statistikk. Det vilde være bra, om misjonen hvert aar vilde gi en

saadan i sitt organ. Siste aar har det vel ikke været saa lett aa gi en saadan, naar man tenker paa de krigsuroligheter, Chahar provins har maattet gjennemleve. Krigen har misjonærene hatt like inn paa livet, og stadige bombardementer og inntagelse av byer har japanerne foretatt. Gud har dog bevart misjonærenes liv, og paa flere steder har man faatt utføre velsignet arbeide. I Chi Cheng blev under et stormøte døpt 28, og der blev 25. mai innviet et nytt telt til bruk i de omliggende landsbyer. Og i Kalgan hadde man 20 nye daapslærlinger. Flere bibelklasser var i virksomhet, bl. a. et i Cho-lu-Hsien (frk. Guri Odden) i 28 dager.

Gjenaapningen av misjonshospitalet i Kalgan fandt sted 28. april, efter aa ha været lukket i 11 aar. Man hadde jo nu en ny læge, doktor Fotland. Man malte 3 norske flagg paa takene for at de japanske flyvere kunde se, hvilken nasjon hospitalet tilhørte. Kalgan blev inntatt, bomber eksploderte paa alle kanter omkring hospitalet, men skaden paa dette blev ubetydelig, og arbeiderne skaanet. Japanerne inntok ogsaa byen Tatung, hvor frk. Kari Ruud var. Senere kom hun og Melaaen's fra Lungmen til Kalgan. Hjem til Norge i ferie reiste Olav Skagen og frue, Nordland og frue samt fru Bertha Hannestad (den siste stanset en tid i Amerika).

Organ: „Misjonsvennen" (kr. 2,00 pr. aar).

XIV. FRELSESARMEENS HEDNINGEMISJON.

Om dens internasjonale misjon kan henvises til forrige aars oversikt. Paa misjonsmarkene hade man 46 norske misjonærer i følgende land: Hollandsk Ostindia 18, Britisk India 14, Kina 2, Brasil 3 og øvrige Syd-Amerika 9.

Fra Norge blev der ydet gjennem selvfornektelsesukens innsamling kr. 62 528,67. Chefsekretær var J. Møklebust, og han uttaler sig til nedskriveren av dette: „Saa langt vi er i stand til aa uttale oss, maa det sies, at arbeidet i mange av de ovenfor nevnte land har været opmuntrende. Selvfølgelig har krigen i Kina i en temmelig stor grad gjort det meget vanskelig, men vi har ved Guds naade været i stand til, ogsaa under disse ofte kritiske forhold, aa komme folket ogsaa socialt til hjelp. Det har været interessant aa faa konstatere, hvor vaare misjonsoffiserer i høi grad har været respektert, og hvor takknemmelig de stakkars mennesker har været for deres hjelp i baade aandelig og timelig henseende. Det har ogsaa været opmuntrende aa forstaa, at vaart arbeide i Brasil har gitt gode resultater."

Organ: „Krigsropet" (kr. 8,00 pr. aar).

XV. PINSEVENNENES MISJON.

Som nevnt tidligere har gjerne hver misjonær sin utsendermenighet og sin kasserer. For dem, som ennu ikke har saadanne, stod R. Engebretsen, Grefsen.

a) *Argentina.* Misjonær Erling Andresen og frue har sin virksomhet i Casilla Correo 81, Cordoba. De virket under forsagelser og trange kaar. Andresen vilde gjerne ha en bil, saa han kan naa videre ut. 20.-27. januar hadde de skandinaviske pinsevenner i Argentina et møte i Buenos Aires, hvor der møtte 17 misjonærer. Kasserer: Odd Thoresen, Borgenruten, Sarpsborg.

Frk. Helga Mjaavatn reiste 25. september fra Oslo til Argentina, hvor hun skal arbeide sammen med Andresens. Veien blev lagt om U. S. A., hvorfra hun fortsetter i februar 1938. Hennes kasserer var Kr. Hagen, Ring st., og til hennes utreise innkom kr. 1766,10.

Misjonær Birger N. Johnsen og frue virket i Embarcacion. Der sies: „Hans arbeide der ute har baaret velsignede frukter, idet han nu kan fylle den nye misjonsstasjon, som rummer 4 à 500, med troende." En tid var han like inne i døden av sykdom, men kom til krefter igjen. Hans kasserer var H. H. Sønstebø, Oterholt, Telemark, og aarsinntekten var kr. 3410,18.

Fru Solveig B. Larsson, f. Hansen, der var gift med en svensk misjonær, virket i Calle Concordia, Buenos Aires, og hadde som kasserer stasjonsbetjent Karl Erlandsen, Kløfta st. Hun blev alvorlig syk og døde 7. september 1937. En Rolf Westlie vil ut til Argentina og har faatt som kasserer Erling Ness, Haug meieri, Nannestad.

b) *Brasil.* Misjonær Gottfred Leonard Pettersen og frue virket i Cruz Alta, hvor de slog sig ned efter 4 maaneders virksomhet i Porto Alegro, der har ca. 30 000 innbyggere og er centrum i Rio Grande de Sul. Flere er blitt døpt, bl. a. 11 under en bibeluke i august. Kasserer er Sigurd Sjølie, Fagerli, Ski st.

c) *Paraguay.* Misjonær Kaleb Hansen virket først i Chaco Monte Sociedad, senere i hovedstaden Asuncion. Han hadde hatt mange vanskeligheter aa gjennemgaa, og der var oprør og revolusjon i landet. Hans kasserer var Emil Olsberg, Lillehammer, og der innkom til ham kr. 645,16.

d) *Portugisisk Øst-Afrika.* Fru Ingrid Løkken Chawner i Lourenço Marques, Moçambique, er gift med den engelske misjonær C. Austin Chawner. Hun var, foruten i Amerika, i 2½ maaned i Norge sammen med sin mann. Hennes kasserer var skreddermester O. Andersen, Sehestedsgt. 3 a, Oslo, og der innkom til henne i aarets løp kr. 573,95 — dessuten vel adskillig fra Amerika.

I Lourenco Marques virker ogsaa frøknene Martha Nilsen og Elisabeth Pedersen. Den førstes kasserer var Ragnvald Pedersen, Bjergstien 8, Oslo, og den annens Gustav Aadne, Furuveien 5, Bryn. De sier, at malariafeberen krevet mange ofre blandt de innfødte.

En frøken Ella Nilsen preparerer sig ogsaa for utreise. Hun var i Lissabon i Portugal, hvor hun studerte portugisisk og tok eksamen. Hennes kasserer var Alis Johannesen, Grønlandsleret 23, Oslo, og der innkom til hennes utdannelse og utreise kr. 1829,18. Ørje og Rødenes me-

nigheter antok som sin misjonær frk. Gyda Hansen og hennes kasserer var Oskar Haugen, Rødenes.

e) *Belgisk Kongo.* Misjonær John Brynhildsen og frue hadde sin virksomhet paa Moganga stasjon i Kiwu distrikt. I skolene var 1350 elever. Møtene var jevnt, godt besøkt, saa der paa søndagene var samlet ca. 1600 à 1800 paa hoved- og bistasjoner. Katolikkene var dog meget aggressive. Kasserer var Bj. Amundsen, Skien.

Misjonær Ole P. Lindstad og frue virker ogsaa paa Moganga stasjon. De reiste ut i aarets løp. Kasserer var Olaf Hagen, Nordstrandshøgda. Der innkom til dem fra 10. oktober til aarets utgang 1937 kr. 6115,17. Frk. Edel Olsen reiste vaaren ut til Moganga. Menigheten i Eydehavn stillet sig som utsendermenighet og kasserer var J. A. Jensen, Eydehavn.

Misjonær Karl Eriksen og frue virket paa Nia Kaziba stasjon, Kiwu distrikt. Han opførte der en ny misjonsbolig av brent mursten. Begge var adskillig syke. Deres kasserer var Ragnvald Aaheim, Austefjorden, Sunnmøre.

Frk. Birgit Aaen virket paa Nia Kaziba. Hun meldte om stor fremgang i skolearbeidet, og hun behandlet mange syke. Kasserer var B. Haugen, „Betania", Mjøndalen. Frk. Agnes Thorp var hjemme fra Nia Kaziba i ferie og var en tid i Belgia for sprogets skyld. Da hennes kasserer, Anker Gundersen, døde, blev brandkonstabel Harald Mathisen, Larvik, kasserer.

Misjonær Sven Karlsen og frue var ogsaa hjemme fra Nia Kaziba, men han reiste ut igjen 25. juni. Hans hustru og barn maatte foreløbig bli hjemme av helbredshensyn. Her hjemme reiste han meget, og han fikk en del venner til aa underholde evangelister. I Belgia var han i 6 mdr. for aa ta et lærerkursus til nytte for skolearbeidet i Kongo. Han hadde med en bil ut. Kasserer var Leif Hull, Arendal, og der innkom dels ved hans egne reiser, dels gjennem kassereren kr. 4466,79.

Frk. Betsy Hosaas blev av menigheten i Salem, Oslo, i møte 17. november bestemt utsendt som misjonær til Belgisk Kongo. Frk. Arnild Dæhlen vil til Kongo og har Paul Austdal, Smedstua, Hedmark, som kasserer.

f) *Swaziland.* Frk. Anna Christensen hadde sin virksomhet paa Ebenezer stasjon, men var hjemme i ferie. Hennes kasserer var Henny Olsen, Fredrikstad.

Frøknene Anna Østreng og Gunda Solheim virket ogsaa paa Ebenezer. De trengte aa faa bygge kapell i Hlatikulu. En ny utstasjon, Emmaus, blev ferdigbygget i juli. Paa skolene i Hlatikulu, Salem og Ebenezer var der 113 barn. Der var megen sykdom og død av malaria, og frk. Solheim drev meget med sykebehandling. Dessverre mistet de sin eneste hest. Frk. Østrengs kasserer var Gustav Knutsen, Bellingmo, og der innkom til hennes virksomhet kr. 4445,76, og frk. Solheims kasserer var Ola Norheim, Gjerstad.

Frk. Borghild Eriksen virket paa Ekutuleni. Hun var meget syk,

idet hun skadet ryggen ved fall fra hesten. Som følge herav kunde hun kun delta i møter paa stasjonen, men ikke reise. Hun maa hjem næste aar. Gjennem hennes kasserer, Herman Lilletun, Vossestrand, innkom kr. 2528,61.

Paa New Haven stasjon virket frøknene Sigrid Gasmann og Laura Strand. Dessuten hører frk. Hilma Hermansen til der, men hun var hjemme i besøk. Der blev flere døpt ved kvartalsmøtene. Man hadde 17 utstasjoner og utposter og 11 skoler, og 8 innfødte evangelister og 12 lærere og lærerinner i virksomhet. Frk. Gasmanns kasserer var kjøpmann Bergliot Andersen, Strømmen, og der innkom til henne kr. 791,46. Frk. Laura Strands kasserer var Rolf Engebretsen, Grefsen, og frk. Hermansens Ole Krogstad, Soli, Rælingen, og til henne innkom kr. 2281,13.

g) *Transvaal.* Misjonær Arne Høyland og frue virket i Barberton, og deres kasserer var Elias Aksdal, Langkleven, Stavanger.

h) *India.* Fru Dagmar Engstrøm virket i Banda. Hun var sterkt optatt med opbygningen av stasjonen. I virksomhet hadde hun 3 bibelkvinner, som hun reiste ut med hver morgen. Hennes sønn, Stephan (20 aar), og en evangelist reiser ut paa sine cykler. Det var et tungt arbeidsaar, idet sykdom og nød hersket blandt befolkningen og la beslag paa alle de midler, hun hadde tenkt aa bruke til huset. Der trengtes kr. 2 500, og det stod halvferdig uten tak. En bil savnet hun ogsaa til virksomheten. Kasserer var Rolf Engebretsen, Grefsen.

Misjonær Arthur Cornelius og frue virket i Chopda, East Khandesh. En tid var han meget syk. Sammen med dem der virket frk. Klara Myhre. Hun ledet barnehjemmet „Betlehem" med 17 spedbarn og tok sig meget av de syke. Til hennes virksomhet innkom kr. 1339,93 og kasserer var Sigurd Engen, Oslo. Cornelius's kasserer var Rolf Engebretsen, Grefsen.

Misjonær Sverre M. Bartnes med frue og sønn virket i Shirpur, West Khandesh. Man utførte megen virksomhet ved landsbybesøk, og fruen hjalp mange syke, enkelte dager ca. 40. Deres kasserer var Rolf Engebretsen, Grefsen. En ny arbeider Elna Anderson kom ut som arbeider til samme sted, Shirpur.

Frk. Rachel Edwardsen virket i Karwi, Banda distrikt. Hun hadde søndagsskole for 40-50 barn, og hver morgen mottok hun syke. Da hun fikk sig bil, kunde hun utføre megen virksomhet i landsbyene. I februar hjemsøktes distriktet av voldsomme haglstormer, der ødela akrene. Hennes kasserer var Alfhild Næs, Ekernveien, Kongsberg.

Frøknene Maren Iversen og Valborg Valla virket i Bharari, Simla, N. Punjab. Deres virksomhet falt saaledes i Himalayatraktene, hvor de vandret meget tilfots i landsbyene. Deres kasserer var Rolf Engebretsen, Grefsen.

Frk. Borghild Nordli virket i Katrasgarh Manthum, distrikt Bihar. Hun kom tilbake efter ferie i Norge og fikk en bibelkvinne og evangelist til hjelp fra en annen stasjon. En tid var hun sterkt plaget av malaria og dysenteri. Kasserer var D. Jørgensen, Narvik.

Frk. Alfhild Holmsen var hjemme og bodde paa Herføl, Hvaler, men reiste sist i aaret tilbake til sitt virkefelt i India. Hennes kasserer var skreddermester O. Andersen, Sehestedsgt. 3 a, Oslo.

Frøknene Emma Kaland og Olga Gladheim blev antatt av menigheten i Tabernaklet i Bergen paa kall til India. Emma Kaland kom avsted. Kasserer var Karl Hartvedt, N. Skogvei 30, Bergen. Til de 2 kom i 1937 inn kr. 639,99. Senere fikk frk. Kaland som kasserer Sigrid Mohn, Aal st. og der innkom til henne i 4de kvartal kr. 794,09.

i) *Kina.* Misjonær Willy Rudolph og frue hadde sin virksomhet i Tao Hwa, Chahar provins. Kasserer var Arne Grøndahl, Hønefoss, og der innkom i aarets løp kr. 6 290,62. Rudolph's hadde megen sykdom i sin familie, en gutt, 3 aar gammel, døde 2. januar, og et annet barn var sykt av kopper. Da der trengtes et større lokale, blev en større gaard innkjøpt for 615 dollars, og nogen innfødte hjalp dem med laan. Med omkostninger vilde det komme paa 900 à 1000 kr. Saa fikk de bedre rum til stormøter, rum for evangelisten og plass til innfødte gjester. Rudolphs' var der, da byen blev bombardert 24. august. En bombe falt kun 3 meter fra huset, og det fyltes av støv og røk. Evangelisten Pai blev drept. Saa drog de først til Mongoliet, senere kom de ned til Peiping, men noksaa ribbet for penger og tøi. En dag frarøvet 6 soldater Rudolph de penger han hadde, og omtrent alt var stjaalet fra dem i Tao Hwa: klær, sengklær, symaskin, grammofon, som venner her hjemme gav ham. Ogsaa de kinesiske medarbeidere mistet meget.

Misjonær Henry Gulbrandsen og frue virket i Yüchow, Chahar. De hadde 14 innfødte medarbeidere: 9 evangelister, 2 hjelpere, 1 bokhandler og 2 bibelkvinner. Det var virksomhet paa 6 utstasjoner. Gulbrandsen kom ut i aaret hjem i ferie. Kasserer for Gulbrandsen var Brun Gulbrandsen, Tønsberg, og for fruen Kaja Berge, Grorud.

Frøknene Gudrun Nilsen og Anna Hansen hadde ogsaa sitt virke i Yüchow, men begge maatte grunnet krigen reise ned til Peiping for aa virke der. Gudrun Nilsens kasserer var Ole Kraksrud, Lena, Toten, og der innkom til henne ca. kr. 1400. Kasserer for Anna Hansen var kjøbmann M. Hasvoldsæther, Forbu pr. Gjøvik.

Frk. Berte Bakken hadde sitt virkefetl i Süanhwafu, Chahar provins, men hun maatte reise ned til Peiping, da krigen begynte, idet det var vanskelig å gjøre noget landsarbeide. Det var utrygt aa ferdes ute, men folket var mer mottagelig enn før. Der innkom kr. 1812,29 gjennem hennes kasserer Emil Olsberg, Lillehammer.

Ennvidere virket frøknene Ester Herugstig og Ruth Pedersen i Süanhwafu. De drev med spesielle møter i landsbyene og teltmisjon. De maatte forlate sin bopel, og japanske soldater rykket inn i den. Saa var de i Peiping, men de og Berit Bakken kom senere tilbake til Süanhwafu. Kasserer for de 2 nevnte var Rolf Engebretsen, Grefsen.

Frk. Aagot Andersen virket i Changping, Hsien, Hopei, men maatte senere reise ned til Peitaiho ved kysten. Hennes kasserer var Margit Solheim, og der innkom til henne kr. 1154,92. I Changping hadde ogsaa fru Marie Högberg (gift med en svensk misjonær), f. Mortensen, sitt

virke. Hun gjennemgikk tillikemed frk. Andersen meget under krigen. Saa var hun i Kalgan en tid og drog saa ned til Peiping i oktober. En lengere tid opholdt hun sig ogsaa i byen Tatung. Hennes kasserer var skreddermester O. Andersen, Sehestedsgt. 3, Oslo, og der innkom kr. 2950,03.

I Sacheng, Chahar provins, virket frøknene Marie Askje og Agnes Moy (frk. Johannesen var hjemme). De fikk ordnet sig mere som selvstendig menighet. Et par kristne blev innsatt som eldste — en som „menighetstjener" og en som „tjenerinne". Ogsaa disse maatte grunnet krigen reise ned til Peitaoho. Frk. Askje kom tilbake i oktober, og heldigvis var ikke meget ødelagt. Frk. Moy blev en tid i Kalgan. Frk. Askjes kasserer var Rolf Engebretsen, Grefsen, og der innkom kr. 3102,07. Agnes Moy's kasserer var H. J. Ofte, Høydalsmo, Telemark. Saavidt vi forstaar, virket ogsaa frk. Anna Amundsen i Sacheng. Hun hadde Einar Kjenseth, Biri, som kasserer, og der innkom til henne kr. 1022,64.

Frk. Signe Øiestad hadde sitt virke i Sinpaoan, Chahar provins. Arbeidet gikk godt før krigen. Der blev begynt en liten privatskole for de troendes barn med 15 elever. Og hun skrev: „Jeg har det utmerket her. Det er tilsynelatende fredelig. Der skal dog være en del røvere ganske nær." Senere var hun i Kalgan og Paitaiho. Mens hun var borte, bodde japanske soldater der, men de tok intet. Og der bodde en gang ogsaa 200 japanske rødekors søstre paa stasjonen. Misjonær Parley Gulbrandsen og frue var fremdeles hjemme i Norge — tidligere i Sinpaoan — og det blir neppe utreise grunnet fruens helbred.

Frk. Olga Schult, der var 69½ år gammel og har arbeidet i ca. 25 aar i Kina, hadde sitt virke i West City, Peiping. Hennes krefter var ikke saa store, men hun hadde 2 evangelister som hjelpere. I sitt gatekapell samler hun fullt hus. Hun understøttes av venner. Ennvidere virket frøknene Karen Heyer, Inga Johnsen, Signe Pedersen og Olga Skauge der, d. v. s. i 87 Lao Chun tang, Peiping. Under selve Peipings inntagelse var Karen Heyer eneste misjonær i Peiping. Nogen dager bodde hun i den amerikanske legasjon. Hun sier 19 blev døpt. Hennes kasserer var Aksel Arstad, Lunner st. Inga Johnsens og Signe Pedersens kasserer var Th. Wessel, Bygdøy. Olga Skauge virket mest sammen med Olga Schult. Hennes kasserer var Oline Skauge, Skaun pr. Trondheim.

Fru Alida Bottolfsen hadde i det siste sitt virke i Shanghai, men kom hjem senere paa aaret. Hennes kasserer var Karin Hagen, H. Haugesgt. 23, Oslo.

Evangelist Arnulf Knutsen „har faatt kall til Kina" og vil bli støttet av menighetene i Lofoten. Ennvidere nevnes, at frøknene Kirsten Aas og Aagot Berge samt misjonskandidat Berly Aarre vil til Kina. Den siste reiste over til England for sin utdannelses skyld, hadde som kasserer Elias Aksdal, Ladegaardskleven 1, Stavanger, og der innkom kr. 1080,42 til henne.

De fleste av misjonærene skriver i Pinsevennenes hovedorgan „Korsets Seier" (kr. 7,00 pr. aar).

XVI. DEN NORSKE EVANGELISK-LUTHERSKE FRIKIRKES KINAMISJON.

a) *Hjemlandet.* Denne misjon utgir aarsrapport hvert annet aar. Der foreligger saaledes ingen saadan for 1937. Formannen, forstander Johs. G. Jensen, har dog været saa elskverdig aa gi mig litt oplysninger. Aarsinntekten var kr. 43 046,00, og styret bestod av følgende: forstander Johs. G. Jensen (formann og sekretær), agent Carl Mortensen (Oslo), grosserer Christian Plesner (Oslo), forstander Andr. Malmedal (Drammen) og forstander C. Birkenes (Kristiansand).

b) *Kina.* Virksomheten drives i og omkring byen Hsingan i Shansi provins. Arbeidet hadde god fremgang, og der var aapne dører. Mange kom til gudstjenestene og møtene og flere kurser blev avholdt. Søndagsskolearbeidet gikk godt. Man stod også foran en utvidelse av arbeidet. Forholdene var nogenlunde rolige paa denne mark. Der blev døpt 7 i aarets løp, og menighetslemmenes tall utgjorde 65. I virksomhet var 10 mannlige og kvinnelige misjonærer og 5 innfødte arbeidere. Misjonens leder var misjonær O. A. Sommernes.

Organ: „Budbæreren" (kr. 6,00 pr. aar).

XVII. DE NORSKE BAPTISTERS KONGOMISJON.

a) *Hjemlandet.* De norske baptister har 54 menigheter i Norge med 7182 menighetslemmer. 2 nye menigheter — i Aalesund og Askim — blev organisert i 1937. Det kan visst sies, at alle menigheter, iallfall de fleste, støtter deres hedningemisjon. Man hadde 38 ungdomsforeninger med 1506 medlemmer, og de innsamlet kr. 10 077, som er brukt til Kongomisjonen og andre øiemed. Likeledes var der 38 juniorforeninger. Der var paa flere steder lokale vekkelser. Aarskonferansen holdtes i Stavanger. Der sies aa være 47 misjonsforeninger. Misjonær F. Iversen og hustru, der er hjemme fra Kongo, har meddelt styret, at de ikke kommer til aa reise tilbake til misjonsmarken igjen — iallfall ikke paa nogen aar. Baptistenes misjonsskole i Oslo har 4-aarig kurser og utdanner arbeidere saavel for misjonsmarken som herhjemme. Der var 13 elever — 3 blev ferdige, blandt disse Halfdan Waldemar, som misjonsstyret har antatt som misjonær for Kongo og kommer til aa reise ut i 1938. Den samlede aarsinntekt var kr. 32 150 — større enn noget aar tidligere. Sekretær og kasserer var Arnold T. Øhrn.

b) *Kongo.* Det distrikt, hvor man arbeider, er omtrent halvdelen saa stort som Norge. Man hadde 3 stasjoner: Monga, Bondo og Buta. I virksomhet var 8 misjonærer. Paa Monga stasjon blev der i aarets løp døpt 76. En del strykninger av menighetslemmer fant sted, saa disse ved aarets utgang utgjorde 800. Der var 453 daapskandidater, 582 elever i skolene, og ca. 15 000 sykebehandlinger. 40 landsbyer er „okkupert", for

aa bruke misjonær Holtes uttrykk. 5 evangelister ansattes i et nytt omraade — territoriet Barziville. De innfødte kristne ydet midler til 7-8 evangelisters underhold. Der blev opført et hus for skolegutter og hus for den innfødte formann og 2 kirker ute i distriktet. Og man hadde meget reparasjon paa eldre hus.

Paa Bondo stasjon blev flere kristne utelukket grunnet synd. Ogsaa en del evangelister maatte avsettes, og listen over daapskandidater reduseres betydelig. Der døptes 11 i aarets løp. I skolen var ca. 180 barn. Fra evangelistskolen blev uteksaminert 7 elever, som sattes i arbeide. En hel del plantning fant sted. Der var ca. 11 000 sykebehandlinger. 12 hus for skolegutter opførtes. Antall menighetslemmer er ikke opgitt.

Paa den nyeste stasjon Buta blev 63 døpt, og der var 292 menighetslemmer, 575 daapskandidater, og 58 barn i skolen. En skolebygning med 4 værelser blev opført.

Organ: „Banneret" (kr. 6,00 pr. aar). Det Norske Baptistsamfunds aarbok 1938 (kr. 1,25).

XVIII. METODISTENES HEDNINGEMISJON.

Metodistene hadde sin aarskonferanse i Porsgrunn de siste dager av juni under forsæte av biskop Wade. Han innviet da, 29. juni, søster Ruth Heggøy til misjonær, idet hun skal virke i Portugisisk Øst-Afrika. Hun reiste adskillig her hjemme. Saaledes besøkte hun paa forsommeren 12 foreninger i Nord-Norge og Møre-byene og stiftet 2 nye foreninger og 1. september - 15. november besøkte hun 37 foreninger sydpaa. Søster Serine Løland opsa 8. februar sin stilling som misjonær i „Board of Foreign Missions" (Kina). Hun ønsker nu aa virke som frivillig misjonær der. Norges Epworth-Liga vil da ikke underholde henne. Ligaen har bestemt, at pastor Hans Hansen skal antas som dets misjonær i hennes sted. Han reiste til Kakyela, Nord-Afrika, hvor han skal bestyre et guttehjem. Det er i Atlasfjellene mellem de hedenske kabyler, hvor ogsaa misjonær Willy Heggøy og frue virker. Frk. Anne Nilsen virket som misjonær i den sydlige del av Punjab i det nordvestlige India, men kom hjem i ferie efter 5 aars virke 20. desember 1937. Man har antatt en frk. Mortvedt som kandidat til misjonsmarken.

Størst innsats for hedningemisjonen utføres av „Kvinners Ytre Misjon" (K. Y. M.), hvis formann var fru Valborg Sandberg, sekretær Edith Hassing og kasserer Ragnhild Dreyer Andersen. Det sies, at man har „hatt et utmerket aar baade aandelig og finansielt." K. Y. M. hadde en stigning paa ca. 3000 kroner, og 6 nye foreninger kom til. Foruten de ovenfor nevnte underholdt man i India 3 innfødte bibelkvinner og et skolebarn. K. Y .M.'s inntekt var kr. 14 273,18. Kinafondet hadde en inntekt og beholdning av kr. 5660,77, misjonen i Nord-Afrika kr. 7186,41 og Epworth-Ligaen til „Fyrtaarnet" i Rhodesia kr. 2341,73. Kasserer for de 3 sistnevnte var Pauli Sørensen. Epworth-Ligaens enkelte medlemmer betaler aarlig kr. 1,50 til misjonen i Algier og 1,00 til „Fyrtaarnet". Det

er dog tanken aa faa egen misjonær for det siste i Rhodesia. Ialt hadde metodistene kr. 25 153 i inntekt fra sine 58 menigheter og dets foreninger. Pastor Einar Karlsen var misjonens formann og medlem av „Norsk Misjonsraad", og sekretær var pastor Erling Selvén.

Organ: „Kristelig Tidende" (kr. 6,00 pr. aar).

XIX. UNGDOMSMISJONEN.

Den drives av Norges kristelige Ungdomsforbunds foreninger. De fleste har et misjonsmøte om maaneden, hvor der ofres, ydes kollekt eller bortloddes gjenstander til inntekt for den. Formann for Ungdomsmisjonen er generalsekretær H. Sande. Den underholder misjonsprest A. Tangeraas, der er misjonens sekretær i Kina og vesentlig har sitt virke ved middelskolen paa Taohwalun. Denne skole, der begynte i 1937 med misjonsprest A. Hertzberg som bestyrer, feiret sist i mai sitt 30-aars-jubileum med 3 dages fest, hvor tilsynsmann E. Smebye var tilstede. Der er ca. 300 elever. De fleste av lærerne har tidligere været elever paa skolen og arbeider godt. Man har daglige morgenandakter, ukentlige bibeltimer og K. F. U. K.-møter og kameratslige samvær. Aarsinntekten var kr. 9761,00.

Organ: „Den Unges Venn" (kr. 5,00 pr. aar).

XX. KRISTELIG LÆGEFORENING.

Denne er ny, idet den er stiftet i 1936, men dens røtter gaar tilbake ca. 50 aar. Tidligere hadde man „Komitéen for den norske Lægemisjon". „Kristelig lægeforening" er ikke en særskilt misjon og ikke med i „Norsk Misjonsraad". Foreningens 1ste paragraf lyder: „Kristelig Lægeforening"s maal er aa fremme Guds rike i medlemmenes eget liv, deres virkekrets og blandt kolleger. Som særlig opgave stiller den sig aa vekke interesse for lægemisjonen og virke for dens fremme paa de steder norsk lægemisjon drives." De norske misjonslæger paa Madagaskar, i Kina og Santalistan har gjennem aarene mottatt hjelp saavel til utvidelse av hospitaler som til instrumenter. Medlemstallet var ved utgangen av 1937 ca. 80 à 90, derav 10 paa misjonsmarken. Et større møte av skandinaviske læger (ca. 100) blev holdt paa Høsbjør.

Styret bestaar av følgende: Doktor Einar Lundby (formann), doktor Borghild Hustad, doktor Otto Holmboe (viseformann), doktor Nils Ringdal (kasserer) og doktor Martin Osnes (sekretær). Man har et felles blad sammen med den danske kristelige lægeforening.

NECROLOGIUM.

Fhv. misjonsprest og sogneprest *Simon Emanuel Jørgensen* var født i Tromøy prestegjeld 24. oktober 1846. Han mottok privatundervisning til 1857, gikk paa Lyngør skole til 1860, derpaa et aar paa Tvedestrands

skole. Meget tidlig meldte misjonstanken sig hos ham, men flere ting gjorde, at han begynte som handelsbetjent i Christiania. Dog, kallet til misjonstjeneste blev stadig sterkere og sterkere. I 1866 gikk han saa inn paa Gjertsens skole og tok artium i 1869, og i 1873 teologisk embedseksamen. Efter aa ha studert medisin nogen maaneder, blev han ordinert 13. november 1874 i Christiania og reiste saa 12. april 1875 med sin hustru med misjonsskibet „Elieser" ut til Madagaskar og kom frem til Tananarive 7. september. Der bestyrte han det teologiske seminar 1876-85 og tillike en tid misjonens trykkeri, bokbinderi og lager.

Ytterst nedbrutt av klimatet kom han hjem til Norge i 1886, virket en tid som emissær for misjonen og besøkte i 6 maaneder (1888-89) de norske menigheter i Amerika. Helbreden hindret ham fra aa vende tilbake til Madagaskar, som han hadde ønsket. 1889-92 var han bestyrer av det nyoprettede hjem for misjonærenes barn, Solbakken, i Stavanger, lærer ved Misjonsskolen, medlem av N. M. S.'s hovedstyre og medredaktør av „Norsk Missionstidende". Saa var han Misjonsskolens forstander 1892-96 og utdannet et kull paa 13 elever. Under sekretær Lars Dahles reise til Frankrike i 1897 bestyrte han i 3 maaneder selskapets sekretariat. I 1897 blev han residerende kapellan til Baklandet i Trondheim, og da dette deltes i 1908, sogneprest i den utskilte Lademoens menighet, hvorfra han tok avskjed i 1915. Senere bestyrte han ledige embeder — Kragerø, Øvre Stjørdal og Søndeled — og bodde senere i Risør. Der døde han 26. oktober 1937 — 91 aar gammel.

I Trondheim hadde han mange kommunale hverv og var samlingspartiets stortingskandidat i 1908 i Lademoens krets, men sosialistene seiret. Likeledes var han medlem og i flere aar formann i N. M. S.'s kretsstyre m. m. Han har utgitt meget, især paa misjonens omraade. Vi nevner: „Nogle Tanker til Overveielse angaaende vor Missionsgjerning" (1881), „Folk og Kirke paa Madagaskar" (1887), „Vidnesbyrd fra det Norske Missionsselskabs Missionsgjerning" (1887), „Missionsprædikener" (1888) og „Missionslære" (1899), samt flere mindre skrifter. Han var — sammen med L. Dahle — utgiver av N. M. S.'s 50 aars jubileumsskrift (1892), begynte 1888 utgivelsen av det utmerkede „Kvartalsskrift for Missionslæsning", der desverre snart gikk inn. I dagspressen, misjons- og kirkeblader har han skrevet mange artikler om misjon og kirke. Paa madagassisk har han forfattet en stor kirkehistorie, pastorallære, homiletikk og kommentarer til nogen av de smaa profeter. Han var en tid redaktør av „Mpamangy" (Besøkeren) og har levert artikler i „Antananarivo Annual".

Jørgensen kunde se tilbake paa et langt og rikt virke i misjonens og kirkens tjeneste. Han var en dyktig teolog, især i gammeltestamentlige disipliner. Avholdt var han i de menigheter, han betjente. I Lademoens kirkes sakristi fins et større maleri av ham. Og om ham kan det i sannhet sies, at hans kjærlighet til misjonen var sterk og varm til det siste.

Misjonsprest *Bjarne Risan* var født i Frosta i 1907 og tok teologisk embedseksamen ved Menighetsfakultetet høsten 1933. Det var da hans tanke straks aa faa komme ut til misjonsmarken, men N. M. S., som han

henvendte sig til, kunde ikke, grunnet de vanskelige økonomiske forhold, anta ham. Han virket et par aar som ungdomssekretær i Oplands krets av N. M. S. I slutningen av 1936 antok selskapets hovedstyre ham som misjonær. Han var en kort tid ved Misjonsskolen i Stavanger for aa sette sig inn i forhold vedrørende misjonen og blev saa 9. april 1937 ordinert i Stavanger domkirke til misjonsprest av biskop Petersen. Dagen efter reiste han — sammen med sin frue, f. Berg, til Paris for franskens skyld. Ut paa høsten fortsatte de til Madagaskar og ankom til Tananarive i november med tanken aa lese sprog i Innlandet og saa senere dra til det bestemte virkefelt Vestmadagaskar. Men knapt 3 uker efter ankomsten blev han angrepet av ondartet feber og døde 13. desember 1937.

Risan hadde sterkt misjonskall, og han lengtet inderlig efter aa faa komme ut i arbeidet paa misjonsmarken. Hans tidlige bortgang var et tungt slag for hans hustru, for selskapet og for misjonsvennene.

Misjonsprest *Mathias Andreas Pederson* var født 31. juli 1869 i Førde i Sunnfjord. Da han var et aar gammel, reiste foreldrene til Amerika, og der vokste Pederson op og fikk sin utdannelse. Den fikk han ved St. Olaf College, Northfield, Minn., og ved Augsburg Seminary, Minneapolis, og han blev ferdig ved seminariets teologiske avdeling i 1896. Samme aar blev han prest og virket saa i flere aar, dels som menighetsprest, dels som indremisjonær blandt de norske i Amerika. Hans lengsel var dog aa bli misjonær, og hans tanker gikk først til Kina. Men det blev i Santalistan, Gud vilde ha ham. Saa meldte han sig til Santalmisjonens landsstyre i 1903, og høsten 1904 reiste han sammen med sin hustru og datter ut til denne mark. Da Santalmisjonen i 1905 overtok den nye misjonsmark i det vestlige efter misjonær Haegert, blev Pederson satt til aa lede arbeidet der og fra oktober 1905 bodde de paa Kaerabani stasjon. Da tilsynsmann Bodding i 1910 var i Europa, ledet Pederson arbeidet. Senere flyttet han til Ebenezer og var en kort tid bestyrer av Assam-kolonien. Han reiste meget omkring derute. For nogen aar siden reiste han hjem til Amerika, hvor han døde 17. august 1937.

Pederson besøkte ogsaa Norge et par ganger i sine ferier og avla varme vidnesbyrd. Han var nærmest vekkelsespredikant. Santalene blev glad i ham, og han var som en kamerat blandt dem. Og han var en stor barnevenn.

NORVEGIA SACRA

AARBOK OG SKRIFTER TIL KUNNSKAP OM DEN NORSKE KIRKE I FORTID OG SAMTID

utgitt efter tiltak av den Norske Kirkes biskoper,

redigert av

professor dr. *OLUF KOLSRUD* († 1945).

AARBOK.

FØRSTE AARGANG. 1921. Kr. 7.50.

Med bidrag av *Oluf Kolsrud, Fredrik Paasche, H. Wiers-Jenssen, R. Slaattelid, H. G. Heggtveit, Jørgen E. Sivertsen.* — Innhold: St. Olavs gjerning. Fra den norrøne kristendoms eldste historie. De liturgiske skuespill i Norden og deres siste utløper, stjernespillet. Hans Egede og Grønland. Ophevelsen av konventikelplakaten. Sogneprest Hans Landstads biografi. Salmedikteren Magnus Brostrup Landstads selvbiografi. Det religiøse og kirkelige liv i Troms fylke. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1920. 237 sider.

ANDRE AARGANG. 1922. Kr. 10.00.

Med bidrag av *Thor Kielland, Absalon Taranger, Fredrik Paasche, Oluf Kolsrud, Ragnvald Gjerløw, O. Olafsen, Kristian Nissen, O. Forstrøm, W. M. Schjelderup, R. Slaattelid, H. G. Heggtveit, H. Leganger, Anders Bugge, Fred. Tybring, Einar Johs. Nilssen, Knut Mollestad, G. W. Wulfsberg, G. O. Kløvstad, P. St. Koren, Nils C. Christie, I. Flønæs, L. M. Hol, Hans Smith.* — Innhold: St. Olavs skrin, med 10 billeder. Kong Magnus Erlingssons privilegium for den Norske Kirke. To samtaler oversatt fra det gamle sprog. Stavanger bispestol, bispedømmets grenser, bispestolens flytning og gjenreisning. Interiør fra en vestlandsk prestegaard i 1680-aarene. Biskop Peder Krogs visitasreise i Finnmarken 1708. Norske presters slektsnavne. Av altergangens historie i det gamle Fredrikshald. Erindringer av og om stiftsprost J. B. Flottmann. Ordskiftet i 1840-aarene om en norsk kirkeforfatning. Indremisjonæren Jacob Traasdahl, med portrett. Et pastoral-teologisk reponsum av biskop J. C. Heuch. Vestlandsk kristendomstype. Kirkens kunst før og fremover. Et kirkeprogram. Livsskildringer med portretter av Gabriel Baardsen, Jakob Gregusson, August Mollestad, Børre Bomhoff, Jacob Anderssen, Jens Tandberg, Gustav Dietrichson, Hans Domaas, Jens Otterbech. Selvbiografier av biskopene Johan Lunde og Mikkel Bjønness-Jacobsen, med portretter. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1921. 357 sider

TREDJE AARGANG. 1923. Kr. 10.00.

Med bidrag av *Johan Meyer, Jón Helgason, O. M. Sandvik, O. Olafsen, J. Jørgensen, J. Qvigstad, Oluf Kolsrud, Anders Gimse, O. C. Breda, Kris Wold-Torne, Thomas Barth, P. Sandvik, Mikael Hertzberg, E. Diesen, S. Bretteville Jensen, H. G. Heggtveit, Aug. B. Jahnsen, Th. Freihow, K. F. Hagene, Olaf Moe, J. B. Gilhuus, Karl Marthinussen, Fred. Tybring, Einar Amdahl, Anders Bugge, D. Hvoslef, A. Olsen, W. P. Sommerfeldt.* — Innhold: Vore fedres valg av kirkested. Den islandske kirkes kaar under katolicismen. Nogen gammelkirkelige melodier i Hans Thomissøns Psalmebog av 1569. Kirkebøkene i vaart land betraktet fra et kulturhistorisk synspunkt. Folkeundervisningen paa landet i Norge omkring 1739. Lars Jakobsen Hættas beretning om de religiøse og moralske forhold i Kautokeino før den læstadianske vekkelse. Hans Nielsen Hauges fangenskap, dokumenter fra aarene 1804-1814. Haugianeren og demokraten Mikkel Grendahl. Lars Skrefsrud i Bodsfengslet. Om biskop N. J. Laache, med portrett. Livsskildringer med portretter av Arnoldus Hille, Jørgen Jørgensen, Gustav Jensen, Einar Skavlan, Jørgen Løvland, Sigvald Blaker, Vilhelm Sommerfelt, Aasulv Bryggesaa, Halfdan Wennevold, Edvard Sverdrup, Ole Theodor Moe, Carl Konow, Andreas Aamot, Jørgen Edvin Nilssen. Selvbiografi av biskop Jens Gleditsch, med portrett. Gjenreising og nyskaping i nyere norsk kirkekunst, en oversikt for aarene 1900-1923, med 20 billeder. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1922. Kirkelig statistikk 1922. De norske misjoner i 1922. Ekteskap og skilsmisse, kirkelige forslag og uttalelser 1921-23. Kirkelig bibliografi 1922. 470 sider

FJERDE AARGANG. 1924. Kr. 10.00.

Med bidrag av *Oluf Kolsrud, Jón Helgason, A. Halvorsen, O. Olafsen, A. Schøning, Ludvig Selmer, Ivar Welle, A. F. W. J. Prytz, Hans Woll, K. Petersen, Olaf Moe, K. E. Ritse, M. J. Stolee, K. O. Kornelius, Olai Skulerud, D. Hooslef, A. Olsen.* — Innhold: St. Olavs kristenrett. Erkebiskop Olav Throndsson av Nidaros, med 4 billeder. Islands kirkelige utviklingsgang siden reformasjonen. Fra den første Talvik-præsts tid. Erik Røring, sogneprest i Vesy, med 2 billeder. Vaar Frelsers kirke i Drøbak, med 17 billeder. Skriftprinsippet i norsk teologi i det 19de aarhundrede. Arne Garborgs religion, med portrett. Livsskildringer med billeder av Ole Tobias Olsen, Albert Landstad, August Weenaas, Peder Nordsletten, Oscar Moe, Ivar Sælen, Erik Kristian Johnsen, Olafia Johannsdottir, Ludvig Eriksen. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1923, Utredning om Haalogaland bispedømmes deling. Kirkelig statistikk 1923. De norske misjoner i 1923. 328 sider.

FEMTE AARGANG. 1925. Kr. 9.00.

Med bidrag av *Jón Helgason, Joh. E. Brodahl, Oluf Holck, Andreas Seierstad, O. Stavem, A. F. W. J. Prytz, M. Syltevik, K. Petersen, Ingvald B. Carlsen, J. Qvigstad, Ole C. Iversen, Jonas Myhre, A. Olsen, Oluf Kolsrud, W. P. Sommerfeldt.* — Innhold: Jón Ögmundsson den hellige, biskop i Hólar. Prestevalget i Støren 1654, med 5 billeder. Norsk salmediktning i annen halvdel av det 17. aarh. Presten i norsk folketradisjon. Livsskildringer med billeder av Karl Titlestad, Johan Willoch Erichsen, Edvard Liljedahl, Ole Gjerløw, Anders Forfang, Hersleb og Jakob Walnum, Nils Ursin, Carsten Hansteen, Halfdan Møller. Selvbiografi av biskop Jacob Christian Petersen, med portrett. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1924. Kirkelig statistikk 1924. De norske misjoner i 1924. Kirkelig bibliografi 1923. 318 sider.

SJETTE AARGANG. 1926. Kr. 9.00.

Med bidrag av *Oluf Kolsrud, Joh. E. Brodahl, W. Neumann, N. R. Heyerdahl, J. Qvigstad, Johannes Gausdal, M. Syltevik, Thorbjørn Frølich, Karl Vold, Eugène Hanssen, A. Olsen, W. P. Sommerfeldt.* — Innhold: Kollats i den Norske Kyrkja. Prestekunstnere i Norge paa 1600-tallet, med billeder. Prost Jens Colstrup, med billede. Et kristelig vennebrev fra 1777. Bidrag til Finnmarkens kirkehistorie (Erindringer 1825-49 av Anders Persen Bær). Menighetsdannelsen i Santalistan. Livsskildringer med portretter av Christian Martin Eckhoff, Christopher Bruun, Lars Dahle, Ole Moe, Olaus Breda. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1925. Oslo biskops innberetning om hans reise i Amerika 1925. De norske misjoner i 1925. Kirkelig bibliografi 1924. 256 sider.

SYVENDE AARGANG. 1927. Kr. 8.00.

Med bidrag av *Absalon Taranger, Hartvig C. Christie, A. Olsen, Oluf Kolsrud.* — Innhold: Prestenes bekjennelsesplikt i den Norske Kirke, betenkning avgitt til det Kgl. Kirke- og Undervisnings-Departement, 1927. Før 1739, et bidrag til folkeundervisningens historie i Norge. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1926. De norske misjoner i 1926. Kirkelig bibliografi 1925. 201 sider.

OTTENDE AARGANG. 1928. Kr. 8.00.

Med bidrag av *S. A. Sørensen, Halkild Nilsen, P. C. Astrup, A. Olsen.* — Innhold: Bidrag til Herrnhutismens historie i Norge. Salmediktning og salmesamling i Norge i tiden fra 1814 til 1869 (bortsett fra Landstads og A. Hauges salmeboksarbeide), en kirkehistorisk og hymnologisk undersøkelse og vurdering. (I). Læstadianismens særpreg. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1927. De norske misjoner i 1927. 242 sider.

NIENDE AARGANG. 1929. Kr. 10.00.

Med bidrag av *Hermann Norendal, Just Bing, N. S. Magelssen, O. Olafsen.* — Innhold: Salmediktning og salmesamling i Norge i tiden fra 1814 til 1869 (bortsett fra Landstads og A. Hauges salmeboksarbeide), en kirkehistorisk og hymnologisk undersøkelse og vurdering. (II). Provst Claus Frimann, bidrag til hans biografi (Claus Frimann og Hans Nielsen Hauge; Tale ved Claus Frimanns jordeferd). Tre kirkehistoriske livs- og tidsbilleder fra det nittende aarhundrede: legpredikanten og presten Elling Eielsen; sogneprest Hans Jæger

i Vikøy; prost Anton Elias Smitt, sogneprest paa Voss, med billede. Selvbiografi av biskop Eivind Berggrav, med portrett. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1928. Bispevalgene i Nidaros og Haalogaland 1928. De norske misjoner i 1928. 331 sider.

TIENDE AARGANG. 1930. Kr. 20.00. Innbundet kr. 23.00.

Nidaros og Stiklestad. Olavs-jubileet 1930. Minneskrift redigert av *Oluf Kolsrud.*

Med bidrag av *Arne Fjellbu, R. Haugsøen, Olaf Platou, Johan Bruun, Nils Sivertsen, Leif Moksnes, Peder Christensen, H. Irgens, Olav Bergersen, Claus Hjelle, J. Jervell Grimelund, John Tverdahl, John Stene, Anders Bugge, Oluf Kolsrud.*

Innhold: Hellig Olavs minne 1930. Den Norske Kirkes 900-aars-Olsok i Nidaros og paa Stiklestad. — Den Katolske Kirkes Olsok-fest i Nidaros og paa Stiklestad 1930. — Hilsener i skrift og tale til den Norske Kirkes 900-aars-Olsok 1930. — Kantater til Olsok 1930. — Olavsjubileets Historiske Utstillinger 1930. — Trøndelagsutstillingen 1930. — Aaret 1930 i Nidaros og paa Stiklestad. Dagregister. — Olsok 1930 i utlandet. Fra Savonlinna til Vancouver. — Bibliografi. — Register over personnavn. — XXVI + 728 sider. 80 sider billeder.

ELLEVTE AARGANG. 1931. Kr. 8.00. Innbundet kr. 10.50.

Med bidrag av *J. Ursin, H. Ostermann, A. Olsen.* — Innhold: Alterlysenes historie og symbolikk. En norsk Grønlands-missionær, Jørgen Sverdrup, 1732-1810, med portrett. Amerika og Norge, tre dokumenter. Selvbiografi av biskop James Maroni, med portrett. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1929. Kirkebyggende planer i Haalogaland 1930. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1930. Bispevalget i Agder 1930. De norske misjoner i 1929. De norske misjoner i 1930. 232 sider.

TOLVTE AARGANG. 1932. Kr. 8.00. Innbundet kr. 10.50.

Med bidrag av *Kristen Valkner, A. Skrondal, Thomas Barth* †. — Innhold: Landstads og Hauges salmebøker, tilblivelseshistorie og hymnologisk karakteristikk. Striden um norsk maal i kyrkjesalmen, Magnus Brostrup Landstad. Omkring Professor Gisle Johnson. Selvbiografi av biskop Andreas Fleischer, med portrett. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1931. Bispevalget i Bjørgvin 1931. 211 sider.

TRETTENDE AARGANG. 1933. Kr. 6.00. Innbundet kr. 8.50.

Med bidrag av *Finnur Jónsson, Chr. A. Bugge, A. Olsen.* — Innhold: Jón Arason, Islands sidste katolske Biskop. Erindringer fra Videnskaben, af Dr. theol. Chr. A. Bugge, 1853-1928, med portrett. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke 1932. De norske misjoner i 1931 og 1932. 176 sider.

FJORTENDE AARGANG. 1934. Kr. 6.00. Innbundet kr. 8.50.

Med bidrag av *P. St. Koren, A. Brune, Kristian Nissen, H. Andresen, A. Olsen.* — Innhold: Tilbakeblik over mit Presteliv, af P. St. Koren, 1844-1931, med portrett. Bidrag til Finnmarkens kirkehistorie (Den levende kristendom i Vadsø; Redegjørelse for læstadianernes tro og lære). Legpredikanten Paul Gerhard Sand, med portrett. Selvbiografi av biskop Henrik Hille, med portrett. Bispevalget i Hamar 1934. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1933. Den Norske Sjømannsmisjon 1930-1933. 166 sider.

FEMTENDE AARGANG. 1935. Kr. 6.00. Innbundet kr. 8.50.

Med bidrag av *Leiv Amundsen, Oluf Kolsrud, Asbjørn Hernes, Kristian Nissen, A. Olsen.* — Innhold: Tre brev fra presten H. P. S. Krag (1824-50). Henrik Wergeland foran teologisk embedseksamen. Vaar fyrste koralbok (fem brev fraa Ole Andreas Lindeman, 1834-1841). Brev fra presten Peder Bjørnson til prost Carl Wulff, 1871 Til forstaaelse av Læstadianismen (et brevskifte mellem prinsesse Eugénie og P. O. Grape, 1880). Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1934. Den Norske Sjømannsmisjon i 1934. De norske misjoner i 1933 og 1934. 167 sider.

SEKSTENDE AARGANG. 1936. Kr. 6.00. Innbundet kr. 8.50.

Med bidrag av *Oluf Kolsrud, Solveig Tunold, A. Olsen.* — Innhold: Bispevisitasene i Trondhjems Stift 1805-1841, optegnelser av biskop dr. Peter Olivarius Bugge. Stiftsdireksjon og domkapitel, utgreiding for bispemøtet i 1929. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1935. Den Norske Sjømannsmisjon i 1935. De norske misjoner i 1935. 163 sider.

SYTTENDE AARGANG. 1937. Kr. 9.00. Innbundet kr. 12.00.

Med bidrag av *Kristian Østberg, E. A. Tunkelo, Oluf Kolsrud, Haakon Hougen, R. Th. Christiansen, A. Olsen.* — Innhold: Et blad av de norske finnskogers kirkehistorie. Skolebestyrer Knut Hougens samlinger av «stjernesanger» m.m. Bispevalget i Oslo 1937. Bipevalget i Haalogaland 1937. Selvbiografi av biskop Sigurd Normann og hans hilsen til bispedømmet, med portrett. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1936. Den Norske Sjømannsmisjon i 1936. De norske misjoner i 1936. 194 sider.

ATTENDE AARGANG. 1938. Kr. 10.00 Innbundet kr. 13.00.

Med bidrag av *Johannes Gausdal, H. Ostermann. J. Kleijntjens, A. Olsen.* — Innhold: Skrefsrud og Bodding som santalske salmediktere. Norske teologer ved Kjøbenhavns universitet. Missionaires hollandais dans les pays scandinaves. Prêtres hollandais pour la mission des regions arctiques. Biskopenes beretninger om den Norske Kirke i 1937. Den Norske Sjømannsmisjon i 1937. De norske misjoner i 1937. 209 sider.

NITTENDE AARGANG. 1939. Under forberedelse.

TYVENDE AARGANG. 1940. Under forberedelse.

SKRIFTER. Bibliotheca Norvegiæ Sacræ.

FØRSTE BIND. 1922 B.

Carsten Hansteen: Av det norske kristenlivs psykologi.
226 sider. Pris kr. 10.00, innbundet kr. 12.00.

ANDRE BIND. 1923 B.

Andreas Seierstad: Kyrkjelegt reformarbeid i Norig i nittande hundreaaret. Fyrste bandet. (Avhandling for doktorgraden i teologi.)
343 sider. Pris kr. 12.00, innbundet kr. 14.50.

TREDJE BIND. 1923 C.

Ludvig Selmer: Oplysningsmenn i den Norske Kirke. Et bidrag til orståelsen av oplysningsbevegelsens utvikling i Norge. (Avhandling for doktorgraden i teologi.)
226 sider. Pris kr. 10.00, innbundet kr. 12.00.

FJERDE BIND. 1924 B.

Daa Noreg var misjonsmark. Minneskrift um Mostertinget i aar 1024. Av *Peter Hognestad, Absalon Taranger, Knut Robberstad, Johan Meyer.* Med 16 bilæte.
96 sider. Pris kr. 4.50, innbundet kr. 6.50.

FEMTE BIND. 1927 B.

O. Olafsen: Norsk prestegårdsliv. Kulturhistoriske skildringer fra våre prestegårde. Med hundre billeder.
205 sider. Pris kr. 10.00, innbundet kr. 12.00.

SJETTE BIND. 1928 B.

Thorstein Gunnarson: Dommedagsventing. Millennismen og dens innslag i norsk kristendom. Med 18 billeder.
296 sider. Pris kr. 10.00, innbundet kr. 12.00.

SYVENDE BIND. 1929 B.

Anders Skrondal: Grundtvig og Noreg. Kyrkje og skule. 1812-1872. (Avhandling for doktorgraden i teologi.)
340 sider. Pris kr. 12.00, innbundet kr. 14.50.

OTTENDE BIND. 1935 B.

H. Blom Svendsen: Norsk salmesang. I. Arven fra gammel tid.
301 sider. Pris kr. 10.00, innbundet kr. 12.00.

NIENDE BIND. 1933 B.

H. Blom Svendsen: Norsk salmesang. II. Landstad og Hauge.
157 sider. Pris kr. 10.00, innbundet kr. 12.00.

TIENDE BIND.

H. Blom Svendsen: Norsk salmesang. III.
Utkommer senere.

ELLEVTE BIND. 1935 C.

Johannes Gausdal: Contributions to Santal Hymnology.
101 sider. Pris kr. 5.00, innbundet kr. 7.00.

TOLVTE BIND. 1935 D.

Livserindringer fra Norge og Amerika af Provst *August Weenaas* (1835-1924). Med billeder.
280 sider. Pris kr. 8.00, innbundet kr. 10.00.

TRETTENDE BIND. 1936 B.

Anders Skrondal: Grundtvigianismen i Noreg. Kyrkje og skule. 1872-1890.
195 sider. Pris kr. 8.00, innbundet kr. 10.00.

FJORTENDE BIND. 1937 B.

Jens Holdt: Niels Johannes Holm. 1778-1845. Et Blad af Brødremenighedens Historie. (Afhandling for Doktorgraden i Theologi.) — Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, Kjøbenhavn. A/S Lunde & Co.s forlag, Bergen.
387 sider. Pris d. kr. 6.75, innbundet d. kr. 9.25.

FEMTENDE BIND. 1938 B.

S. Sondresen: Norsk-amerikanerne.
179 sider. Pris kr. 6.50, innbundet kr. 8.50.

SEKSTENDE BIND. 1947.

O. Olafsen: Mit Liv gjenoplevet i Mindet.
280 sider + opplysninger, register og bibliografi.
Pris kr. 12.00, innbundet kr. 16.00.

Kaare Haukaas: Olaf Olafsens forfatterskap. Bibliografi. (Særtrykk av sekstende bind).
23 sider. Pris kr. 5.00.

SYTTENDE BIND. 1948.

Birger Gulbrandsen: Nattverden i norsk kirkeliv.
434 sider. Pris kr. 15.00, innbundet kr. 20.00.

SÆRTRYKK AV NORVEGIA SACRA (AARBOK).

(Bare få eksemplarer igjen.)

Haugianeren og demokraten Mikkel Grendahl. Av lektor *Anders Gimse*. 1923.
45 sider. Pris kr. 1.00.

Omkring 1739. Et bidrag til folkeundervisningens historie paa landet i Norge. Efterlatte optegnelser av rektor *J. Jørgensen*. 1923. 16 sider. Pris kr. 1.00.

Rektor Jørgen Jørgensen. 1941—1922. Av skoleinspektør *P. Sandvik*. 1923. 18 sider. Pris kr. 1.00.

Prestekunstnere i Norge paa 1600-tallet. Av lektor *Joh. E. Brodahl*. 1926 10 sider. Tekst og XXIV sider billeder. Pris kr. 1.00.

Prestenes bekjennelsesplikt i den Norske Kirke. Av *Absalon Taranger*. 1927. 84 sider. Pris kr. 2.00.

Tilbakeblik over mit Presteliv. Av Provst *P. St. Koren* (1844—1931). Med portrett. 1934. 40 sider. Pris kr. 1.00.

Til forstaaelse av Læstadianismen. Et brevskifte mellem prinsesse Eugénie og kyrkoherden P. O. Grape. Meddelt av professor dr. *Oluf Kolsrud*. Med innledning av sogneprest *Kristian Nissen*. 1935. 17 sider. Pris kr. 1.00.

Skolebestyrer Knut Hougens samlinger av „stjernesanger" m. m. Ved *Haakon Hougen*. 1937. 52 sider. Pris kr. 3.00.